

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
LİTERATÜR
DERGİSİ

ISSN 1303-9369
e-ISSN 2687-6299

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
LİTERATÜR
DERGİSİ

Cilt: 21 • Sayı: 41 • 2023 • Yılda iki defa yayınlanır

Sahibi Bilim ve Sanat Vakfı Yazı İşleri Müdürü Salih Pulcu Editör Yunus Uğur

ISSN 2687-6299 e-ISSN 1303-9369

Yayın Kurulu

Şevket Kamil Akar, Yusuf Ziya Altıntaş, Nurullah Ardıç, Alim Arlı, Serhat Aslaner, Zahit Atçıl,
Hediyetullah Aydeniz, Ayşe Başaran, Yücel Bulut, Ebubekir Ceylan, Coşkun Çakır, Nicole Kançal- Ferrari,
Fatma Samime İnceoğlu, Özgür Kavak, Abdülhamit Kırmızı, Özgür Oral, Yunus Uğur, Ali Adem Yörük, Uğur Topal

Danışma Kurulu

Gabor Agoston, Engin Deniz Akarlı, Cemil Aydın, Evangelia Balta, Ali Birinci, Gökhan Çetinsaya,
İhsan Fazhoğu, Tevfik Güran, Nelly Hanna, Mehmet İpşirli, Cemal Kafadar, Mustafa Kara, Orlin Sabev,
Zan Tao, Hüseyin Yılmaz

Editör Yardımcısı: Uğur Topal

Türkçe - İngilizce Redaksiyon Ahmet Özer, Ayşe Başaran

İngilizce Dil Editörü Fatma Zehra Özyağlı

Adres Vefa Cad. No. 48 34134 Fatih İstanbul Tel 0212. 528 22 22 pbx Faks 0212. 513 32 20

e-mail talid@bisav.org.tr internet www.talid.org

Grafik Tasarım: Salih Pulcu Tasarım Uygulama: Sibel Yalçın

Baskı-Cilt Şenyıldız Matbaacılık Gümüşsuyu Cad. Işık San. Sit. No: 19/C 102 Topkapı/İstanbul

Sertifika No: 45097 Tel: 0212 483 47 91

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi uluslararası hakemli bir dergidir. MLA International Bibliography, Index Islamicus, EBSCO Publishing, Turkologischer Anzeiger ve ASOS Index gibi indekslerce taranmaktadır.

Dergiye gönderilen yazılar hakemler tarafından değerlendirilir. Dergide yer alan yazılardan yazarları sorumludur. Dergiye gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlansın iade edilmez. Detaylı yayın bilgilendirmesi ve yazım kuralları için lütfen internet sitemize müracaat ediniz.

© Yayınlanan çalışmaların bütün hakları Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi'ne aittir. Kaynak gösterilerek alıntılanabilir.

ARAŞTIRMA MAKALELERİ

Geç Dönem Osmanlı Toplumunda Afro-Osmanlıları(!) Yeniden Düşünmek 1-20
Hatice Uğur

Kurmacayla Tarihyazını Arasında Türkiye'de Mimarların Yaşam Anlatıları 21-50
Selda Bancı

Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken: Bir Biyografik Monografi Denemesi 51-132
Mehmet Vural

DERLEME MAKALELERİ

*Journal of Turkish Studies (JTS) / Türklük Bilgisi Araştırmaları (TÜBA) Adlı
Derginin 32/1-58. Ciltlerinin Dizini* 133-182

Ozan Kolbaş

RESEARCH ARTICLES

Revisiting Afro-Ottomans in the Late Ottoman Society 1-20

Hatice Uğur

Between Fiction and History Biographical Narratives of Architects in Turkey 21-50

Selda Bancı

Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken: An Essay on a Bibliographical Monography 51-132

Mehmet Vural

REVIEW ARTICLE

Index of Volumes 32/I – 58th The Journal of Turkish Studies (JTS) 133-182

Ozan Kolbaş

Geç Dönem Osmanlı Toplumunda “Afro-Osmanlılar”ı Yeniden Düşünmek*

Hatice Uğur**

Öz

Son yirmi yılda “Afro-Türk diasporası” yaklaşım ve kavramsallaştırmalarının literatürde yer almaya başladığı görülmektedir. Bu çalışmanın amacı yüzlerce yıldır Osmanlı toplumunun çok kültürlü yapısında gerek köle gerek orduda ve büyük Osmanlı vilayetlerinin yönetiminin başında yönetici konumunda, gerekse de Osmanlı toplumunun entelektüel ve dini hayatında -şeyh ya da derviş olarak- varlık gösteren Afrika kökenliler için “Afro-Osmanlılar” gibi daha kuşatıcı bir kavramsallaştırmanın mümkün olup olmadığı ile ilgili bir araştırma gündemi oluşturmaya çalışmaktır. Bu çalışma ayrıca, geç dönem Osmanlı İmparatorluğu ile erken dönem Cumhuriyet toplumlarında özellikle köleliğin lağvedilmesinden sonra özgür bireyler olarak kalan Afrika kökenli Osmanlıları ve onların Cumhuriyet dönemindeki devamı Afro-Türkleri küresel tarih bağlamına dahil ederek bu konu üzerinde yeniden düşünmeyi önermektedir. Küresel Afrika diasporası çalışmalarındaki izlekler takip edildiğinde, Afro-Avrupa gibi daha genel bir adlandırma yerine alternatif kavramsallaştırmalarla tartışmayı zenginleştiren ve derinleştiren *Afropean* ve *Eurafrique* gibi ya da *AfroMecca* gibi çeşitli önerilerin getirildiği görülmekte ve buna benzer bir açılımın *Afro-Türk*’le beraber *Afro-Osmanlılar* adlandırması açısından mümkün olup olmadığı özelinde düşünülmektedir; konuyla ilgili literatür ve yaklaşımlar değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: 19. yüzyıl, Osmanlı, kölelik, Afro-Türkler

* Bu yazı geç Osmanlı imparatorluğu ve erken cumhuriyet dönemlerinde Afrika kökenli Osmanlıların toplumsal yaşamdaki rolleri üzerine sürdürdüğüm projenin ön çalışmalarından faydalanılarak hazırlanmıştır.

** Dr. Öğretim Üyesi, Marmara Üniversitesi, Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü. hatice.ugur@marmara.edu.tr, 0000-0001-6023-6136.

Revisiting Afro-Ottomans in the Late Ottoman Society

Hatice Uğur

Abstract

In the last two decades, it has been observed that the approach and conceptualizations of the “Afro-Turkish diaspora” have begun to find a place in the literature. The aim of this study is to explore whether a more comprehensive conceptualization, such as “Afro-Ottomans,” is possible for individuals of African origin who have played roles in various aspects of Ottoman society for centuries. These roles include being slaves, serving in the military and administrative positions in major Ottoman provinces, as well as contributing to the intellectual and religious life of Ottoman society as sheikhs or dervishes.

This study also seeks to create a research agenda regarding the African-origin Ottomans who remained as free individuals, particularly after the abolition of slavery in the late Ottoman Empire and during the early Republic period, and their continuation as Afro-Turks. By incorporating this topic into the global historical context, the study suggests reconsidering this subject. Examining the trajectories in global African diaspora studies, it is noted that instead of more general terms like Afro-European, various alternative conceptualizations, such as Afropean and Eurafrique, enrich and deepen the discourse. Similar considerations are explored in relation to Afro-Turks and Afro-Ottomans, contemplating whether an expansion of the nomenclature, akin to AfroMecca, is feasible for these groups. The study evaluates relevant literature and approaches in this context.

Keywords: 19th century, Ottoman, Slavery, Afro-Turks

I- Giriş

Osmanlı İmparatorluğu, çağdaşı olduğu tüm imparatorluklar gibi, ilk zamanlarından itibaren imparatorluk sarayından özel hanelere kadar köleliğin çeşitli biçimleriyle bağlantılı olmuştur. Erken dönemlerdeki kölelik sistemi daha çok savaş esirliği aracılığıyla olmakta ve askerler köle olarak kullanılmaktaydı. Bununla birlikte Sultan Orhan'ın (hükümdarlığı 1326-62) sarayında, bazıları Harem ağası olan ve sultanın özel dairelerini korumakla görevli Rum köleler olduğu bilinmektedir. Ayrıca kölelerin şehirlerin üretim atölyelerinde veya küçük iş yerlerinde çalıştırıldığı ve sayıca çok olmamakla birlikte tarım alanında varlıklarına rastlandığı kayıtlarda geçmektedir.¹ Memluk Sultanlığının fethinden sonra ise Osmanlılar, Afrika'nın iç bölgelerinden toplanıp satılmak üzere Akdeniz limanlarına getirilen Afrikalı kölelerle karşılaştı. Bunlardan kimi Osmanlı sarayında Harem'de çalıştırılmak üzere eğitime tabi tutulurken kimi de İmparatorluğun yükseliş döneminde orduda ve büyük Osmanlı vilayetlerinin yönetiminde görevler üstlendi.

Osmanlı'da kölelik konusu Türkçe literatürde özellikle 1980'li yıllardan itibaren ele alınmaya başlandı. Bu konuyla ilgili yapılan ilk eserler arasında Gülnihal Bozkurt'un 1981 yılında İslam'da köleliğin hukuki boyutu ve Osmanlı köleliği üzerine olan çalışması ile² ile İsmail Parlatur'un köleliğin sosyal hayattaki yerini değerlendirdiği eseri sayılabilir.³ Osmanlı kadı sicilleri gibi birinci el kaynaklar üzerinden konunun sosyal ve ekonomik tarih açısından incelendiği önemli çalışmalar ise Halil Sahillioğlu⁴, Yvonne Seng⁵ ve İzzet Sak⁶ tarafından ele alındı. Bu çalışmalar erken dönem Osmanlı imparatorluğunda Bursa, Üsküdar ve Konya bölgelerindeki kölelik uygulamaları üzerinde durdu.⁷ Ayrıca Osmanlı Kapıkulu Sistemi, Harem ve köle istihdamı konuları üzerine yaptıkları çalışmalarla İsmail

1 Bülent Tahiroğlu, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Kölelik”, *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 45/1-4, 1981, s. 654.

2 Gülnihal Bozkurt, “Eski Hukuk Sistemlerinde Kölelik”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XXXVIII/1, 1981, s. 65-103.

3 İsmail Parlatur, “Türk Sosyal Hayatında Kölelik”, *Belleten*, 187, 1983, s. 805-829.

4 Halil Sahillioğlu, “Onbeşinci Yüzyılın Sonu ile Onaltıncı Yüzyılın Başında Bursa'da Kölelerin Sosyal ve Ekonomik Hayattaki Yeri”, *Atatürk Konferansları*, 8, 1983, s. 217-229.

5 Yvonne J. Seng, “Fugitives and Factotums: Slaves in Early Sixteenth-Century İstanbul”, *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 39, 1996, s.136-169.

6 İzzet Sak, “16. Ve 17. Yüzyıllarda Konya'da Kölelik Müessesesi”, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, 1987. Sak bu konudaki çalışmalarını doktora tezinde de sürdürmüştür bkz. İzzet Sak, “Şer'iyye Sicillerine Göre Sosyal ve Ekonomik Hayatta Köleler (17. Ve 18. Yüzyıllar)”, Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, 1992.

7 Siciller üzerinden konunun ele alındığı diğer çalışmalar için bkz. Nur Sobers-Khan, *Slaves Without Shackles Forced Labour and Manumission in the Galata Court Registers, 1560-1572*, Berlin: Klaus Schwarz Verlag, 2014, s. 26.

Hakkı Uzunçarşılı⁸, İ. Metin Kunt⁹ ve Halil İnalçık¹⁰ da bu konuya eğilen önemli isimler arasında zikredilebilir. Toledano'nun 1982 yılındaki çalışması ise yeniçerilik ya da askeri kölelik gibi tarihsel uygulamalardan bağımsız olarak Osmanlı'daki köle ticaretini ve bunun hacmi, fiyat mekanizmaları, siyah ve beyaz köle ticareti ve köleliğinin kaldırılma süreçleri gibi konuları dünyadaki diğer kölelik sistemleri ile kıyaslamalı olarak incelemektedir.¹¹ Bu kitabın 1994 yılında Türkçeye çevrilmesi ile beraber bu alanda önemli bir adım atılmış olur¹² ve Toledano'nun köleliği kültürel tarih perspektifinden aşağıdan yukarıya doğru incelediği ve "kölelerin seslerinin" duyulmasına vurgu yaptığı başka çalışmalar da yine dünyadaki kölelik literatürüyle paralel olarak bu sahada yerini alır.¹³

Hakan Erdem'in 1993 yılında Oxford Üniversitesi'nde tamamladığı doktora tezi, Tanzimat öncesi dönemden 19. yüzyılın sonlarına kadar Osmanlı Devleti'nde köleliğin uygulanma biçimleri ve lağvedilme süreçlerini ele almaktadır. Bu tez, 1996 yılında kitap haline getirilmiştir. Bazı tarihçilerin Osmanlı'da kölelikle ilgili akademik çalışmaların yavaş ilerlemesini arşiv kaynaklarının yetersizliği olarak nitelermelerine karşın, Erdem, Osmanlı arşivlerinin kölelik konusunda zengin belgelerle dolu olduğunu ifade ederek, bu eksikliğin veya 'sessizliğin' daha çok Osmanlı'daki köleliğin ve lağvedilme sürecinin Batı'daki kölelikten tarihsel olarak farklı bir seyir izlemesiyle ilgili olduğunu vurgulamaktadır. Bu çalışma, sahada önemli bir yer edinmiştir.¹⁴

Nur Sober Khan'ın 1560-1572 yılları arasında Galata Kadı Sicillerine dayanan çalışması da imparatorluğun merkezi topraklarında kölelikle ilgili durum hakkında bu alana yapılan önemli bir katkı olarak zikredilebilir.¹⁵ Madeline Zilfi ve Suraiya Faroqhi tarafından yine siciller üzerinden ele alınan ve erken dönem Osmanlıda köle sahibi olma meselesine değinen çalışmalar ile Argıt tarafından yapılan ve sırasıyla kadın kölelere ve Haremde çerağ edildikten sonra kadınların, gündelik yaşamlarında birbirleriyle olan etkileşimlerine odaklanan çalışmalar Osmanlıda

8 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilatında Kapıkulu Ocakları I: Acemi Ocağı ve Yeniçeri Ocağı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1943.

9 Metin Kunt, *The Sultan's Servants: the Transformation of Ottoman Provincial Government 1550-1650*, New York: Columbia University Press, 1983.

10 Halil İnalçık, "Osmanlı İmparatorluğunda Köle Emeği", *Doğu Batı: Makaleler*, Ankara, 2009, s. 123-153.

11 Ehud R. Toledano, *The Ottoman Slave Trade and its Suppression, 1840-1890*, Princeton: Princeton University Press, 1982.

12 Ehud R. Toledano, *Osmanlıda Köle Ticareti, 1840-1890*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994.

13 Ehud R. Toledano, *As If Silent and Absent: Bonds of Enslavement in the Islamic Middle East*, New Heaven: Yale University Press, 2007.

14 Hakan Erdem, *Slavery in the Ottoman Empire and its Demise 1800-1909*, London: Macmillan Press, 1996.

15 Sobers-Khan, *Slaves Without Shackles Forced Labour and Manumission in the Galata Court Registers, 1560-1572*, Berlin: Klaus Schwarz Verlag, 2014.

kölelik alanına yapılan önemli katkılar olarak görülmektedir.¹⁶ Bunun yanı sıra savaş esirliğinden Hadım ağalara, Haremdeki kadın kölelerden, gündelik hizmetlerde kullanılan kölelere kadar Osmanlıda köleliğin birçok uygulanma biçimleri üzerine yazılmış makalelerden oluşan daha yakın zamanda basılmış yeni bir çalışma da bulunmaktadır.¹⁷

Bu alanda yukarıdaki bir kısmı zikredilen akademik çalışmalara ek olarak kölelik meselesi Tanzimat döneminden itibaren edebi eserlerde de farklı şekillerde işlenmiştir.¹⁸ Ahmet Mithat’ın annesi de kölelikten gelme Çerkez asıllı olduğu için, Ahmet Mithat kölelik konusunu romanlarında en çok işleyen yazarların başında gelmektedir. “Arap Cariye” şeklinde söz ettiği Afrika kökenli köleler de baş karakterleri arasında yer almaktadır.¹⁹ Yine Abdülhak Hamid ve Sami Paşazade Sezai’nin köleliği, Kafkasya’dan getirilen ve İstanbul’daki zengin konaklara zorla evlendirilen karakterleri üzerinden eleştirdikleri görülmektedir.²⁰ Doğrudan siyahlık ve zenci kelimesinin, siyah Afrikalıların adet ve geleneklerinin Türk kültüründeki yansımalarıyla ilgili olarak da Pertev Nail Boratav’ın²¹ Dana Bayramı şenlikleri ve Godyalara yer verdiği anlatımları da dikkate değerdir.²² Daha yakın dönemde ise Hıfzı Topuz’un romanları Osmanlı toplumunda Afrikalıların temsili ile ilgili önemli bilgiler içermektedir.²³

Bu çalışmanın ana konusu olan Osmanlı’daki Afrikalı köleler ise, özellikle son on beş yılda yeni kavram ve yaklaşımlarla Osmanlı kölelik çalışmalarında yerini almaya başlamıştır. 15. ve 19. yüzyıllar arasında Afrika’dan Avrupa’ya ve Amerika’ya Atlantik köle ticareti üzerinden taşınan milyonlarca Afrika kökenli insanın tarihlerine, kültürlerine, deneyim ve etkileşimlerine odaklanan *diaspora* çalışmaları Avrupa ve Amerika’daki Afrika çalışmaları arasında en çok çalışılan

16 Ayrıca Sobers-Khan’ın zikrettiği Fisher, Çetin ve Faroqi’nin konuyla ilgili diğer çalışmaları için bakınız Sobers-Khan, *a.g.e.*, s. 27.

17 Stephan Conermann and Gül Şen, *Slaves and Slave Agency in the Ottoman Empire*, Göttingen: Bonn University Press, 2020.

18 İsmail Parlatur, *Tanzimat Edebiyatında Kölelik*, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1987.

19 Ayşe Nur Özdemir, “Ahmet Mithat Efendinin Romanlarında Kadınlar”, Yüksek Lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

20 Gökhan Reyhanoğulları, “Sergüzeşt Romanının Tematik Bağlamında Mekânın Poetiği”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 2020, c. 24, sy. 1, s. 104-144.

21 Naili Boratav, “The Negro in Turkish Folklore”, *Journal of American Folklore*, 1951, c. 64, s. 83-88.

22 M. Fatih Çalışır, “A Survey of Scholarship on Ottoman Slavery”, *Tarih Okulu*, 2009, sy. II, s. 1-12. Ayrıca daha detaylı çalışma için bakınız Esin Alçıoğlu, “Pertev Naili Boratav Sözlüğü Pertev Naili Boratav’ın Eserlerinde Geçen Folklor Malzemesinin Tahlili”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2012.

23 Hıfzı Topuz, *Meyyale*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998.

konuların başında gelmektedir. Toplumlarındaki Afrika kökenli bireylerin yerleşim örüntülerini, içlerinde buldukları toplumla entegrasyon süreçlerini ve bu süreçte yaşadıkları kimlik sorunlarını, aidiyet duygularını ve toplumsal uyumlarını çok farklı disiplinlerin perspektifinden incelemeye odaklanan önemli çalışmalar yapılmaktadır. Bu toplulukların eğitim ve istihdamdan sanat üretimlerine ya da politik ve toplumsal aktivizmden dil değişimlerine, insan hakları yaklaşımına kadar çok çeşitli konu sosyoloji, antropoloji, tarih, kültürel çalışmalar, ekonomi ve siyaset gibi birçok disiplinin kavramları çerçevesinde yeni kavramsallaştırmalarla ele alınmaya başlanmıştır.²⁴

Türkiye’de de Osmanlı köle ticareti ağı üzerinden Osmanlı topraklarına getirilmiş olan, Osmanlı’nın köle kökenli Afrikalıların torunları olduklarını öne süren ve kendilerini “Afro-Türk” olarak adlandıran bir grubun öncülüğünde “Afro-Türk diasporası” yaklaşım ve kavramsallaştırmalarının literatürde yer almaya başladığı görülmektedir. Bu çalışmanın ana konusu ise, yüzlerce yıldır Osmanlı toplumunun çok kültürlü yapısında gerek köle gerek orduda ve büyük Osmanlı vilayetlerinde yönetici konumunda²⁵, gerekse de Osmanlı toplumunun entelektüel ve dini hayatına katkıda bulunan²⁶ -tekkelerde şeyh ya da derviş olarak varlık da gösteren²⁷- Afrika kökenliler için “Afro-Osmanlılar” gibi daha kuşatıcı bir kavramsallaştırmanın mümkün olup olmadığı ile ilgili bir araştırma gündemi oluşturmaya çalışmaktır. Bu çerçevede bu çalışma, geç dönem Osmanlı İmparatorluğu ile erken dönem Cumhuriyet toplumlarında özellikle köleliğin lağvedilmesinden sonra özgür bireyler olarak kalan Afrika kökenli Osmanlıları ve onların Cumhuriyet dönemindeki devamı olan Afro-Türkleri küresel tarih bağlamına dahil ederek bu konu üzerinde yeniden düşünmeyi önermektedir. Küresel Afrika diasporası çalışmalarındaki izlekler takip edildiğinde, Afro-Avrupa gibi daha genel bir adlandırma yerine alternatif kavramsallaştırmalarla tartışmayı zenginleştiren ve derinleştiren Afropean²⁸ ve Eurafrique²⁹ gibi ya da AfroMecca³⁰

24 Patrick Manning, *The African Diaspora: A History Through Culture*, Columbia University Press, 2016.

25 Baki Tezcan, “Karanlığı Dağıtmak: Molla Ali’nin Yaşamı ve Eserleri Işığında 17. Yüzyıl Başlarında Osmanlı İmparatorluğunda Irk Siyaseti”, *Osmanlı İmparatorluğunda Kimlik ve Kimlik Oluşumu*, haz. Baki Tezcan-Karl K. Barbir, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009.

26 Jane Hateway, *The Chief Eunuch of the Ottoman Harem from African Slave to Power Broker*, Cambridge: Cambridge University Press, 2018, s. 60-62.

27 A. B. Kaya, “Lefkoşe Mevlevihânesinin Şair Şeyhlerinden Siyâhî Mustafa Dede” *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 2017, c.1, sy, 1, s.15-38.

28 Johny Pitts, *Afropean: Notes from Black Europe*, London: Allen Lane, 2019.

29 Adekeye Adebajo ve Kaye Whiteman, *The EU and Africa: From Eurafrique to Afro-Europa*, London: Hurst and Company London, 2012.

30 Chanfi Ahmed, *AfroMecca in History: African Societies, Anti-Black Racism, and Teaching in al-Haram Mosque in Mecca*, England: Cambdridge Scholars Publishing, 2019.

gibi çeşitli önerilerin getirildiği görülmekte ve buna benzer bir açılımın “Afro-Türk”le beraber “Afro-Osmanlılar” adlandırması açısından mümkün olup olmadığı özelinde düşünülecek; konuyla ilgili literatür ve yaklaşımlar değerlendirilecektir.

II- Kölelik Çalışmalarında Yeni Yaklaşımlar ve Afro-Türkler

Son on beş yılda dünyadaki diaspora çalışmalarındaki yükselişe paralel olarak Osmanlı Afrika’sı da diaspora literatürüne dahil edilmiş ve “Afro-Türkler” kavramı bu çerçevede ele alınmaya başlanmıştır. Afrikalıların tarihsel süreçte gönüllü veya gönülsüz olarak yaşadıkları coğrafyanın dışına çıkarılmaları; yeni vatanlarında geliştirmeye çalıştıkları aidiyet bilinci ve geçmişleriyle kurdukları bağ çerçevesinde Afro-Türklerle ilgili en çarpıcı eser, kendisi de Afro-Türk olan Mustafa Olpak’tan geldi. Olpak 2005 yılında yazdığı *Kenya-Girit-İstanbul: Köle Kıyısından İnsan Biyografileri* isimli kitabı ile ailesinin Doğu Afrika sahillerinde köleleştirilip Osmanlı topraklarına getirilmelerine ve köleliğin lağvedilmesinden sonra Modern Türkiye vatandaşı olma süreçlerini detaylıca anlattığı eseriyle özellikle kölelik alanında çalışma yapan yerli ve yabancı birçok akademisyenin dikkatini Afro-Türkler konusuna çekti. Ayrıca Olpak, UNESCO, Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşların da desteğiyle İzmir’de dernekleşme sürecine giren Afro-Türklerin doğal temsilcisi oldu ve Osmanlı’da kölelik çalışmalarına yerelden sözlü kültür kapsamında katkıda bulundu. Ferguson, İzmir örneğinde Afro-Türkleri incelediği çalışmasında Osmanlı sonrası yeni doğmakta olan Modern Türkiye’nin birçok farklı etnik kimliği yeni oluşmakta olan “Türk” vatandaşlığı potasında eritmeye çalıştığını ve bu çerçevede de yeni azat edilmiş olan Afrikalıları sessizleştirdiği ve kamusal alanlarda silikleştirdiği iddiasında bulunur.³¹ Sadece köle kökenli insanların değil, erken dönem Cumhuriyet Türkiye’sinde “kölelik” gibi bir konunun çalışılmamasının da onların görünürlüğünü azaltan faktörlerden biri olduğunu ifade eder ve bu gerekçelerden ötürü resmi kayıtlarda daha az görünür durumda olan Afrikalıların sadece resmi arşivler üzerinden değil, Stoler’in işaret ettiği “etnografik hassasiyetlerle sözlü tarih anlatıları üzerinden çalışılmasının önemine vurgu yapar.³²

Afrika çalışmalarında gittikçe önem kazanan bir diğer yaklaşım da hafıza çalışmalarınıdır. Bu yaklaşımın sunduğu bazı kavramlar ve imkanlar Osmanlı toplumundaki Afrikalıların durumunu, bugüne uzanan, miras kalan unsurlarını yerel bir bakışçısı ile anlama imkânı vermektedir. Astrid Erll’in öne sürdüğü “seyyar/gezici hafıza”³³ kavramı doğdukları yerlerden çeşitli sebeplerle taşınan/getirilen insanların farklı toplum, sosyal statü ve mekanlardaki gündelik yaşamlarını

31 Michael Ferguson, “The African Presence in Late Ottoman İzmir and Beyond”, Doktora Tezi, McGill University, 2014, s. 15.

32 Ferguson, *The African ...*, s. 25

33 Astrid Erll, *Memory in Culture*, Palgrave MacMillan, 2011.

sürdürürken geçmişlerinden ne şekilde etkilendikleri ve bugünü ne üzerine şekillendirdikleriyle ilgili önemli bir bakışıcısı sunar. Diğer bir deyişle Afrika kökenli Osmanlıların çok kültürlü bir topluma uyum sağlayıp, bilinçli ya da bilinçsiz olarak bir kültür oluşturmaya çalışırken “geçmiş hafızalarını” nasıl inşa ettikleri/edecekleri bu hafıza çalışmalarının en önemli meselelerindedir. Bu durumu örneklendiren bir çalışma Troutt tarafından yapılmıştır. Troutt 2005 yılında Kahire’deki mülteci kamplarında kalan ve çoğu Güney Sudan ya da Darfur’daki uzun iç savaştan canlarını zor kurtarmış Sudanlı mültecilerin bir müddet Mısır’da kaldıktan sonra orayı bir an önce terk etmek duygusunda olduklarını ifade eder. Bunun nedeni ise Sudanlı göçmenlerin gündelik yaşamlarında Kahire yerel halkı tarafından çoğunlukla “abid” yani Arapça ’da “köle” olarak adlandırılıyor olmaları ve yerel halkın hafızasında yüzlerce yıl önce Kahire’ye köle tüccarları tarafından getirilen “Sudanlı köleler” ile eş tutulmalarıdır. Bu duruma neden olan “hafıza/hatıra her iki tarafın kendini toplum içinde konumlandırması açısından da oldukça önemlidir.³⁴

Afro Türkleri yukarıda zikredilen diaspora ve hafıza çalışmaları kapsamında inceleyen çalışmaların sayısı Osmanlıda kölelikle ilgili literatürde önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Özellikle Amerika ve Avrupa’daki kölelik çalışmalarıyla karşılaştırmalı olarak, bugün büyük çoğunlukla Ege bölgesinde başta İzmir olmak üzere Aydın, Muğla, Manisa ve kısmen Marmara ve Akdeniz Bölgesinde çeşitli şehir ve kasabalarda yaşamakta olan Afro-Türklerin kimlik, bellek ve gündelik yaşam deneyimleri³⁵ ve temsilleri konularına değinen yüksek lisans ve doktora çalışmaları bulunmaktadır. Afro Türklerin kendilerini nasıl tanımladıkları, gündelik hayat deneyimlerinde ten rengi ayrımcılığı yaşayıp yaşamadıkları, evlilik, din ve eğitim gibi toplumsal kurumlarla ilişkilerinde kendi kimliklerini inşa etme sürecine katılımları bağlamında kimlik ve aidiyet sorunları yaşayıp yaşamadıkları üzerine saha çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca “Arap Kızı Camdan Bakıyor” (2006), “Siyahım, Afrikalıyım ve Türküm” (2010) isimlerinde bazı belgesellerde de Afro Türklerin Modern Türkiye’deki yaşam kültürleri üzerine anlatılar bulunmaktadır.³⁶ Konu, 2007-2008 yılları arasında Tarih Vakfı tarafından “Sessiz Bir Geçmişten Sesler: Afrika Kökenli ‘Türk’ Olmanın Dünü ve Bugünü” isimli sözlü tarih projesinde de detaylı olarak çalışılmıştır. Bu çalışma için hazırlanan raporda amaç, modern Türkiye vatandaşı olan Afro-Türklerin yaşam deneyimlerini kayıt altına alarak görünür kılınmalarını sağlamak ve klasik tarih yazımında henüz yer edinememiş

34 Eve M. Troutt Powell, *Tell This in My Memory Stories of Enslavement from Egypt, Sudan and the Ottoman Empire*, California: Stanford University Press, 2012, s. 264.

35 Afro Türklerin gündelik hayat deneyimleri ve kentsel mekân kullanımları ile ilgili çalışma için bakınız, Sümevra Yıldız, “Afro Türklerin Gündelik Hayat Deneyimleri ve Kentsel Mekânın Kullanımı: İzmir Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2020.

36 Müge Akpınar, “Afro-Türklerde Kimlik: Temsiliyet, Gelenek ve Kolektif Bellek”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2016.

bu kültürün anlatı, söylence, oyun ve ağıtlarının bilimsel teknik ve yöntemlerle kayıt altına alınmasını sağlamak olarak belirtilmiştir.³⁷ Yine yakın dönemde Hakan Erdem'in danışmanlığında Osmanlı devletinden miras olarak günümüze ulaşan Türkiye'deki Afrika kökenli diasporanın heterojen yapısı ve topluma katılımları konusundaki üstlendikleri aktif roller üzerine bir çalışma hazırlanmıştır.³⁸

Afrika çalışmalarında diğer önemli bir yaklaşım da kreolizasyon çalışmalarıdır. En geniş anlamıyla azat edilen ve serbest bırakılan Afrikalı kölelerin ve onların özgür doğan çocuklarının kaderi, dilleri, yeni hayatlarına nasıl uyum sağlayacakları ve toplumun geri kalanıyla etkileşim biçimleri bu yaklaşım çerçevesinde incelenmektedir. Daha dar anlamıyla ise kreolizasyon, Afrikalı sosyo-kültürel unsurların baskın kültürle karıştığı durumları tanımlamak için kullanılır. Özsar'ın da tezinde işaret ettiği gibi, bu kavramı Karayipler çerçevesinde daha önce Mintz ve Trouillot'un çalışmalarında görmek mümkündür. Osmanlı İmparatorluğunun kölelik tecrübesinde ise, bu yaklaşım tam anlamıyla karşılık bulamayabilir.³⁹ Bunun sebebi ise, kreolizm genellikle yerleşimci kolonilerde kölelerin azınlıkta olduğu topluluklarda, -kendileri gibi köle olan, ancak farklı topluluklardan getirildikleri için farklı diller konuşanlar arasında- baskın olarak kullanılan dilin çevresinde oluşan melez dil ve melez toplulukları tanımlamak için kullanılmasıdır.⁴⁰ Bu nedenle kavramın kendisi potansiyel sömürgeci çağrışımlar taşıyor olmakla birlikte Afrika kökenli Osmanlıların, çok geniş bir etnik bileşime sahip olan Osmanlı imparatorluk toplumunda varlıklarını sürdürme biçimlerini anlamaya yardımcı olabileceği için bu yaklaşımın yöntemlerinin de kullanışlı olabileceği düşünülebilir.

Kreolizasyon çalışmalarında dil konusuna odaklanan Mintz'in yaklaşımından farklı olarak⁴¹ burada asıl önemli olan Afrikalı Osmanlıların, içinde buldukları toplumun ve şartların farklılıkları ile nasıl başa çıktıkları ve kendilerini ifade için nasıl dilsel ve sosyo-kültürel kültürel pratikler üretme yoluna gittikleri meselesidir. Bu yaklaşım Hint Okyanusu, Karayipler, Doğu Afrika ve Batı Afrika'daki bölgeler için daha önce birçok kez çalışıldı.⁴² Osmanlı kaynakları -ki bunlara Afrikalı Osmanlıların üretmiş olabileceği muhtemel anlatılar ve uygulamalar da dahildir- üzerine

37 Gülay Kayacan, "Sessiz Bir Geçmişten Sesler: Afrika Kökenli Türk Olmanın Dünü ve Bugünü", Tarih Vakfı Sözlü Tarih Çalışması Kitapçığı, 2007-2008. https://www.academia.edu/28625440/Afro_T%C3%BCrk_Olmak_pdf, Erişim Tarihi 20.06.2023.

38 Banu Özsar, "African Diasporas in the Ottoman Empire and Modern Turkey", Yüksek Lisans Tezi, Sabancı Üniversitesi, 2020.

39 Banu Özsar, a.g.t., s.44.

40 Toledano, 115-116.

41 Özsar, a.g.e., 44-46.

42 Gibril, R. Cole, *The Krio of West Africa, Islam, Culture, Creolization and Colonialism in the Nineteenth Century*, Ohio University Press, 2013; Pier M Larson, *Ocean of Letters, Language and Creolization in an Indian Ocean Diaspora*, Cambridge University Press, 2009.

yapılabilecek kümülatif çalışmalarla Afrika kökenli Osmanlılar ve onları çevreleyen sosyal-politik ve ekonomik şartları daha iyi anlamak mümkün olacaktır.

III- Kölelik Çalışmaları ve “Görünmemelik” Meselesi

Yukarıda detaylı olarak ifade edilen yaklaşımların en önemli işlevi hem Osmanlı hem de Osmanlı sonrası dönemde toplumsal hafızada derin izlere sahip kölelik konusunun akademik olarak çalışılmasında karşılaşılan zorlukları aşmakta yardımcı olmalarıdır. Toledano'nun da ifade ettiği gibi, Osmanlıda kölelik çalışmalarındaki en büyük zorluk, Afrikalı Osmanlıların sadece “sessizlikleri” değil, aynı zamanda “yoklukları” yani varlıklarının bilinmemesidir. 19. yüzyıl boyunca yüzbinlerce kadın ve erkeğin imparatorluk topraklarına taşınmış olduğu varsayılırsa, Osmanlı sonrası dönemde bu topluluğa ne olduğu ve nereye gittikleri konusu tam bir muammadır. Bu durumu açıklamak için hastalıklar, düşük yaşam beklentisi ve topluma uyum gibi bazı açıklamalar öne sürülürken⁴³ yakın zamanda yapılan çeşitli araştırmalarda ise bu durumun Afrika kökenli insanların resmi olarak Müslüman Türk olarak adlandırılmaları ve resmi kayıtlarda yer almamalarıyla ilgili olduğu iddia edilmiştir.⁴⁴ Ayrıca Osmanlı toplumunda geçerli olan İslam hukuku ve toplumsal normlara göre yapılan karma evliliklerle akrabalık gruplarına alınarak içinde yaşadıkları topluma uyum sağlama ve Afrika genetik özelliklerini yavaş yavaş kaybederek görünürlüklerini yitirmiş olma ihtimalleri üzerinde de durulmaktadır.⁴⁵ Buna ek olarak Toledano'nun da ifade ettiği gibi, kimi kölelerin azat edildikten sonra çok büyük sayıda olmasa da anavatanları Afrika'ya dönmeleri de onları görünmez kılan faktörler arasında zikredilebilir.⁴⁶ Tüm bunlara ek olarak Erdem, Osmanlıların benimsediği “açık kölelik sisteminin” görünmezliklerinde önemli bir etken olduğunu ileri sürmektedir. Yedi ya da dokuz yıllık bir hizmetten sonra kölelerin çoğunun “çerağ edilmek” adı altında azat edildiği de bilinmektedir.⁴⁷

Yukarıda zikredilen gerekçelerden dolayı Osmanlıda kölelerin görünmezliğe büründüğü durumlar olmakla birlikte, köleliğin yasal olarak kaldırılmasından sonra kaynaklara yansıyan bazı uygulamalar, geç Osmanlı toplumunda Afrika

43 Ehud R. Toledano, “African Slaves in the Ottoman Eastern Mediterranean: A Case of Cultural “Creolization”?”, *Akdeniz Dünyası: Fikir, Geçmiş ve Bugün*, haz. Eyüp Özveren, Oktay Özel, Suha Ünsal ve Kudret Emiroğlu, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006, s. 111-112.

44 Bu soruyu Esmâ Durugöl de Antalya'daki Afrika kökenli toplulukları çalışırken sormuş ve görünmezliğin en önemli sebebinin bu şekilde açıklanmıştır. Esmâ Durugöl, “The Invisibility of Turks of African Origin and the Construction of Turkish Cultural Identity: The Need for a New Historiography”, *Journal of Black Studies*, 2003, sy. 33-3, s. 281-294.

45 Erdem, *Slavery* ...,1996.

46 Toledano, “African Slaves”, 110-111.

47 Harem kadınları için bu terimin kullanıldığı bir başka örnek için bakınız Betül İpşirli Argıt, *Life After the Harem: Female Palace Slaves, Patronage, and the Imperial Ottoman Court*, Cambridge: Cambridge University Press, 2020.

kökenli Osmanlılarla ilgili ilginç bilgiler vermektedir. Erdem, köleliğin uluslararası camiada ve Osmanlı’da yasaklanmasından sonra azat edilen kölelerin durumuyla ilgili hem İstanbul’da hem de Osmanlı’nın diğer şehirlerinde bazı oluşumlar meydana geldiğinden söz etmektedir. İngiliz Folklorist Lucy Mary Garnett’in kitabına atıfta bulunarak, azat edilmiş Afrikalıların sadece eski köle sahiplerine karşı değil aynı zamanda gündelik yaşamda karşılaşabilecekleri hastalık vs. gibi her türlü durum için birbirlerine destek olabilecekleri çeşitli yerel yapılar kurduklarından söz etmektedir. Erdem farklı bölgelerde kurulan bu locaların birbirleriyle nasıl ilişkileri olduğunu ya da aralarında bir üstünlük olup olmadığından söz ettikten sonra, yılın belirli dönemlerinde çeşitli kutlamalar için İstanbul’da bir araya geldiklerini söylemektedir. Bu yerel yapılara başkanlık eden ve kendisine kolbaşı ya da godya adı verilen bir kadının hem siyah kölelerin özgürlüklerini satın almalarını sağlamak hem hasta, yaralı ya da işsiz olanlara sahip çıkmak gibi vazifeleri olduğunu dile getirmektedir.⁴⁸

Erdem’in özellikle Garnett ve Ferrimann’ın kayıtları üzerinden yaptığı bu tespitlerle oldukça örtüşen bir örnek de Cem Behar’ın Kasap İlyas Mahallesi ile ilgili yapmış olduğu çalışmada kendini ortaya koymaktadır. Behar, 1885 yılında İstanbul’da Kasap İlyas Mahallesi’nin nüfus sayım verilerinden hareketle mahallede “arap”, “zenci”, “zenciye” olarak geçen ve 6sı erkek olmak üzere toplamda 38 kişilik siyah sakinler olduğunu tespit etmekte ve bunların ya azat edilmiş köleler (mütteka) ya da eski kölelerin çocukları olduğuna dair beklenmedik (!) bazı bulgulardan söz etmektedir. Doğum yerleri olarak genellikle Arabistan, Sudan ve Etyopya kaydı bulunan bu grubun bir kısmı evli ve çocukluysen, bir kısmı ise halen çevre hanelerde “hizmetçi” ve “aşçı” olarak çalışmaktaydı ve genellikle “Kolbaşı” adı verilen bir cemaat liderinin etrafında kümelenmiş görünüyordular. Bu kadar çok azatlı kölenin neden bu mahalleyi seçmiş olabileceği sorusunu Behar, mahallenin hem ucuz hem de merkezden uzak bir mahalle olmasıyla açıklar. Ancak en önemli sebep olarak ise, cemaat liderlerinden birinin bu mahallede yerleşmiş olduğunu belirtir. Buna göre nüfus sayımı listesinde “Kolbaşı” olarak nitelendirilen Necdet Kadın 1885 tarihindeki sayımda 50 yaşında görünmekteydi ve Arabistan doğumlu diğer yedi kadınla Hamam Odaları Sokağında yaşıyordu. Onunla yaşayan diğer kadınlar ise 15 ila 80 yaşlarındaydılar. Behar’ın tespitine göre, Kolbaşı’nın bir diğer görevi geleneksel törenler ve ritüeller için mekân temin etmektir. Genelde sadece kadınların katıldığı bu törenler, Müslüman olsun olmasın azat edilmiş Afrikalıların arasında yaygın olarak yapılmaktaydı. “Arap düğünü” adı verilen bu ayinler zaman zaman şikayetlere konu oluyor ya da kolbaşılara uygunsuz davranışlarından dolayı ceza alabiliyordu.⁴⁹

48 Erdem, *Slavery ...*, s. 174.

49 Cem Behar, *Bir Mahallenin Doğumu ve Ölümü (1494-2008): Osmanlı İstanbul’unda Kasap İlyas Mahallesi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014, s. 144-145.

Bu dönemde sadece İstanbul'un değil imparatorluğun pek çok şehir ve mahallesine dair yapılacak detaylı çalışmalarda benzer bir tablonun ortaya çıkacağını ve azat edilen kölelerin resmi ya da gayri resmi ağları hakkında kapsamlı bilgi edinebileceğini düşünmek mümkündür. Bu örgütlenmiş yapıların mahallenin diğer sakinleri ile temasları, komşuluk ilişkileri, sosyal ve dini mekânları kullanma biçimleri, geleneksel gün ve gecelerdeki kutlama biçimleri gibi birçok konu, Afrika kökenli Osmanlılar diyebileceğimiz bu grubun toplumla ne kadar bütünleştiği ya da ayrıldığı gibi sorulara da cevap barındıracaktır.

IV- Haremağaları Teavün Cemiyeti

Yukarıda anlatılanlarla birlikte geç dönem Osmanlı toplumundaki Afrikalılar ve onların temsilcileri üzerine araştırma yaparken karşılaştığımız ve hakkında çok az şey bildiğimiz bir fotoğraf, uzun yıllardır diplomatik arşivlerin katkısıyla anlamaya çalıştığımız *Osmanlı Afrikasının* sınırlarının Afrika kökenli Osmanlıların gündelik hayatlarını da içine katarak kapsamlı bir şekilde genişletilmesi gerekliliğini düşündürdü ve böylece bu çalışmanın temel soruları belirlemeye başladı. *Cumhuriyet* gazetesinin 8 Ocak 1939 tarihli nüshasında yer alan fotoğrafın altındaki yazı, Haremağalarının bir önceki gün yani 7 Ocak'ta Divanyolu'ndaki merkezlerinde saat 14.00'te kongre yapmak üzere bir araya geldikleri bilgisini veriyordu. Buna göre eski Haremağası emektarları arasındaki ilişkileri arttırmak, muhtaç ve hasta olanlara ve yakınlarına yardım etmek amacıyla kurulan *Haremağaları Teavün Cemiyetinin* ismi "*Eski Emektarlar Yardım Birliği*" olarak değiştirilmişti.⁵⁰ Yirmiye yakın Kongre üyesinin çektiği bu eşine ender rastlanabilecek fotoğrafta ise; muhtemelen altmış yaşın üzerinde, Avrupalı tarzdaki takım elbiseleriyle son derece iyi giyimli, -Osmanlı'nın eski haremağaları ve yeni cumhuriyetin sıradan vatandaşları- siyahi erkek bir masanın etrafında toplanmış görünmekteydiler. Bilindiği gibi Meşrutiyetin ilanından sonra Abdülhamid Selanik'e sürgüne gönderilirken, yakınları ve hizmetlileri de kendilerini bambaşka yerlerde bulmuşlardı. Yıldız Sarayındaki Haremağalarının kimi idam edilmiş, kimi sürgüne gönderilmiş kimi de farklı şehirlere ya da İstanbul'un çeşitli semtlerine dağılmışlardı. İşte 1909'da Haremlerin "yasadışı" ilanının edilmesinden sonra işsiz kalan Haremağaları tarafından 1919 yılında kurulduğu düşünülen Haremağaları Teavün Cemiyeti'nin merkezi de İstanbul Divanyolu'ndaydı ve saltanatın lağvedilmesinden sonra imparatorluğun pek çok yerine dağılan hanedan mensupları gibi Haremağaları da temasta oldukları bölgelere giderek örneğin Medine ve Kahire'de derneğin şubelerini kurmuşlardı.⁵¹

50 Sözü edilen haber ve fotoğraf için bkz. *Cumhuriyet Gazetesi*, 8 Ocak 1939, s.10. <https://www.gastearsivi.com/gazete/cumhuriyet/1939-01-08/9>. Erişim Tarihi, 08.03.2023.

51 Bu dönemde Hicaz'a sürgün edilen Haremağaları ve onların buralarda karşılaştıkları zorlu süreçler için bakınız. Nazmi Eroğlu, "Abdülhamid'in Hicaz'a Sürgün Edilen Harem Ağaları", *Arşiv Dünyası*, 2008, sy. 11, s. 71-74. Y.S. Karakışla, "Harem Ağalar Teavün Yurdu (1919): Harem Ağaları, Birleşiniz!", *Toplumsal Tarih*, sy. 114, 2003, s. 12-21.

Yine aynı kongrenin söz edildiği başka bir gazete haberinde ise, derneğin isim değiştirme gerekçesi ile ilgili dernek üyelerine sorular soran gazeteci “Haremsiz ve selamlıksız Türkiye’de artık Harem ağası olarak anılmak istemeyiz.” cevabını almakta ve yeni kurulan Cumhuriyet Türkiye’sinde özgür bireyler olarak toplumsal yaşamın parçası olmaya çalışan bu Afrika kökenli Osmanlılar üzerinde daha detaylı bilgiler vermekteydi. İçlerinden Tahsin Nejad isimli birinin Erenköy Kız Lisesinde Edebiyat Öğretmeni olduğunu ve öğrencilerini iyi yetiştirmek için harcadığı çabayı takdirle anlatan gazeteci, bu yaşlı harenağasını “Öz Türkiye’nin gövdesine aşlanmış kuru bir Afrika dalı”⁵² olarak tanımlıyordu.

Günümüze geldiğinde ise, 2006 yılında kendilerini “Afro-Türk” olarak adlandıran ve Afrika kıtasının çeşitli yerlerinden Osmanlı topraklarına büyük çoğunlukla köle olarak getirilen Afrikalıların torunları olduklarını iddia edenler tarafından kurulan bir dernek de *Afrikalılar Kültür, Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği*’dir. Derneğin kurucusu Mustafa Olpak’ın ailesinin kökenlerini anlattığı kimi çalışmalarında⁵³ da görüleceği gibi, Osmanlı imparatorluğunun son dönemlerinde özellikle azat edilmiş kölelerin sayıca artmasıyla beraber, aralarında İstanbul ve İzmir’in de bulunduğu çeşitli illerde geçici misafirhaneler kurulmuş ve birçok Afrika kökenli Osmanlı insanı buralara getirilmişlerdir. Zamanla Anadolu’da özellikle Ege ve Akdeniz bölgelerindeki köylere yerleştirilmişler ve devlet tarafından kendilerine toprak ve hayvan verilerek kalıcı olarak bu bölgelerde geçimlerini temin etmeleri sağlanmıştır. Bununla birlikte Cumhuriyet kurulduktan kısa bir süre sonra, 1926 yılında yeni Türk Medeni Kanunu ile Türk vatandaşı olmalarına ve 1964 yılında da köleliğin kısmi uzantısı olarak görülebilecek evlatlık müessesinin yürürlükten kaldırılmasına rağmen, içlerinde buldukları topluma uyum noktasında yaşadıkları zorluklar olmuş; özellikle Afrika’dan getirildikleri bölgeleri araştırmak, geçmişlerini anlamak ve kendi gelenek ve göreneklerini yaşatmak için dernekleşme yoluna gitmişlerdir.⁵⁴ Farklı zamanlarda ve farklı toplumsal koşullarda kurulan bu iki derneğin, imparatorluğun ve ardından cumhuriyetin içinde bulunduğu koşullara uyum sağlamak ve toplumsal yaşamın bir parçası olabilmek adına geçmişte ve günümüzde yoğun çaba içinde oldukları anlaşılmaktadır.

V- Sonuç

Bu çalışma çerçevesinde tarihsel süreçte Osmanlı topraklarında yaşayan Afrika kökenli Osmanlılara işaret etmek için *Afro-Osmanlılar* adlandırması önerilmektedir. Bu kavramın, son 20 yılda Osmanlı toplumundaki azat edilmiş köle

52 Salahaddin Güngör, “Eski Harenağalarının Dünkü Yıllık Kongresinde,” *Cumhuriyet*, 9 Ocak 1939, s. 7.

53 Mustafa Olpak, *Kenya Girit İstanbul: Köle Kıyısından İnsan Biyografileri*, İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2006.

54 Mustafa Olpak, “Osmanlı İmparatorluğunda Köle, Türkiye Cumhuriyeti’nde Evlatlık: Afro-Türkler”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2013, 68/1, s. 123-141.

kökenli Afrikalıların durumlarını anlamak için önerilen “Afro-Türkler” kavramından imparatorluk coğrafyasındaki çeşitliliği daha iyi yansıttığı düşünülmektedir. 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında Müslüman, Ermeni, Rum, Yahudi, Roman ve Levanten gruplardan oluşan Osmanlı toplumunda Siyah Afrikalı Osmanlıların rolünü konumlandırmak ve Osmanlı arşivleri, kadı sicilleri, süreli yayınlar ve hatıratlar aracılığıyla Osmanlı sonrası toplumlardaki rollerini daha iyi anlamak açısından bu kavramın daha kuşatıcı olduğu düşünülmektedir. Bu öneri, keşifsel bir araştırmayı ve daha sonraki çalışmalar için yararlı bir çerçeveyi sunmayı hedeflemektedir.

Kaynakça

- Akpınar, Müge, “Afro-Türklerde Kimlik: Temsiliyet, Gelenek ve Kolektif Bellek”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2016.
- Alçıoğlu, Esin, “Pertev Naili Boratav Sözlüğü: Pertev Naili Boratav’ın Eserlerinde Geçen Folklor Malzemesinin Tahlili”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, 2012.
- Argıt, Betül İpşirli, *Life After the Harem: Female Palace Slaves, Patronage, and the Imperial Ottoman Court*, Cambridge: Cambridge University Press, 2020.
- Behar, Cem, *Bir Mahallenin Doğumu ve Ölümü (1494-2008): Osmanlı İstanbul’unda Kasap İlyas Mahallesi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014.
- Boratav, Naili, “The Negro in Turkish Folklore”, *Journal of American Folklore*, 1951, sy. 64, s. 83-88.
- Cole, Gibril, R., *The Krio of West Africa, Islam, Culture, Creolization and Colonialism in the Nineteenth Century*, Athens: Ohio University Press, 2013.
- Conermann, Stephan Gül Şen, *Slaves and Slave Agency in the Ottoman Empire*, Bonn: Bonn University Press, 2020.
- Cumhuriyet Gazetesi, 8 Ocak 1939, s. 10. <https://www.gastearsivi.com/gazete/cumhuriyet/1939-01-08/9>
- Çalışır, M. Fatih, “A Survey of Scholarship on Ottoman Slavery”, *Tarih Okulu*, 2009, sy. 2, s. 1-12.
- Durugönül, Esmâ, “The Invisibility of Turks of African Origin and the Construction of Turkish Cultural Identity: The Need for a New Historiography” *Journal of Black Studies*, 2003, 33-3, s. 281-294.
- Erdem, Hakan, *Slavery in the Ottoman Empire and Its Demise, 1800-1909*, London: Palgrave MacMillan, 1996.
- Erlil, Astrid, *Memory in Culture*, London: Palgrave MacMillan, 2011.
- Eroğlu, Nazmi, “Abdülhamid’in Hicaz’a Sürgün Edilen Harem Ağaları”, *Arşiv Diün-yası*, 2008, sy. 11, s.71-74.
- Ferguson, Michael, “The African Presence in Late Ottoman İzmir and Beyond”, Doktora Tezi, Montreal: McGill University, 2014.

- Güngör Salahaddin, "Eski Haremağalarının Dünkü Yıllık Kongresinde", *Taha Toros Arşivi*, 8 Ocak 1939.
- Hateway, Jane, "The Ottoman Chief Harem Eunuch (Darüssaade Ağası) as Commissioner of Illuminated Manuscripts: The Slave as Patron, Subject, and Artist?", *Slaves and Slave Agency in the Ottoman Empire*, haz. Stephan Conermann ve Gül Şen, Bonn: Bonn University Press, 2020.
- Hateway, Jane, *The Chief Eunuch of the Ottoman Harem from African Slave to Power Broker*, Cambridge: Cambridge University Press, 2018.
- Karakışla, Y. S., "Harem Ağalar Teâvün Yurdu (1919): Harem Ağaları, Birleşiniz!", *Toplumsal Tarih*, sy. 114, 2003, s. 12-21,.
- Kaya, A. B., "Lefkoşe Mevlevîhânesinin Şair Şeyhlerinden Siyâhî Mustafa Dede" *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, sy. 1, 2017, s. 15-38.
- Kayacan, Gülay, "Sessiz Bir Geçmişten Sesler: Afrika Kökenli Türk Olmanın Dünyü ve Bugünü", *Tarih Vakfı Sözlü Tarih Çalışması Kitapçığı*, 2007-2008. https://www.academia.edu/28625440/Afro_T%C3%BCrk_Olmak_pdf.
- Larson, Pier M, *Ocean of Letters, Language and Creolization in an Indian Ocean Diaspora*, Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Olpak, Mustafa, *Kenya Girit İstanbul: Köle Kıyısından İnsan Biyografileri*, İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2006.
- Olpak, Mustafa, "Osmanlı İmparatorluğunda Köle, Türkiye Cumhuriyeti'nde Evlatlık: Afro-Türkler", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, sy. 68-1, 2013, s. 123-141.
- Özdemir, Ayşe Nur, "Ahmet Mithat Efendinin Romanlarında Kadınlar", Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- Özsar, Banu, "African Diasporas in the Ottoman Empire and Modern Turkey", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Sabancı Üniversitesi, 2020.
- Powell, Eve M. Troutt, *Tell this in My Memory Stories of Enslavement from Egypt, Sudan and the Ottoman Empire*, California: Stanford University Press, 2012.
- Reyhanoğulları, Gökhan, "Sergüzeşt Romanının Tematik Bağlamında Mekânın Poetiği", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, sy. 24 (1), 2020, s. 104-144.
- Sobers-Khan, Nur, *Slaves Without Shackles Forced Labour and Manumission in the Galata Court Registers, 1560-1572*, Berlin: Klaus Schwarz Verlag, 2014.
- Tahiroğlu, Bülent, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Kölelik", *Journal of Istanbul University Law Faculty*, sy. 45/1-4, 1981, s. 649-676.
- Tezcan, Baki, "Karanlığı Dağıtmak: Molla Ali'nin Yaşamı ve Eserleri Işığında 17. Yüzyıl Başlarında Osmanlı İmparatorluğunda Irk Siyaseti", *Osmanlı İmparatorluğunda Kimlik ve Kimlik Oluşumu*, haz. Baki Tezcan-Karl K. Barbir, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009.

- Toledano, Ehud R., "African Slaves in the Ottoman Eastern Mediterranean: A Case of Cultural "Creolization"?", *Akdeniz Dünyası: Fikir, Geçmiş ve Bugün*, haz. Eyüp Özveren, Oktay Özel, Suha Ünsal ve Kudret Emiroğlu, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006: 107-124.
- Toledano, Ehud R., *As if Silent and Absent: Bonds of Enslavement in the Islamic Middle East*, New Heaven: Yale University Press, 2007.
- Toledano, Ehud R., *Osmanlıda Köle Ticareti, 1840-1890*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994.
- Toledano, Ehud R., *The Ottoman Slave Trade and its Suppression, 1840-1890*, Princeton: Princeton University Press, 1982.
- Topuz, Hıfzı *Meyyale*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998.
- Yıldız, Sümevra, "Afro Türklerin Gündelik Hayat Deneyimleri ve Kentsel Mekanın Kullanımı: İzmir Örneği", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2020.

Seçme Bibliyografya

- Akpınar, Müge "Afro-Türkler: Temsiliyet, Gelenek ve Kimlik." *Folklor/ Edebiyat* 26, 2020, s. 73-86.
- Austen, Ralph A., "The Mediterranean Islamic Slave Trade out of Africa: A Tentative Census." *Slavery and Abolition* 13: 1992, s. 214-248.
- Diñçer, F. "Afro-Turks and Revitalization of the Calf Festival (Dana Bayramı)" , *Staging The Past in Contemporary Turkey*, İstanbul, Turkey, 2019.
- Durugönül, E., "Turks of African Origin and Citizenship", *Societal Peace and Ideal Citizenship for Turkey*, haz. Dönmez, R.Ö., Enneli, P., Lanham: Lexington Books, s.159-177, 2011.
- Özkan, Mehmet, "Emergence of Afro-Turks in Turkish Politics", *Turkish Journal of Diaspora Studies*, 2021, 1(1), s. 7-19.
- Erdem, Y Hakan, "Magic, Theft, and Arson: the Life and Death of an Enslaved African Woman in Ottoman Izmit," *Race and Slavery in the Middle East: Histories of Trans-Saharan Africans in 19th Century Egypt, Sudan, and the Ottoman Mediterranean*, haz. Kenneth Cuno ve Terence Walz. Cairo: American University in Cairo Press, 2010, s. 125-146.
- Ferguson, Michael, "Enslaved and Emancipated Africans on Crete." *Race and Slavery in the Middle East: Histories of Trans-Saharan Africans in Nineteenth-Century Egypt, Sudan, and the Ottoman Mediterranean*, haz. Terence Walz ve Kenneth M Cuno, Cairo: American University in Cairo Press, 2010, s. 171- 196.
- Ferguson, Micheal ve Ehud R Toledano, "Ottoman Slavery and Abolition in the Nineteenth Century," *The Cambridge World History of Slavery*, haz. David Eltis, Stanley L Engerman, Seymour Drescher ve David Richardson, 4 cilt, Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 197-225.

- Fisher, Alan W, "The Sale of Slaves in the Ottoman Empire: Markets and State Taxes on Slave Sales, Some Preliminary Considerations." *Bogaziçi Üniversitesi Dergisi*, 1978, 6: 149-174.
- Guha, Ranajit, "On Some Aspects of the Historiography of Colonial India." *Subaltern Studies 1: Writings on South Asian History and Society*, haz. Ranajit Guha. Delhi: Oxford University Press, 1982.
- Günes, Günver, "Kölelikten Özgürlüğe: İzmir'de Zenciler ve Zenci Folkloru." *Toplumsal Tarih*, 1999, 11: 4-10.
- Hunwick, John, "The Same But Different: Africans in Slavery in the Mediterranean Muslim World," *The African Diaspora in the Mediterranean Lands of Islam*, haz. John Hunwick, ve Eve Trout Powell, Princeton: Markus Wiener Publishers, 2002, s. 149-172.
- Karamürsel, Ceyda, "Ottoman Slavery as a Tool for Historical Analysis: A Review of Recent Literature," *New Perspectives on Turkey*, 2014, 50: 193-203.
- Karamürsel, Ceyda, "The Uncertainties of Freedom: The Second Constitutional Era and the End of Slavery in the Late Ottoman Empire." *Journal of Women's History* 28: 138-161.
- Kayagil, Aysegül. 2020. "Vocabularies of (In)Visibilities: (Re)Making the Afro-Turk Identity." *Antropologia*, 2016, 7: 45-66.
- Millingen, Frederick "On the Negro Slaves in Turkey." *Journal of the Anthropological Society of London*, 1870, 8: 85-96.
- Mintz, Sidney W., "Enduring Substances, Trying Theories: The Caribbean Region as Oikoumene." *The Journal of the Royal Anthropological Institute*, 1996, 2: 289- 311.
- Mintz, Sidney W. ve Richard Price, *The Birth of African-American Culture: An Anthropological Perspective*. Boston: Beacon Press, 1992.
- Natvig, Richard, "Oromos, Slaves, and the Zar Spirits: A Contribution to the History of the Zar Cult." *The International Journal of African Historical Studies*, 1987, 20: 669-689.
- Olney, James, "'I Was Born': Slave Narratives, Their Status as Autobiography and as Literature." *The Slave's Narrative*, haz. Charles T. Davis ve Henry Louis Gates. Oxford: Oxford University Press, 1985, s. 148-174.
- Oral, Gülnenk Hayırcıl, "Five Hundred Years of Silence. An Example of the Cultural Amnesia Concerning the Afro-Turkish Population of Anatolia," *Transcultural Amnesia: Mapping Displaced Memories*, haz. M Matos, J M Paisana ve M Pereira. Ribeiro: Centro de Estudos Humanísticos da Universidade do Minho, 2016, s. 29-40.
- Parlatır, İsmail, *Tanzimat Edebiyatında Kölelik*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1987.

- Patterson, Orlando, *Slavery and Social Death: A Comparative Study*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1982.
- Peirce, Leslie, *The Imperial Harem: Women and Sovereignty in the Ottoman Empire*. New York: Oxford University Press, 1993.
- Pipes, Daniel, *Slave Soldiers and Islam: The Genesis of a Military System*. New Haven: Yale University Press, 1981.
- Powell, Eve Troutt, "Will That Subaltern Ever Speak? Finding African Slaves in the Historiography of the Middle East." In *Middle East Historiographies: Narrating the Twentieth Century*, ed. Israel Gershoni, Amy Singer, and Y Hakan Erdem. Seattle: University of Washington Press 2006, s. 242-261.
- Sahillioglu, Halil, "Slaves in the Social and Economic Life of Bursa in the Late 15th and Early 16th Centuries." *Turcica*, 1985, 17: 43-112.
- Spyropoulos, Yannis, "Beys, Sheikhs, Kolbaşı and Godiyas: Some Notes on the Leading Figures of the Ottoman African Diaspora", *Turcica*, 2017, 48, s. 187-218.
- Tarih Vakfı, "Sessiz Bir Geçmisten Sesler: Afrika Kökenli "Türk" Olmanın Dünü ve Bugünü." İstanbul, 2008.
- Toledano, Ehud R., *The Ottoman Slave Trade and Its Suppression: 1840-1890*. Princeton: Princeton University Press, 1982.
- Toledano, Ehud R., "Late Ottoman Concepts of Slavery (1830s-1880s)." *Poetics Today* 1993, 14: 477-506.
- Toledano, Ehud R., "Ottoman Concepts of Slavery in the Period of Reform, 1830s-1880s." *Breaking the Chains: Slavery, Bondage, and Emancipation in Modern Africa and Asia*, haz. Martin A Klein. Madison; Wisconsin: The University of Wisconsin Press, 1993, s. 37-63.
- Toledano, Ehud R., "Shemsigul: A Circassian Slave in Mid-Nineteenth-Century Cairo." *Struggle and Survival in the Modern Middle East*, haz. Edmund Burke III ve David Yaghoubian. Berkeley, California: University of California Press, 1993, s. 59-74.
- Toledano, Ehud R., "The Other Face of Harem Bondage: Abuse and Redress." *Slavery and Abolition in the Ottoman Middle East*. Seattle: University of Washington Press, 1998, s. 54-80.
- Toledano, Ehud R., "The Concept of Slavery in Ottoman and Other Muslim Societies: Dichotomy or Continuum?" *Slave Elites in the Middle East and Africa: A Comparative Study*, haz. Toru Miura ve John Edward Philips. London; New York: Kegan Paul International, 2000, s. 159-176.
- Toledano, Ehud R., "Coping with Trauma in a NewWorld: Cultural Responses of Enslaved Africans in the Ottoman Empire." *African Communities in Asia and the Mediterranean: Identities Between Integration and Conflict*, haz. Ehud R Toledano. Trenton, NJ: Africa World Press, 2011, s. 167-194.

Toledano, Ehud R., "Ottoman Elite Enslavement and 'Social Death'." *On Human Bondage: After Slavery and Social Death*, haz. John P Bodel ve Walter Scheidel. Chichester, West Sussex: John Wiley Sons, 2017, s. 136-150.

Trouillot, Michel-Rolph, "Culture on the Edges: Caribbean Creolization in Historical Context." *From the Margins: Historical Anthropology and Its Futures*, haz. Brian Keith Axel. Durham: Duke University Press, 2002, s. 189-210.

Zilfi, Madeline, *Women and Slavery in the Late Ottoman Empire: The Design of Difference*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

Kurmacayla Tarihyazımı Arasında Türkiye’de Mimarların Yaşam Anlatıları*

Selda Bancı **

Öz

Bu çalışma, mimarlığın geçmişle ilişkisinde biyografik anlatıların aracılığını tartışmayı amaçlamaktadır. Tarihyazımının eski ve köklü yazın türlerinden biri olan biyografi (yaşamöyküsü), mimarlık tarihyazımının geçmişi anlama ve yeniden kurma çabasında çokça başvurduğu üretken ve ilham verici yollardan biridir. Biyografi, otobiyografi, hatıra, nehir söyleşi, gezi notları olarak sınıflayabileceğimiz, mimar monografisi ve mimarın bütün eserleri (*oeuvre complete*) gibi yayın türlerinde izleri takip edilen, bir bireyi ve/ya yaşamöyküsünü merkezine alarak kurulan bu anlatılar, edebî yazınla tarihyazımı arasında gider gelir. Bir diğer deyişle bazı yaşamöyküleri edebiyat, bazıları ise tarih alanına aittir. Ne var ki yaşamöyküsel anlatı, tarihyazımının doğasında var olan ve mimarlığı tarihsel bir perspektifle analiz etmede sıklıkla karşımıza çıkan makro-tarih ve mikro-tarih, nesnellik ve öznellik, kurmaca ve olgusallık, geçmiş ve şimdi, birey ve toplum tartışmalarına doğrudan temas eder ve bunlardan doğan açılımlardan beslenir. Bu nedenle, tarihyazımı ve biyografinin uzun yıllara dayanan ilişkisine, benzerlikleri ve farklılıklarına dair antik çağdan günümüze uzanan tartışmalara rağmen biyografik anlatı, yöntem ve olanaklar çerçevesinde halen güncel bir tarihyazımı yöntemi olarak kullanılmaktadır. Son dönemde Türkiye’de, uluslararası ortamdaki gelişmelere paralel bir şekilde biyografi çalışmalarına duyulan ilginin arttığı gözlemleniyor. Biyografik anlatının popülerleşmesi, çeşitlenmesi ve yaygınlaşması mimarlık alanını da etkilemektedir. Bu, aynı zamanda bize mimarlık tarihyazımı ile biyografik anlatılar arasındaki çok katmanlı, karmaşık ilişkiyi (yeniden)

* Bu makale, 19-20 Aralık 2019 tarihlerinde ODTÜ Mimarlık Fakültesinde düzenlenen “Mekanlar / Zamanlar / İnsanlar: Kurgu ve Mimarlık Tarihi” temalı 11. ODTÜ Mimarlık Tarihi Lisansüstü Sempozyumunda sunduğum “Biyografik Anlatıların Mimarlık Tarihyazımındaki Rolü Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı bildiri temel alınarak geliştirilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, ORCID No: 0000-0002-2517-8337

düşünme fırsatı veriyor. Bu bağlamda amacım, yaşamöyküsel anlatıların mimarlık tarihyazımındaki rolünü mimarların otobiyografileri aracılığıyla incelemektir. Burada bireyin kendi öyküsünü kurduğu anlatıların tarihyazımına getirdiği (yeni) açılımlar ile yönetime dair sorunların tahlili çalışmanın merkezinde yer alıyor. Çalışma, tarih(yazımı) ve biyografi arasındaki ilişkiyi ele alan mevcut yazının ve ortaya koyduğu kuramsal çerçevelerin analizine dayanarak mimarlık tarihyazımı için bir altlık ve mimarlık alanındaki (oto)biyografi çalışmaları için bir temel oluşturmayı deniyor.

Anahtar Kelimeler: Biyografik Anlatı, Mimarlık Tarihyazımı, Otobiyografi, Mimarların Yaşam Anlatısı

Between Fiction and History Biographical Narratives of Architects in Turkey

Selda Bancı

Abstract

This study aims to discuss the mediation of the biographical narratives in the relation of architecture to the past. As one of the old and deep-rooted literary genres, biography (life story) is one of the productive ways in the writing of history that has been also widely used in architectural historiography to understand and reconstruct the past. By focusing on an individual, these narratives which can be classified as biography, autobiography, memoirs and travel notes, and whose traces are followed in publications types like architects' monographs and complete works (*œuvre complète*) alternate between literature and historiography. In other words, some life stories belong to literature and some to history. Yet, the biographical narrative concerns the dichotomy of fiction/reality, micro/macro history, subjectivity/objectivity, individual/society and past/present in the writing of history. While analyzing architecture from a historical perspective, we frequently encounter some of these dichotomies that also foster the biographical narrative. There have been discussions about the long-standing relationship between biography and the writing of history, and their differences and similarities from antiquity to the present; however, the biographical narrative is still used as a historical method. It seems that the widespread interest in biographical inquiry has emerged lately in Turkey in parallel with recent developments in the international environment. The growth and the increase in the popularity of life stories also affect the field of architecture. This also provides us an opportunity to (re)consider the multi-layered, complex relationship between architectural historiography and biographical narratives. In this context, my intention here is to examine the role of the biographical narratives in architectural historiography through architects' autobiography. Here, the analysis of the problems related to method, and the expansions brought by the narratives to the historiography in which the individual established his/her own story, are at the center of the study. Based on the analysis of the current literature on the relationship between histor(iograph)y and biography and the theoretical frameworks they offer, the study attempts to provide a basis for architectural historiography and (auto) biographical research in architecture.

Keywords: Biographical Narratives, Architectural Historiography, Autobiography, Biographical Narratives of Architects

I. Giriş

Mimarla gerçekleştirdiği bir dizi eylem ya da pratik arasında kurulan ilişki mimarlıkta müellifliği tanımlar. Birey ile üretimi arasında kurulan bu ilişkide mimarın adı en temel biyografik metin olarak ön plana çıkar.¹ Eserin ya da yapının mimarını bilmekle bilmemek arasında fark vardır. Bir yapının mimarını biliyor olmak, onunla ilgili önemli bir bilgi, bir bağlam sunmaktadır.² Ne var ki bireyi kalabalık içinde tanıtmak için sadece ismini bilmek yetersiz olabilir. Ancak “Dil yetisi, ... bu güçlüğü aşarak bireyi yaşatabilir: Bunun için de bir öykü yapısında düzenlenmesi, başka hiçbirine benzemeyen bir yaşamı anlatması, yaşam öyküsüne dönüşmesi gerekir.”³ Bireyi, onu farklı kılan özellikleriyle tanıtmakla birlikte, mimaride yaşam öyküleri özne ile üretimi arasında temsiliyete ve neden-sonuç ilişkisine dayanan bağı ulaşılır, erişilir ve görünür kılmayı dener. Bu gelenek, sanat tarihinden ödünç alınmıştır ve sanatçı ile eseri arasında yakın bir ilişkinin varlığına dayanır. Mimari pratiğin ve mimarlık olgusunun kapsamlı, uzun ve karmaşık süreçlerine rağmen arkaik mimar imajının hâlâ geçerli olduğunu ve mimarın profesyonel kimliğini tanımlamak için de kullanıldığını gösterir.⁴ Mimari üretimi anlamada başvuru, yöntemeye dayalı bu ele alış, bir şekilde mimar özneye yaklaşmaya çalışır. Mimari pratiği analiz etmek için mimarın yaşam öyküsüne ve kimliğine bakar. Tarihsel analizde, yapıyı odak noktası olarak aldığımızda, çevresinde beliren halkalar gibi birçok halka bu kez mimarın etrafında ortaya çıkar: Mimar öznenin yaşamı, ait olduğu değerler sistemi, sosyo-politik, ekonomik ortam, yaşam çevresi, yetiştirdiği

1 Laurie Schneider Adams, “Biography and Autobiography”, *The Methodologies of Art: An Introduction*, US: Westview Press, 1996, s. 101-18.

2 Dana Arnold, bir yapıyı mimarının yaşamı aracılığıyla keşfetmenin cazibesinden söz ederken, mimarı olmayan/mimarı bilinmeyen yapıların tarihin dışına itildiğini söyler. Bkz. Dana Arnold, *Reading Architectural History*, London and New York: Routledge, 2002.

3 Tzvetan Todorov, “Resimde Bireyin Gösterimi”, *Sanatta Bireyin Doğuşu*, Korkut Erdur (ed.), çev. E. Özdoğan, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014, s. 11.

4 Olağanüstü yeteneklere sahip yarı-tanrısal, yoktan var eden, yaratan, düşünce ve ilham dolu, üretken yalnız mimar imajı mimarın, mimarlık mesleğinin ve mimaride müellifliğin değişen doğasını analiz eden çalışmalarda karşımıza çıkıyor. Örneğin Spiro Kostof, antik çağda mimarı tasvir ederken mesleğin efsanevi kahramanlarından beri öğrenmenin ve yaratıcılık/buluş yeteneğinin (*the gift of invention*) bilginin iki niteliğini oluşturduğundan bahseder. Bkz. Spiro Kostof (ed.), *The Architect: Chapters in the History of the Profession*, New York, Oxford: Oxford University Press, 1977. Tim Anstey ise mimaride eser sahipliğine odaklanan araştırmalarında, geç ortaçağ kuramında yer alan, tanrısal bilgelikten ilham alan yarı tanrı yarı insan *personæ mixtæ* rolünün, yüksek hakikatleri yansıtan eserlerin yaratıcısı olarak sanatçılar kadar mimarları betimlemede de model olarak kullanıldığını işaret eder. Bkz. Tim Anstey, “Authority and Authorship in L. B. Alberti’s *De re aedificatoria*”, *Nordisk arkitekturforskning*, sy. 4, 2003, s. 19-25; Tim Anstey, Katja Grillner, ve Rolf Hughes (eds.), *Architecture and Authorship*, UK: Black Dog Publishing, 2007.

coğrafya ve tarihsel dönem, üretimleri ve diğer unsurlar mimari eseri okumak, anlamak ve bağlama oturtmak isteyen araştırmacılara ipuçları sağlar, yol gösterir.

Yaşam öyküsel anlatılar aynı zamanda mimar bireyin, geçmişleriyle ilişki kurmasına aracılık eder. Anılar, “... kendiliğın içeriğini oluşturur; bizi sosyo-tarihsel zamanda ve sosyal gruplarımız içinde konumlandırır ve benliği tanımlarlar.”⁵ Geçmiş, kişisel, kolektif ve kültürel bir koleksiyondur; bu nedenle kimliğimiz geçmişimiz aracılığıyla gerçekleşir, geçmişimizin etrafında örülür.⁶ Mimarlar yaşam öyküleri yoluyla kimliklerini inşa eder ve yeniden-inşa eder, kendilerini bir anlatı içerisine yerleştirir, üretimlerini kavramsallaştırır, kendilerini tarihselleştirirler. Zira modern toplumlarda yaşayan bireyler için kimlik, tamamlanmış bir hikâye olarak ortamı, karakterleri, olay örgüsü ve temalarıyla bir bütündür.⁷

Bireyi anlamaya çalışırken, onun yaşamını “bütünlük halinde tüm toplumun ulaşabileceği” bir bilgi haline getiren yaşam öyküsel anlatılar⁸ çok yönlü açılımları nedeniyle yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren artan bir şekilde ilgi görmeye başladı. Kültürel alanda ve yazında etkisi gözlenen biyografik dönüşün (*biographical turn*) mimarlık alanına da yansımaları oldu. Biyografi, otobiyografi, hatıra, nehir söyleşi, gezi notları gibi doğrudan bireyi ve/veya yaşam öyküsünü merkeze alarak kurulan anlatılar söz konusuysen mimarlık alanında monografik kitap ve sergiler ile mimarın bütün eserleri (*œuvre complète*) ve benzeri yayın türlerini de biyografik anlatılara dahil edebiliriz. Aslında yaşam anlatısının anlam alanı geniştir. Onu bir yayın türü olarak değil de yaklaşımlar bütünü olarak ele aldığımızda pek çok yerde etkisini ve izlerini görebiliriz. Derin ve kapsamlı bilgi üretmeyi deneyen, uzun soluklu, akademik çalışma ve araştırmalara ek olarak özellikle uluslararası kültürel alanda yerini alan, çocuklar ve yetişkinler için illüstrasyonlarla desteklenerek hazırlanan, okuru mimarla ve mimarlığıyla buluşturan popüler çizgi-kitap serileri, dergi ve gazete gibi genel okura hitap eden medyada yer bulan çizgi-biyografiler ile belgesel ve filmler yaşam anlatılarının çeşitliliğini ve güncel medya kullanımını örnekliyor.⁹

5 Helen L. Williams ve Martin A. Conway, “Otobiyografik Anı Ağları”, *Zihinde ve Kültürde Bellek*, 2. Basım 2021, Pascal Boyer ve James V. Wertsch (eds.), çev. Yonca Aşçı Dalar, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015, s. 43.

6 Dana Arnold ve Joanna Sofaer, “Introduction: Biographies and Space”, *Biographies and Space: Placing the Subject in Art and Architecture*, Dana Arnold ve Joanna Sofaer (eds.), London and New York: Routledge, 2008, s. 1-5.

7 Dan P. McAdams, “The Psychology of Life Stories”, *Review of General Psychology* 5, sy. 2, 2001, s. 100-122, <https://doi.org/10.1037/1089-2680.5.2.100>.

8 İlhan Tekeli, “Bireyin Yaşamı Nasıl Tarih Oluyor”, ts., <https://www.academia.edu/28692224>.

9 Frank Lloyd Wright ve Mies van der Rohe’nin yaşam öykülerine odaklanan grafik çizgi romanlar ve *House of Tomorrow* (Peter Livolsi, 2018) gibi filmleri anabiliriz. Bkz. Agustín Ferrer Casas, *Mies*, Grafito Editorial, 2019; Patricia Geis, *Frank Lloyd Wright: Meet the Architect*, Princeton Architectural Press, 2019; Ian Volner, *This is Frank Lloyd Wright (Artists’ Monographs)*, Laurence King Publishing, 2016. Le Corbusier’nin 50. ölüm yıldönümü

Türkiye’de mimarlık alanında, mimar özneye verilen önem ve mimarlığı yaşam anlatıları aracılığıyla ele almak çağdaş birçok projede izleniyor. Araştırmacıların erişimine açık, mimarlar ve mimarlıkla ilgili malzeme ve doküman sunan arşivlerin kurulması, biyografik yaklaşımla geliştirilen çalışmalara önemli bir katkı sağlıyor.¹⁰ Mimarı ve mimarlığını odağa alarak üretilen bilgi, sergiler, paneller ve konuşmalar aracılığıyla geniş kitlelerle paylaşılırken, mimarın hayatını, anılarını ve deneyimlerini içeren biyografiler, otobiyografiler, monografiler, nehir söyleşileri gibi çeşitli yayın türleriyle biriktirilen bilgi kalıcı hale getiriliyor. TMMOB Mimarlar Odası’nın 2006’da başlattığı, biyografik/monografik eksene yerleşen uzun soluklu bir proje olan “Anma Programı”, mimar özneler hakkında derin ve kapsamlı bilgi üretimiyle benzer çalışmalara öncülük etmiş, gelecek araştırmalar için örnek teşkil etmiştir. Program, mimarlığın pek çok alanında nitelikli üretimleriyle mimarlık kültürünün gelişmesini sağlayan Türkiyeli mimarları anmak üzere meslek örgütü çatısı altında kurumsallaşmış, sürekliliğiyle mimarlık alanında bir geleneğin yerleşmesini sağlamıştır. Oda’nın mimar bireyleri gündemine alan bir diğer programı da 2008’den beri yürütülen “Sinan Ödüllü Mimarlar” programıdır; mesleğe yaşam boyu sundukları hizmetlerle Ulusal Mimarlık Sergisi ve Ödülleri - Sinan Ödülünü alan mimarları tanıtmayı ve üretimlerini paylaşmayı hedefler.¹¹ TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesinin mimarlarla yapılan sözlü tarih görüşmelerine ve derlenen dokümanlara dayanarak hazırladığı “Mimarlar Odası Tarihinden Portreler” dizisi; Ankara’da yapılı çevrenin inşasında proje ve yapılarıyla rol alan mimarlara odaklanan Başkent Üniversitesi ve Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (VEKAM) ortaklığıyla yürütülen “Ankara’da İz Birakan Mimarlar” projesi devamlılık gösteren, kapsamlı ve uzun süreli projeler olarak dikkat çekmektedir.¹² Tekil çalışmaların

vesilesiyle, Vincent Mahé tarafından anlatılan çizgi yaşam öyküsü için bkz. Begoña Uribe, “Infographic: The Life of Le Corbusier by Vincent Mahe”, *Archdaily*, 2015, https://www.archdaily.com/775854/infographic-of-the-life-of-le-corbusier-by-vincent-mahe#=_.

- 10 Örneğin SALT Araştırma arşivleri (<https://archives.saltresearch.org/>) ve Mimarlar Derneği 1927 Nejat Ersin arşivi (<https://nejatersin.md1927.org.tr/>).
- 11 Anma Programı: Mimar Kemalettin (2006-08), Seyfi Arkan (2008-10), Zeki Sayar (2010-12), Haluk Baysal ve Melih Birsal (2012-14) ve Ernst Egli (2014-2016), Maruf Önal (2016-18), Nezih Eldem (2018-20), Vedat Dalokay (2020-22) ve Leman Tomsu (2022-24). Sinan Ödüllü Mimarlar Programı: Ziya Tanalı (2008-10), Mehmet Konuralp (2010-12), Erkut Şahinbaş (2012-14), Ersen Gürsel (2014-16), Cengiz Bektaş (2016-18), Şevki Pekin (2018-20), Nişan Yaubyay (2020-22), Sevinç Hadi (2022-24). (<http://mo.org.tr>)
- 12 Mimarlar Odası Tarihinden Portreler: Niyazi Duranay, Doğan Hasol, Maruf Önal, Orhan Şahinler, Aydın Boysan, Çelen-Güven Birkan, Müşfik Erem, Zakarya Mildanoğlu, Yıldız Sey, Afife Batur, Nur Akın, Cevat Erder, Sami Yılmaztürk, Cengiz Bektaş. Ankara’da İz Birakan Mimarlar: Demirtaş Kamçıl ve Rahmi Bediz, Vedat Dalokay ve Nejat Tekelioğlu, Şevki Vanlı, Sabih Kayan, Kadri Kalaycıoğlu ve Vedat Yalçınkaya, Vedat Özsan, Enver Tokay, Affan Kırmımlı, Neriman Birce, Kadri Erkman, Fehmi Doğan ve Mehmet Ünal, Doğan Tekeli ve Sami Sisa, İlhami Ural, Orhan Dinç (<https://www.ankaradaizbirakanmimarlar.com/>)

belirli bir mimarı araştırmannın merkezine alması gibi¹³ monografik ya da biyografik yöntemler mimari süreli yayınlarda da sık rastlanan bir yaklaşımdır.¹⁴ Özellikle son on yılda video paylaşım platformlarında ve televizyon kanallarında yer edinen söyleşi programları da mimarı ve üretimlerini merkez alır, söyleşiler ister istemez yaşam anlatıları etrafında kurgulanır.¹⁵ Yeni-biyografinin sunduğu yaklaşım çeşitliliğiyle birlikte, önceki dönemlerde göz ardı edilen yaşam anlatılarına odaklanan girişimler, örneğin kadınlar, azınlıklar, birey(ler), topluluklar ve semtleri etüt etme amacını taşımaktadır.¹⁶

Biyografik yaklaşım (Gosdurf’un deyiimiyle otobiyografik anahtar¹⁷) bir kişinin yaşamıyla işi arasındaki karşılıklı ilişkiyi ifade eder. Bu ilişkinin karmaşık olması, yaşam anlatılarının mesleki pratikle bağına odaklanan yazındaki boşluğun ve spesifik olarak mimarların yaşam anlatılarını inceleyen çalışmaların yok denecek kadar az oluşunun arkasında yatan neden olabilir. Bu bağlamda, yaşam anlatılarının sayıca arttığı ve çeşitlendiği bir dönemde, yazının çok disiplinli doğasını, sunduğu fırsatları ve içerdiği kısıtları ilgili kavramlar ve temalar aracılığıyla tartışmayı amaçlıyorum. Aynı zamanda, Türkiye’deki mimarların yaşam öyküsü yazarlığına

13 2007 yılında, Turgut Cansever’e odaklanan, Uğur Tanyeli ve Atilla Yücel editörlüğünde hazırlanan sergi ve ona eşlik eden kitap, benzer şekilde, 2008’de, Sedad Hakkı Eldem için Edhem Eldem, Uğur Tanyeli ve Bülent Tanju tarafından hazırlanan iki sergi ve katalog; Aydan Balamir’in Avusturyalı Mimar Clemens Holzmeister üzerine yürüttüğü çalışmalar, 2001-2005 tarihli sergi ve 2010’da yayımlanan kitap ve Mimarlar Derneği 1927’de Selda Bancı’nın koordine ettiği Mimar Nejat Ersin çalışmaları bu kapsamda anılabilir. Bkz. Uğur Tanyeli ve Atilla Yücel (eds.), *Turgut Cansever: Düşünce Adamı ve Mimar*, İstanbul: Garanti Galeri, 2007; Edhem Eldem, Bülent Tanju ve Uğur Tanyeli, *Sedad Hakkı Eldem I: Gençlik Yılları*, İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, 2008; Bülent Tanju ve Uğur Tanyeli, *Sedad Hakkı Eldem II: Retrospektif*, İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, 2008; Aydan Balamir (ed.), *Clemens Holzmeister - Çağın Dönümünde Bir Mimar*, İstanbul: Boyut Yayın Grubu, 2010; Selda Bancı, ed., *Mimar Nejat Ersin*, (Ankara: TMMOB Mimarlar Odası - Mimarlar Derneği 1927, 2021.

14 *Arredamento Mimarlık* dergisinin bir mimarı ve pratiğini ele aldığı “Profil” bölümü ile Boyut Yayın Grubunun “Çağdaş Dünya Mimarları”, “Çağdaş Türkiye Mimarları” ve “Modern Mimarlığın Öncüleri” dizi cep kitapları hatırlanabilir.

15 Celal Abdi Güzer’in yürüttüğü “Kalebodur’la Mimarlar Konuşuyor” söyleşileri (2013), kültür ve sanat kanalı TRT2’de yayımlanan “Aykut Köksal ile Mimarlık Söyleşileri” (2019) ve Nevzat Sayın’ın hazırlayıp sunduğu “MİM” (2020) programları.

16 Örneğin bkz. Nazan Aksoy, *Kurgulanmış Benlikler: Otobiyografi, Kadın, Cumhuriyet*, 3. baskı (ilk baskı 2009), İstanbul: İletişim Yayınları, 2018; Brendan Freely ve John Freely, *Galata, Pera, Beyoğlu: Bir Biyografi*, çev. Yelda Türedi, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014; Büke Uras, *Balyanlar, Osmanlı Mimarlığı ve Balyan Arşivi*, N. Müge Cengizkan (ed.), İstanbul: Korpus Kültür Sanat Yayıncılık, 2021; Stefanos Yerasimos, “15.-16. Yüzyıl Osmanlı Mimarları: Bir Prosopografya Denemesi”, *Afiye Batur’a Armağan Mimarlık ve Sanat Tarihi Yazıları*, A. Ağır, D. Mazlum, ve G. Cephaneçigil (eds.), İstanbul: Literatür Yayınları, 2005, s. 37-62.

17 Georges Gusdorf, “Conditions and Limits of Autobiography”, *Autobiography: Essays Theoretical and Critical*, James Olney (ed.), Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1980, s. 28-48.

odaklanarak, mimarların biyografik anlatılarını analiz etmekte kullanılacak bir yaklaşım bütünü oluşturmayı hedefliyorum. Bu çalışma, mimarlık ve mimarlık tarihi alanında yaşam anlatılarına ihtiyaç olup olmadığını, biyografik anlatıların ne işe yaradığını ve bir metne dönüşen mimarın yaşamının nasıl bir öneme sahip olduğunu sorgularken, aynı zamanda mimarların yaşam anlatılarını nasıl okumamız gerektiği gibi soruları ele alacaktır. Dolayısıyla, bu disiplinler arası alana giriş yapmak isteyen araştırmacılar için yol gösterici olmayı, mimarların yaşam öyküsel anlatılarıyla ilgili çalışma alanını zenginleştirmeyi amaçlıyorum. Bu nedenle bu araştırma için ilkin, eksiksiz bir liste sunma iddiası taşımadan, mimarların kendi yaşam öykülerini anlattığı kitapları çalışma konusu olarak belirlemiştim. Ancak biyografik anlatıların sıklıkla nehir söyleşi, anı ya da monografilerin parçası olarak karşımıza çıkıyor olması araştırma çerçevesini genişletmeme yol açtı. Türkiye mimarlık yazınında yirminci ve erken yirmi birinci yüzyıla tarihlenen yaşam anlatılarına, edebiyat türüne bağlı kalmaksızın, olanca çeşitliliği ve çokluğuyla, tartışma ve analiz zeminini genişletmek amacıyla bu çalışmada yer verdim.¹⁸ Sonuç olarak, konunun disiplinler arası yapısı; yaşamın, mekânın ve zamanın beşerî bilimler zeminindeki ortaklığı, beni mimarlık alanının ötesinde edebî yazın, dilbilim, tarih ve tarihyazını gibi alanlardan faydalanmaya da yönlendirdi. Bu bağlamda, Türkiye'deki mimarların yaşam öyküsü yazarlığını, edebî yazınla

18 Bu çalışma kapsamında irdelenmesi de mimarların yaşam anlatıları kapsamında ele alınabilecek diğer yayınlar için bkz: Ahmet Refik, *Türk Mimarları (Hazinei evrak vesikalarına göre)* (İstanbul: Hilmi Kitaphanesi, Marifet Basımevi, 1936); Burhan Arif Ongun, *50 Yıl Böyle Geçti* (İstanbul: Kurtulmuş Matbaası, 1974); Sedat Acar, ed., *Anılarda Mimarlık* (İstanbul: YEM Yayın, 1995); Enis Kortan, *1950'ler Kuşağı Mimarlık Antolojisi* (İstanbul: YEM Yayın, 1997); Ahmet Öner Gezgin, *Akademi'ye Tanıklık 2 Güzel Sanatlar Akademisi'ne Bakışlar... Mimarlık* (Bağlam Yayıncılık, 2003); Ömer Suat Menali, *Başka Bir Dinozorun Anıları* (İstanbul: Turuncu Medya, 2005); Ahmet Ağa, *Risale-i Mimariye*, ed. Aydın Yüksel (İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti, 2005); Howard Crane ve Esra Akin, ed., *Sinan's Autobiographies: A Critical Edition of Five Sixteenth Century Texts* (Leiden, Boston: Brill, 2006); Enis Kortan, *Kayıbolan İstanbul'um: Bir Mimarın Anıları 1947-1957* (Boyut Publishing, 2006); Doğan Kuban, *Bir Rönesans Adamı "Doğan Kuban Kitabı"* (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2007); Hasan Kuruyazıcı, ed., *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Mimar: Arif Hikmet Koyunoğlu, Anılar, Yazılar, Mektuplar, Belgeler* (İstanbul: YKY, 2008); Necati İnceoğlu, *Anılarda Yalnızlar* (İstanbul: YEM Yayın, 2008); Aydın Boysan, *Hayat Tatlı Zehir "Aydın Boysan Kitabı"* (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2014); Enis Kortan, *Ankara 1939-1945: II.Dünya Harbinin Gölgesinde* (İstanbul: Boyut Yayın Grubu, 2014); Enis Kortan, *Arayış: Genç Bir Mimarın Öyküsü* (İstanbul: Kastaş, 2016); Neslihan Türkün Dostoğlu ve Özlem Erdoğan Erkarıslan, *Mimar Leman Cevat Tomsu: Türk Mimarlığında Bir Öncü, 1913-1988* (Ankara: TMOBB Mimarlar Odası Yayınları, 2017); Ruhi Kafescioğlu, *Yüksek Mühendis Mektebi'nden İstanbul Teknik Üniversitesi'ne Bir Dönüşümün Öyküsü ve Anılar* (İstanbul: YEM Yayın, 2018); Bruno Taut, *İstanbul Günlüğü 10.11.1936 - 13.12.1938*, çev. Tefik Turan (İstanbul: Kırmızı Kedi, 2021); Metin Sözen, *Yaşamı Paylaşmak* (ÇEKÜL Vakfı Yayınları, 2021); Enis Kortan, *Martı Adası: Genç Bir Mimarın Öyküsü* (İstanbul: Boyut Publishing, 2021); Reha Günay, *Şile'deki Ev* (İstanbul: YEM Yayın, 2021); Doğan Hasol, *Geleceğin Geçmişini Yemişler* (İstanbul: YEM Yayın, 2021).

tarihyazımı arasında konumlandırarak, otobiyografik anlatılardan pasajlarla incelemeyi ve yaşam anlatılarının güçlü ve zayıf yönlerini tartışmayı amaçlıyorum.

II. Yaşamı Yazmak

Yaşam ve mimarlık... (...) Gerçekten, bir mimarın yaşamında bu ikisi iç içe geçiyor. Yaşamla ilişki böyle olunca, mimarlık yaşamdan kaynaklanıyor. Mimarlık yaşamın kendisi oluyor... (...) Bu durum mimarlığı anlamak için yaşamı anlatmayı gerekli kılıyor.¹⁹

Mimarlık hizmet ettiği toplumla gelişir. Mimarlık ve mekân yaşam öyküsel izler taşır. Diğer bir bakış açısıyla gündelik yaşamın her bir ayrıntısı mimarlığın ilgi alanıdır. Dolayısıyla, mimarlık ve yaşamın iç içe oluşu, mimarlığı anlamak ve anlatmak için yaşamı paylaşma, yaşamı bilme ihtiyacı yaşam öyküsel anlatımı mimari yazının en eski türlerinden biri yapıyor. Mimarların yaşam öykülerini yazması da mimarlık ve yaşamın bir arada oluşunda, mimarlığın bir meslek olduğu kadar bir yaşam biçimi oluşunda temelleniyor. Bektaş bu durumu, “Elimiz nasıl yaptığı işlere göre biçimlenmişse, yaptığı işle kişilik olarak biçimlenmek doğal gelir bana,” diye açıklar.²⁰

Ama tek bir hayat hikâyemiz yok, daha ziyade hikâyelerimiz var ve neyse ki yaşamlarımızı şekillendiren hikâyeleri anlamada ve anlatmada çeşitli yollara sahibiz.²¹ Böylece kimi zaman bir mimar özne için tekil üretimler söz konusuysen, kimi zaman yaşam öyküsel anlatılar bir bütünün parçaları olarak karşımıza çıkabiliyor. Doğan Tekeli *Mimarlık: Zor Sanat* başlıklı anı kitabında, Sami Sisa ile sürdürdüğü meslek yaşamının yirminci yılında yayımladıkları ilk monografi ile kırkıncı yılda hazırladıkları ikinci kitabı, çalışmaların sadece “sonuçlarını” sundukları yayınlar olarak anar ve “bu sonuçlara ulaşıncaya kadar yaşananların, belki daha ilginç olduğunu” belirtir.²² Meslek yaşamında tanık olduğu “traji-komik” olaylarla yapılarının arka plan hikâyelerini ve devamında yaşam öyküsünü yazmasının ardında bu temel güdü yer almaktadır: Mesleki anılar ve yaşam öyküsü mimarlık pratiğinin kendisi ve diğer mesleki yayınlarla birlikte bütünlüklü bir anlatı kurar.

Yaşamı, olup biteni ve anıları yazmak bir anlamıyla “geçmişin defterlerini” kapatmaktır.²³ Yaşam öyküsü, anılar ve yaşamı yazmak aracılığıyla mimar-yazar

19 Merih Karaaslan, *Merih Karaaslan - Yapıtlar Anılar 1*, Ankara: Karaaslan Mimarlık Ltd. Şti., 2001, s. 9.

20 Cengiz Bektaş, *Proje Uygulama 2: Cengiz Bektaş Mimarlık Çalışmaları* (Ankara: Yaprak Kitabevi, 1979), s. 5.

21 Bizi “Biz” *Yapan Hikâyeler*’de William L. Randall, bu çeşitliliği gözler önüne serer: bkz. William L. Randall, *Bizi “Biz” Yapan Hikâyeler: Kendimizi Yaratma Üzerine Bir Deneme*, çev. Şen Süer Kaya, ilk baskı 1999, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2014.

22 Doğan Tekeli, *Mimarlık: Zor Sanat*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012, s. 16.

23 Şevki Vanlı, *Mimarlık Sevgilim*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2000, s. 10.

yaşamı gözden geçirir ve geçmişiyile hesaplaşma yaşar. Şevki Vanlı'nın belirttiği gibi “yaşadıklarını, yaptıklarını yazarken, insan yapamadıklarını da” düşünür.²⁴ Biyografik anlatının yaşama dair olup biteni dökme, bir bilanço çıkarma vurgusu bazen öz yaşam öyküsünün başlığına taşınır: *Birikinti: Bir Mimarın Otobiyografisi*'nde Doğan Tuna, “Geriye bakınca zamanın ne kadar çabuk geçtiğini, yapılanları ve yapılamayanları düşünürken, bu geriye bakışı bir tür kendi kendime hesap verme olarak değerlendirmeyi düşündüm. Her mimarın meslek hayatının böyle bir çalışma ile değerlendirilmesinin gerekli olduğuna inanıyorum,” der.²⁵ Böylece yaşam anlatısı öz-değerlendirme için bir ortam sunar. Ne var ki özeleştirici bir yana “hayat denilen, rengarenk ve sayısız iplik parçalarının bir araya gelip oluşturdukları yumağı tel tel çözmeye”²⁶ çalışırken kişinin kendini üretimleriyle, yaşadıklarıyla birlikte tanımlaması, sade bir döküm olarak kalma riskiyle karşı karşıyadır. “Her yaşam kendi içinde tekil olmasına tekildir, ama anlatılmaya başlanmasıyla birlikte bir olgular dizisi gibi olur; ve anlatım, çoğunlukla çok yapmacık bir beklenti ufkunun içinde kaleme alınır.”²⁷ Yaşam yazımı duygu ve düşüncelere yer vermediğinde hayatın renkleri ve anlamı eksik kalır. Bir araya gelen olaylarla ilgilenen ve bunları yaşayan “insanı karanlıkta bırakan” yani “başına bir takım işler gelen kişiyi dışarıda bırakan” yaşam öyküsel anlatı başarısız olacaktır.²⁸

Yazmak zordur lakin yaşam öyküsü yazarı acemi olsa da “kendisini, ele aldığı konunun uzmanı” olarak görmektedir.²⁹ Tanıdığı, bildiği, ilk elden tanık olduğu yaşam “bütün hikâyelerin en büyüğüdür.”³⁰ Dolayısıyla, türün tüm kalıplarını, herkesin bildiği birçok şeyi, taze taze yeniden üretecektir.³¹ Nitekim bir yaşamı yazmak zordur; Virginia Woolf'un tanımladığı haliyle kişinin kendi yaşamını anlatması “bazı zorluklar” içerir. Hatırlanan çok fazla anının olması ve anıların farklı şekillerde yazılabilmesi gibi temel konularda yazarın bir tavır geliştirmesi beklenir.³² Yavuz Önen, öz yaşam öyküsü *Hayatı Sevdim* yayımlandıktan sonra

24 Vanlı, *Mimarlık Sevgilim*, s. 10.

25 Doğan Tuna, *Birikinti: Bir Mimarın Otobiyografisi*, İzmir, 2005, s. 7.

26 Tuna, *Birikinti: Bir Mimarın Otobiyografisi*.

27 Philippe Lejeune, “Özyaşamöyküsünde Yenilik Yapılabilir mi?”, çev. İhsan Batur, *Kitaplık Dergisi*, sy. 37, 1999, s. 164.

28 Virginia Woolf, “Geçmişe Dair Bir Taslak”, *Varolma Anları*, çev. İlknur Özdemir, 2. basım (ilk baskı 1972), İstanbul: Kırmızı Kedi Yay., 2015, s. 124-254.

29 Lejeune, “Özyaşamöyküsünde Yenilik Yapılabilir mi?”, s. 166.

30 Le Guin, 1989'dan aktaran Randall, *Bizi “Biz” Yapan Hikâyeler: Kendimizi Yaratma Üzerine Bir Deneme*.

31 Lejeune, “Özyaşamöyküsünde Yenilik Yapılabilir mi?”, s. 166.

32 Woolf, “Geçmişe Dair Bir Taslak”, s. 124. Anılarımızın geçmişimizi ve yaşam öykümüzü nasıl yapılandığına dair bir tartışma için bakınız: Dorthe Berntsen ve Annette Bohn, “Kültürel Yaşam Senaryoları ve Bireysel Yaşam Öyküleri”, *Zihinde ve Kültürde Bellek*, 2. Basım 2021, Pascal Boyer ve James V. Wertsch (eds.), çev. Yonca Aşçı Dalar, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015, s. 79-105.

düzenlenen kitap tanıtım toplantısında, yaşanmışlığı kitap bütünlüğü içerisinde sunmanın zorluklarından söz eder. İki-üç yıllık çalışma sürecinde, yaşam ortamını “nasıl bir tarzla ve okuyucuyu sıkmadan” yazabileceğini araştırmıştır.³³ Yaşamın nasıl yazılacağı sorusu, yanıtı kolay olmayan bir soru olsa da kültürde ve gelenekte sağlam bir yer edinmiş olan yaşam senaryoları yeni başlayanlara yol gösterir. Yaşam senaryoları, yaşam öyküsünde neleri anlatıp neleri anlatmayacağıımız, nasıl bir sıralama ile anlatacağımız hakkında bizden önce belirlenmiş, kolektif bellekte yerleşmiş ve uymamız beklenen kalıplardır.³⁴ Bu izlek, yaşamların değilse bile yaşam öykülerinin birbirine benzer olduğunu düşündürüyor çünkü yaşam senaryosu ortalama bir yaşamı tanımlamaktan ziyade “idealize bir yaşam öyküsüdür.”³⁵

O halde yaşam öyküsü yazmada yeniliğin yapılabileceğinin gündemde yer edinen bir tartışma olması şartı değil. Geleneğe meydan okuyan, yaşamlarını yazmada kendilerine uygun olanı arayan ve alternatif yolları deneyen, Roland Barthes, Georges Perec ve Paul Auster gibi edebiyatçılar da var. Barthes ve Auster’in yaşam öyküsel anlatımları söz gelimi kronolojik bir hatta ilerlemez.³⁶ Paul Auster, zihin akışıyla bu anıdan şu yaşanmışlığa sıçrayarak yazarken,³⁷ Roland Barthes’in yaşam anlatımını bir hikâye olarak tanımlamak dahi güçtür.³⁸ Tüm bu çeşitlilik, tür (*genre*) tanımını da belirsizleştirip, bulanıklaştırıyor: Yayıncıların bu kitapları yaşantı, anlatı ve roman olarak sınıflandırması da bu tanımlama güçlüğünü ortaya koyuyor. Peki yirminci yüzyılın önemli yazarlarından olan Virginia Woolf da yaşam öyküsü yazmanın güçlüklerinden bahsediyorsa, mimar - yazarların biyografiye yenilik getirmeleri yeni yaşam öyküleri kurmaları ne derece mümkün?

Cengiz Bektaş’ın *Cengiz Bektaş Mimarlık Çalışmaları* monografisine yöntemle dair çarpıcı bir soruyla başlamasının ardında da benzer bir endişe yer alıyor.³⁹ İbrahim Niyazioğlu’nun sorularına Bektaş’ın verdiği yanıtlarla süren diyalog

33 Kitap Tanıtımı: Hayatı Sevdim, Yavuz Önen, Mimarlar Derneği 1927 (çevrimiçi, 2021), <https://www.youtube.com/watch?v=j0GIPLgUgXg>.

34 Berntsen ve Bohn, “Kültürel Yaşam Senaryoları ve Bireysel Yaşam Öyküleri”.

35 Berntsen ve Bohn, “Kültürel Yaşam Senaryoları ve Bireysel Yaşam Öyküleri”, s. 83.

36 Nafi Çil’in *Mimar Olmak* kitabı da doğrusal olmayan bir kurguyla ilerler. Çil’in anlatısı yaşananları belirli bir sıraya koymaz, bilinç akışıyla hikâye eder (Nafi Çil, *Mimar Olmak*, İzmir: TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi, 2007). Bu nedenle “... cildi koparak dağılmış ve sayfalarına atılmış tarihler seçilemediğinden özgün kurgusu kaybolmuş bir günceye” benzetilmektedir (Erdem Erten, “Müzmin Bir Romantığın Dağınık Güncesi: Nafi Çil ve ‘Mimar Olmak’ Üzerine İzlenimler, Ege Mimarlık, Temmuz, 2021, s. 30).

37 Paul Auster, *Kış Günlüğü*, çev. Seçkin Selvi, 4. basım (Türkçe’de 1.basım 2012), İstanbul: Can Sanat Yayınları, 2020.

38 Roland Barthes, *Roland Barthes*, 3.baskı, ilk baskı 1998, çev. Sema Rifat, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2015.

39 Cengiz Bektaş, *Proje Uygulama 2: Cengiz Bektaş Mimarlık Çalışmaları*, Ankara: Yaprak Kitabevi, 1979.

üzerine kurulan yaşam anlatısı birinci şahsı görünür kılar. Kitabın başında Bektaş'ın yaşam dolu konularına rağmen bu tür betiklerin genel sıkıcılığını vurgulayan yorumuyla beraber ele alındığında karşılıklı konuşmaya dayanan biyografi arzu edilen "canlılığı" yaratır ve okura bir kişilikle ilk elden, aracısız ve dolaysız tanışma fırsatı sunar.⁴⁰ Bektaş'ı yaşamının farklı dönemlerinde gösteren (1940, 1946, 1956, 1961, 1962 ve 1975 tarihli) portre fotoğrafları okuru mimarın yaşamına tanık olmaya davet eder.⁴¹ Kuşkusuz portre bireyi betimlerken aynı zamanda tanıtmayı da hedefler.⁴² Adams'ın bir kimsenin adına dair, en temel yaşam öyküsel metin tespiti gibi bireyin portresi de can alıcı görsel tasviridir; nihayetinde "fotoğraf da bir metindir, ... zihinlerde bir izlenim uyandırır."⁴³ Dolayısıyla mimarın adının ve portresinin biyografik anlatıların kapağında yer alması, portrenin yaşam anlatısı ile yan yana oluşu bir gelenek halini almıştır. (Resim 1)

Otoportre de yaşamın anlatımı kadar kişinin kendisi üzerine düşünmesinin ya da kendini yaratma sanatının araçlarından biridir. Nasıl ki mimar öznelerin yaşam öyküsel anlatılar üretmesi, bireyin ve bireyselliğin doğuşuyla doğrudan ilişkiliyse,⁴⁴ otoportre de kendiliğin, bireyin kendini keşfetmesinin ve ifade etmesinin bir yoludur. Örneğin, Sedad Hakkı Eldem ve Turgut Cansever'in genç yaşlarda çizdikleri otoportreler, zamanla etki alanı genişleyen benlik bilincinin mimar öznelerin karakterlerinin bir parçası olduğunu gösterir niteliktedir.⁴⁵ (Resim 2) Otoportre ve portre "kapalı bir kuvvet alanıdır": Görüntülerin kesiştiği, birbirine karşı koyduğu, kimi zaman çatıştığı bir repertuardır;⁴⁶ olduğumuzu sandığımızla diğerlerinin olduğumuzu sanmalarını istediğimiz kişi arasındaki diyalektik ilişkidir. Bu nokta bizi yeniden, kalabalıktan biriyken bireyselliğini ortaya koyabilme, ideal yaşam senaryoları ile uyumluyken aynı zamanda kendiliği paylaşabilme sorununa yani otobiyografik yazımın doğasında var olan çelişkiye götürüyor.

40 Selda Bancı, *Matbu Mimarlıklar: Türkiye'de 1950'lerden 1980'lere Mimar Oto-Monografileri* (Ankara: ODTÜ Yayıncılık, 2018)..

41 Bancı.

42 Portre, sadece resimsel değil sözlü veya yazılı betimleme anlamlarında da kullanılır: TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubasının mimarlık ortamına farklı alanlarda katkı sunmuş mimarlarla yaptığı sözlü tarih görüşmeleri ile yayın serisi "Oda Tarihinden Portreler" başlığını taşır.

43 Aksoy, *Kurgulanmış Benlikler: Otobiyografi, Kadın, Cumhuriyet*, s. 33.

44 Uğur Tanyeli, "Mimarlar Otobiyografilerini Yazıyor: Mimar-Bireyin ve Yaşam Öyküsünün Doğuşu", *Arredamento Mimarlık*, sy.257, Mayıs 2012, s. 64-71. Tanyeli, *Mimarlığın Aktörleri: Türkiye 1900-2000* başlıklı kitabında mimar özneyi bütün çoğulluğuyla yeniden kurar ve Türkiye'de bir dönemin mimarlık tarihini mimarlığın aktörleri aracılığıyla yeniden yazar. Kitapta aktörleri, yaşam öyküleri, üretimleri ve mimarlık alanına katkılarıyla tartışır. Bkz. Uğur Tanyeli, *Mimarlığın Aktörleri: Türkiye 1900-2000*, İstanbul: Garanti Galeri, 2007.

45 Bancı, *Matbu Mimarlıklar: Türkiye'de 1950'lerden 1980'lere Mimar Oto-Monografileri*.

46 Roland Barthes, *Camera Lucida Fotoğraf Üzerine Düşünceler*, 7. baskı, ilk baskı 1992, çev. Reha Akçakaya, İstanbul: Altukırkbeş Yayın, 2016.

III. Birey ve Toplum

Yaşam senaryosu kültürel bilgi dağarcığının, öz yaşam öyküsü ise kişisel bilgi dağarcığının parçasıdır.⁴⁷ Ne var ki yaşam ve yaşam öyküsü benzersiz olsa da, genellikle değeri örnek teşkil etmesiyle yani temsiliyet değeriyle eşit.⁴⁸ Temsiliyet ilk olarak mimarın düşünce ve üretim dünyasını anlamadaki aracılığıyla karşımıza çıkar. Daniel Libeskind’in Berlin Yahudi Müzesinde gündeme geldiği haliyle mimarlık yapıtı, mimarın kişisel geçmişinin bir parçası olarak ele alınır. Libeskind’in “Bu benim biyografim” diye andığı yapı, mimarı hakkında Alman Yahudilerinin tarihinden çok daha fazlasını söylediği için eleştiri de almaktadır.⁴⁹ Otobiyografik mimariyi (*autobiographical architecture*) tartışmada Aldo Rossi ve üretimleri araştırmacılara üretken bir çalışma alanı sunuyor. Rossi’nin mimarlığı ve otobiyografik anlatıları paralel üretimler olarak görülmektedir.⁵⁰ Dolayısıyla aralarında benzerlikler kuran çalışmalara rastlıyoruz. Örneğin birinde Rossi’nin mimari pratiğiyle otobiyografik metinlerinin ortaya çıkışı ve ifadesinde “ortak bir yapısal mantık olduğu” savunulurken,⁵¹ diğer bir çalışmada Rossi’nin otobiyografisinde ve mimari pratiğinde bir strateji olarak “tekrar” analize konu olmaktadır.⁵² Rem Koolhaas’ın *Delirious New York* ve *S, M, L, XL* başlıklı kitapları entelektüel otobiyografisinin (*intellectual autobiography*) parçaları olarak değerlendirildiği için Koolhaas’ın üretim stratejilerini incelemede tarihsel eleştiri ve biçimsel analizin yanı sıra yaşam öyküsel yaklaşım da akademik çalışmalarda kullanılan yollardan biridir.⁵³ Cansever’in öz yaşam anlatısı okura, mimarın düşünce dünyasının ip uçlarını sunar, mimarlığını anlamak için bir bakış açısı kazandırır.⁵⁴ Kuşkusuz bu örnekler bizi bir genellemeye ulaştırmıyor. Yine de mimarın yaşamı ile mimarlığı arasındaki ilişkiden güç alan varsayımların mimarlığın yorumlanma biçimini nasıl değiştirebileceğini işaret ettiklerini düşünüyorum. Sonuç olarak mimarın yaşamı,

47 Berntsen ve Bohn, “Kültürel Yaşam Senaryoları ve Bireysel Yaşam Öyküleri”.

48 Laura Marcus, *Autobiography: A Very Short Introduction*, UK: Oxford University Press, 2018.

49 Noah Isenberg, “Reading ‘Between the Lines’”, *Unlikely History: The Changing German-Jewish Symbiosis, 1945-2000*, Leslie Morris ve Jack Zipes (eds.), England: Palgrave, 2002, s. 155-82.

50 Bkz. Aldo Rossi, *Bilimsel Özyaşamöyküsü*, çev. Berk Cankurt, İstanbul: Arketon Yayınları, 2022.

51 Belgin Turan Özkaya, “The Art of Reconciliation: Autobiography and Objectivity in the Work of Aldo Rossi”, *Biographies and Space: Placing the subject in Art and Architecture*, Dana Arnold ve Joanna Sofaer (eds.), Londra, New York: Routledge, 2008, s. 156-67.

52 Mary Louise Lobsinger, “That Obscure Object of Desire: Autobiography and Repetition in the Work of Aldo Rossi”, *Grey Room* Summer, sy. 8, 2002, s. 38-61.

53 Maarten Hajer, “The Generic City”, *Theory, Culture and Society* 16, sy. 4, 1999, s. 137-44; Frances Hsu, “The Ends of Modernism: Structuralism and Surrealism in the Work of Rem Koolhaas”, Doktora Tezi, ETH Zürich, 2003.

54 Uğur Tanyeli ve Atilla Yücel (eds.), *Turgut Cansever: Düşünce Adamı ve Mimar*, İstanbul: Garanti Galeri, 2007.

düşünce ve üretim dünyası arasında her zaman birbirini açıklamaya yönelik bir nedensellik söz konusu olmasa da araştırmacıları yaşamı ve mimarlığı birlikte okumaya davet eden bazı pratik, yönetime dayalı, yapısal bağlar bulunduğunu söyleyebiliriz.

Bireyin sesini açığa çıkaran yaşam öyküsü, kişisel ve toplumsal olan arasındaki ilişkiyi analiz etmenin de bir aracıdır. Aynı zamanda bireylerin anlattıkları, içinde yaşadıkları zaman ve coğrafya hakkında “o dünyanın başka türlü erişilemeyecek yönlerini ortaya çıkarma kapasiteleri nedeniyle” kıymetlidir.⁵⁵ Ama otobiyografi yazarının her zaman yaşam öyküsünün paylaşımı konusunda şüphesi vardır. Doğan Tekeli, otobiyografisini yazarken ikileme kaldığından bahseder. Bir taraftan “Benim yaşam öyküm, kimi neden ilgilendirsin?” diye sorgularken diğer taraftan kendini Cumhuriyet döneminin ilk kuşaklarından saymakta bu nedenle de yetiştiği çevreleri, zamanın koşullarını paylaşmayı, bunları genç kuşaklara anlatmayı bir görev olarak görmektedir.⁵⁶ Yine de, yaşamın biricikliği bir yana çağın aynası olan deneyimler yok olmamalı duygusu sonunda ağır basar. Zweig ise “Kendimi önemli bir kişi olarak görmediğim için yaşam öykümü başkalarına anlatmak bana hiçbir zaman cazip gelmemiştir,” der ve hemen ilave eder, “anlattıklarım aslında benim kendi yazgım olmayacak, aksine bütün bir kuşağın, tarih boyunca hiçbir kuşağın çekmediği kadar büyük acılar çeken bir kuşağın yazgısı olacak.”⁵⁷ Yaşamı anlatırken yazarını derin düşüncelere iten özel alan ile kamusal alanın temasına yerleşen bu kınılma, öz yaşam öyküsünün belge değerini ve aslında tarihyazımı için önemini ortaya çıkarmaktadır.

Mimar-yazarın da öz yaşam öyküsünü kaleme almayı bu bağlamda önemsendiğini öne sürebiliriz. Örneğin Doğan Tuna'nın *Birikinti Bir Mimarın Otobiyografisi* başlıklı kitabı içerdiği orijinal belgelerle Türk modern mimarlık tarihi yazımı için araştırmacılar nezdinde bir arşiv niteliği kazanır.⁵⁸ Tuna'nın “arşivlemenin değerini” sıkça dile getirmesi, “tarihsel yapı belgelemenin mesleki öneminin yanı sıra, anı ve otobiyografi yazım türlerinin de kültürel bellek açısından değerini” belirtmesi, dolayısıyla “kariyerini yazıya aktarmayı, bir hobi olarak değil, entelektüel sorumluluk olarak” görmesi vurgulanır.⁵⁹ Uğur Tanyeli ve Atilla Yücel'in Turgut Cansever ile yaptıkları söyleşi “gelecekte arşiv belgesi gibi de kullanılacak bireysel bir dönem kaydı” olarak yayımlamaları da mimarın yaşamına ve düşüncelerine dair

55 Barbara Caine, *Biyografi ve Tarih*, ilk baskı 2010, çev. Müge Sözen, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019.

56 Doğan Tekeli, *Çebiş Evi'nden Hisartep'e*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019, s. 14, 390.

57 Stefan Zweig, *Dünyanın Dünyası - Bir Avrupalının Anıları*, 13. basım, ilk baskı 1942, çev. K. Eğit ve Y. Eğit, İstanbul: Can Yayınları, 2019, s. 13.

58 Yasemin Yılmaz Sayar ve Özlem Erdoğan Erkarlan, “Mimarlık Pratiği ve Eğitimi Arasında Bir Köprü: Prof. Dr. Ing. Doğan Tuna”, *Ege Mimarlık*, sy. Ocak, 2021, s. 30-31.

59 Yılmaz Sayar ve Erdoğan Erkarlan, “Mimarlık Pratiği ve Eğitimi Arasında Bir Köprü: Prof. Dr. Ing. Doğan Tuna”.

kendi anlatımının önemini bir kez daha hatırlatmaktadır.⁶⁰ Mimarın otobiyografisi, mimarlığın ve mimarlık mesleğinin bir dönemini ait olduğu coğrafyanın ve yüzyılın kültürel bağlarıyla bir arada sunar. Söz gelimi Doğan Tekeli’nin öz yaşam öyküsü *Çebiş Evinden Hisartepeye’de* “okur, Tekeli’nin yaşamı aracılığıyla Türkiye’de ve dünyada 1929’dan 2019’a yaşananlara, sosyo-ekonomik hayata, siyasete ve mimarlığa Tekeli’nin bakış açısından tanık olur. Doğan Tekeli’nin anlatımıyla, örneğin 1940’lı yılların şehirlerinde, sokaklarında gezer, o dönemin gündelik hayatına, ev içlerine, yapılarına bir çocuğun dikkatli gözünden bakma fırsatı yakalarız. Dolayısıyla, ortaya çıkan eser sadece bir yaşam öyküsü değildir, yaşanan dönemi yansıtan, belgesel niteliği kazanmış, kamuya ait bir hikâyedir.”⁶¹

Yaşam anlatısı, toplumun genel işleyişini birey ölçeğinde göstermesi nedeniyle mikro tarihle benzerlik taşır.⁶² Bireye, topluma dair söyledikleri ya da çağının taşıdığı niteliklerin keşfi için yakından bakarız. Avusturyalı yazar Stefan Zweig otobiyografisinde şöyle anlatır:

Benden daha genç dostlarıma Birinci Dünya Savaşı öncesi yaşananları anlatırken şaşkınlık içinde sordukları sorulardan, benim için olağan gerçekler sayılan şeylerin, onlar için tarihsel bir olay ya da aklın almayacağı bir şey olduğunu anlıyorum. İçimdeki gizli duygu, onlara hak vermem gerektiğini söylüyor: Çünkü bugünümüzle dünümüz ve önceki günümüz arasındaki bütün köprüler yıkılmış bulunuyor.⁶³

Zweig’in sözleri biyografik anlatının bir yönünü daha belirginleştirir: Öz yaşam öyküsü geçmişini insancıl bir somutluğa ve hâkim olabileceğimiz, duygu bütünlüğü kurabileceğimiz bir ölçüğe ve detaya getirir. Yaşam öyküsünün, uzak ve soyut olan tarihi beden bulmuş bir gerçeğe dönüştürmesinin, yaşam öyküsünün tarihyazımının diğer yollarından “daha canlı ve çekici” olan yönü olduğundan bahsedilir.⁶⁴ Bu bağlamda, mimarın kaleme aldığı yaşam öyküsü aynı zamanda tarihi popülerleştirir, mimariye duyulan ilgiyi sıcak tutar, mimarlığın toplumsallaşmasında ve mimarlığın çağdaş kültürün bir parçası haline gelmesinde bir açılım sunar. Doğan Tekeli yazarken, anılarının, “... önlerinden, farkına varmadan geçtiğimiz yapılara ait hikâyelerin, belki de o yapılarla ve mimarileriyle daha

60 Uğur Tanyeli ve Atilla Yücel (ed.), *Turgut Cansever: Düşünce Adamı ve Mimar*, İstanbul: Garanti Galerisi, 2007, s. 27. Tanyeli’nin editörlüğünde yayımlanan *Improvisation: Mimarlıkta Doğaçlama ve Behruz Çinici* de Mimarla Konuşma içerir. Bkz. Uğur Tanyeli, ed., *Improvisation: Mimarlıkta Doğaçlama ve Behruz Çinici*, İstanbul: Boyut Yayıncılık, 1999.

61 Selda Bancı, “Kütüphane: [Kitap incelemesi] Çebiş Evi’nden Hisartepe’ye”, *Mimarist*, sy 2019/2-Mayıs (2019): 13-14.

62 Caine, *Biyografi ve Tarih*.

63 Zweig, *Dünün Dünyası - Bir Avrupalının Anıları*, s. 15.

64 Caine, *Biyografi ve Tarih*, s. 12.

çok ilgilenmemize neden olabileceğini” ümit eder.⁶⁵ Otobiyografinin kurduğu anlatıyla, yaşananlar, deneyimler ve elbette mimarlıklar kalabalıklar tarafından kolay erişilir ve anlaşılır hale gelir. Tekeli için yaşadıklarını yazmak “yapıya bir tuğla daha koyduğu” toplumsal bir hizmettir. Şevki Vanlı’yı anılarını yazması için harekete geçiren de benzer bir düşüncedir:

Bazı dostlar anılarımı yazmamı istedi! Fakat anılar, bir adamın yapacağından çok anlatacağı kalmış anlamına geliyor diye, içimi hüzün bürüdü. Sonra bakış açımı değiştirdim. Mimarlıkla ilgilenmek düzeyindekilere belki bir kıskırtma olur, önemli bir sanat dalıyla barışmalarını, yakınlaşmalarını sağlayabilirim gibi bir heyecana kapıldım.⁶⁶

Yaşam anlatısının gelecek kuşaklar için model olması da söz konusu ve burada Cumhuriyetin ilanı belirgin bir eşik tanımlıyor. Erken Cumhuriyet döneminde doğanlar ve döneme genç yaşlarında tanıklık edenlerin yaşamları örnek alınmaya değerdir. Söz gelimi bir kadın öğretim üyesi, öncü bir bilim ve meslek insanı, çağdaş kadın kimliğiyle Hande Suher’in yaşam öyküsünü, kamu yararına adanmasının yanı sıra “Cumhuriyet’in ilk on yılı içerisinde doğmuş, Cumhuriyet çocuğu olarak yetişmiş” olması bağlamında da herkesin bilmesi önemsenir.⁶⁷

IV. Kurmaca ve Hakikat

Hikâye deyip durma. Hepsî gerçek bunların. [Kahkahalar...]⁶⁸

Otobiyografik anlatılar, kurmacanın inşa edilmiş gerçekliğine kıyasla, kuşkusuz, “farklı bir hakikat iddiasında” bulunur⁶⁹ çünkü yaşam öyküsü ve öz yaşam öyküsü anlattığı hayatı (yeniden) düzenler ve sunar. Özellikle otobiyografide eserin objektif bir anlatımla yazılıp yazılmadığı ciddi bir tartışma konusu olsa da öz yaşam öyküsü hakikate en yakın edebî türdür ve kurmacaya nazaran daha gerçek olarak nitelenebilir: Yaşayan ve anlatan aynı kişidir, gerçektir. Yaşam anlatısında “olguların hakikati insanın hakikatine tabidir.”⁷⁰ Mimar-yazarın yaşam öyküsünü

65 Tekeli, *Mimarlık: Zor Sanat*, s. 16.

66 Vanlı, *Mimarlık Sevgilim*, s. 9.

67 Hande Suher, *Kamu Yararı’nı Öncelikli Gören Bir Yaşam Öyküsü İnsanlar Anıldıkça Yaşar*, İstanbul: YEM Yayınları, 2010.

68 Mualla Eyuboğlu Anhegger, *Hitit Güneşi*, İstanbul: Doğan Kitap, 2003, s. 67. Tûbâ Çandar, söyleşi boyunca Mualla Eyuboğlu’na daha önce konuştukları anlar ve anılar hakkında hatırlatmalarda bulunur; “Bir de Ruhi Su hikâyeniz vardır sizin, yine Hasanođlan yıllarınızda yaşanmış olan...”

69 Marcus, *Autobiography: A Very Short Introduction*.

70 Gusdorf, “Conditions and Limits of Autobiography”. Kurgu ile hakikat arasındaki sınırın giderek bulanıklaşması Ballard’ın “... kurguyla gerçek arasındaki dengenin son on yirmi yıldır önemli ölçüde değiştiğine inanıyorum. Bu ikisinin rolleri gün geçtikçe tersine dönüyor. ... Bizler kocaman bir roman içinde yaşıyoruz. Özellikle yazar, romanına kurgusal bir içerik

anlatma güdüsü, yaşadıklarından anlamlı bir bütün kurma ve olan bitenden sonra kendini haklı çıkarma ihtiyacı, deneyimlerin kaybolmasını istememe arzusu ve benzeri bazı nedenler ve anlatının belgeye dayanıp dayanmaması gibi yöntemle dayalı açılımlar, Marcus’un kurmacaya ve otobiyografi arasındaki ilişkinin geçişgen (boşluklu, gözenekli) oluşuna dair tespitini doğrular.⁷¹ Biyografik kurgu kendilikle doğrudan bağlantılıdır ve “kişinin kendilik tasarımı mevcut amaçlar çerçevesinde düzenlenir.”⁷² Gusdorf’a göre otobiyografi, “tarihinin belirli bir anında kendini kendi suretinde yeniden bir araya getirmeye çalışan bireyin bir girişimi ve dramıdır.”⁷³ Dolayısıyla (oto)biyografideki gerçeklik, yazar-mimarın (yeniden) inşa ettiği bir gerçekliktir. Yaşamını anlatan kişi, geçmişte yaşananlara bugünün bakış açısıyla ve ihtiyaçları ile yaklaşır ve anlamlı bir bütün kurmaya çalışır. Diğer bir deyişle, öz yaşam öyküsünde geçmiş, bugünün ihtiyaçları çerçevesinde yeniden kurulur, yeniden kurgulanır.⁷⁴

Oysa “hikâyenin doğru olması” biyografi yazınındaki on kuraldan biri olarak sıralanmaktadır.⁷⁵ Dolayısıyla, son yıllarda hatıralar ve gezi notları gibi diğer yaşam anlatı türlerinin artışı ve çeşitlenmesi biyografik ve otobiyografik anlatıların doğasına içkin sorunları aşmaya yönelik bir yaklaşım niteliği taşır. Türkiye mimarlık yazınında anı ve öz yaşam öyküsel söyleşilerle biyografi ya da otobiyografiye kıyasla daha sık karşılaşıyor olmamızın nedeni de bu olmalı. Bir hayatı anılar aracılığıyla paylaşmanın, mimarla hayatı hakkında söyleşmenin daha kolay, daha özgürleştirici bir yanı var. Mimarlar da kimi zaman yaşamı bütünüyle hikâye etmeyi yazarlara bırakarak, kendilerini, yaşamlarını dönemler

bulmaya gitgide daha az gereksinim duyuyor. Kurgu zaten önünde. Yazarın görevi gerçeği icat etmektir.” sözlerini hatırlatıyor. Bkz. J. G. Ballard, *Çarpışma*, ilk baskı 1973, çev. N. Deveci, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1997, s. 6. Bu argümana yaslanarak “yaşamımız kocaman bir kurgudan ibaretse biyografi yazarının, tarih yazarının görevi de yeni bir gerçek icat etmektir” diyebilir miyiz?

71 Marcus, *Autobiography: A Very Short Introduction*.

72 Pascal Boyer, “Anılar Ne İşe Yarar? Hatırlamanın Biliş ve Kültürle İlgili İşlevleri”, *Zihinde ve Kültürde Bellek*, 2. Basım 2021, Pascal Boyer ve James V. Wertsch (ed.), çev. Yonca Aşçı Dalar, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015, s. 39.

73 Gusdorf, “Conditions and Limits of Autobiography”.

74 Aksoy, *Kurgulanmış Benlikler: Otobiyografi, Kadın, Cumhuriyet*. Örneğin Thomas S. Hines, Frank Lloyd Wright’ın *An Autobiography* başlıklı öz yaşam öyküsündeki bariz hatalar ve ihmaller nedeniyle geçmişin doğru şekilde yeniden inşa edilememesinden tarihçilerin duyduğu rahatsızlıktan söz eder. Bkz. Thomas S. Hines, “The Search for Frank Lloyd Wright: History, Biography, Autobiography”, *Journal of the Society of Architectural Historians* 54, sy. 4, 1995, s. 467-76.

75 Diğer kurallar hikâyenin tüm yaşamı kapsamaması, hikâyede hiçbir şeyin gizlenmemesi, kullanılan kaynakların tanımlanabilir olması, biyografi yazarının konuyu bilmesi ve nesnel olması ve biyografinin bir tarih biçimi olmasıdır. Bkz. Hermione Lee, *Biography: A Very Short Introduction*, New York: Oxford University Press, 2009.

halinde ve temalar etrafında ele almaya yakın buldular. Erdoğan Elmas, “Yukarıda andıklarım ‘yazar’dır. Yazar olmadığımı göre yaşamımı anlatmak yerine sınırlı bir zaman parçasındaki gözlemlerimi, yaşadıklarımın perde arkasını, 1962-2012 arası elli yıllık mimarlık anılarımı anlatmak ilginç olabilir diye düşündüm” diye vurgular.⁷⁶ Mualla Eyuboğlu ise söyleşide anlattıklarının bir kitap haline gelebilmesini, bütünlüğü olan bir hikâyeye dönüşmesini yazar Tûbâ Çandar’dan bekler:

Bak ben sana bir şey söyleyeyim mi, bunca yıl çalıştım, didindim... Emek verdim. Ama sonradan baktığımda, not bile tutmamışım bu yaptıklarım dair. Hiçbir şey kalmamış geriye... Sen benim bu yaşamda bu halimde anlattıklarımın bir kitap çıkarabilirsen eğer, benim hayır duamı alırsın ancak. Ve inşallah yaparsın bunu...⁷⁷

Yaşam öyküleri, öz yaşam öyküleri hikâyeyi kurmada belgelere ve bilgi kaynaklarına (mektup, fotoğraf, günlük, kişisel hatıralar, eşyalar gibi) ihtiyaç duyarken anı veya söyleşilerde mimar-yazarın hatırladıkları ve hafızası birincil kaynaktır. Doğan Hasol nasıl yazdığı, daha önce aldığı notları mı kullandığı sorulduğunda; “Aslında anılar bellekte yer ediyor ve tutulmuş notlar kadar geçerli oluyor bence.” diye belirtir.⁷⁸ Ama hafıza seçicidir ve hafızanın seçiciliği rastlantısaldır: Sabahattin Eyuboğlu, Akademiden mezun olduğunda Mualla Eyuboğlu’nu, Yahya Kemal’le tanıştırmaya Park Otele götürür. Nehir söyleşide o güne dönen Mualla Eyuboğlu, Yahya Kemal’den dizeler, mısralar okumaya başlar. “Unutulmaz bir mezuniyet hediyesi desenize...” der söyleşiyi yönlendiren Tûbâ Çandar, ve “Fakat Mualla Hanım, nasıl oluyor da hatırlıyorsunuz bu dizeleri?” diye de ekler. Mualla Eyuboğlu’nun verdiği yanıt manidardır: “Bir bilsem... Sonra da düşünüyorum taşınmıyorum, mesela Robert’le neden bu kadar çok kavga ederdik, neydi kavga konularımız diye... Bir tanesi gelmiyor aklıma. Böyle bir şey işte insan hafızası...”⁷⁹ Bu bağlamda, otobiyografinin geçmişte olanların bir tekrarı olmadığını hatırlatmakta fayda var: Öz yaşam öyküsü ancak hatırlananlar aracılığıyla, sonsuza dek yiten bir dünyanın varlığını sunar.⁸⁰

Bir yazın türü olarak otobiyografinin tarihten giderek uzaklaşarak edebiyata yaklaşmasının nedeni ziyadesiyle öznel oluşudur. Ne ki, yaşam yazımında (tıpkı tarihyazımında olduğu gibi) öznel ile nesnel olanı ayırt etmek çok da kolay değildir. Zweig, kendi yaşamı ve deneyimlerinden doğru şöyle açıklar:

76 Erdoğan Elmas, *Mimarlık Anıları 1963-2012*, s. 14.

77 Mualla Eyuboğlu Anhegger, *Hitit Güneşi*, s. 164.

78 Doğan Hasol, *Aferin Desinler Diye...* “Doğan Hasol Kitabı”, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2011.

79 Mualla Eyuboğlu Anhegger, *Hitit Güneşi*, s. 51.

80 Gusdorf, “Conditions and Limits of Autobiography”.

Bütün geçmişinden geriye kalan tek şey, alnımın arkasında taşıdıklarım-
dır. Diğerleri şu anda benim için ulaşılamaz ya da kaybolmuş belgelerdir.
Ama bizim kuşak, kaybolanın arkasından yas tutmama sanatını çok iyi
öğrendi; belgelerin ve öteki ayrıntıların kaybolması, yazacağım bu kitap
için belki de bir kazanım olacaktır. Çünkü ben, belleğimizi *bir şeyi* tesa-
düfen muhafaza eden, *diğerlerini* ise tesadüfen kaybeden bir unsur olarak değil,
bilerek düzene koyan ve bilgece bir şekilde devre dışı bırakan bir
güç olarak değerlendiriyorum. İnsanın kendi yaşamından unuttuğu her
şey, aslında bir içgüdüyle çoktan unutulmaya mahkûm olmuş şeylerdir.
Sadece benim bizzat muhafaza etmek istediğim şeyin başkaları için de
muhafaza edilmeye hakkı vardır. Ey anılar, benim yerime siz konuşun ve
seçimi siz yapın öyleyse, tarihin karanlık sayfalarında unutulup gitmeden,
hiç olmazsa yaşadıklarına ayna tutun!⁸¹ [vurgular benim]

Bu bağlamda öznel olanı da bir bilgi biçimi olarak kabul edebilir miyiz? Ha-
yatımızı gerçeklerden çok bizde oluşan ve kendimize dair yeniden kurduğumuz
öyküler/öykülerimiz tanımlıyor.⁸² Öznelliğin yanı sıra, süreklilikler içeren, ne-
den-sonuç ilişkileriyle örülmüş, eksiksiz bir anlatı kurma dürtüsü, biyografinin
merkezinde yer alır. Dolayısıyla mimarlığı mimarın yaşamı boyunca ele almayı
denerken, mimari üretim ister istemez tasarımcının “kişisel gelişimiyle eşleşti-
rilir” ve bu çerçevede biyografik yaklaşım “zamandizinsel” bir sınır tanımlar.⁸³
Terry Eagleton’ın “biyografik formun acımasız doğrusallığı” olarak adlandırdığı
otobiyografideki doğrusallık, mimarlığa dair – örneğin biyolojiden alıntuladığımız
doğumdan ölüme gelişim evreleri, ya da acemilik, kalfalık ve ustalık dönemleri
gibi – ilerlemeye dayalı bir analiz sunar. Böylece otobiyografik anlatı çoğu durumda
“anlam verme, haklı çıkarma, zorunlu bir gelişmenin böylece oluşmuş aşamaları
olarak” kurulur.⁸⁴ Bu yaklaşım, Bourdieu’nun dikkat çektiği gibi “... tarihi, tarihsel
olayların birbirini izlemesi, bir tarihsel olaylar silsilesi olarak gören tarih felsefesini,
sessizce kabulü anlamına gelir.”⁸⁵ Yaşam anlatılarına yönelik eleştirilerin bir
diğer eksenini, biyografinin bireyin tarihteki rolüne fazla önem verdiği düşüncesi
oluşturur. Hatta Caine’e göre bu endişe yerini, “bireysel bir yaşamın geniş çaplı
bir tarihsel değişimi yansıtmaya kapasitesiyle” ilgili yeni bir endişeye bırakmıştır.⁸⁶
Yaşam öyküsü yazarı kendi tarihini yazar çünkü geçmişte yaşananlar ancak son-
rasında yaşananlarla bağlantısı kurulduğunda tarihsellik kazanır.

81 Zweig, *Dünyanın Dünyası - Bir Avrupalının Anıları*, s. 18.

82 McAdams, “The Psychology of Life Stories”.

83 Arnold, *Reading Architectural History*.

84 Pierre Bourdieu, “Yaşamöyküsü Yanılsaması”, *Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine*, ilk baskı 1986, çev. H. Tufan, İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1995, s. 82.

85 Bourdieu, “Yaşamöyküsü Yanılsaması”, s. 81.

86 Caine, *Biyografi ve Tarih*, s. 6.

V. Tarih Yazmak

Biyografinin babası olarak anılan Yunan yazar Plutarch'a (Plutarkhos) göre yaşam öyküsü insanın kim olduğunu ortaya çıkaran bir çalışmayken, tarih insanların eylemlerini inceler.⁸⁷ Kim olduğumuz ile ne yaptığımız arasındaki sınır muğlak bir sınır olmakla birlikte kimi zaman aralarında bir ilişki kurmak da mümkün. Bu karşılık, hem biyografi ve tarih arasındaki bağı anlamayı ve tartışmadaki güçlüğü hem de bu ilişkideki potansiyeli belirler. Çünkü yaşam öyküsü (ve öz yaşam öyküsü), kendilik ve evren arasında, varoluşa dair sınıra yerleşir.⁸⁸ Bu bağlamda, yaşam anlatıları ve tarih niyetleri açısından benzerlikler, kullandıkları yöntemler çerçevesinde farklılıklar taşır. Tarihin niçin bir zorunluluk olduğunu ortaya koyarken, İngiliz tarihçi Arthur Marwick bir karşılaştırmaya başvurur ve belleğin birey için atfettiği şey her neyse tarihin de toplum için o olduğundan bahseder. Marwick'e göre "geçmiş hakkında bilgi sahibi olmayan bir toplum, hafızasız bir birey gibidir."⁸⁹ Yazarın burada kurmaya çalıştığı karşılaştırma, tarihin de bir nevi bellek olmasında temellenmiyor. Daha ziyade Marwick, toplumun ve bireylerin geçmişlerine dair bilgi üretmeleri arasındaki benzerliğe dikkat çeker. Biyografinin söz gelimi İngiliz dilinde XVII. yüzyılda bir kelime olarak ortaya çıkışına dek, anlamını iletme için en sık kullanılan kelimelerden birinin tarih oluşu bu bağlamda tesadüf değildir.⁹⁰ Diğer bir deyişle, her ikisi de – yani şöyle formüle edecek olursak eğer – bir yaşam öyküsü veya bir tarihyazmak / yaşam yazımı ve tarihyazımı, özünde, geçmişle ilişki kurmanın bir biçimidir. Tarihçi ve otobiyografi yazarı geçmiş ile bugün arasında aracılık eder. Yine de Richard Holmes'un haklı tespitiyle yaşam öyküsel anlatı, geçmişle ilişki kuran kırık bir köprüdür.⁹¹

Tarih boyunca araştırmacı ve yazarlar, sanatçılar ve eserleri arasında yakın bir bağın var olduğuna inandılar ve sanatçıların yaşam öykülerini kayıt altına aldılar.⁹² Araştırmacılar uzun yıllardır mimarlığı da, eser sahibi mimarları odağına alarak anlamaya çalıştılar.⁹³ Bu nedenle, edebi kuramın eser sahipliği (*authorship*) üzerine

87 Shirley A. Leckie, "Biography Matters: Why Historians Need Well-Crafted Biographies More than Ever", *Writing Biography: Historians & Their Craft*, Lloyd E. Ambrosius (ed.), Lincoln, London: University of Nebraska Press, 2004, s. 1-26.

88 Her bir biyografi, kısmen otobiyografiktir. Bkz. Leckie, "Biography Matters: Why Historians Need Well-Crafted Biographies More than Ever".

89 Arthur Marwick, *The New Nature of History: Knowledge, Evidence, Language*, Basingstoke, Hampshire: Palgrave, 2001, s. 31.

90 Donald James Winslow, *Life-Writing. A Glossary of Terms in Biography, Autobiography, and Related Forms*, Hawaii: University of Hawaii Press, 1995.

91 Lee, *Biography: A Very Short Introduction*.

92 Giorgio Vasari, Carlo Cesare Malvasia ve Giovanni Pietro Bellori'nin XVI ve XVII. yüzyılda sanatçılar ve eserleri arasında açık bir ilişki gördükleri için sanatçıların yaşam hikâyelerini kayıt altına almayı denediler.

93 Turan Özkaya, "The Art of Reconciliation: Autobiography and Objectivity in the Work of Aldo Rossi".

açtığı tartışmalara rağmen, Dana Arnold mimarlığı, mimarının yaşamı boyunca keşfetme isteğinin mimarlık tarihinin kurulumunda önemli bir güç olarak kalmaya devam ettiğine işaret eder.⁹⁴ Andrew Leach ise biyografiyi, mimarlık tarihinde “geçmiş organize etmeye yönelik” sıklıkla izlenen yollardan biri olarak sayar.⁹⁵ “Biyografik (ve bazen otobiyografik) hatlar boyunca organize edilen mimarlık tarihi[nin], en yaygın olarak bir mimarın bilinen yapıtlarını sunan ve bu yapıtların analizi için çerçeveler kuran monografi ve *œuvre complète* [tüm yapıtları] türü çalışmalardan” oluştuğuna dikkat çeker.⁹⁶ Yaraman’ın belirttiği üzere, “Biyografi, her şeyden önce insan bilimlerinin hemen hepsine malzeme sunmak gibi bir nitelik taşıyor; zira bir edebiyat türü olarak tanımlansa bile, tarih, sosyoloji, sosyal antropoloji ve psikolojiyle karşılıklı bir ilişki içerisinde bulunuyor.”⁹⁷ Dolayısıyla, biyografik anlatıların tarih ve tarihyazımı için önemini savunan tarihçiler kadar sınırlarına vurgu yapanlar da var. Burada, her bağlam, durum ve vaka için uygun tarihyazım yöntemini belirleyebilmenin ve uygun ortaklıklarla birine karar verebilmenin önemli olduğunu söyleyebiliriz. Sonuç olarak, tarihyazımının eski ve köklü yazın türlerinden biri olan biyografi, mimarlık tarihyazımının geçmişini anlama ve yeniden kurma çabasında hâlâ çokça başvurduğu üretken ve ilham verici bir yoldur.

Otobiyografi yazarı, “kendi tarihini anlatma işini” kendisine vermiştir.⁹⁸ Böylece kendi yaşam öyküsünü anlatan mimar, tarih yazıcılar için ilk elden kaynak ve belge üretir.⁹⁹ Sedad Eldem ile yaptıkları söyleşide yaşam öyküsünü mimarın kendisinden dinlemenin “hem ayrı bir keyfi... hem de sonsuz bir belgesel değeri” olduğundan söz eder Suha Özkan ve Engin Yenal.¹⁰⁰ Mimarın yaşadıklarını, düşündüklerini aracısız paylaşmasının, öz yaşam öyküsünü yazan mimarın da ayırında olduğu değerli bir yanı var. Tekeli’nin “İçinden geçtiğim uzun dönemin sadece mesleki açıdan değil, yaşamımla kesişen pek çok yönüyle anlatımı, ileriki yıllarda bu dönemle ilgilenen araştırmacılara ilk elden bir anlatım sunabilirdi” deyişi bu düşünceyi destekler nitelikte.¹⁰¹ Diğer bir bakış açısıyla yaşam öyküsünde birey kendisini tarihselleştirir, otobiyografi yazarlığı mimarların kendi tarihlerini

94 Arnold, *Reading Architectural History*.

95 Andrew Leach, *Mimarlık Tarihi Nedir?*, ilk baskı 2010, çev. Hayrullah Doğan, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2015.

96 Leach, *Mimarlık Tarihi Nedir?*, s. 65.

97 Ayşegül Yaraman, “Başlarken: Niçin Biyografi / Nasıl Biyografi / Hangi Biyografi?”, *Biyografya*, sy. Kasım-1, 2001, s. 7.

98 Gusdorf, “Conditions and Limits of Autobiography”.

99 Enis Batur, Bruno Taut’un *İstanbul Günlüğü*’nden “birincil elden tanıklık belgesi” olarak söz eder. Bkz. Enis Batur, “Bruno Taut, ‘dışardan’ bir Caninet-Portrait”, *İstanbul Günlüğü* 10.11.1936-13.12.1938, *Bruno Taut*, çev. Tevfik Turan, İstanbul: Kırmızı Kedi Yay., 2021, s. 7-11.

100 Suha Özkan ve Engin Yenal, *Sedad Eldem ile Söyleşiler*, İstanbul: Literatür, 2014.

101 Tekeli, *Çebiş Evi’nden Hisartepe’ye*, s. 14.

yazma girişimleri olarak da görülebilir. Ne var ki mimar-yazar, kendi yaşamına bir biyografi yazarı ya da tarihçinin ele alacağı şüphe ve eleştirel mesafeye yaklaşamaz. Doğan Tekeli'nin yaşam öyküsünün Sunuş'unda "Eleştirilenler, otobiyografilerin taraflı olmaktan kurtulamayacağını söyler,"¹⁰² diye yazması da bu farkındalığı işaret eder. Erdoğan Elmas ise "Ne kadar nesnel olmaya gayret etsem de, yazdıklarım da duygularım da vardır," diye belirtir.¹⁰³ Mimar özne kendi yaşamını neden anlatma ihtiyacındadır sorusuna verilecek olası yanıtlar, yani tarihin bir amaca yönelik olarak araçsallaşması Manfredo Tafuri'nin "etkin" (*operative*) tarihyazımı tartışmasını akla getiriyor.¹⁰⁴ Gerçekten de mesleki pratiği meşrulaştıran bir mimarlık tarihi yerine yeni yaklaşımlar ve analitik araçlar arıyorsak eğer mimarlık tarihyazımını araç olarak kullanmaktan uzaklaşmamız gerekmektedir.¹⁰⁵ Yine de mimarın yaşam öyküsü mimar bireyin kendi içinde yaşadığı dünyayı nasıl anladığı, kendi üretimlerini, ilişkilerini, eylemlerini nasıl anlamlandırdığına dair bir görüş sunar, mimarlığını okumada bir art alan kurar. Bir otobiyografi sadece mimar öznenin bahsetmez. "Pek çok isim, kurum kendi geçmişleriyle ve mimarın yaşamında oynadıkları rollerle otobiyografinin bir parçası olurlar. Başka bir deyişle, mimar, anlatisıyla kendini tarihselleştirirken tanıklarını da üretir."¹⁰⁶ Mimarı, ait olduğu ağlar içerisinde okumak, o ağları anlamaya çalışmak da mimarlık tarihyazımı için giderek önemli bir hal alır.¹⁰⁷

Yaşam anlatılarının sunduğu olanaklar, tarihyazımında yaşanan bir değişimin eşliğinde merkezi bir konuma gelmesini ve ilgi görmesini sağlamıştır. Yaşam öyküleri resmi tarihlerin, savaşlar tarihlerinin ihmal ettiklerine, dışarıda bıraktıklarına sıcak bir ilgiyle yakından bakma fırsatı sunar. "... Yalnızca gürültü çıkartan oyuncuların en gerçekleri olduğuna inanmamak gerekir", diye vurgular Braudel elbette orada "sessiz olan başkaları da vardır..."¹⁰⁸ Tarihyazımında yaşam öyküsü yazarlığı deyince akla ilkin "tarihte önemli rol oynadığına hükmedilen kişileri,

102 Tekeli, *Çeşit Evi'nden Hisartep'e*, s. 14.

103 Erdoğan Elmas, *Mimarlık Anıları 1962-2012* (İstanbul: Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi, 2012), s. 14.

104 Tafuri, mimarlık tarihinin özerkliğini savunurken mimarlığın tarihsel perspektifle analizini kanonu sürdürme sorumluluğundan kurtarır ve mimarlık kuramını ideolojik bir sistem olarak yeniden ele almayı önerir. Andrew Leach, "Choosing History: A Study of Manfredo Tafuri's Theorisation of Architectural History and Architectural History Research", Doktora Tezi, Universiteit Gent, 2006, https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/000/955/648/RUG01-000955648_2010_0001_AC.pdf.

105 Ignasi De Solà-Morales, "Being Manfredo Tafuri: Wickedness, Anxiety, Disenchantment", *Architecture New York*, sy. 25-26, 2000, s. 8-9.

106 Bancı, "Kütüphane: [Kitap incelemesi] Çeşit Evi'nden Hisartep'e".

107 Bu anlamıyla otobiyografi, son yıllarda grup ya da topluluklar biyografisi olarak da adlandırılan "kolektif biyografi" çalışma alanı için de veri sağlar.

108 Fernand Braudel, *Tarih Üzerine Yazılar*, 2. Baskı, ilk baskı 1958, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016, s. 68.

yani ‘büyük adamları’ inceleyen” çalışmalar gelse de 1970’li yıllardan beri birçok araştırma aracılığıyla belirmeye başlayan yeni biyografi sıradan insanları da konu edinir.¹⁰⁹ Yeni biyografi, tarihin kendi yöntem ve yaklaşımlarında yaşadığı dönüşümün bir sonucu olmakla birlikte bu bağlamda yarattığı açılımlar, sınırlı sayıda kişi ve yapı ile ilgilenen mimarlık tarihyazımına da çoğulcu bir yaklaşım getirir. Ortamın belli başlı oyuncularının mimarlığıyla oluşan bir kanon yerine, sessiz olanların da ürettiği mimarlıkların katılımıyla çoğul ve çok sesli bir mimarlık tarihi yöntemine niyet eder.

VI. Sonuç Yerine

Yakın tarihli çalışmaların öz yaşam öyküsünü tarih ve edebiyat arasında melez bir tür, geçerli bir tarih biçimi ya da geleneksel olmayan tarih olarak tanımlamaları¹¹⁰ yaşam anlatıları yazınının mimarlık alanındaki yerini ve mimarlık tarihyazımındaki rolünü – mimari pratikle, bilimsel ve akademik üretimlerle karşılıklı ilişkileri içerisinde – yeniden gözden geçirmemiz gerektiğini bir kez daha hatırlatıyor. Köklü bir geleneğe ve geçmişe sahip yaşam anlatılarının mimarlığı tarihsel perspektifle ele almadaki, mimari üretimi anlama ve açıklamadaki aracılığı yadsınamasa da otobiyografiye yapı ve mimarı arasında tanımı ve tespiti zor görünen ilişkiyi odağa alarak yaklaşmak mimarların yaşam anlatılarını ve mimarlık tarihyazımını tek boyuta indirgeme riskini barındırmaktadır. Ne ki mimarlığı her zaman yapı yapma ile sonuçlanmayan farklı üretim süreçleriyle yeniden kavramsallaştırdığımızda, tasarlama ve inşa etme pratiğinin ötesinde bir mimarlık anlayışıyla, farklı mimar kimliklerinin çoklu pratikleriyle tanımlanan kültürel bir alana ulaşırsınız. Benzer şekilde mimarlık tarihinin çalışma konularını da üsluplar, mimarlar ve yapılarla tanımlanan kalıplar dışında daha geniş bir perspektife yerleştirdiğimizde yaşam anlatıları mimarlığı tarihsel olarak çözümlemede kültürün çoğul aktörlerine, mimari bilgi ve pratiğine dair bir yaklaşım olarak karşımıza çıkar. Mimarların yaşam anlatıları mimar öznelerin bakış açılarıyla yazılır, onların mimarlık kültürüne katkıları ile biçimlenir aynı zamanda çok aktörlü, türlü çeşit mimari pratikle kurulan, çok sesli mimarlık ortamının da izlerini taşır.

Mimar otobiyografisinin bireyin kendi geçmişine ve yaşamına dair bir bilgi üretme yolu olması ve bu üretimin aynı zamanda tarihçi ve araştırmacılar için de belge değeri taşıyor olması, mimarlığı yaşam anlatıları aracılığıyla ele almadaki güçlüğü ve özgünlüğü vurguluyor. Mekân ve zamanda paralel duran, kesişmeyen bu iki düzlem tarihyazımında bir paradoksa işaret eder. Zira tarihyazımında geçmişte yaşanan olayların anlamını belirlemede temel olarak iki bakış açısı

109 Derin Terzioğlu, “Tarihi İnsanlı Yazmak: Bir Tarih Anlatı Türü Olarak Biyografi ve Osmanlı Tarihyazıcılığı”, *Cogito - Selçuklular*, sy. 29, Güz, 2001, s. 284.

110 Bkz. Jaume Aurell, “Autobiographical Texts as Historiographical Sources: Rereading Fernand Braudel and Annie Kriegel”, *Biography* 29, sy. 3, 2006, s. 425-45; Jeremy D. Popkin, *History, Historians & Autobiography*, Chicago: University of Chicago Press, 2005.

bulunabilir. İlki, geçmişteki kişilerin yaşadıkları dönemde yaptıklarına inandıkları şeyleri anlamak; ikincisi ise olayların zaman içerisinde kazandığı anlamları, belki de içinde yaşayanların hiçbir zaman atfedemeyecekleri anlamları belirlemek.¹¹¹ Biyografi ve otobiyografi birbirine paralel duran bu iki düzlemi – yaptığımız tarih ile yazdığımız tarihi – birleştirmeyi dener. Yaşam öyküsünü yazan mimar, dönemde yapmış (ya da yapmamış) olduklarını kendi bağlamları içerisinde kurmaya çalışırken, bugün ifade ettiği anlamları da belirginleştirmeye çalışır. Bir anlatıcı olarak birinci tekil öznenin varlığı ve yarattığı kurgu, tarihyazımının bu ontolojik paradoksuna yerleşir. Biyografik yaklaşım, bugünkü olayları tarihselleştirirken ya da geçmişe dair yazarken beliren ayrı iki düzlem arasındaki boşlukları doldurmak ister, hatta (varsa eğer) hataları düzeltir!

Mimarların yaşam anlatılarını ister edebî bir tür istersek tarih olarak niteleyim, bu, otobiyografinin çeşitli bilgi alanları arasında yer aldığı ve onlara veri sağladığı gerçeğini değiştirmiyor. Diğer taraftan yaşam anlatılarının tanımlamanın beyhudeliği ve otobiyografinin “bir dereceye kadar tüm metinlerde ortaya çıkan bir okuma ya da anlama figürü”¹¹² olarak ele alınması beni bu çalışmada bireyin kendi öyküsünü kurduğu anlatıların güçlü ve zayıf yönlerini, sunduğu olanakları ve yöntem olarak sınırlarını gözden geçirerek, geniş açılımları olan bir alanda, konuya giriş niteliğinde değerlendirilebilecek bir tartışma üretmeye yöneltti. Burada, otobiyografiyi tanımlamadaki güçlük ve sınırların geçirgen oluşu nedeniyle yaşam anlatılarını ele almada bir yaklaşımın bütününi kurmayı ve mimarların yaşam anlatılarının açtığı pencereden bakmaya ilişkin okura bir içgörü kazandırmayı amaçladım. Yaşam öyküsel ve tarihsel yöntemlerin geçmişe dair bilgi üretiminde yan yana oluşunu; Türkiyeli mimarların otobiyografileri, yaşam yazımı ve tarihyazımı, birey ve toplum, özel ve kamusal, mikro ve makro ölçekler, öznel ve nesnel, kurmaca ve hakikat gibi ikiliklerde yatan gerilimler aracılığıyla görünür kılmaya çalıştım. Böylece uzun geçmişinde sınırlara itilmesine neden olsa da yaşam öyküsel anlatıların yapısal zaafı ve çok katmanlı doğasına içkin potansiyeller neden daha iyi çalışılmış, daha çok iyi yazılmış (oto)biyografiye ihtiyaç duyduğumuzu gözler önüne seriyor. Zira tarih yoktur, tarihler vardır; hakikate giden tek yol yoktur yollar vardır. Her tarihsel inceleme bir gerçeklik arayışıdır. Aynı zamanda bu araştırma, geçmişe eğilirken kullanacağımız ön kabullere dair kurmaca ve tarih arasındaki farklılıkları ve yakınlıkları vurgulayarak mimar otobiyografilerini eleştirel olarak okumada sağlam bir zemin oluşturmayı deniyor, böylece mimarların yaşam anlatılarını daha iyi anlamaya yardımcı olmaya çalışıyor. Mimarlığın bir kavram ve meslek olarak zaman içinde değiştiği, mimarlığın ve mimarlık tarihinin ne olduğu veya nasıl yapılması gerektiği konusunda bir uzlaşıya varamadığımız bir

111 Levent Yılmaz, *Modern Zamanın Tarihi: Batı'da Yeni'nin Değer Haline Gelişi*, 2.basım, çev. M. Emin Özcan, İstanbul: Metis Yayıncılık, 2016, s. 15.

112 Paul De Man, “Autobiography as de-Facement”, *The Rhetoric of Romanticism*, New York: Columbia University Press, 1984, s. 67-81.

ortamda, birkaç yüz yıl önce dile getirilen tarihin sayısız biyografinin özü olması görüşü,¹¹³ sadece yaşam öykülerinden oluşan bir mimarlık tarihi yazabilir miyiz, yazarsak tarihin yeni bir yorumuna ulaşır mıyız gibi soruları akla getirmektedir. Bu bağlamda, geçmişle ilişki kurmanın bir yolu olan mimarların yaşam anlatıları mimar bireyin geçmişe dair bilgi üretme deneyini toplumun bilgisine dönüş-türmede izlenecek çoğulcu ve kapsayıcı bir yaklaşım olarak gelecek vad ediyor.

Kaynaklar

- Adams, Laurie Schneider, “Biography and Autobiography”, *The Methodologies of Art: An Introduction*, US: Westview Press, 1996, s. 101-18.
- Aksoy, Nazan, *Kurgulanmış Benlikler: Otobiyografi, Kadın, Cumhuriyet*, 3. baskı (ilk baskı 2009), İstanbul: İletişim Yayınları, 2018.
- Anstey, Tim, “Authority and Authorship in L. B. Alberti’s De re aedificatoria”, *Nordisk arkitekturforskning*, sy. 4, 2003, s. 19-25.
- Anstey, Tim, Katja Grillner, ve Rolf Hughes (eds.), *Architecture and Authorship*, UK: Black Dog Publishing, 2007.
- Arnold, Dana, *Reading Architectural History*, London and New York: Routledge, 2002.
- Arnold, Dana ve Joanna Sofaer, “Introduction: Biographies and Space”, *Biographies and Space: Placing the subject in art and architecture*, Dana Arnold ve Joanna Sofaer (eds.), London and New York: Routledge, 2008, s. 1-5.
- Aurell, Jaume, “Autobiographical Texts as Historiographical Sources: Rereading Fernand Braudel and Annie Kriegel”, *Biography* 29, sy.3, 2006, s. 425-45.
- Auster, Paul, *Kış Günlüğü*, çev. Seçkin Selvi, 4. basım (Türkçe’de 1.basım 2012), İstanbul: Can Sanat Yayınları, 2020.
- Balamir, Aydan (ed.), *Clemens Holzmeister - Çağın Dönümünde Bir Mimar*, İstanbul: Boyut Yayın Grubu, 2010.
- Ballard, J. G., *Çarpışma*, ilk baskı 1973, çev. N. Deveci, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1997.
- Bancı, Selda. *Matbu Mimarlıklar: Türkiye’de 1950’lerden 1980’lere Mimar Oto-Monografileri*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık, 2018.
- . “Kütüphane: [Kitap incelemesi] Çebiş Evi’nden Hisar-tepe’ye”. *Mimarist*, sy 2019/2-Mayıs (2019): 13-14.
- , ed. *Mimar Nejat Ersin*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası - Mimarlar Derneği 1927, 2021.
- Barthes, Roland, *Camera Lucida Fotoğraf Üzerine Düşünceler*, 7. baskı, ilk Baskı 1992, çev. Reha Akçakaya, İstanbul: Altıkkırkbeş Yayın, 2016.
- Barthes, Roland, *Roland Barthes*, 3.baskı, ilk Baskı 1998, çev. Sema Rifat, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2015.

113 İskoç tarihçi Thomas Carlyle’den (1795-1881) aktaran Caine, *Biyografi ve Tarih*.

- Batur, Enis, "Bruno Taut, 'dışarıdan' bir Caninet-Portrait", *İstanbul Günlüğü* 10.11.1936-13.12.1938, *Bruno Taut*, çev. Tevfik Turan, İstanbul: Kırmızı Kedi Yay., 2021, s. 7-11.
- Bektaş, Cengiz, *Proje Uygulama 2: Cengiz Bektaş Mimarlık Çalışmaları*, Ankara: Yaprak Kitabevi, 1979.
- Berntsen, Dorthe ve Annette Bohn, "Kültürel Yaşam Senaryoları ve Bireysel Yaşam Öyküleri", *Zihinde ve Kültürde Bellek*, 2. Basım 2021, Pascal Boyer ve James V. Wertsch (eds.), çev. Yonca Aşçı Dalar, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015, s. 79-105.
- Bourdieu, Pierre, "Yaşamöyküsü Yanılsaması", *Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine*, ilk baskı 1986, çev. H. Tufan, İstanbul: Kesit Yayıncılık, 1995, s. 81-89.
- Boyer, Pascal, "Anılar Ne İşe Yarar? Hatırlamanın Biliş ve Kültürle İlgili İşlevleri", *Zihinde ve Kültürde Bellek*, 2. Basım 2021, Pascal Boyer ve James V. Wertsch (eds.), çev. Yonca Aşçı Dalar, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015, s. 5-36.
- Braudel, Fernand, *Tarih Üzerine Yazılar*, 2. Baskı, ilk baskı 1958, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016.
- Caine, Barbara, *Biyografi ve Tarih*, ilk baskı 2010, çev. Müge Sözen, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019.
- Casas, Agustín Ferrer, *Mies*, Grafito Editorial, 2019.
- Çil, Nafi, *Mimar Olmak*, İzmir: TMMOB Mimarlar Odası İzmir Şubesi, 2007.
- De Man, Paul, "Autobiography as de-Facement", *The Rhetoric of Romanticism*, New York: Columbia University Press, 1984, s. 67-81.
- De Solà-Morales, Ignasi, "Being Manfredo Tafuri: Wickedness, Anxiety, Disenchantment", *Architecture New York*, sy. 25-26, 2000, s. 8-9.
- Düzenli, Halil İbrahim, *İdrak ve İnşa: Turgut Cansever Mimarlığının İki Düzlemi*, İstanbul: Klasik Yayınları, 2009.
- Eldem, Edhem, Bülent Tanju ve Uğur Tanyeli, *Sedad Hakkı Eldem I: Gençlik Yılları*, İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, 2008.
- Elmas, Erdoğan, *Mimarlık Anıları 1963-2012*, İstanbul: Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi, 2012.
- Erten, Erdem, "Müzmin Bir Romantiğin Dağınık Güncesi: Nafi Çil ve 'Mimar Olmak' Üzerine İzlenimler", *Ege Mimarlık*, Temmuz, 2021, s. 30-32.
- Eyuboğlu Anhegger, Mualla, *Hitit Güneşi*, İstanbul: Doğan Kitap, 2003.
- Freely, Brendan ve John Freely, *Galata, Pera, Beyoğlu: Bir Biyografi*, çev. Yelda Türedi, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014.
- Geis, Patricia, *Frank Lloyd Wright: Meet the Architect*, Princeton Architectural Press, 2019.

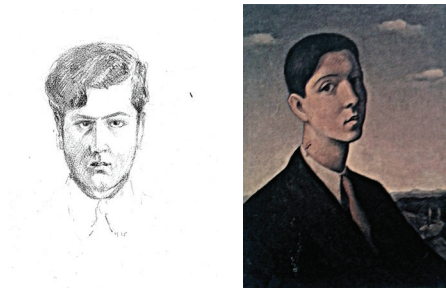
- Gusdorf, Georges, “Conditions and Limits of Autobiography”, *Autobiography: Essays Theoretical and Critical*, James Olney (ed.), Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1980, s. 28-48.
- Hajer, Maarten, “The Generic City”, *Theory, Culture and Society* 16, sy. 4, 1999, s. 137-44.
- Hasol, Doğan, *Aferin Desinler Diye... “Doğan Hasol Kitabı”*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2011.
- Hines, Thomas S., “The Search for Frank Lloyd Wright: History, Biography, Autobiography”, *Journal of the Society of Architectural Historians* 54, sy. 4, 1995, s. 467-76.
- Hsu, Frances, “The Ends of Modernism: Structuralism and Surrealism in the Work of Rem Koolhaas”, Doktora Tezi, ETH Zürich, 2003.
- Isenberg, Noah. “Reading ‘Between the Lines’”, *Unlikely History: The Changing German-Jewish Symbiosis, 1945-2000*, Leslie Morris ve Jack Zipes (eds.), England: Palgrave, 2002, s. 155-82.
- Karaaslan, Merih, *Merih Karaaslan - Yapıtlar Anılar 1*, Ankara: Karaaslan Mimarlık Ltd. Şti., 2001.
- Kitap Tanıtımı: Hayatı Sevdim, Yavuz Önen*. Mimarlar Derneği 1927. çevrimiçi, 2021. <https://www.youtube.com/watch?v=j0GIPLgUxg>.
- Kostof, Spiro (ed.), *The Architect: Chapters in the History of the Profession*, New York, Oxford: Oxford University Press, 1977.
- Leach, Andrew, “Choosing History: A Study of Manfredo Tafuri’s Theorisation of Architectural History and Architectural History Research”, Doktora Tezi, Universiteit Gent, 2006. https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/000/955/648/RUG01-000955648_2010_0001_AC.pdf.
- Leach, Andrew, *Mimarlık Tarihi Nedir?*, İlk baskı 2010, çev. Hayrullah Doğan, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2015.
- Leckie, Shirley A., “Biography Matters: Why Historians Need Well-Crafted Biographies More than Ever”, *Writing Biography Historians & Their Craft*, Lloyd E. Ambrosius (ed.), Lincoln, London: University of Nebraska Press, 2004, s. 1-26.
- Lee, Hermione, *Biography: A Very Short Introduction*, New York: Oxford University Press, 2009.
- Lejeune, Philippe, “Özyaşamöyküsünde Yenilik Yapılabilir mi?”, çev. İhsan Batur. *Kitaplık Dergisi*, sy. 37, 1999, s. 163-74.
- Lobsinger, Mary Louise, “That Obscure Object of Desire: Autobiography and Reputation in the Work of Aldo Rossi”, *Grey Room* Summer, sy. 8, 2002, s. 38-61.
- Marcus, Laura, *Autobiography: A Very Short Introduction*, UK: Oxford University Press, 2018.

- Marwick, Arthur, *The New Nature of History: Knowledge, Evidence, Language*, Basingstoke, Hampshire: Palgrave, 2001.
- McAdams, Dan P., "The Psychology of Life Stories", *Review of General Psychology* 5, sy. 2, 2001, s. 100-122, <https://doi.org/10.1037/1089-2680.5.2.100>.
- Özkan, Suha ve Engin Yenal, *Sedad Eldem ile Söyleşiler*, İstanbul: Literatür, 2014.
- Popkin, Jeremy D., *History, Historians & Autobiography*, Chicago: University of Chicago Press, 2005.
- Randall, William L., *Bizi "Biz" Yapan Hikâyeler: Kendimizi Yaratma Üzerine Bir Deneme*, çev. Şen Süer Kaya, ilk baskı 1999, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2014.
- Rossi, Aldo, *Bilimsel Özyaşamöyküsü*, çev. Berk Cankurt, İstanbul: Arketon Yayınları, 2022.
- Suher, Hande, *Kamu Yararı'nı Öncelikli Gören Bir Yaşam Öyküsü İnsanlar Anıldıkça Yaşar*, İstanbul: YEM Yayınları, 2010.
- Tanju, Bülent ve Uğur Tanyeli, *Sedad Hakkı Eldem II: Retrospektif*, İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, 2008.
- Tanyeli, Uğur, ed., *Improvisation: Mimarlıkta Doğaçlama ve Behruz Çinicici*, İstanbul: Boyut Yayıncılık, 1999.
- Tanyeli, Uğur, "Mimarlar Otobiyografilerini Yazıyor: Mimar-Bireyin ve Yaşam Öyküsünün Doğuşu", *Arredamento Mimarlık*, sy.257, Mayıs 2012, s. 64-71.
- Tanyeli, Uğur, *Mimarlığın Aktörleri: Türkiye 1900-2000*, İstanbul: Garanti Galeri, 2007.
- Tanyeli, Uğur ve Atilla Yücel (eds.), *Turgut Cansever: Düşünce Adamı ve Mimar*, İstanbul: Garanti Galeri, 2007.
- Tekeli, Doğan, *Çebiş Evi'nden Hisartep'e*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019.
- Tekeli, Doğan, *Mimarlık: Zor Sanat*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2012.
- Tekeli, İlhan, "Bireyin Yaşamı Nasıl Tarih Oluyor", ts., <https://www.academia.edu/28692224>.
- Terzioğlu, Derin, "Tarihi İnsanlı Yazmak: Bir Tarih Anlatı Türü Olarak Biyografi ve Osmanlı Tarihyazıcılığı", *Cogito – Selçuklular*, sy. 29, Güz, 2001, s. 284-96.
- Todorov, Tzvetan, "Resimde Bireyin Gösterimi", *Sanatta Bireyin Doğuşu*, Korkut Erdur (ed.), çev. E. Özdoğan, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2014, s. 11-23.
- Tuna, Doğan, *Birikinti: Bir Mimarın Otobiyografisi*, İzmir, 2005.
- Turan Özkaya, Belgin, "The art of reconciliation: autobiography and objectivity in the work of Aldo Rossi", *Biographies and Space: Placing the subject in Art and Architecture*, Dana Arnold ve Joanna Sofaer (eds.), Londra, New York: Routledge, 2008, s. 156-67.
- Uras, Büke, *Balyanlar, Osmanlı Mimarlığı ve Balyan Arşivi*, N. Müge Cengizkan (ed.), İstanbul: Korpus Kültür Sanat Yayıncılık, 2021.

- Uribe, Begoña. "Infographic: The Life of Le Corbusier by Vincent Mahe". *Archdaily*, 2015. https://www.archdaily.com/775854/infographic-of-the-life-of-le-corbusier-by-vincent-mahe#_=_.
- Vanlı, Şevki, *Mimarlık Sevgilim*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.
- Volner, Ian, *This is Frank Lloyd Wright (Artists' Monographs)*, Laurence King Publishing, 2016.
- Williams, Helen L. ve Martin A. Conway, "Otobiyografik Anı Ağları", *Zihinde ve Kültürde Bellek*, 2. Basım 2021, Pascal Boyer ve James V. Wertsch (eds.), çev. Yonca Aşçı Dalar, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015, s. 43-77.
- Winslow, Donald James, *Life-Writing. A Glossary of Terms in Biography, Autobiography, and Related Forms*, Hawaii: University of Hawaii Press, 1995.
- Wolf, Virginia. "Geçmişe Dair Bir Taslak", *Varolma Anları*, çev. İlkur Özdemir, 2. basım (ilk baskı 1972), İstanbul: Kırmızı Kedi Yay., 2015, s. 124-254.
- Yaraman, Ayşegül. "Başlarken: Niçin Biyografi / Nasıl Biyografi / Hangi Biyografi?" *Biyografiya*, sy. Kasım-1, 2001, s. 7-8.
- Yerasimos, Stefanos, "15.-16. Yüzyıl Osmanlı Mimarları: Bir Prosopografya Denemesi", *Afişe Batur'a Armağan Mimarlık ve Sanat Tarihi Yazıları*, A. Ağır, D. Mazlum, ve G. Cephaneçigil (eds.), İstanbul: Literatür Yayınları, 2005, s. 37-62.
- Yılmaz, Levent, *Modern Zamanın Tarihi: Batı'da Yeni'nin Değer Haline Gelişi*, 2. basım, çev. M. Emin Özcan, İstanbul: Metis Yayıncılık, 2016.
- Yılmaz Sayar, Yasemin, ve Özlem Erdoğan Erkarlan, "Mimarlık Pratiği ve Eğitimi Arasında Bir Köprü: Prof. Dr. Ing. Doğan Tuna", *Ege Mimarlık*, sy. Ocak, 2021, s. 30-31.
- Zweig, Stefan, *Dünyanın Dünyası - Bir Avrupalının Anıları*, 13. basım, ilk Baskı 1942, çev. K. Eğit ve Y. Eğit., İstanbul: Can Yayınları, 2019.

Resim 1. Yaşam anlatılarının kapaklarında mimar portreleri.

Resim 2. Mimar otoportreleri: Sedad Hakkı Eldem, 1925 (Eldem, Tanju ve Tanyeli, *Sedad Hakkı Eldem I: Gençlik Yılları*, s. 41) ve Turgut Cansever, 1938 (Düzenli, *İdrak ve İnşa: Turgut Cansever Mimarlığının İki Düzlemi*, s. 308).

Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken: Bibliyografik Bir Monografi Denemesi

Mehmet Vural*

Öz

Cumhuriyet dönemi bilim ve düşünce hayatımızın önemli isimlerinden Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken'in (1901-1974) çok üretken (velûd/polimat) bir düşünür olduğu bilinmektedir. O, başta sosyoloji ve felsefe olmak üzere sosyal bilimlerin birçok alanında çok sayıda eser kaleme almıştır. Öğrencisi M. Necati Öner'in (1927-2019) "onun hayatının bir günü ya okuyarak ya yazarak ya da ders anlatarak geçirdi" dediği Ülken, çalışkan bir akademisyen olmasının yanı sıra ürettiği özgün, orijinal ve nitelikli eserlerle alana oldukça önemli katkılar sağlamıştır.

Eserlerin korunması, çoğaltılması ve tercüme edilmesinde şanslı bir dönemde olsak da yakın döneme ait bir düşünürün eserlerinin tam bir listesinin yapılmaması bir eksiklik olarak görülmektedir. Böylesi bir değerimiz olan Ülken'in çalışmalarının bir bibliyografisinin ortaya çıkarılması daha o hayattayken öğrencisi Öner'in çabasıyla başlamış, hocasının yönlendirmesiyle binden fazla çalışmayı kaydetmiş, ancak o zamanki teknolojik durum daha fazla araştırma yapmayı ve kaynaklara ulaşmayı zorlaştırdığından çalışma yarım kalmıştır.

Günümüzde bibliyografya çalışması yapmak, dijitalleşme ve bilgisayar olanakları sayesinde geçmişe nazaran daha kolaylaşmıştır. Ülken üzerine yapılan özel çalışmalar ve lisansüstü tezler de bibliyografya denemelerinin yapılmaya çalışıldığını göstermektedir. Biz de bu çalışmamızda Ülken'in kısa bir hayat hikâyesini verdikten sonra ulaşabildiğimiz eserlerinden hareketle bir bibliyografya yapmayı deneyeceğiz. Bu çalışma ile onun eserlerinin büyük bir kısmının künyesinin belirlendiğini düşünüyoruz. Yapılacak diğer çalışmalarla bu eksikliğin giderileceğini, böylece Ülken'in hayatı ve çalışmalarını hakkında bütünlüklü bir portrenin çıkacağını umut ediyoruz.

Bu çalışma neticesinde Ülken'in, 5'i yabancı dilde 60 telif eseri ve 11 tercüme eseri olmak üzere toplam 71 kitabı dışında, 55 dergide, tespit edebildiğimiz kadarıyla

* Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü. mvural@aybu.edu.tr ORCID: 0000-0002-5165-1837

610'un üzerinde makalesi yayınlanmıştır. Bu rakam, 600'ü aşan gazete yazılarını da ilave edince 1280'i geçmektedir. Daha sonraki çalışmalarla düşünce tarihimizdeki önemli bir ismin daha iyi tanınmasını sağlayacak bu çalışmanın faydalı olmasını umut ediyoruz.

Anahtar Kelimeler: Hilmi Ziya Ülken; Türkiye'de felsefe; Türk düşüncesi; bibliyografik monografi; felsefe literatürü

Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken: An Essay on a Bibliographical Monography

Mehmet Vural

Abstract

Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken, who is one of the significant names of science and thought life of Republican Period (1901-1974) is known as a very productive (polymath) thinker. He wrote many works in many fields of social sciences, especially in sociology and philosophy. Ülken, whose student M. Necati Öner (1927-2019) stated that “any day of his life passed either reading or lecturing” makes significant contributions to the field with his unique, original, and high-quality works besides being a hardworking academician.

Even if we are in a lucky age in preservation, reproduction, and translation of the documents, it is seen as a great deficiency not to make full list of the works of a thinker who belongs to the recent period. Making a biography of the works of Ülken, who is a precious person, began with the efforts of his student, Öner while he was alive, he recorded more than one thousand of studies with the guidance his lecturer, however he could not complete the study since the technology of that time made it difficult to make further research and retrieve resources.

Making a biography study in today's world has become easier thanks to the digitization and computer facilities when compared with the past. It is seen that biography essays are tried to be made in applications specific works and in postgraduate theses. In this study, after giving a short biography of Ülken, we will try to make a biography based on the items we can reach. We think that most of its components, an estimated ninety percent, were identified by this study. We hope that this shortcoming will be fulfilled with this study, Ülken's life and labor will be fully revealed, as well.

As a result of this study, Ülken has published over 610 articles, as far as we can detect, in 55 journals, apart from a total of 71 books, 5 of which are in foreign languages, 60 copyrighted works and 11 translated works. This figure exceeds 1280 when the newspaper articles exceeding 600 are added. We hope that this study, which will enable an important name in our intellectual history to be better known, will be useful in future studies.

Keywords: Hilmi Ziya Ülken; philosophy in Turkey; Turkish thought; bibliographical monography; philosophy literature

1. Hilmi Ziya Ülken'in Hayatı

Hilmi Ziya Ülken, 3 Ekim 1901 (17 Teşrinievvel 1317) tarihinde İstanbul'da doğdu. Baba tarafı Alanyalı, anne tarafı ise Kırmılıdır. Dedesi Abdürrahim Hilmi Efendi, Sultan Abdülaziz zamanında gümrük idaresi müdürlerinden iken, Şair Kâzım Paşa (1809-1889) ile Sadrazam Ali Paşa (1814-1871) hakkında hiciv yazdığı için Yanya'ya sürgüne gönderilmiştir. Babası Mehmet Ziya [Ülken] (1870-1951) ise II. Abdülhamid (1842-1918) tarafından İngiltere'ye modern kimya tahsili için gönderilmiş, orada Sir William Ramsay'ın (1852-1916) yanında ihtisasını tamamlamış, yurda döndükten sonra da Dârülfünun'da uzvî kimya dersleri okutmuştur.¹ Annesi Müşfike Hanım ise Kırım Savaşı sırasında Sultan Abdülaziz'in (1830-1876) daveti üzerine ailesiyle İstanbul'a göç eden Kazan'ın tanınmış müderrislerinden Kerim Hazret'in torunuydu. Dolayısıyla Hilmi Ziya, geniş ve kültürlü bir aile içerisinde İstanbul'da dünyaya gelmiştir.

Hilmi Ziya, ilköğrenimini Özel Tefeyyüz İbtidâî ve Rüşdiyesi Mektebinde, ortaöğrenimini İstanbul Sultanisinde (İstanbul Erkek Lisesi) tamamladı. Lise yıllarında sosyal bilimlere ve felsefeye ilgi duymasında tarih öğretmeni Emin Âli Çavlı (1888-1968) ile matematik öğretmeni Bedî Bey ve edebiyat öğretmeni H. Tark Bey'in derin etkisi oldu. Gençlik yıllarında felsefeye ilgi duyan Hilmi Ziya, daha 14 yaşında iken Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Felsefe Şubesinin kuruluşuna destek için 1915'te Almanya'daki Greifswald Üniversitesinden Türkiye'ye gelip üç yıl kalarak Dârülfünun'da metafizik, mantık ve metodoloji dersleri veren Alman teolog ve filozof Günther Jacobi'nin (1881-1969) konferanslarını takip etti. 1918'de liseden mezun olduktan sonra önce babasının isteği üzerine Tıbbiye'de okumaya başladı. Ancak küçük yaşlarda yakalandığı ve hayatı boyunca devam eden astım ve bronşit rahatsızlığı nedeniyle öğreniminin ilk yılında bu okulu bırakmak zorunda kaldı. Tedavisinin ardından tarih hocası Ahmet Hâmid Ongunsu'nun (1885-1967) teşvikiyle yatılı (leyli) olarak 1918'de Mülkiye Mektebi'nin Hariciye Bölümüne (Siyasal Bilgiler Fakültesi) girdi.² Buradan 7 Haziran 1921 tarihinde birincilikle mezun oldu. Mezuniyetini müteakip Prag'a II. Kâtip olarak atanmasına rağmen, akademisyen olmayı tercih etti. Onu akademik kariyer ve felsefe ile Türk düşünce

1 Feza Günergun, "Doktor Kimyager Mehmed Ziya Ülken: Sir William Ramsay'ın Türk Öğrencisi", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, c. 6, sy. 2, İstanbul, 2005, s. 79-116.

2 Ülken, Mülkiye'deki arkadaşlarıyla dostluğunu ömür boyu sürdürmüş, bazılarıyla ortak çalışmalar da yapmıştır. Bu arkadaşlarından bir kısmı şunlardır: Halit Nazmi Keşmir (1897-1948), Mükrimin Halil Yinanç (1898-1961), Haşim İşcan (1898-1968), Haluk Nihat Pepeyi (1898-1972) ve Mehmet Seyfettin Özege (1901-1981). Lise yıllarında tarih hocası olan Ahmed Hâmid Ongunsu (1885-1967) daha sonra İstanbul Üniversitesinde öğretim üyeliği ve dekanlık yapacak, Ülken'le yolları bir kez daha kesişecektir.

tarihi alanlarında çalışmalar yapması için en fazla teşvik edenlerden birisi, hocası Ord. Prof. M. Şerefeddin Yaltkaya (1880-1947) olmuştur.

Hilmi Ziya, 1921'de Dârülfünun-ı Osmanî (İstanbul Üniversitesi) Edebiyat Fakültesi Beşeri Coğrafya asistanlığıyla başladığı akademik hayatının ilk yıllarında, aynı zamanda Felsefe Bölümünden ahlak, sosyoloji ve felsefe tarihi sertifikaları da aldı. Kariyerinin başlarına tekabül eden bu dönemde Prof. Mehmet İzzet Bey'in (1891-1930) felsefe ve sosyoloji dersleriyle Prof. İsmail Hakkı İzmirli'nin (1868-1946) İslam felsefesi derslerinin Ülken üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Hilmi Ziya, ilgi alanının zenginliğinden dolayı herhangi bir konuda kaynaklara çok çabuk inebilme başarısı gösteriyordu. Bu özelliğinden dolayı, Ernst von Aster'in de (1880-1948) önerisi üzerine önce sosyolojiye, daha sonra felsefe alanına geçiş yaptı.

1924'te Haticetül Kübra [Benneci] Hanımla evlenen Hilmi Ziya'nın bu evlilikten tek çocukları olan Fatma Gülseren Ülken [Altunkal] (1928-2021) 8 Eylül 1928'de dünyaya geldi. Bu yıllarda birçok lisede öğretmenlik yapan Ülken, ilk olarak 1924'te Bursa Lisesi coğrafya öğretmenliğine, aynı yıl Ankara Lisesi felsefe ve içtimaiyat öğretmenliğine ve Ankara Muallim Mektebi tarih ve coğrafya öğretmenliğine ek görevli olarak atandı. 1925'te lisedeki görevine ek olarak Maârif Vekâleti (MEB) İstatistik Müdürlüğüne ve 1926'da da Sicil (Özlük) Şube Müdür Vekillğine atandı. Ülken aynı yıl Talim ve Terbiye Dairesi Tercüme Bürosu Üyeliğine seçildi. Daha sonra İstanbul'a dönerek, 1926'da İstanbul (Çapa) Kız Muallim Mektebi ve İstanbul Erkek Lisesinde tarih, terbiye ve ruhiyat öğretmeni olarak görev yaptı.

Ülken, 1928'de askerlik görevinin ilk bölümünü yaparken İstanbul Yıldız'da Özel İstiklâl Lisesinde geceleri Batı edebiyatı dersleri verdi. 1928-1930 yılları arasında Edremit'te yedek subay olarak yaptığı askerliğini 30 Nisan 1930'da tamamladı. Askerlik bitiminde 1930-34 yılları arasında İstanbul Erkek Öğretmen Okulu, Kabataş (1930), Galatasaray (1931), Özel Pangaltı Ermeni (1931) ve Musevi (1934) liselerinde felsefe ve sosyoloji öğretmenliği yaptı.

Atatürk, *Türk Tefekkürü Tarihi* adlı eseri başta olmak üzere çalışmalarından haberdar olduğu, o zamanlar Galatasaray Lisesi felsefe ve içtimaiyat muallimi olan Hilmi Ziya'yı 1933'te dönemin Millî Eğitim Bakanı Reşit Galip vasıtasıyla Ankara'ya çağırarak görüşmüş; Türk düşünce tarihi alanında araştırmalar yapmak üzere Berlin'e göndermiştir. Berlin Üniversitesi ve Berlin Eyalet Kütüphanesinde (Staatsbibliothek zu Berlin) bir yıl kadar araştırmalar yaptıktan sonra ülkeye dönen Ülken, 1933'te İstanbul'da reform edilerek yeniden oluşturulan üniversiteye Türk Tefekkürü Tarihi doçenti olarak tayin edilmiştir.

Ülken, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde Türk Tefekkürü Tarihi ve Sosyoloji derslerini 1941 yılına kadar doçent olarak okuttu. Arkadaşı Prof. Ragıp Hulusi Özdem'in (1893-1943) teşvikiyle 1939-1943 yılları arasında Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde Din Sosyolojisi dersleri verdi.

Daha sonra *Dinî Sosyoloji* (1943) adlı eserini yayınladı. Bu çalışma içeriği bakımından din sosyolojisi çalışmasından ziyade dinler tarihi çalışmasına yakındır. O, bu eserinde din sosyolojisini “dini bir içtimai kurum olmak bakımından tetkik eden bir bilgi şubesi olarak” tanımlamaktadır.

1933 Üniversite Reformu öncesinde İzmirli İsmail Hakkı (1868-1946) ve Babanzâde Ahmed Naim (1872-1934) gibi hocalar tarafından okutulan İslam felsefesi dersleri reformla birlikte kaldırıldı. Bu dönemde, özelde İslam felsefesine genelde de metafiziğe olumsuz bakan bir pozitivist felsefe geleneği oluşturulmaya çalışılmıştır. Ancak Ernst von Aster’in felsefe tarihinin bir parçası olarak gördüğü İslam felsefesi, yine Aster’in çabasıyla uzun bir aradan sonra Hilmi Ziya tarafından “Türk-İslam Felsefesi Tarihi” adıyla 1942’den itibaren yeniden verilmeye başlanmıştır.

Ülken, 1941’de Prof. Dr. Ernst von Aster ve Ord. Prof. M. Şerefeddin Yaltkaya’nın (1880-1947) önerileri üzerine fakülte kurulu kararıyla felsefe profesörlüğüne atandı. O, Türkiye’nin kültürel patolojisinin anlatıldığı hiciv kitabı olarak da nitelenen *Şeytan’la Konuşmalar*’ı (1942) bu dönemde kaleme almıştır. Tıpkı Erasmus’un (1466-1536) içindeki yazma isteğini dindiremeyip hiciv tarzında *Deliliğe Övgü*’yü (*Morias enkomion seu laus stultitiae*, 1511) kaleme alması gibi *Şeytan’la Konuşmalar* da Ülken’in çok çalışmaktan yorgun düştüğü, zihinsel yorgunluk (sürmenaj) belirtileri gösterdiği için bir süre bir şey okuyup yazmamasının önerildiği, bu amaçla Çamlıca’daki Validebağ Prevantoryumunda istirahat eden kendini iyi hissettiği evrede kaleme aldığı bir eserdir.³ Bir “ötekilik mekânı” olarak görülen sanatoryumda kaleme aldığı bu romanda Fuat Köprülü, M. Şekip Tunç, Reşat Nuri Güntekin, Nurullah Ataç, Ahmet Hamdi Başar, Falih Rıfkı Atay, Yakup Kadri, Halide Edip Adıvar gibi dönemin önemli isimleri hicvedilmektedir. O, bu isimler arasında sadece Yahya Kemal’den sitayişle bahsetmektedir. Bu kitapta Ülken, korkusuzca her şeyi eleştiren, sorgulayan, içgüdülerini ve bilinçaltını açıklamada sınır koymayan, özgür ve gerçekçi bir düşünür portresi çizmiştir.

Maârif Vekâleti, 1944’te Felsefe Bölümü içerisinde Sosyoloji Kürsüsü kurulmasına karar verdi ve kürsünün başkanlığına da Ülken getirildi. Böylece İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde sosyoloji alanında bir canlanma gözlemlendi ve daha sonra “Hilmi Ziya Ülken Dönemi” olarak adlandırılan bir süreç başlamış oldu. O, aynı zamanda Prof. Kerim Erim’in teklifiyle 1944-1948 yılları arasında ek görev olarak İstanbul Teknik Üniversitesi (Yüksek Mühendislik Mektebi) Mimarlık

3 Ülken, bu eseri yazmadan kısa bir süre önce Erasmus’un *Deliliğe Övgü* kitabını okuyup *İnsan* dergisinde tanıtmış, onun hümanist felsefesinden etkilenmiştir. Bu iki eser arasındaki benzerlikler araştırılmaya değer bir konudur. Bkz. Hilmi Ziya Ülken, “*Deliliğin Ögünmesi I*”, *İnsan*, c. 3, sy. 14, 1 Mayıs 1941, s. 29-31; “*Deliliğin Ögünmesi II*”, *İnsan*, c. 3, sy. 15-17, 1 Ağustos 1941, s. 29-34; “*Deliliğin Ögünmesi III: Erasmus’tan*”, *İnsan*, c. 3, sy. 18-19, Teşrin-i Evvel 1941, s. 40-44.

Fakültesinde sanat tarihi dersleri okuttu. 1948 yılından itibaren Ernst von Aster'in isteğiyle İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde mantık ve bilgi nazariyesi, Sosyoloji Kürsüsünde ise değerler nazariyesi derslerini okuttu. Bu dönemde okuttuğu ve asil ilgilendiği alanlar, sosyoloji ve İslam felsefesi olmuştur.

Bu yıllarda, daha sonra Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde birlikte görev yapacağı Kâmrân Birand (1917-1964), Ülken'in danışmanlığında hazırladığı *Tanzimat'tan Sonraki Türk Düşüncesinde Aydınlanma Hareketi* adlı doktora tezini 1 Temmuz 1948 tarihinde savunmuş; bu tez onun danışmanlığında hazırlanan Türk düşünce tarihi alanında ilk tez olması nedeniyle önem kazanmıştır. Ancak Birand'ın erken yaşta vefatı ilim dünyasındaki birçok arkadaşı gibi Ülken'i de derinden üzmüş, onun için bir vefeyât kaleme almıştır.⁴

Ülken, 1949'da kurulan Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin kuruluş çalışmalarına katkı sağlamış, kurucu heyeti içerisinde yer almıştır.⁵ Diğer taraftan 1956'da ek görev olarak, 1960'tan sonra da kadrolu olarak vefatına kadar bu fakültede öğretim üyesi olarak hizmet vermiştir. Bu fakültenin, güçlü bir bilimsel zihniyete sahip olabilmesi için antik felsefe tarihi, modern felsefe tarihi, sistematik felsefe ve mantık, sosyoloji gibi derslerin de programda yer almasını sağlamış⁶, ilahiyat fakültelerinde felsefe derslerinin olmasını, ilmî zihniyette kuvvetli olabilmek için önemli görmüştür.⁷

Ülken, 1949'da kurulan Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin başlangıçta dört profesörle kurulduğunu, bu yetersizlik nedeniyle birçok dersin hocasının ancak 1953 yılına kadar doldurulabildiğini söylemektedir. Ona göre:

4 Hilmi Ziya Ülken, "Prof. Dr. Kâmrân Birand (1917-1964)", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. XII, Ankara, 1964, s. 139-141. Ülken'in danışmanlığında Nurettin Şazi Kösemihal (1944), Ziya Somar (1946), Kâmrân Birand (1948), Cahit Tanyol (1949), Cavit Sunar (1954), Nihat Keklik (1956), M. Necati Öner (1957), Beyza Düşüngen Bilgin (1970), Muhsin Balakbabalar (1973), Fatma Başaran (1973), Turhan Yörükân (1973) ve Ahmet Gainmagani Hezave (1973) doktora yapmışlardır. 1943-1949 yılları arasında Ülken'in asistanlığını yapan Hasan Tanrıkut (1917-1981) ise *Türk Tarihinde Sosyal Tabakalaşma* adlı doktora tezini hazırlamış, ancak jüri başarılı bulmamıştır.

5 1949'da Başbakan olan Ord. Prof. Şemsettin Günaltay (1883-1961), 1933'te kaldırılıp İslam Tetkikleri Enstitüsü hâline getirilen İlahiyat Fakültesinin yeniden açılmasına karar vermişti. Bu karar uygulamakla görevli olan Millî Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu (1904-1989), bir komisyon oluşturulması görevini Ankara Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Hikmet Birand'a (1904-1972) verdi. Birand'ın önerisiyle Prof. Dr. Mükrimin Halil Yınanç (1898-1961), Prof. Dr. Şinasi Altındağ (ö. 1970) ve Prof. Dr. Esat Arsebük (1884-1954) ile Ülken, yeni kurulacak ilahiyat fakültesinin kuruluşu, öğretim üyelerinin seçimi ve programının oluşumunda büyük emekler vermiştir. Komisyon tarafından, öğretim üyeleri olarak Yusuf Ziya Yörükân (1887-1954), Ömer Hilmi Buda (1894-1952) ve Remzi Oğuz Arık'a (1899-1954) ilk planda görev verilmesi kararlaştırılmıştır.

6 Hilmi Ziya Ülken, "Prof. Dr. Hikmet Birand (1904-1972)", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 19, sy. 1, Ankara, 1971, s. 219-221.

7 Ülken, "Prof. Dr. Hikmet Birand", s. 220.

Dinî bilgileri öğretenler yeni bilimsel düşünceden haberli kimseler olmalı, kalp eğitimi tasavvufla tamamlanmalı, nihayet hepsi birden din felsefesinin terkip ve inşa edici vazifesini tanınmalıdır. Modern düşünceyle cihazlanmış böyle felsefi kültürün yeni İlahiyat Fakültesindeki rolünü anlatmak için burada yalnız Berlin Üniversitesinin bu şubesinde Din Felsefesi ve Ahlak derslerinin birbirini tamamlayan dört, beş kürsü işgal ettiğini söylemek yeterlidir.⁸

Ülken'e göre felsefe, dini anlamak, aktarmak ve savunmak için zorunludur. Onun başlatmış olduğu bu gelenek, Ankara İlahiyat'ı diğer ilahiyat fakülteleri ve Yüksek İslam Enstitülerinden farklı kılmış, birçok Ankara İlahiyat mezunu felsefe alanında başarılı öğretim üyesi olmuş,⁹ ayrıca bu felsefi formasyonu alan öğrencilerin, hayatta ve mesleklerini icra ederken olaylara daha eleştirel bakma, kritik etme, farklı yorum ve bakış açıları kazanmalarına imkân sağlamıştır.

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde felsefe profesörü olan Hamdi Ragıp Atademir'in (1908-1976) 1954 seçimlerinde milletvekili seçilmesi nedeniyle, Ülken'e bu fakültede açık bulunan Sistemantik Felsefe ve Felsefe Tarihi Kürsüsünden öneri gelmiş, o da bu dersi 1956 yılından itibaren ek görev olarak kabul etmiştir. Ülken'in ilmî faaliyetlerine bakıldığında, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde ders vermeye başladığı 1956 yılına kadar ağırlıklı olarak sosyolojiyle ilgilendiği ve yaptığı yayınların bu yönde olduğu görülür. 1960'ta Ankara Üniversitesine kadrolu olarak sistemantik felsefe profesörü tayin edilışinden sonraki çalışmaları ise İslam felsefesi ve Türk düşünce tarihi ağırlıklı olmuştur.

Ülken, 1957'de kurulan bir jüri tarafından ordinaryüs profesörlüğe yükseltildi. 1960 İhtilalini takip eden günlerde, 28 Ekim 1960 tarihinde hiçbir açıklama yapılmadan 147 profesörün üniversitelerdeki görevlerine son verildi. Bunlar arasında bulunan Ülken'in İstanbul Üniversitesindeki görevine son verilip Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesine tayin edildi.¹⁰ Daha sonra 1962'de bu çok tepki çeken

8 Hilmi Ziya Ülken, "İlahiyat Fakültesi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 31 Ekim 1949, s. 2.

9 İlahiyat Fakültesi ya da Yüksek İslam Enstitüsü mezunu olup felsefe alanında ün kazanmış kıdemli akademisyenlerden ilk akla gelen bazıları şunlardır: İbrahim Ağah Çubukçu (doğ. 1928), Saffet Bilhan (1934-2005), İhsan Turgut (1936-2013), Süleyman Hayri Bolay (doğ. 1937), Fahrettin Olguner (doğ. 1938), Hüseyin Aydın (1938-2021), M. Coşkun Değirmencioglu (1939-2022), Mehmet Aydın (doğ. 1943), Eyyüp Sanay (doğ. 1942), Hayrani Altıntaş (doğ. 1942), M. Naci Bolay (1942-2001), Bilal Dindar (doğ. 1946), Necip Taylan (doğ. 1946), Hacı Bekir Karlığa (doğ. 1947), Murtaza Korlaelçi (doğ. 1947), Hasan Şahin (1948-2019), Hüsameddin Erdem (doğ. 1949), Hasan Kâtipoğlu (1950-1995), İsmail Yakıt (doğ. 1950), Mustafa Çağrırcı (doğ. 1950), Yasin Ceylan (doğ. 1950), M. Tahir Yaren (doğ. 1950), Abdülkuddüs Bingöl (1952-2020), Alparslan Açıkgenç (doğ. 1952), Mehmet Bayraktar (doğ. 1952) vd.

10 Ülken'in başlangıçta görevine son verilirken, daha sonra Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesine kadrosunun nakledilmesinde, onun *Aşk Ahlakı* adlı kitabını okuyup beğenen MBK üyesi Yüzbaşı Muzaffer Özdağ'ın (1933-2002) etkili olduğu söylenmektedir. Bkz. Turhan Yörükân ve Ayla Yörükân, *Üniversitede İlim ve Ahlak: Cahit Tanyol ve Sosyoloji*, Ankara: Vadi Yayınları, 2003, s. 21.

kanun kaldırılmasına rağmen, o İstanbul Üniversitesine dönmeyi kabul etmedi. 18 Ağustos 1962’de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden istifa ederek, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi kadrosunda kalmayı tercih etti.

Ülken, 1959 ve 1962 yıllarında iki kez Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dekanlığına seçilmesine rağmen bu görevleri altışar ay yaptıktan sonra istifa etti. O, eğitim faaliyetleri ve ders vermeyi idarecilığe tercih etmiştir. Derslerini büyük bir ilgiyle izleyip kayıt altına alan öğrencilerinin yanı sıra zaman zaman Hasan Âli Yücel (1897-1961) gibi devlet adamları da bizzat fakülteye gelerek öğrencilerle birlikte dersleri takip etmiştir.

Ankara İlahiyat’ın yapılanmasına ve kurumsallaşmasına çok katkı sağlayan Ülken, daha önce “Sistemik Felsefe ve Felsefe Tarihi” şeklinde kurulan kürsünün ikiye ayrılmasını teklif etmiş, Sistemik Felsefe Kürsüsünü kendisi, Felsefe Tarihi Kürsüsünü de iki yıl Kâmrân Birand yürütmüştür. Ancak Birand’ın (ö. 1964) ani ölümü üzerine yeniden iki kürsünün de başkanı Ülken olmuştur. Bu yıllarda İstanbul Üniversitesindeki öğrencilerinden -Birand dışında- Cavit Sunar (1912-2001) ve İoanna Kuçuradi (doğ. 1936) gibi yetenekli gördüğü öğrencilerini de Ankara İlahiyat’ta çalışmaya davet etmiş, bu öğrencilerden Sunar, Ankara’ya gelerek uzun süre hocalık yapmıştır. Ayrıca, 1964-1965 öğretim yılında ek görev olarak İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünde felsefe dersleri vermiştir.

Ülken, 1968-1971 yılları arasında Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesinde açık bulunan eğitim ve bilim felsefesi profesörlüğüne ek görevle atandı. 1971’de yetmiş yaşını dolduran Ülken emekliye ayrıldı. Ancak Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesindeki görevi üniversite tarafından uzatılarak 1973 yılı Temmuz ayına kadar bu fakültekteki derslerine devam etti.

Vefatına yakın zamana kadar çalışmalarına devam eden Ülken, vefatından kısa bir süre önce bile eşine kendisini hastaneden çıkarıp evine götürmesini, yarım kalan *Hâkimiyet (Souveraineté)* adlı eserini bitirmek istediğini söylemiş; ancak yakalandığı kalp ve beyin rahatsızlığından kurtulamayarak 5 Haziran 1974 tarihinde İstanbul’da vefat etmiştir. Eşi Haticetül Kübra Hanım’ın arzusu üzerine Âşiyân Mezarlığındaki mezar taşına, *Aşk Ahlakı*’nda geçen “Aşk ahlakına erenler, ruhlarında hürriyet olanlardır.” cümlesi yazılmıştır.¹¹

2. Hilmi Ziya Ülken’in Eserleri

Ülken’in olabildiğince tam bir bibliyografyasını ortaya çıkarmayı hedefleyen bu çalışma, uzun ve zahmetli bir süreç sonucunda son şeklini almış, Ülken’e ait toplam 1280 künyeye ulaşılmıştır. Çalışma esnasında daha önce yapılmış olan

11 Hilmi Ziya Ülken, *Aşk Ahlakı*, 8. baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2012, s. 99. Ülken’in *Aşk Ahlakı* adlı eserinin alt başlığı olan “Halka Rağmen Halk İçin Kitap” ile Nietzsche’nin *Böyle Buyurdu Zerdüş*t adlı eserinin alt başlığı olan “Herkes ve Hiç Kimse İçin Bir Kitap” aforizması arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.

bibliyografya çalışmalarından da istifade edilmiş, ancak bu çalışmalarda görülen eksiklikler, hatalar ve tekrarlar düzeltilerek olabildiğince sorunsuz bir versiyona ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmada özel ve resmî kütüphanelerden kaynaklar temin edilerek kaynak taraması yöntemiyle eserler kaydedilmiştir. Bu çalışma öncesi yapılan bibliyografya çalışmaları hakkında kısa bir bilgi vermek gerekirse; ilk olarak, 1943-1949 yılları arasında Ülken'in asistanlığını yapmış Hasan Tanrıkut'un (1917-1981) bir bibliyografya çalışması yapmayı denediğini görmekteyiz. Ülken'in orta yaşlarına denk gelen bu çalışma doğal olarak sınırlı kaynaklar içermektedir.¹² Ülken'in bibliyografyasını hazırlamak üzere ikinci teşebbüsü bir diğer öğrencisi M. Necati Öner başlatmış, bini aşkın çalışmaya ulaşmasına rağmen o günkü şartlar altında çalışmayı tamamlayamamıştır. Bu çalışma notları daha sonra kaybolmuştur. Bu çalışma esnasında Öner, hocası Ülken'in verdiği kendi el yazısı ile özgeçmişini saklamış ve belgenin kopyasını isteyen öğrencilerine vermiştir.¹³ Ülken'in vefatından sonra yine onun asistanlarından Muhsin Balakbabalar'ın (1934-2019) *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*'nde yayınladığı "Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken" adlı çalışma da hocayı yakından tanıyan bir asistanı tarafından kaleme alınması bakımından önemlidir.¹⁴ Ancak bu çalışmada Ülken'in 74 eseri, 41 tebliği ve 156'da makalesine yer verilmiş, hocanın tam bir bibliyografyası yapılmamıştır. Ülken'in bibliyografyası üzerine ilk tez çalışmasını Ceyda Aksoy *Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken Bibliyografyası* adlı lisans bitirme teziyle yapmıştır. Prof. Dr. Cahit Tanyol'un danışmanlığında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Kürsüsünde 1973'te tamamlanmış olan bu tez, ilk kapsamlı bibliyografya çalışması olarak görülmektedir.¹⁵

Ülken hakkında ilk doktora çalışmasını Eyyüp Sanay yapmıştır. "Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken'in Fikirlerinin Gelişimi" adlı bu çalışma, Ülken'in danışmanlığında başlamış, ancak Ülken'in vefatı nedeniyle M. Necati Öner danışmanlığında 1976'da tamamlanmıştır. Çalışma Ülken ve asistanlarıyla irtibatlı bir şekilde yapıldığı için önemli bir referans olmuştur.¹⁶ Yine Ülken bibliyografyası açısından önemli bir başka çalışma da Cavit Orhan Tütengel'in (1921-1979) "Hilmi Ziya Ülken'in Çıkardığı Dergiler ve Bu Dergilerde Yaptığı Yayınlar" (1974-75) ve "Hilmi Ziya

12 Hasan Tanrıkut, "Hilmi Ziya Ülken, Hayatı, Eserleri, Sistemi", *Yeni İnsanlık*, sy. 3, İstanbul, 23 Nisan 1940, s. 16-18.

13 Hasan Haluk Erdem, "Hilmi Ziya Ülken'in Kendi Kaleminden Hayatı ve Eserleri", *Türk Yurdu (Hilmi Ziya Ülken'e Armağan)*, c. 22, sy. 174, Ankara, Şubat 2002, s. 7-11.

14 Muhsin Balakbabalar, "Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 20, sy. 1, Ankara, 1972, s. v-xxii.

15 Ceyda Aksoy, *Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken Bibliyografyası*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Kürsüsü, Yayınlanmamış Lisans Bitirme Tezi, İstanbul, 1973.

16 Eyyüp Sanay, *Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken'in Fikirlerinin Gelişimi*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Doktora Tezi, Ankara, 1976.

Ülken" (1979) adlı iki makalesidir.¹⁷ Tütengil bu çalışmalarında Ülken'in özellikle dergilerde yayınlanan makalelerinin tasnifini yapmıştır.

Ülken'in hayatı ve eserleri üzerine ilk yüksek lisans tezi, Prof. Dr. Şerif Mardin'in (1927-2017) danışmanlığında Ayşe Rahşan Özberki tarafından Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde 1984'te yapılmıştır.¹⁸ Bu tezde Ülken'in çalışmaları dergilere göre tasnif edilmiş, ulaşılabilen kaynaklar listelenmiştir.

Ülken'in bibliyografyası konusunda ilk kitap çalışması Ayhan Vergili tarafından yapılmış, *Hilmi Ziya Ülken Kitabı* adlı bu çalışma bugüne kadar üç baskı yapmıştır (2006, 2013, 2016). Derli toplu bir çalışma özelliği taşıyan bu kitabın her baskısında ilaveler ve düzeltmeler yapılmıştır.¹⁹ Ülken'in bibliyografya çalışmalarına katkı sağlayan iki de yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Bu tezlerden ilki Neriman Temiz'in Doç. Dr. Harun Anay'ın danışmanlığında hazırladığı *1952-1962 Yılları Arasında Hilmi Ziya Ülken ve Düşünceleri* (2008)²⁰ adlı yüksek lisans tezi ile Aynelhayat Demir'in Prof. Dr. Ali Durusoy'un danışmanlığında hazırlanmış olduğu *Hilmi Ziya Ülken'in Hayatı, Eserleri ve Görüşleri (1934-1951)* (2019)²¹ adlı çalışmalardır. Her iki çalışmada da Ülken'in belirli bir dönemdeki çalışmaları incelenmiştir. Bu çalışmaların yanı sıra kimi tez, kitap ve makale çalışmalarında da Ülken'in kısmi bibliyografyasına yer verilmektedir. Çalışmamızda yeri geldikçe bu çalışmalarda verilen bilgiler orijinaleri ile test edilerek kullanılmıştır. Bu bibliyografya denemesinde önceki çalışmalarda görülen eksiklik ve hatalar dikkate alınarak ilk kaynağa ulaşılmaya çalışılmış, ayrıca diğer baskılarda ismi değişen kitapları ya da kitaplarına alınan makaleleri köşeli parantezle belirtilmiştir.

Ülken, İslam felsefesi, düşünce tarihi başta olmak üzere birçok alanda seksene yakın telif eser ve tercümesiyle oldukça üretken ve bütün hayatını bilimsel çalışmaya adanmış, kılı kırk yaran, derinlemesine çalışan (mütebahhir) bir düşündürdü. O, 5'i yabancı dilde 60 telif, 11 tercüme olmak üzere toplam 71 kitabı dışında, 55

17 Cavit Orhan Tütengil, "Hilmi Ziya Ülken'in Çıkarıldığı Dergiler ve Bu Dergilerde Yaptığı Yayınlar", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, c. 34, sy. 1-4, Ekim 1974-Eylül 1975, s. 161-172; Cavit Orhan Tütengil, "Hilmi Ziya Ülken", *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 17. Kitap, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, 1979, s. 156-158.

18 Ayşe Rahşan Özberki, *Hilmi Ziya's Life and Thought from 1928 to 1960 -In Relation to the Political and Religious Development in the Republic of Turkey*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1986.

19 Ayhan Vergili, *Hilmi Ziya Ülken Kitabı*, 1. baskı, İstanbul: Kitabevi, 2006. (2. baskı: İstanbul: İşaret Yayınları, 2013; 3. baskı: İstanbul: İşaret Yayınları, 2016)

20 Neriman Temiz, *1952-1962 Yılları Arasında Hilmi Ziya Ülken ve Düşünceleri*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2008.

21 Aynelhayat Demir, *Hilmi Ziya Ülken'in Hayatı, Eserleri ve Görüşleri (1934-1951)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2019.

dergide, tespit edebildiğimiz kadarıyla 610'ün üzerinde makale yayınlamıştır. Bu rakam, 600'ü aşan gazete yazılarını da ilave edince künye sayısı 1280'i geçmektedir.

1. Telif Eserleri

1. *Felsefe Dersleri: Bilgi ve Vücûd Nazariyeleri-1 (Metafizik)*, İlhami-Fevzi Matbaası, İstanbul, 1928, 156 s. [Osmanlıca]
2. *Umumî Ruhîyat*, Galatasaray Talebe Sandığı Neşriyatı, Dârülfünun Matbaası, İstanbul, 1928, 675 s. [Osmanlıca]
3. *Aşk Ahlakı: Halka Rağmen Halk İçin Kitap*, Muallim Ahmet Halit Kütüphanesi, İstanbul, 1931, 244 s. (2. baskı: Anıl Yayınevi, İstanbul, 1959; 3. baskı: Demirbaş Yayınları, İstanbul, 1971; 4. baskı: Ülken Yayınları, İstanbul, 1981; 5. baskı: YKY, İstanbul, 1999; 6. baskı: Dünya Kitapları, İstanbul, 2004; 7. ve 8. baskılar: Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2010, 2012)
4. *Umumî İctimaiyat*, Ebuzziya Matbaası, İstanbul, 1931, 288 s. (2. baskı: *Sosyoloji*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1943)
5. *Türk Tarihi Anahatları: 1. Türk Kozmogonisi, 2. Türk Mitolojisi, 3. Türk Hikmeti, 4. Teknik Tefekkür*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1932, 53 s. [*Türk Tarihi Anahatları Müsveteleri* (tasnif no: 291) adıyla hazırlanan bu notlar, *Türk Tefekkürü Tarihi* (2004) adlı çalışmada yayımlanmış (s. 24-67); daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba da alınmıştır. s. 231-272]
6. *Telifçiliğin Tenakuzları: İctimaî Felsefe Tenkitleri-1*, Mülkiye Mecmuası Neşriyatı, İstanbul, 1933, 439 s. [Bu eser, daha önce ("*Telifçiliğin Tenakuzları*", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, Yıl: 2, sy. 19-20, 1932, s. 2-22) yayımlanmıştır.]
7. *Türk Tefekkürü Tarihi*, Ebuzziya Matbaası, İstanbul, c. I, 1933, 254 s.; c. II, 1933, 281 s. (2-6. baskılar: YKY, İstanbul, 2004, 2007, 2009, 2011, 2014)
8. *İnsanî Vatanperverlik*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1934, 266 s. (2. baskı: *İnsanî Vatanseverlik*, Ülken Yayınları, İstanbul, 1998)
9. *Türk Feylesofları Antolojisi I*, Yeni Kitapçı, Şirket-i Mürettibiye Matbaası, İstanbul, 1935, 156 s. [İki cilt olarak planlanan bu eserin ikinci cildi yayımlanmamıştır.]
10. *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, Vakit Matbaası, İstanbul, 1935, 385 s. (2. baskı: *İslam Medeniyetinde Tercüme ve Tesirler*, Vakit Matbaası, İstanbul, 1948; 3. baskı: *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, Ülken Yayınları, İstanbul, 2007; 4. baskı: Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2011)
11. *Türk Mistisizmini Tedkike Giriş*, Akşam Matbaası, İstanbul, 1935, 56 s. [*Türk Tarihi Anahatları Müsveteleri* (seri: II, no: 32) şeklinde hazırlanan bu çalışma, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 271-367]

12. *Yirminci Asır Filozofları*, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1936, 439 s.
13. *İllyet Meselesi ve Diyalektik*, Çığır Dergisi Neşriyatı, Ankara, 1938, 30 s. [Bu çalışma, *Çığır Mecmuası*'ndan (sy. 4) ayrı baskı olarak çıkmıştır.]
14. *Fârâbî*, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1940, 231 s. [Kivameddin Burslan ile kaleme almıştır.]
15. *İbn Haldûn*, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1940, 226 s. [Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu ile kaleme almıştır.]
16. *İçtimai Doktrinler Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1941, 362 s.
17. *Posta Yolu (İnsan Meddücezri-3)*, Şirket-i Mürettibiye Matbaası, İstanbul, 1941, 269 s. (2. baskı: Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2014)
18. *Yarım Adam (İnsan Meddücezri-2)*, Şirket-i Mürettibiye Matbaası, İstanbul, 1941, 380 s. (2. baskı: Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2012) [Daha önce 1936'da Cumhuriyet gazetesinde tefrika edilmiştir. *Posta Yolu* ve *Yarım Adam* romanları, iki dünya savaşı arasındaki yıllarda hümanist yazar Jules Romains'in (1885-1972) moda hâline getirdiği nehir-roman tarzındaki eserlerdendir.]
19. *Şeytan'la Konuşmalar*, Ülkü Matbaası, İstanbul, 1942, 219 s. (2. baskı: Ülken Yayınları, İstanbul, 2003)
20. *Ziya Gökalp*, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1942, 200 s. (2. baskı: Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2007, 200 s.) [Gökalp'in hayatı, fikirleri, tesiri, eleştirisi ve eserlerini içeren ön sözden (s. xii-xxxii) sonra, Gökalp'in eserlerinden seçmelerle oluşmuş kitaptır.]
21. *Mantık Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1942, 336 s.
22. *Resim ve Cemiyet*, Üniversite Kitabevi, İstanbul, 1942, 60 s.
23. *Dini Sosyoloji*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1943, 119 s.
24. *Yahudi Meselesi*, Üniversite Kitabevi, Rasid Bütün Matbaası, İstanbul, 1944, 244 s.
25. *Milletlerin Uyanışı*, Marmara Kitabevi, Marifet Basımevi, İstanbul, 1945, 88 s.
26. *Ahlak*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1946, 315 s. (2. baskı: Ülken Yayınları, İstanbul, 2001) [Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde 1944-1945 öğretim yılında verdiği Ahlak dersinin notlarından meydana getirilmiştir.]
27. *İslam Düşüncesi: Türk Tefekkürü Tarihi Araştırmalarına Giriş*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1946, 664 s. (2, 3, 4. baskı: Ülken Yayınları, İstanbul, 1995; 5. baskı: Doğu Batı Yayınları, Ankara,

- 2015) [Bu eser, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Zümresinde 1933'te okutulmaya başlanan Türk Tefekkürü Tarihi adlı dersin notlarından oluşmuştur. Eserin alt başlığı 2. baskıda "Türk Düşüncesi Tarihi Araştırmalarına Giriş" şeklinde değiştirilmiştir.]
28. *Sosyolojiye Giriş*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1947, 192 s.
29. *Millet ve Tarih Şuurı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1948, 384 s. (2. baskı: Dergâh Yayınları, İstanbul, 1976; 3. ve 4. baskılar: Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2008, 2013) [1923-1948 yılları arasında çeşitli dergi ve gazetelerde yayınlanmış makalelere sonuç bölümünün eklenmesiyle oluşmuş kitaptır.]
30. *İslam Sanatı*, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1948, 580 s.
31. *Tarihî Maddeciliğe Reddiye*, Türk Sosyoloji Cemiyeti Yayınları, Kardeşler Basımevi, İstanbul, 1951, 247 s. (2-4. baskılar: İstanbul Kitabevi, İstanbul, 1963, 1976, 1981)
32. *Fârâbî Tetkikleri - 1*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1951, 126 s.
33. *Şerhi Rubâiyât-ı Melûl*, Millî Mecmua Basımevi, İstanbul, 1951, 78 s. [Rıfka Melûl Meriç'in rubailerinin şerhidir.]
34. *La Pensée de l'Islam [İslam Düşüncesi]*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1953.²²
35. *İslam Düşüncesi I - İslam Düşüncesine Giriş*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1954, 163 s. [Genişletilmiş 2. baskı: *İslam Felsefesi Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1957]
36. *Sosyoloji Problemleri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1955, 422 s.
37. *Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları*, Türk Sosyoloji Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1956, 160 s. (2. baskı: Kitabevi, İstanbul, 2008) [1950-1956 yılları arasında çeşitli gazetelerde yayınlanan makalelerden derlenmiştir.]
38. *Veraset ve Cemiyet*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1957, 218s. (2. baskı: *Toplum Yapısı ve Soyaçekme*, Doruktekin Yayınları, İstanbul, 1971, 253 s.)

22 Ülken, *İslam Düşüncesi: Türk Tefekkürü Tarihi Araştırmalarına Giriş* (1946) adlı eserini Gautier Dubois'in yardımıyla birtakım eklemelerle Fransızcaya tercüme etmiştir. Bkz. Hilmi Ziya Ülken, *La Pensée de l'Islam*, çev. Gauthier Dubois, Max Bilen et L'auteur, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1953.

39. *İslam Felsefesi Tarihi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1957, 389 s. [*İslam Düşüncesi I - İslam Düşüncesine Giriş* (1954) adlı eserin genişletilmiş şeklidir.]
40. *Felsefeye Giriş: Birinci Kısım*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1957, 183 s. (2. baskı: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1963, 217 s.)
41. *Felsefeye Giriş: İkinci Kısım*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1958, 283 s. (2. baskı: Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009)²³
42. *Siyasî Partiler ve Sosyalizm*, Anıl Yayınları, İstanbul, 1963, 175 s.
43. *Değerler, Kültür ve San'at, İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörlük Konferansları Serisi*, İTÜ Yayınları, İstanbul, 1965, 51 s.
44. *Bilgi ve Değer*, Kürsü Yayınları, Ankara, 1965, 431 s. (2. baskı: Ülken Yayınları, İstanbul, 2001) [Bu kitap, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde 1945-1948 yılları arasında verdiği derslerin notlarından oluşmuştur.]
45. *Turkish Architecture*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Üniversite Basımevi, Ankara, 1965. [Bu çalışmayı, Suut Kemal Yetkin, Hilmi Ziya Ülken, Tahsin Özgüç, Neşet Çağatay, Faruk Sümer ve Haluk Karamağaralı birlikte hazırlamışlar, Ahmet Edip Uysal da Türkçeye tercüme etmiştir.]
46. *Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi*, Selçuk Yayınları, 2 Cilt, Konya, 1966, 439 s. (2-9. baskılar: Ülken Yayınları, İstanbul, 1979-2011; 10. baskı: Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2013)
47. *Humanisme des Cultures*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Üniversite Basımevi, Ankara, 1967. [*İnsanî Vatanperverlik* adlı eserinin tercümesidir. Eserin sonunda ("Kültürler Hümanizması", s. 185-208, "İdeoloji ve İdeal", s. 209-210 ve "Ek", s. 211-212) Türkçe özet bulunmaktadır.]
48. *İslam Felsefesi: Kaynakları ve Etkileri -Eski Yunan'dan Çağdaş Düşünceye Doğru-*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1967, 356 s. (2. baskı: Selçuk Yayınları, Konya, 1976; 3. baskı: Cem Yayınları, İstanbul, 1993; 4. ve 5. baskılar: Ülken Yayınları, İstanbul, 1998; 6. baskı: Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2015) [Bu eser, 1946'da yayınlanan *İslam Düşüncesi: Türk Tefekkürü Tarihi Araştırmalarına Giriş* adlı eserin bazı ilavelerle yeniden basılmış hâlidir. Bu çalışmanın 4. baskısına Arslan Kaynaradağ, "İslam Düşünce Tarihi ve Hilmi Ziya Ülken" başlıklı bir takdim kaleme almıştır. s. 7-15]
49. *Eğitim Felsefesi*, MEB Yayınları, İstanbul, 1967, 328 s. (2. baskı: Ülken Yayınları, İstanbul, 2001; 3. baskı: Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2013)

23 Ülken'in iki ciltlik *Felsefeye Giriş* kitabı Doğu Batı Yayınları tarafından tek cilt hâlinde yayınlanmıştır. Bkz. Hilmi Ziya Ülken, *Felsefeye Giriş*, Cilt I: Doğa Bilimleri, Felsefe ve Metodoloji, Cilt II: Sosyoloji, Tarih, Psikoloji ve Din, 3. Baskı, Ankara: Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2022, 592 s.

50. *Varlık ve Oluş*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1968, 530 s. (2. baskı: Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2014)
51. *İlim Felsefesi-I*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1969, 293 s. (2. baskı: Ülken Yayınları, İstanbul, 1983; 3. baskı: Ülken Yayınları, İstanbul, 2007) [Bu eser, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 1968-1969 öğretim yılında verdiği Bilim Felsefesi dersi notlarından oluşmuştur. Eser daha sonra *Bilim Felsefesi* (1983) adıyla yeniden yayınlanmıştır.]
52. *Sosyoloji Sözlüğü*, MEB Yayınları, Ankara, 1969, 428 s.
53. *Genel Felsefe Dersleri*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1972, 143 s. (2. baskı: Ülken Yayınları, İstanbul, 2000) [Bu çalışmanın 2. baskısına Füsun Akatlı bir Sunuş yazmıştır. s. 5-7]
54. *Anadolu'nun Dinî Sosyal Tarihi (Öncüler: Barak Baba, Geyikli Baba, Hacı Bektaş)*, çev. ve yay. haz. Ahmet Taşgın, 1. baskı, Kalan Yayınevi, Ankara, 2003, 188 s. [Ülken'in vefatından sonra makalelerinden oluşturulmuş bir kitaptır.]
55. *Anadolu Kültürü ve Türk Kimliği Üzerine*, yay. haz. Gülseren Ülken, Sait Maden, 1. baskı, Ülken Yayınları, İstanbul, 2006, 493s. [Ülken'in vefatından sonra makalelerinden oluşturulmuş bir kitaptır. Kitabın 2. baskısı biraz daha genişletilerek Doğu Batı Yayınları tarafından 2017'de *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* adıyla yayınlanmıştır.]
56. *Yeni Zamanlar Felsefesi*, yay. haz. Hasan Aydın, 1. baskı, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2015, 122 s. [Ülken'in 1962-1963 öğretim yılında verdiği Yeni Çağ Felsefesi dersini takip eden öğrencisi Mehmet Dağ'ın tutmuş olduğu notlardan hazırlanmış bir kitaptır.]
57. *Hâkimiyet*, yay. haz. Ali Utku, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2018, 376 s.
58. *Destanlar*, yay. haz. Fatma Artunkal, 1. baskı, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2019, 404 s.
59. *Anadolu Hayali (1918-1921)*, yay. haz. Ali Utku, 1. baskı, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2020, 304 s. [Ülken'in *Anadolu'nun Hakiki Merkezi* (1920) adıyla kaleme aldığı, ancak yayınlamadığı bu eser, Ali Utku tarafından *Feryat, Dağınık Parçalar, Anadolu'nun Bugünkü Vazifeleri* adlı çalışmalarıyla birlikte bu eserde derlenerek gün yüzüne çıkarılmıştır.]
60. *Anadolu Köklerini Arayış*, yay. haz. Ali Utku, 1. baskı, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2020, 264 s. [Ali Utku'nun derlediği bu çalışmada, Ülken'in daha önce yayınlamadığı *Tahir ile Zühre, Siyâvüş veya Hayalperest* ve *Dibâçe-i Mesnevî* adlı çalışmaları bulunmaktadır.]

2. Tercümeleri

1. Gaston Richard, *İçtimaiyat Hakkında İbtidai Malumat (Notions élémentaires de sociologie)*, 1903), Maârif Vekâleti, Matbaa-i Âmire, İstanbul, 1924, 134s. [Osmanlıca]
2. Gaston Bachelard, *Yeni İlmî Zihniyet (Le Nouvel Esprit scientifique)*, Vakıf Matbaası, İstanbul, 1934, 201s.
3. Moritz Schlick, *İlim ve Felsefe (Philosophie und Naturwissenschaft)*, Vakıf Matbaası, İstanbul, 1934, 55s. [Schlick'in 1929'da Viyana'daki ders notlarından oluşan bu makale, *Erkenntnis* dergisinde yayınlanmıştır. Bkz. *Erkenntnis*, vol. 4, 1934, pp. 379-396]
4. Aristoteles, *Metafizik* (1. Kitap), Dün ve Yarın Tercüme Külliyyatı, Vakıf Matbaası, İstanbul, 1935, 109s.
5. Margaret Mitchell, *Rüzgâr Gibi Geçti (Gone with the Wind)*, 3 Cilt, Hilmi Kitabevi, Şirket-i Mürettibiye Matbaası, İstanbul, 1941, 1944, 1945, 1596s. [Avni İnel ile tercüme etmişlerdir.]
6. Arnold Reymond, *Lojik Prensipleri ve Muasır Tenkit (Les principes de la logique et la critique contemporaine)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Maârif Matbaası, İstanbul, 1942, 207s.
7. Jean-Jacques Rousseau, *Emil yahut Terbiyeye Dair*, Türkiye Yayınları, İstanbul, 1943, 543s. [Ali Rıza Ülgener ve Salâhattin Güzey ile tercüme etmişlerdir.] (2-6. baskılar: Türkiye Yayınları, İstanbul, 1945, 1950, 1956, 1961, 1966, 363s.) [Beş bölümünden oluşan kitabın birinci bölümünü (8-38 s.) Ülken tercüme etmiştir.]
8. Emile Boutroux, *Tabiat Kanunlarının Zorunluluğu Hakkında (De La contingence des Lois de la Nature)*, Millî Eğitim Yayınları, İstanbul, 1947, 183s. (2. baskı: MEB Yayınları, İstanbul, 1988)
9. Spinoza, *Geometrik Düzene Göre Kanıtlanmış ve Beş Bölüme Ayrılmış Olan Etika (Ethica Ordine Geometrico Demonstrata)*, 2 Cilt, MEB Yayınları, Ankara, 1945, 1947, 254s., 155s. (2. baskı: MEB Yayınları, Ankara, 1965; 3. baskı: Ülken Yayınları, İstanbul, 1984; 4. ve 5. baskılar: Dost Yayınları, 2019, 2020) [Bu çeviride *Etika*'nın Latince orijinaliyle birlikte basılmış olan Fransızca tercümesi kullanılmıştır. Bkz. Spinoza, *Éthique*, texte et traduction par Charles Appuhn, 2 volume, Classiques Garnier, Paris, 1953]
10. Qusta b. Luga (el-Ba'lbakki, 820-912: *Kitab al-Fark beyne ar-Ruh ve'n-Nafs (Le Livre de la difference entre L'esprit et L'ame)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1953.
11. *Resâilu İbn Sînâ: İbn Sînâ Risâleleri 1-II: Les opuscules d'Avicenna: Uyûn al-Hikma: Risâletu Ebu'l-Ferec b. et-Tayyib ve risâletü'r-red li-Ebû Ali b.*

Sinâ, 2 Cilt, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1953, 90s., 159s. [Arapçadan Türkçe ve Fransızcaya tercüme]

3. Yayınlanmamış Eserlerinden Bazıları

1. *Feryad, Vatan Duyguları* (Edebî eser), 1918.
2. *Anadolu'nun Bugünkü Vazifeleri*, 1919.
3. *Gizli Şeytan*, 1919.
4. *Anadolu'nun Hakiki Merkezi*, 1920.²⁴
5. *Tepegöz* (Manzum masal), 1921.
6. *Tahir'le Zühre* (Manzum trajik tiyatro oyunu), 1922.²⁵
7. *Hakîm Senâî*, (hiciv), 1924.
8. *Telkin ve Kendine Telkin* (Charles Baudouin'dan tercüme), 1929.
9. *Siyâvuş*, 1929.
10. *Yeni Fizik ve Mikro-Fizikte Yeni Perspektifler* (Louis de Broglie'den tercüme), (1943-1956)
11. *Kıymet Nazariyesi Dersleri*, 1945.
12. *Şiirler*, 1945.
13. *Les Bases de l'Anthropologie Culturelle* (J. M. Merskovits'ten tercüme), 1952.
14. *La Pensée Sauvage (Vahşi Düşünce)* (Claude Levi-Strauss'tan tercüme), 1962.
15. *Bağbozumu* (Roman)
16. *Kurtlar ve Kuzular*
17. *Halil Pertev*
18. *Göç*
19. *Deli Dumrul*
20. *Yeni Komedyâ*
21. *İktisadî Sosyoloji*
22. *Mesneviye Nazire* (Manzum)

24 Ülken'in *Anadolu'nun Bugünkü Vazifeleri*, *Anadolu'nun Hakiki Merkezi*, *Feryat* ve *Dağınık Parçalar* adıyla kaleme aldığı, ancak yayımlamadığı bu eserler, Ali Utku tarafından 2020'de derlenerek yayınlanmıştır. Bkz. Hilmi Ziya Ülken, *Anadolu Hayali (1918-1921)*, yay. haz. Ali Utku, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2020.

25 Ülken, *Tahir'le Zühre*'yi trajik roman şeklinde yazmış ise de sahnelenmemiştir. Bu roman, daha sonra Haluk Nihat Pepeyi'nin (1901-1972) *Türk Destanına Giriş* kitabında yayınlanmıştır. Ülken, ayrıca bu kitaba bir ön söz de ("Destana Dair Tarihçe") kaleme almıştır. Bkz. Haluk Nihat Pepeyi, *Türk Destanına Giriş*, İstanbul: Ülkü Kitabevi, 1934. Ülken'in *Tahir'le Zühre*, *Siyâvuş veya Hayalperest* ve *Dibâçe-i Mesnevî* adlı çalışmaları Ali Utku tarafından derlenerek 2020'de yayınlanmıştır. Bkz. Hilmi Ziya Ülken, *Anadolu Köklerini Arayış*, yay. haz. Ali Utku, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2020.

23. *Varlığın Açılışları*

24. *Kendime Dönüş*

25. *Sosyo-Psikolojinin Temelleri*, 1970.

4. Makaleleri

Çok yönlü bir düşünce adamı olan Ülken, birçok alanda 600'ün üzerinde makale kaleme almıştır. Bu makalelerin birçoğu, *Felsefe Yıllığı I-IP*⁶, *Ankara Üniversitesi Yıllık Araştırmaları Dergisi*, *Adımlar*, *Akademi*, *Anadolu*, *Ankara*, *Muallimler Birliği*, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Mecmuası*, *Bayrak*, *Bilgi*, *Büyük Doğu*, *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, *Dergâh*, *Doğu-Batı*, *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, *Fikir ve Sanatta Hareket*, *Galatasaray Mecmuası*, *İlim ve Edebiyat Mecmuası*, *İnsan*, *İstanbul Mecmuası*, *İş ve Düşünce*, *İş'te Sanat ve Edebiyat*, *Kültür Dünyası*, *Kültür Haftası*, *Mihrab*, *Siyasi İlimler Mecmuası*, *Sosyoloji Dünyası*, *Sosyoloji Dergisi*, *Türk Düşüncesi*, *Türk Dili*, *Ülkü*, *Yeni İnsan*, *Yeni Öğretmen* gibi dergilerde yayımlanmıştır. Bunun yanı sıra *Öncü*, *Son Telgraf*, *Tasvir*, *Tanin*, *Tercüman*, *Vatan* ve *Yeni Sabah* gazetelerinde de köşe yazıları bulunmaktadır.

Ülken'in kitap tahlil ve tanıtım yazıları dışında, vefat, anma günü vs. dolayısıyla yazmış olduğu kırka yakın biyografi yazısı da mevcuttur. O, kadirşinaslıkla bir vefa borcu olarak birçok arkadaşının vefatından sonra nekroloji tarzı vefeyât kaleme almıştır. Ayrıca birçok ismin öne çıkan görüşlerini, yeni çıkan yayınlarını tanıtmak için de makaleler yazmıştır. Ağırlıklı olarak 1960'lı yıllarda kaleme alınan bu anma yazılarına konu olanlar içerisinde, İsmail Safa (1867-1901), Ziya Gökalp (1876-1924), Yusuf Ziya Yörükân (1887-1954), Mehmet İzzet Bey (1891-1930), Mehmet Halit Bayrı (1896-1958), Nurullah Ataç (1898-1957), Remzi Oğuz Arık (1899-1954), Peyami Safa (1899-1961), Mükrimin Halil Yınanç (1900-1961), Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962) ve Rıfki Melül Meriç (1901-1964) gibi önemli Türk düşünürleri vardır.

Ülken'in çalışmalarında UNESCO ile ilgili yazılar ise bir hayli fazladır. O, UNESCO yayınlarını ve toplantı çalışmalarını takip ederek, bunlar hakkında bilgiler vermekte, ayrıca çalışmaların değerlendirmesini yapıp özellikle eğitim ve uluslararası anlaşmaların Türkiye için önemini vurgulamaktadır.

Ülken'in seyahat ve gözlem yazıları da onun farklı bir yönünü göstermektedir. Bu yazılarında daha çok edebiyatçı yönüyle öne çıkan Ülken, konferans veya saha araştırması amacıyla gittiği şehirleri hem coğrafi hem de kültürel özellikleri açısından ele almaktadır.

26 *Felsefe Yıllığı*, iki cilt olarak yayımlanmıştır. Bu yılın müdürü olarak Hilmi Ziya Ülken görülmekte, dergijeneriğinde "Prof. Şerefeddin ve Doç. Hilmi Ziya tarafından çıkarılmaktadır." yazmaktadır. Bkz. *Felsefe Yıllığı* (1931-1932), c. 1, Türkiye Matbaası, İstanbul, 1932; *Felsefe Yıllığı* (1934-1935), c. 2, Bozkurt Matbaası, İstanbul, 1935.

Ülken'in akademik çalışmalarına bir bütün olarak bakıldığında, 1944-1960 arası, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Kürsüsünde iken en fazla çalışma yaptığı ve Gökalp sonrası Türkiye'de Sosyolojinin ikinci kurucusu kabul edildiği bir dönem olmuştur. Dergilerdeki makalelerine ve tebliğlerine bakıldığında ise ağırlıklı olarak sosyoloji üzerine yoğunlaştığını, tebliğ sunmak için gittiği yerleri dönüşünde tanıttığı görülmektedir. O, kuramsal çalışmaların yanı sıra tecrübi sosyolojiye de önem vererek çok sayıda monografi kaleme almıştır. Bu dönemdeki eserlerinde Gökalp, Durkheim, Le Play düşüncesinin izlerini görmekle birlikte, onu bu okumalara yönlendiren ve düşüncelerinin şekillenmesinde etkili olan hocası Prof. Mehmet İzzet olmuştur. Bununla birlikte Ülken, 1960 sonrasından vefatına kadar Felsefe ve Türk Düşünce Tarihi alanındaki olgunluk dönemi eserleriyle düşünce tarihimize silinmez izler bırakmıştır.

Ülken'in ulaşabildiğimiz makalelerinin künyeleri şu şekildedir:

1. "Stuart Mill ve Felsefesi", *Sûdi Kütüphanesi Dergisi*, İstanbul, 1919.
2. "Türkler ve Moğollar I", *Dergâh*, c. II, sy. 20, 5 Şubat 1338/1922. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 165-168]
3. "Türkler ve Moğollar II", *Dergâh*, c. II, sy. 21, 20 Şubat 1338/1922. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 165-168]
4. "Türkler ve Moğollar III", *Dergâh*, c. II, sy. 22, 5 Mart 1338/1922. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 165-168]
5. "Eski Tarz Gazel", *Mihrab*, Yıl: 1, sy. 1, Şehzadebaşı Evkâf-ı İslâmiye Matbaası, İstanbul, Teşrin-i Sâni, 1339/1923, s. 9.
6. "İçtimaiyat Tetkikatında Muhtelif Temayüller", *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, Yıl: 3, sy. 1, Evkâf-ı İslâmiye Matbaası, İstanbul, 1339/1923, s. 69-72.
7. "Felsefe ve Tarih Mecmuaları", *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, Sene: 3, sy. 1, Şehzadebaşı, 1339/1923, s. 73-79.
8. "Yıldızlara Kadar", *Mihrab*, Yıl: 1, sy. 3, Şehzadebaşı Evkâf-ı İslâmiye Matbaası, İstanbul, Kânûn-ı Sâni, 1339/1923, s. 77-78.
9. "Geldim", *Mihrab*, Yıl: 1, sy. 4, Şehzadebaşı Evkâf-ı İslâmiye Matbaası, İstanbul, Kânûn-ı Sâni, 1339/1923, s. 56. [Şiir]
10. "Kırgızlar", *Mihrab*, Sene: 1, sy. 8, İstanbul, 1 Mart 1340/1924, s. 114-117.
11. "İznik Müdafası: Battal Gazi Destanından", *Anadolu Mecmuası*, Sene: 1, sy. 1, İstanbul, 1 Nisan 1340/1924, s. 7-8.
12. "İznik", *Anadolu Mecmuası*, Sene: 1, sy. 1, İstanbul, 1 Nisan 1340/1924, s. 10-13. [Şiir]
13. "Anadolu Örfü ve Destanları I", *Anadolu Mecmuası*, Sene: 1, sy. 1, İstanbul, 1 Nisan 1340/1924, s. 29-35.

14. "Anadolu Örfü ve Destanları II", *Anadolu Mecmuası*, Sene: 1, sy. 2, İstanbul, 1 Mayıs 1340/1924, s. 64-67.
15. "Kitaplar Arasında", *Anadolu Mecmuası*, Sene: 1, sy. 2, İstanbul, 1 Mayıs 1340/1924, s. 79-80.
16. "Gece ve Güneş", *Mihrab*, Sene: 1, sy. 12, İstanbul, 1 Mayıs 1340/1924, s. 184. [Şiir]
17. "Son Sefer", *Mihrab*, Sene: 1, sy. 12, İstanbul, 1 Mayıs 1340/1924, s. 201.
18. "Orta Asya'da Türkmen I: Medhal", *Mihrab*, Sene: 1, sy. 12, İstanbul, 1 Mart 1340/1924, s. 237-244. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 13-38]
19. "Orta Asya'da Türkmen II", *Mihrab*, Sene: 1, sy. 9, İstanbul, 15 Mart 1340/1924, s. 276-280. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 13-38]
20. "Orta Asya'da Türkmen III", *Mihrab*, Sene: 1, sy. 10, İstanbul, 1 Nisan 1340/1924, s. 313-316. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 13-38]
21. "Orta Asya'da Türkmen IV: Türkmen'in Dini Tarihi", *Mihrab*, Sene: 1, sy. 11, İstanbul, 15 Nisan 1340/1924, s. 337-342. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 13-38]
22. Orta Asya'da Türkmen V: Tarihi", *Mihrab*, Sene: 1, sy. 15/16, İstanbul, 1 Ağustos 1340/1924, s. 372-377. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 13-38]
23. Orta Asya'da Türkmen VI: Türkmen'in Dini", *Mihrab*, Sene: 1, sy. 15-16, İstanbul, 1 Temmuz 1340/1924, s. 480-483. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 13-38]
24. "Kaf Dağı", *Anadolu Mecmuası*, Sene: 1, sy. 3, İstanbul, 1 Haziran 1340/1924, s. 101-107. [Şiir]
25. "Anadolu Tarihinde Dinî Ruhîyat Müşahedeleri I: Barak Baba ve Geyikli Baba", *Mihrab*, Yıl: 1, sy. 13-14, 1 Haziran 1340/1924, s. 434-448. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 368-384]
26. "Anadolu Tarihinde Dinî Ruhîyat Müşahedeleri: Hacı Bektâş Veli", *Mihrab*, Yıl: 1, sy. 15-16, 1 Ağustos 1340/1924, s. 515-530. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 385-402]
27. "Türkler ve Moğollar", *Anadolu Mecmuası*, Sene: 1, sy. 5, İstanbul, 1 Ağustos 1340/1924, s. 169-176.

28. "Selçukîlerin İnkırâzı Zamanında Konya", *Mihrab*, Yıl: 1, sy. 17-18, İstanbul, 1 Ağustos 1340/1924, s. 563-57. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 454-463]
29. "Türkmenlerin Anadolu'da Yerleşmesi", *Türk Yurdu*, 20 Kânûn-ı Evvel 1340/1924. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 39-46]
30. "Türk Kavimleri: Kırgız, Türkmen ve Uygur", *Anadolu Mecmuası*, c. I, sy. 9-10-11, İstanbul, Aralık-Şubat 1341/1925, s. 318-324.
31. "William James'un Ruhîyatına Dair", *Muallimler Mecmuası*, Ankara Muallimler Birliği Neşriyatı, c. I, sy. 1, 1341/1926.
32. "İçtimaiyatçılar", *Muallimler Mecmuası*, Ankara Muallimler Birliği Neşriyatı, c. I, sy. 3, 1341/1926.
33. "Millî Eğitim", *Muallimler Mecmuası*, Ankara Muallimler Birliği Neşriyatı, c. I, sy. 4, 1341/1926. [1925'te yapılan Muallimler Kongresinde sunulan bu tebliğ, *İnsanî Vatanperverlik* (1933) ve *Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitaplarına da alınmıştır. s. 181-192; 57-67]
34. "Millî Terbiye I", *Muallimler Mecmuası*, Ankara Muallimler Birliği Neşriyatı, c. I, sy. 5, 1341/1926.
35. "Millî Terbiye II", *Muallimler Mecmuası*, Ankara Muallimler Birliği Neşriyatı, c. I, sy. 6, 1341/1926.
36. "Millî Terbiye III", *Muallimler Mecmuası*, Ankara Muallimler Birliği Neşriyatı, c. I, sy. 7, 1341/1926.
37. "Millî Terbiye IV", *Muallimler Mecmuası*, Ankara Muallimler Birliği Neşriyatı, c. I, sy. 8, 1341/1926.
38. "İntihar I", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, Sene: 1, sy. 1, İstanbul, Mayıs 1927, s. 62-65.
39. "Liseler ve Muallim Mekteplerinde İçtimaiyat Programları", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, Sene: 1, sy. 1, İstanbul, Mayıs 1927, s. 73-75.
40. "Heyecan Hakkında", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, Sene: 1, c. I, sy. 2, İstanbul, Haziran 1927, s. 81-101.
41. "İntihar II", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, Sene: 1, sy. 2, Haziran 1927, s. 137-143.
42. "Teheyüciyet Hakkında", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, Sene: 1, sy. 3, Temmuz 1927, s. 168-178.
43. "İntihar III", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, Sene: 1, sy. 3, Temmuz 1927, s. 212-216.

44. "Potlaç: Mukavelenin İçtimaî Menşei", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, Sene: 1, sy. 3, Temmuz 1927, s. 217-228.
45. "İlahiyat Fakültesi Mecmuası (sy. 5-6)", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, Sene: 1, sy. 3, Temmuz 1927, s. 240. [Dergi tanıtımı]
46. "Hayat Mecmuası", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, Sene: 1, sy. 3, İstanbul, Temmuz 1927, s. 240.
47. "Dinî İçtimaiyat I", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, Sene: 1, sy. 4, İstanbul, Teşrin-i Evvel 1927, s. 264-271.
48. "Bizde Fikir Cereyanları", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, Sene: 1, sy. 4, İstanbul, Teşrin-i Evvel 1927, s. 311-314.
49. "Dinî İçtimaiyat II: İtikatların Menşei Meselesi", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, Sene: 1, sy. 5, Teşrin-i Sâni 1927, s. 321-333.
50. "Beşerî Edebiyatın Maşerî Esasları", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, Sene: 1, sy. 5, İstanbul, Teşrin-i Sâni 1927, s. 370-379.
51. "Hasan Âli: Suverî ve Tatbikî Mantık", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, Sene: 1, sy. 5, İstanbul, Teşrin-i Sâni 1927, s. 389-391.
52. "Metafizik ve Ahlak Mecmuası", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, Sene: 1, sy. 6, İstanbul, Kânûn-ı Evvel 1927, s. 467-470.
53. "Ruhîyat Mecmuası", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, Sene: 1, sy. 6, İstanbul, Kânûn-ı Evvel 1927, s. 470-471.
54. "Dinî İçtimaiyat: Dinlerin Tekâmülü", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, c. II, sy. 7, İstanbul, 1928, s. 28-41.
55. "İstatistik ve Tecrübe", *Felsefe ve İçtimaiyat Mecmuası*, c. II, sy. 7, 1928, s. 321-333.
56. "Nirvana", *Görüş*, c. I, sy. 2, Ankara, 1930, s. 67-74.
57. "Tetkik: Meş'aleci Şairler", *Akademi*, sy. 2, 2 Mayıs 1930.
58. "Tembellik", *Akademi*, sy. 3, 15 Kânûn-ı Evvel 1930, s. 3-4.
59. "Şiirimizin Bir Zirvesi: Necip Fazıl", *Akademi*, sy. 7, 15 Nisan 1931.
60. "İzzet Bey", *Darülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası*, c. VII, sy. 5, Şubat-Mart 1931, İstanbul, 1931, s. 3-8.
61. "Hürriyete Giden Yollar", *Akademi*, sy. 6, 15 Mart 1931, s. 1-4. *İnsanî Vatanperverlik* (1933) kitabına alınmıştır.
62. "İnsanî Vatançılık I", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 7, Teşrin-i Evvel 1931, s. 1-8.
63. "Şehir İçtimaiyatına Medhal I", *İstanbul Belediye Mecmuası*, Yıl: 8, sy. 86/14, Teşrin-i Evvel 1931, s. 44-52.

64. "Tarihte Büyük İnsanlar: Namık Kemal", *Galatasaray*, sy. 10, 15 Teşrin-i Sâni 1931, s. 4-5.
65. "İnsanî Vatancılık II", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 8, Teşrin-i Sâni 1931, s. 4-13.
66. "Şehir İçtimaiyatı II", *İstanbul Belediye Mecmuası*, Yıl: 8, sy. 87/15 Teşrin-i Sâni 1931, s. 96-106.
67. "İnsanî Vatancılık III: İnsan ve Muhit", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 9, Kânûn-ı Evvel 1931, s. 4-13.
68. "*Mülkiye Mecmuası* İçin", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 9, Kânûn-ı Evvel 1931, s. 37-39.
69. "Şehir İçtimaiyatı III: Şehrin Bünyevî Tetkiki", *İstanbul Belediye Mecmuası*, Yıl: 8, sy. 88/16, Kânûn-ı Evvel 1931, s. 110-119.
70. Jean Jacques Rousseau, "Ön Söz", *İlim ve Sanatlar Hakkında Nutuk*, çev. Sabahattin Eyüpoğlu, Hilmi Kitabevi, İstanbul, 1931. [Ön Söz]
71. "Cemiyet ve Marazî Şuur", *Felsefe Yıllığı (1931-1932)*, c. I, Türkiye Matbaası, İstanbul, 1932, s. 23-130.
72. "İnsanî Vatancılık V: Zıd Kuvvetlerin Yaradılışı", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 11, Şubat 1932, s. 22-25.
73. "Kurunun Vusta", *Galatasaray*, sy. 13, 20 Şubat 1932, s. 1-2
74. "San'at ve Ahlak", *Galatasaray*, sy. 13, 20 Şubat 1932, s. 3-7. [*İnsanî Vatancılık* (1933) kitabına alınmıştır. s. 235-245]
75. "Tereddüt", *Galatasaray*, sy. 13, 20 Şubat 1932, s. 7. [Şiir]
76. "Tekzip", *Galatasaray*, sy. 13, 20 Şubat 1932, s. 35-38. [Şevket Süreyya'nın *Kadro* dergisinde Ülken'in *Aşk Ahlakı* adlı eserine yönelttiği eleştirilere cevaptır. Bkz. Şevket Süreyya, "Bir Ruh Fantezisi yahut Yerli Peygamber", *Kadro*, sy. 1, s. 32-38]
77. "Şehir İçtimaiyatı V", *İstanbul Belediyesi Mecmuası*, Yıl: 8, sy. 90/18, Şubat 1932, s. 217-226.
78. "Şehir İçtimaiyatı VI", *İstanbul Belediyesi Mecmuası*, Yıl: 8, sy. 91/19, Mart 1932, s. 253-264.
79. "Musahabe: Medeniyet", *Galatasaray*, sy. 14, 20 Mart 1932, s. 1-3.
80. "Seyahat", *Galatasaray*, sy. 14, 20 Mart 1932, s. 33. [Şiir]
81. "Tarihte Büyük İnsanlar: Goethe", *Galatasaray*, sy. 14, 20 Mart 1932, s. 16-18.
82. "İnsanî Vatancılık VI: Zıd Kuvvetlerin Yaradılışı", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 12, İstanbul, Mart 1932, s. 1-7.
83. "Musahabe: Şark ve Garp", *Galatasaray*, sy. 15, 30 Nisan 1932, s. 1-3.
84. "Gemi", *Galatasaray*, sy. 15, 30 Nisan 1932, s. 3. [Şiir]

85. "Kıymetlerin Tekâmülü", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 14, İstanbul, Mayıs 1932, s. 1-5.
86. "Şehrin İktisadı Fonksiyonu I", *İstanbul Belediyesi Mecmuası*, Yıl: 8, sy. 93/21, İstanbul, Mayıs 1932, s. 390-394.
87. "Şehrin İktisadı Fonksiyonu II", *İstanbul Belediyesi Mecmuası*, Yıl: 8, sy. 94/22, İstanbul, Haziran 1932, s. 429-433.
88. "İnsanî Ruhun Terakkisi I", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 15, Haziran 1932, s. 11-17.
89. "İnsanî Ruhun Terakkisi II", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 16, Temmuz 1932, s. 7-10.
90. "Musahabe: Şahsiyet", *Galatasaray Sergi Nüshası*, Sergi: 1, 6 Ağustos 1932, s. 1-3.
91. "Şahsiyetin İçtimaî Şartları", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 17, İstanbul, Ağustos 1932, s. 7-10.
92. "Din ve Akıl", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, Yıl: 2, sy. 18, İstanbul, Eylül 1932, s. 11-15.
93. "Musahabe: Şahsiyetin Tekâmülü", *Galatasaray*, sy. 17, 20 Teşrin-i Evvel 1932, s. 1-3.
94. "Musahabe: Fikre Hürmet", *Galatasaray*, sy. 18, 20 Teşrin-i Sâni 1932, s. 1-2.
95. "Telifçiliğin Tenakuzları I", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 19-20, İstanbul, Teşrin-i Evvel ve Teşrin-i Sâni 1932, s. 2-22.
96. "Hayat ve Kitaplar", *Galatasaray*, sy. 19, 24 Kânûn-ı Evvel 1932, s. 14-15.
97. "4 Kânûn-ı Evvel", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 21, 4 Kânûn-ı Evvel 1932, s. 2-3.
98. "Telifçiliğin Tenakuzları II", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 21, Kânûn-ı Evvel 1932, s. 4-18.
99. "Telifçiliğin Tenakuzları III", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 22, Kânûn-ı Sâni 1932, s. 8-21.
100. "İnsanî Vatancılık IV: Şahsiyetçilik", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 10, Kânûn-ı Sâni 1932, s. 15-20.
101. "Şehir İçtimaiyatı IV: Şehrin Bünyevî Tetkiki", *İstanbul Belediyesi Mecmuası*, Yıl: 8, sy. 89/17, İstanbul, Kânûn-ı Sâni 1932, s. 178-186.
102. "Tarihte Büyük İnsanlar: Sokrates", *Galatasaray*, sy. 12, 20 Kânûn-ı Sâni 1932, s. 3-5.
103. "Üç Millet", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 10, Kânûn-ı Sâni 1932, s. 4-7.
104. "Maksat", *Felsefe Yıllığı*, c. I, 1932, s. 1-7.

105. "Tahliller", *Felsefe Yılığ*, c. I, Türkiye Matbaası, İstanbul, 1932, s. 209-354. [Bu fasıl *L'Année Sociologique*'nin 1925-26 tarihli son cildinden aynen nakledilmiştir. "Psychologie Sociale I": F. Bartlett, *Psychology and Primitive Culture*, s. 209-213; J. C. Flügel, B. Low, Ernest Jones, *Social Aspect of Psycho – Analysis of the Sociological Society*, s. 213-215; W.H.R. Rivers, *Psychology and Politics*, s. 215-216; C. G. Seligman, *Anthropology and Psychology: A Study of Some Points of Contact*, s. 216; P. Beck, *Die Nachahmung und ihre Bedeutung für Psychologie und Völkerkunde*, s. 216-217; Max Scheler, *Wesen und Formen der Sympathie*, s. 217-218; Lionel Taylor, *Social Life and the Crowd*, s. 218; L. L. Bernard, *Invention and Social Progress*, s. 218; W. Mac Dougall, *Can Sociology and Social Psychology Dispense with Instinct?*, s. 219; A. Meinong, *Zur Grundlegung der allgemeinen wert Theorie* Graz, s. 219-202; W. Stern, *Person und Sache*, s. 220-221; E. Dupréel, *La logique et les sociologues*, s. 221-223; Max Scheler, *Versuche zu einer Soziologie der Wissen*, s. 223-224; E. Cassierer, *Philosophie der Symbolischen formen*, s. 225; Paul Szende, *Eine Soziologische Theorie der Abstraktion*, s. 226; W. H. Rivers, *Conflict and Dream*, s. 226-227; Leon Gautier, *Introduction a l'étude de la philosophie musulmane*, s. 227; P. Andréi, *Die Soziologische Auffassung der Erkenntnis*, s. 228; W. Malgaud, *Le role de la logique de la sociologie*, s. 228; Max Adler, *Das soziologische in Kants Erkenntniskritik*, s. 228; M. Halbwachs, *Le rêve et les images – souvenirs*, s. 229; R. Kaplun, *Le rêve différé -t- elle de la veille comme l'individuel différé du social?*, s. 229; "II Philosophie Sociale": A. Vierkandt, *Gesellschaftslehre*, s. 229; Franz Oppenheimer, *System der Soziologie*, s. 231-233; L. T. Hobhouse, *Social Development*, s. 233-236; Fr. A. Bushee, *Principles of Sociology*, s. 236; L. Von Wiese, *Allgemeine Soziologie als Lehre von den Beziehungen und Beziehungsgebilden der Menschen*, s. 237; Paul Bureau, *La science des moeurs*, s. 240-242; Max Weber, *Hauptprobleme der Soziologie*, s. 242-243. "III. Manueller": G. Davy, *Eléments de Sociologie I*, s. 243; Werner Sombart, *Soziologie*, s. 243-244; A. Larton, *Notions de Sociologie*, s. 244; L. Garriguet, *Manuel de sociologie et d'Economie sociale*, s. 245-246; Hesse et Gleyze, *Notions de sociologie appliquée à la morale et à l'éducatons*, s. 246; Amerigo Namias, *Principii di sociologie et politica*, s. 246; P. Huvelen, *Les cohésions humaines*, s. 247; Hugh Taylor, *Conditions of National Success*, s. 248; F. Tönnies, *Verhandlungen der Dritten Deutschen Soziologentages*, s. 248-250; I. Delevsky, *Antagonismes sociaux et antagonismes prolétariens*, s. 25-253; "Hülasalar": Klein, A. S., *La Synthèse Politique*, 252-253; "W.H.R. Rivers, *L'instinct et l'inconscient*", s. 253-260. Albert Burloud, *"La Pensée conceptuelle. Essai de psychologie générale*, s. 260-266; C. C. Jung, *Essais de psychologie analytique (Préface d'Edmond Jaloux)*, s. 266-274; E. Augier, *Une psychologie objective est-elle possible?*, 274-280; Pierre Mendousse, *L'âme*

- de l'adolescente*, s. 280-286; L. Klages, *Les principes de la caractérologie*, s. 286-291; Emile Meyerson, *Du cheminement de la pensée*, s. 292-297; Maurice Mignard, *L'Unité psychique et les troubles mentaux*, s. 298-303; Dr. Otto Rank, *Le traumatisme de la naissance (étude psychanalytique)*, s. 303-308; Papillault, *Des Instincts à la personnalité morale*, s. 308-310. "Türkiye'de Felsefe Neşriyatı": İsmail Hakkı, *Resim ve Terbiye*, s. 336-338; İsmail Hakkı, *Demokrasi ve San'at*, s. 338-340; Cemil Sena, *Estetik*, s. 340-341; Mustafa Namık, *Aristo*, s. 341-342; Hasan Âli, *Goethe*, s. 343-344; Mehmet Emin, *Sokrat*, s. 344-345; Cemil Sena, *Mufassal Rûhiyât Usûller*, s. 346-347; Tahir Harimi, *Medeniyet Tarihinde Kütüphaneler*, s. 347-348; Mehmet Şerefeddin, *İlahiyat*, s. 348-350; Kerschensteiner, *Mürebbinin Ruhu*, s. 350-351; Menemenlizâde Ethem, *Rus Eski Rejimi ve Bolşevik İnkılâbı*, s. 351-353; İsmail Hakkı, *Terbiye*, s. 353; Jean Jacques Rousseau, *Terbiye Felsefesi*, s. 353-354]
106. "Orta Çağ", *Galatasaray*, sy. 16, 1932. [*İnsanî Vatanperverlik* (1933) kitabına alınmıştır. s. 131-133]
107. "Tenkit: Ben ve Ötesi", *Akademi*, sy. 14, 20 Mart 1932.
108. "Musahabe: Bedbinlik", *Galatasaray*, Sene: 3, sy. 21, 25 Şubat 1933, s. 1.
109. "Kitap Tahlilleri", *Galatasaray*, Sene: 3, sy. 21, 25 Şubat 1933, s. 7-8, 25-26. [Raif Necdet, *XX. Asır*", *Galatasaray*, s. 7-8; Jean Giraudoux, *La France Sentimentale*", s. 25; Sinclair Lewis: *Büyük Cadde*, s. 25-26]
110. "Kitap Tahlilleri", *Galatasaray*, Sene: 3, sy. 22, 25 Mart 1933, s. 23-26. [H. Z. Ülken, *Türk Tefekkürü Tarihi*, s. 23; Raif Necdet, *Semavî İhtiras*", s. 23; Şükûfe Nihal, *Su*, s. 23-24; "Faruk Nafiz: Özyurt", s. 25; André Gide, *Léon Pierre-Quint*, s. 26; François Mauriac, *Frontenac'ın Esrarı*, s. 26; Jacques de Lacretelle, *Les Fiançailles*, s. 26]
111. "Telifçiliğin Tenakuzları IV", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 24, Mart 1933, s. 3-14.
112. "Türk Ahlakçıları", *Galatasaray*, Sene: 3, sy. 22, 25 Mart 1933, s. 2-3.
113. "Muasır Fransız Romanına Umumi Bir Nazar", *Galatasaray*, Sene: 3, sy. 22, 25 Mart 1933, s. 17-18.
114. "Telifçiliğin Tenakuzları V", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 25, Nisan 1933, s. 3-15.
115. "Ahmet Haşim'in Şahsiyeti", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, sy. 27, Haziran 1933, s. 7-10.
116. "Felsefe ve İlim", *Ülkü*, c. III, sy. 17, Temmuz 1934, s. 328-331.
117. "Usûl Hakkında Diyalog", *Ülkü*, c. III, sy. 18, Ağustos 1934, s. 419-421.

118. "Felsefe ve İçtimaiyata Ait Kitap Bibliyografaları", *İş ve Düşünce*, c. I, sy. 1, İstanbul, 1934.
119. Haluk Nihat Pepeyi, "Ön Söz", *Türk Destanına Giriş*, Ülkü Kitabevi, İstanbul, 1934. [Ön Söz] [Kitabın kapağında da "Hilmi Ziya Beyin Bir Başlangıç ve Tetkiki Vardır" yazmaktadır.]
120. Haluk Nihat Pepeyi, "Millî Destanlar Hakkında Düşünceler", *Türk Destanına Giriş*, Ülkü Kitabevi, İstanbul, 1934, s. 10-20. [Esere ek]
121. "Çekoslovak Tefekkürüne Bir Bakış I", *Ülkü*, c. IV, sy. 24, Şubat 1935, s. 408-413.
122. "George Simmel ve Felsefesi I", *Varlık*, c. III, sy. 59, Ankara, 15 Kânûn-ı Evvel 1935, s. 169-170.
123. "Felsefe ve Ulusal Tefekkür", *Ülkü*, c. IV, sy. 23, Kânûn-ı Sâni 1935, s. 338-342.
124. "Türkiye'de Tanzimat'tan Sonraki Mantık Hareketleri", *Edebiyat*, sy. 3, İstanbul, 1935, s. 37-52.
125. "Ön Söz", *Felsefe Yıllığı*, Yıl: 1934-1935, c. II, Bozkurt Matbaası, İstanbul, 1935.
126. "Bugünkü Fizikte Mevceler ve Cisimcikler", *Felsefe Yıllığı*, Yıl: 1934-1935, c. II, Bozkurt Matbaası, İstanbul, s. 221-231. [Louis de Broglie'den tercüme]
127. "Muasır Fizikte Determinizm ve İlliyet", *Felsefe Yıllığı*, Yıl: 1934-1935, c. II, Bozkurt Matbaası, İstanbul, 1935, s. 232-245. [Louis de Broglie'den tercüme]
128. "Fransa'da Yeni Bazı Felsefe Neşriyatı", *Felsefe Yıllığı*, c. II, Bozkurt Matbaası, İstanbul, 1935, s. 322-356. [Ruyer, *Esquisse d'une philosophie de la structure*, 322-326; Maurice Blondel, *Le problème de la philosophie catholique*, s. 327-329; Hans Reichenbach, *Introduction de la philosophie scientifique*, s. 330-331; Dupréel, *Traité de Morale*, s. 332-335; Philip Frank, *Théorie de la connaissance et physique moderne*, s. 336-342; Moritz Schlick, *Les Énoncés scientifiques et la réalité du monde extérieur*, s. 343-346; Suud Kemalettin, *San'at Felsefesi*, s. 354-356]
129. "Zaman Meffhumunun Tekâmülü I", *Kültür Haftası*, sy. 6, 12 Şubat 1936, s. 106-107.
130. "Zaman Meffhumunun Tekâmülü II", *Kültür Haftası*, sy. 7, 26 Şubat 1936, s. 136-137.
131. "Çek Tefekkürüne Bir Bakış II", *Ülkü*, c. V, sy. 25, Mart 1936, s. 8-14.
132. "Artist ve Filozof Tipleri", *Kültür Haftası*, sy. 9, 11 Mart 1936, s. 165-172.
133. "Muasır Alman İçtimaiyatı", *Ülkü*, c. VII, sy. 41, Temmuz 1936, s. 362-366.

134. "Emile Meyerson", *Yeni Türk*, c. IV, sy. 37, İstanbul, Kânûn-ı Sâni 1936, s. 20-26.
135. "Edebiyat Tarihi Dersleri", *Yeni Türk*, c. IV, sy. 40, İstanbul, 1936, s. 211-213.
136. "George Simmel ve Felsefesi II", *Varlık*, c. III, sy. 60, Ankara, Kânûn-ı Sâni 1936, s. 186-187.
137. "Mukayeseli Felsefe", *Yücel*, c. III, sy. 13, 1936, s. 3-4.
138. "San'atta Süreklilik", *Gündüz Sanat ve Fikir Mecmuası*, c. I, sy. 2, İstanbul, 15 Mayıs 1936, s. 39-41.
139. "Sinâi, İnkılâp ve Felsefe", *Yücel*, c. III, sy. 14, 1936, s. 50-51.
140. "İbn Sînâ'nın Latinceye Tercümeleleri", *Büyük Türk Filozof ve Tıp Ustadı İbni Sînâ Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler*, TTK Yayınları, Ankara, 1937, s. 1-11.
141. "İbn Sînâ'nın Ruhiyatı", *Büyük Türk Filozof ve Tıp Ustadı İbni Sînâ Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler*, TTK Yayınları, Ankara, 1937, s. 12-37.
142. "İbn Sînâ'nın Tabiiyatı", *Büyük Türk Filozof ve Tıp Ustadı İbni Sînâ Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler*, TTK Yayınları, Ankara, 1937, s. 38-41.
143. "Tarihte Hürriyet ve Determinizm", *Her Ay*, Yıl: 1, sy. 1, 20 Mart-20 Nisan 1937, s. 45-59.
144. "Tekâmül Meselesi ve Cemiyet", *Her Ay*, Yıl: 1, sy. 2, 20 Nisan-20 Mayıs 1937, s. 41-58.
145. "Descartes", *Her Ay*, Yıl: 1, sy. 3, 20 Mayıs-20 Haziran 1937, s. 74-77.
146. "Tabiatta İnkılâp ve Cemiyet", *Her Ay*, Yıl: 1, sy. 3, 20 Mayıs-20 Haziran 1937, s. 82-90.
147. "İlmin Terakkisinde Türklerin Rolü", *Yücel Mecmuası*, c. V, sy. 28, İstanbul, Haziran 1937, s. 138-141.
148. "Tarih Felsefesi ve İçtimaiyat I", *Gündüz Sanat ve Fikir Mecmuası*, c. III, sy. 13, İstanbul, 1937, s. 1-6.
149. "Tarih Felsefesi ve İçtimaiyat II", *Gündüz Sanat ve Fikir Mecmuası*, c. III, sy. 15, İstanbul, 1937, s. 66-69.
150. "İbn Sînâ: Büyük Türk Filozof ve Hekimi", *L'illustration de Turquie*, sy. 63, İstanbul, 1937, s. 10-12.
151. "Konya'da Anadolu Selçukîleri Döneminde İlim ve Felsefe", *Konya Halkevi Dergisi*, sy. 8, Konya, 1937. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 464-474]
152. "Tanzimat'a Karşı", *İnsan*, c. I, sy. 1, 15 Nisan 1938, s. 7-14. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 23-32]
153. "Fert ve Cemiyet", *İnsan*, c. I, sy. 1, 15 Nisan 1938, s. 57-65.

154. "Mekteplerde Disiplin ve Ceza Meselesi", *İnsan*, c. I, sy. 1, İstanbul, 15 Nisan 1938, s. 71-75.
155. "Yeni Felsefe Tercümelere", *İnsan*, c. I, sy. 1, İstanbul, 15 Nisan 1938, s. 75-76.
156. "Yeni Edebiyat Tercümelere", *İnsan*, c. I, sy. 1, İstanbul, 15 Nisan 1938, s. 77-78.
157. "Felsefi Bibliyografya", *İnsan*, c. I, sy. 1, İstanbul, 15 Nisan 1938, s. 79-80.
158. "Türkiye'de İdealizm Temayülü", *İnsan*, c. II, sy. 12, İstanbul, 8 Mayıs 1938, s. 929-938.
159. "Medeniyetin Yürüyüşü", *İnsan*, c. I, sy. 2, 15 Mayıs 1938, s. 84-91. [*İnsanî Vatansızlık* (1998) kitabına alınmıştır. s. 289-299]
160. "İçtimaî Determinizm", *İnsan*, c. I, sy. 2, 15 Mayıs 1938, s. 165-173.
161. "İsmail Hakkı Baltacıoğlu: İçtimaî Mektep", *İnsan*, sy. 2, 15 Mayıs 1938, s. 176-177. [Kitap tanıtımı]
162. "Hangi Garp?", *İnsan*, c. I, sy. 3, İstanbul, 15 Haziran 1938, s. 185-186.
163. "Yunan Mucizesi", *İnsan*, c. I, sy. 3, 15 Haziran 1938, s. 187-188.
164. "Türk Mimarisi ve Yeni Teşebbüsler", *İnsan*, c. I, sy. 3, 15 Haziran 1938, s. 265-267.
165. "İmparatorluk ve Fikrî Âlem I: İmparatorluğun Tekâmülü", *İnsan*, c. I, sy. 3, 15 Haziran 1938, s. 241-259. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 119-134]
166. "Japonya ve Çin: İçtimaî Teşekkül Problemi", *İnsan*, c. I, sy. 3, 15 Haziran 1938, s. 260-264. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 47-53]
167. "Tarih Kurultayı", *İnsan*, c. I, sy. 3, 15 Haziran 1938, s. 264-265.
168. "Hayat ve Kitaplar", *İnsan*, c. I, sy. 3, 15 Haziran 1938, s. 270-271. [Bu makale daha önce *Galatasaray* dergisinde yayınlanmıştır. Bkz. "Hayat ve Kitaplar", *Galatasaray*, sy. 19, 24 Kânûn-ı Evvel 1932, s. 14-15]
169. "Yeni ve Eski Mecmualar", *İnsan*, c. I, sy. 3, 15 Haziran 1938, s. 272-274.
170. "İllyet Meselesi ve Diyalektik I", *Çığır*, c. VI, sy. 66, Ankara, Haziran 1938, s. 82-83.
171. "İllyet Meselesi ve Diyalektik II", *Çığır*, c. VI, sy. 67; Ankara, Temmuz 1938, s. 99-100.
172. "Ziya Gökalp'in Tenkidi", *Çığır*, c. VII, sy. 81, Temmuz 1938, s. 141-142.
173. "Fikir An'anesi", *İnsan*, c. I, sy. 4, 15 Temmuz 1938, s. 281-284.
174. "İmparatorluk ve Fikrî Âlemi II: İmparatorluğun Alt Bünyesi", *İnsan*, c. I, sy. 4, 15 Temmuz 1938, s. 349-368.

175. "İlliyyet Meselesi ve Diyalektik III", *Çığır*, c. VI, sy. 68, Ankara, Ağustos 1938, s. 114-116.
176. "İmparatorluk ve Fikrî Âlemi III: İmparatorlukların Üst Bünyesi", *İnsan*, c. I, sy. 5, Teşrin-i Evvel 1938, s. 441-456.
177. "Memleketi Tanımak", *İnsan*, c. I, sy. 5, Teşrin-i Evvel 1938, s. 377- 379. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 33-39]
178. "Anket, Monografi ve Memleket", *İnsan*, c. I, sy. 6, Teşrin-i Sâni 1938, s. 521-528.
179. "Mecmualar", *İnsan*, c. I, sy. 6, İstanbul, Kânûn-ı Evvel 1938, s. 536. [Dergi tanıtımı]
180. "İçtimaî Hadise Nedir?", *İnsan*, c. I, sy. 7, Kânûn-ı Evvel 1938, s. 396-401.
181. "Kitap Tahlilleri", *İnsan*, c. I, sy. 7, Kânûn-ı Evvel 1938, s. 403-408. [İ. H. Baltacıoğlu, *Felsefe Kitabı*, s. 403-404; Alfred Weber, *Felsefe Tarihi*, s. 406-408]
182. Felsefî ve İçtimaî Konferanslar", *İnsan*, c. I, sy. 7, Kânûn-ı Evvel 1938, s. 405-406.
183. "İlim Bitaraf mıdır?", *İnsan*, c. I, sy. 6, İstanbul, 1938, s. 458-462.
184. "Konya Anadolu Selçukîleri Devrinde İlim ve Felsefe", *L'illustration de Turquie*, 67, sy. 1, İstanbul, 1938, s. 25-27. [Bu makale daha önce *Konya Dergisi*'nde yayınlanmıştır. Bkz. "Konya'da Anadolu Selçukluları Devrinde İlim ve Felsefe", *Konya Dergisi*, sy. 8, Konya, 1937]
185. "Maksim Gorki: *Aşk Rüyası*", çev. Hasan Ali Ediz, *İnsan*, c. II, sy. 8, İstanbul, Kânûn-ı Sâni 1939, s. 686-688. [Kitap tanıtımı]
186. "Halide Edip Adıvar: *Sinekli Bakka*", *İnsan*, c. II, sy. 11, İstanbul, 8 Nisan 1939, s. 925. [Kitap tanıtımı]
187. "Kitap Tahlilleri", *İnsan*, c. II, sy. 12, 8 Mayıs 1939, s. 1004-1009. [Ziya Somar, *Bergson'a Dair Yeni Bir Kitap*, s. 1004-1007; Mehmet Ali Aynî, "*Türk Ahlakçıları*", s. 1008-1009]
188. "Fr. Rauh: *Ahlak Tecrübesi*", çev. Ziyaeddin Fahri, *İş ve Düşünce*, c. IV, sy. 13, İstanbul, 1938, s. 10-12. [Kitap tanıtımı]
189. Haluk Nihat Pepeyi, "Prof. Hilmi Ziya Ülken'in Yazısı: *Mütareke*", *Mütareke: Destan*, Becid Matbaası, 1938, s. 56-48. [Takdim]
190. "Tecrübi İçtimaiyat", *İş ve Düşünce*, c. IV, sy. 15-16, İstanbul, 1938, s. 72-75.
191. "Tanzimat ve Hümanizma", *İnsan*, c. II, sy. 9, 1 Şubat 1939, s. 689-694. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 41-46]
192. "Osmanlı Saltanatında Toprak Sistemi", *İnsan*, c. II, sy. 9, İstanbul, 1 Şubat 1939, s. 742-756.

193. "İş Hakkında", *İnsan*, c. II, sy. 10, İstanbul, 1 Mart 1939, s. 823-831.
194. "Meşrutiyetin Tereddüt Devri", *İnsan*, c. II, sy. 10, 1 Mart 1939, s. 769- 778.
195. "Le Corbusier'ye Göre İstanbul", *İnsan*, c. II, sy. 10, 1 Mart 1939, s. 845-846.
196. "Türkiye'de Pozitivizm Temayülü", *İnsan*, c. II, sy. 11, İstanbul, 8 Nisan 1939, s. 849-853.
197. "Totemizm Etrafında Münakaşalar", *İnsan*, c. II, sy. 11, 8 Nisan 1939, s. 905-917.
198. "Türk Ziraat Tarihine Bir Bakış", *İnsan*, c. II, sy. 11, 8 Nisan 1939, s. 920-922.
199. "Durkheim", *Yeni Adam Mecmuası*, sy. 225, İstanbul, 20 Nisan 1939, s. 6.
200. "İnsan", *İnsan*, c. II, sy. 12, 8 Mayıs 1939, s. 987-992.
201. "İş'e Dair", *İnsan*, c. II, sy. 12, 8 Mayıs 1939, s. 997-1002.
202. "İdeolog Namık Kemal", *İnsan*, c. II, sy. 8, İstanbul, Kânûn-ı Sâni 1939, s. 609-616.
203. "İçtimaî Teşekkülün Temeli: İş", *İnsan*, c. II, sy. 8, İstanbul, Kânûn-ı Sâni 1939, s. 671-676.
204. "Namık Kemal ve *İbret Gazetesi*", *İnsan*, c. II, sy. 8, İstanbul, Kânûn-ı Sâni 1939, s. 685-686.
205. "Yeni Edebiyat ve Ahmet Haşim'e Dair", *Aramak, Güzeli, İyiyi, Gerçeği*, c. I, sy. 3, İzmir, 1939. s. 2-3.
206. "Ziya Gökalp: Hepimiz İçin Hareket Noktası", *İş ve Düşünce*, c. III, sy. 19, İstanbul, 1939, s. 156-157.
207. "Dr. Ch. Blondel'in Ölümü", *İş ve Düşünce*, c. V, sy. 18, İstanbul, 1939, s. 112-113.
208. "İslam Felsefesinde Akıl ve İman Meselesi", *Felsefe Semineri Dergisi*, c. I, sy. 1, İstanbul, 1939, s. 56-72.
209. "Mehmet İzzet et Quelques Réflexions Critiques", *İş ve Düşünce*, c. VI, sy. 23-24, İstanbul, 1940, s. 145-149.
210. "Kuantum Fiziği ve Felsefî Neticeleri", *İş ve Düşünce*, c. VI, sy. 23-24, İstanbul, 1940, s. 170. [Kitap tanıtımı]
211. "Tanzimat'tan Sonra Fikir Hareketleri", *Tanzimat I: Yüzcü Yıldönümü Münasebetiyle*, Maârif Vekâleti Matbaası, İstanbul, 1940, s. 757-775.
212. Tahir Harimî Balcıoğlu, "Ön Söz", *Türk Tarihinde Mezhep Cereyanları*, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1940. [Ön Söz]
213. "Yeni Klasik", *İnsan*, c. III, sy. 13, 1 Nisan 1941, s. 1-2.
214. "San'at ve Cemiyet", *İnsan*, c. III, sy. 13, İstanbul, 1 Nisan 1941, s. 26- 29.
215. "Düşünmenin Zorluğu", *İnsan*, c. III, sy. 14, 1 Mayıs 1941, s. 1-2.

216. "Orijinallik ve Garabet", *İnsan*, c. III, sy. 14, 1 Mayıs 1941, s. 20-21.
217. "Deliliğin Ögünmesi I", *İnsan*, c. III, sy. 14, 1 Mayıs 1941, s. 29-31.
218. "İnsan Sevgisi", *İnsan*, c. III, sy. 15-17, 1 Ağustos 1941, s. 1-3.
219. "Üç Dünya Görüşü", *İnsan*, c. III, sy. 15-17, 1 Ağustos 1941, s. 14-17.
220. "Deliliğin Ögünmesi II", *İnsan*, c. III, sy. 15-17, 1 Ağustos 1941, s. 29-34.
221. "Hüseyin Avni: *Reaya ve Köylü*", *İnsan*, c. III, sy. 15-17, 1 Ağustos 1941, s. 45-46. [Kitap tanıtımı]
222. "Servet Berkin Fikrî İnkişafı", *İnsan*, c. III, sy. 18-19, İstanbul, 24 Nisan 1941, s. 1-4.
223. "Deliliğin Ögünmesi III: Erasmus'tan", *İnsan*, Yıl: 2, c. III, sy. 18-19, Teşrin-i Evvel 1941, s. 40-44.
224. "Abdülhak Şinasi Hisar: *Fehim Bey ve Biz*", *İnsan*, c. III, sy. 18-19, İstanbul, Teşrin-i Evvel 1941, s. 45-47. [Kitap tanıtımı]
225. "Dört Şehir ve Sis", *İstanbul Halkevi Mecmuası*, Tan Matbaası, İstanbul, 1941.
226. "İktisadi Devletçilik", *Ülkü*, c. II, sy. 20, 16 Temmuz 1942. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 101-103]
227. "Eski Maârif, Yeni Maârif", *Ülkü*, c. II, sy. 22, 16 Ağustos 1942, s. 2-3.
228. "Halk ve Aydınlar", *Ülkü*, c. II, sy. 23, 1 Eylül 1942, s. 6-7. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 105-108]
229. "Kültür ve İş", *Ülkü*, III, sy. 29, Kânûn-ı Evvel 1942, s. 2-3.
230. "Yüklü Program Davası", *Ülkü*, c. III, sy. 30, 16 Kânûn-ı Evvel 1942, s. 2-3.
231. "Sosyolojinin Mevzuu ve Usulü", *Sosyoloji Dergisi*, c. I, sy. 1, İstanbul, 1942, s. 3-14.
232. "Cezaevleri ve İstanbul Cezaevine Dair Bir Araştırma", *Sosyoloji Dergisi*, c. I, sy. 1, İstanbul, 1942, s. 299-320.
233. "İslam Feodalizmi", *Sosyoloji Dergisi*, c. I, sy. 1, İstanbul, 1942, s. 250-270. [A. N. Poliak'dan tercüme]
234. "İçtimai Araştırmalar", *Sosyoloji Dergisi*, c. I, sy. 1, İstanbul, 1942, s. 271-320. [Anket örnekleri, köy ve kasaba monografileri]
235. "Kitap Tahlilleri", *Sosyoloji Dergisi*, c. I, sy. 1, İstanbul, 1942, s. 321-350. [Prof. Dr. Gerhard Kessler, *İçtimaiyata Başlangıç*, s. 321-322; Niyazi Berkes, *Ankara Köyleri*, s. 322-324; N.S.B. Gras, *Ekonomik Sosyolojiye Giriş*, s. 324-325; Selahattin Demirkan, *Köy Nasıl Tetkik Edilmelidir?*, s. 326; P. N. Boratav, *Halk Edebiyatı*, s. 326-327; Osman Bayatlı, *Bergama'da Efsaneler, Adetler*, s. 327-328; A. H. Başer, *İktisadi Devletçilik*, s. 328-345; Hüseyin Avni, *Reaya ve Köylü*, s. 347-348; Hüseyin Avni, *1908'de Ecnebi Sermayesine*

- Karşı Kalkışmalar*, s. 346-347; Hüseyin Avni, *Yarım Müstemleke Oluş Tarihi*, s. 347-348; *İş: Felsefe, Ahlak ve İctimaiyat Mecmuası*, s. 349-350]
236. "Muktedir Olmak", *Savaş*, sy. 36, İstanbul, 1942, s. 4.
237. "Hukuk ve Cemiyet", *İş ve Düşünce*, c. VIII, sy. 30-31, İstanbul, 1942, s. 162-164.
238. "Edremit Bölgesi", *Memleket Tetkikleri Konferansı*, İstanbul Eminönü Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Neşriyatı, Rıza Koşkun Matbaası, İstanbul, 1943.
239. "Bilecik Bölgesi", *Memleket Tetkikleri Konferansı*, İstanbul Eminönü Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Neşriyatı, Rıza Koşkun Matbaası, İstanbul, 1943.
240. "Feylozof ve Filolog", *Ülkü*, c. III, sy. 33, 1 Şubat 1943, s. 5-6.
241. "İnsan İdeali", *İnsan*, c. III, sy. 20, İstanbul, 1 Şubat 1943, s. 1-2.
242. "Mecmualar ve Fikir Hayatımız", *Değirmen-Aylık Fikir, San'at ve Ahlak Dergisi*, sy. 5, İstanbul, Şubat 1943, s. 136-138.
243. "İlme ve 'İlmi Hâle' Dair", *İnsan*, c. III, sy. 21, Mart 1943, s. 1-3.
244. "Ahlak Terbiyesi", *Ülkü*, c. III, sy. 31, İstanbul, 1 Mart 1943, s. 5-6.
245. "Çocuk Ruhunun Teşekkülü", *İş ve Düşünce*, c. IX, sy. 34, İstanbul, Nisan 1943, s. 79-83.
246. "Destan ve İnsan I", *İnsan*, c. III, sy. 22, Nisan 1943, s. 3-7.
247. "Destan ve İnsan II", *İnsan*, c. III, sy. 23, Mayıs 1943, s. 3-6.
248. "F. Gladkov", *İnsan*, c. III, sy. 23, Mayıs 1943, s. 16.
249. "Yeni Bilgi Teorisinde Kanun Fikri", *Adımlar*, Yıl: 1, sy. 2, Ankara, Haziran 1943, s. 53-57.
250. "Destan ve İnsan III", *İnsan*, c. III, sy. 24-25, Ağustos 1943, s. 3-6.
251. "Garpte ve Şarkta Tasvir", *İnsan*, c. III, sy. 24-25, Ağustos 1943, s. 18-21. [André Malraux'tan tercüme]
252. "San'atın Psikolojisi", *İnsan*, c. III, sy. 24-25, Ağustos 1943, s. 22-26. [André Malraux'tan tercüme]
253. "Kumar, Piyango, Faiz", *Büyük Doğu*, sy. 2, İstanbul, 24 Eylül 1943, s. 3.
254. "İlim Karşısında Tarih I", *Adımlar*, Yıl: 1, sy. 5, Ankara, Eylül 1943, s. 149-155.
255. "İlim Karşısında Tarih II", *Adımlar*, Yıl: 1, sy. 6, Ankara, Teşrin-i Evvel 1943, s. 182-185.
256. "Felsefî Mektup I", *Adımlar*, Yıl: 1, sy. 7, Ankara, Teşrin-i Sâni 1943, s. 215-217.
257. "Felsefî Mektup II", *Adımlar*, Yıl: 1, sy. 7, Ankara, Teşrin-i Sâni 1943, s. 241. [Muzaffer Şerif'e yazılmıştır.]
258. "Şair ve Kahraman", *Ülkü*, c. III, sy. 31, Kânûn-ı Sâni 1943, s. 2-3.

259. "İçtimai Üst Yapı Olarak Hukuk Tetkiklerine Giriş", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 2, İstanbul, 1943, s. 22-66.
260. "Hukuk Sosyolojisinin Unsurları: Gurvitch'e Dair Birkaç Söz", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 2, İstanbul, 1943, s. 105-106.
261. "Hukuk Sosyolojisinin Objesi ve Problemleri", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 2, İstanbul, 1943, s. 107-170. [Goerges Gurvitch'ten tercüme]
262. "Yeni Felsefe Cemiyeti ve Türkiye'de Felsefe Cemiyeti'nin Tarihçesi", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 2, İstanbul, 1943, s. 358-403.
263. "Dergiler ve Kitaplar", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 2, İstanbul, 1943, s. 404-409. [*Ankara Üniversitesi Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi*, s. 404-409; Emile Durkheim, *İçtimaiyat Usulünün Kaideleri*, s. 409-416]
264. "Kültür Birliği", *Büyük Doğu*, sy. 6, İstanbul, 1943, s. 6. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 9-12]
265. "Prof. Mustafa Şekip Tunç ve Türk Tefekkürü Tarihine Yardımcı Çalışmalar", *İş ve Düşünce*, c. IX, sy. 33, İstanbul, 1943, s. 1-5. [Bu makale daha sonra, "Artist Mustafa Şekip", *Prof. Mustafa Şekip Tunç Jübilesi*, MEB Yayınları, İstanbul, 1944 adlı kitap içerisinde yayınlanmıştır.]
266. "İş, Felsefe, Ahlak ve İçtimaiyat", *İnsan*, c. IX, sy. 33, İstanbul, 1943.
267. "Yazmağa ve Konuşmağa Dair I", *İşte Sanat Edebiyat*, sy. 1, İstanbul, 1944, s. 2-3.
268. "Yazmak ve Konuşmak II", *İşte Sanat Edebiyat*, sy. 2, İstanbul, 1944, s. 3-4.
269. Sigmund Freud, "Ön Söz", *Hayatım ve Psikanaliz*, çev. Selmin Evrim, İnsel Kitabevi, İstanbul, 1944, s. 14-26. [Ön Söz]
270. "Şark-İslam Medeniyetinde Yunan Eserleri", *Tercüme*, c. VI, sy. 31-32, Ankara, 19 Temmuz 1945, s. 161-171.
271. "Mefhum Buhranı", *Ankara Dergisi*, Yıl: 1, sy. 2, Ankara, 1945. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 3-7]
272. İktisadi Sosyoloji Üzerine Notlar", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 3, İstanbul, 1945, s. 3-103.
273. "Rosa Luxemburg'a Göre Sermaye Birikimi", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 3, İstanbul, 1945, s. 223-253. [Lucien Laurat'tan tercüme]
274. "Bizde Türkçülüğü Geciktiren Sebepler-Doğuş-Büyüyüş: Mücerret ve Müşahhas", *İstanbul Mecmuası*, c. V, sy. 53, İstanbul, 1 Şubat 1946, s. 2-3. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 135-141]
275. "Tanzimat Devrinde Türkçülük", *İstanbul Mecmuası*, c. V, sy. 54, 15 Şubat 1946, s. 2-3. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 143-148]

276. "Türkiye Dışında Türkçülük, Realist ve İlmî Türkçülük", *İstanbul Mecmuası*, c. V, sy. 55, 1 Mart 1946, s. 6-7. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 149-153]
277. "Hayalî, Siyasî ve Hakiki Türkçülük", *İstanbul Mecmuası*, c. V, sy. 56, 15 Mart 1946, s. 2-3. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 155-160]
278. "Türkçülük Anlayışımız", *İstanbul Mecmuası*, c. V, sy. 56, 15 Mart 1946, s. 3.
279. "Bizim Terbiyemiz", *İstanbul Mecmuası*, c. I-II, sy. 3, Mart 1946, s. 155-159. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 183-188]
280. "Yeni Sosyoloji Temayülleri", *İstanbul Mecmuası*, c. I-II, sy. 3 Nisan 1946, s. 217-224.
281. "Dante ve Miraç: *Divinia Comedia*'nın İslam Kaynakları", *İstanbul Mecmuası*, c. V, sy. 58, 15 Nisan 1946, s. 4-6.
282. "Descartes ve Skolastik", *İstanbul Mecmuası*, c. V, sy. 59, 1 Mayıs 1946, s. 6-8.
283. "San'ata Dair Düşünceler: Şiir ve Poem", *Akademi, Fikir Hareketleri*, c. I, sy. 1, İstanbul, 1 Mayıs 1946, s. 8-9.
284. "Biz Cemiyete Ne Borçluyuz? Bir Ömür mü? Bir Jest mi?", *İstanbul Mecmuası*, c. VI, sy. 60, 15 Mayıs 1946, s. 3-4.
285. "Millet ve Yurt", *İstanbul Mecmuası*, c. I-II, sy. 5, Mayıs 1946, s. 286-292. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 189-196]
286. "Vicdan İçin Ölçü Nedir?", *İstanbul Mecmuası*, c. VI, sy. 61, 1 Haziran 1946, s. 3-4.
287. "Hristiyanlık ve Puta Tapan Dinler", *İstanbul Mecmuası*, c. VI, sy. 62, 15 Haziran 1946, s. 2-4. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 301-308]
288. "İslamiyet'te Eski Dinlerin İzleri", *İstanbul Mecmuası*, c. VI, sy. 63, 1 Temmuz 1946, s. 4-5.
289. "Demokratik Cemiyetlerde İleri ve Geri", *İstanbul Mecmuası*, c. VI, sy. 64, İstanbul, 15 Temmuz 1946, s. 3-5. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 89-95]
290. "Sürrealizm", *İstanbul Mecmuası*, c. I-II, sy. 7, Temmuz 1946, s. 14-26.
291. "Fransız İhtilali ve Eski Rejim", *İstanbul Mecmuası*, c. VI, sy. 65, 1 Ağustos 1946, s. 3-5.
292. "Existentialisme'in Kökleri I", *İstanbul Mecmuası*, c. VII, sy. 66, 15 Ağustos 1946, s. 2-4.
293. "Sartre ve Existentialisme", *İstanbul Mecmuası*, c. VII, sy. 68, 15 Eylül 1946, s. 2-4.

294. "Existentialisme'in Kökleri II", *İstanbul Mecmuası*, c. VII, sy. 67, 1 Eylül 1946, s. 3-4.
295. "Hürlük ve Mesullük Üzerine Notlar", *İstanbul Mecmuası*, c. VII, sy. 69, 1 Ekim 1946, s. 2-4. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) ve *İnsanî Vatanseverlik* (1998) kitaplarına alınmıştır. s. 77-82; 301-306]
296. "Şark ve Garp", *İstanbul Mecmuası*, c. VII, sy. 70-71, İstanbul, 1 Kasım 1946, s. 2-4. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) ve *İnsanî Vatanseverlik* (1998) kitaplarına alınmıştır. s. 13-18; 307-312]
297. "Yeni Türk Resmi ve Resim Sergileri", *İstanbul Mecmuası*, c. VII, sy. 72-73, 1 Aralık 1946, s. 3-4.
298. "Medeniyette İlerleme ve Gerileme", *İstanbul Mecmuası*, c. VII, sy. 74-75, 31 Aralık 1946, s. 2-4.
299. "Tasavvuf Psikolojisi", *Üniversite Konferansları 1944-1945*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1946, s. 194-206. [Üniversite Serbest Konferansları çerçevesinde 1938'de verilen konferansın metninin ayrı basımıdır.]
300. "Hukukta Apriori Telakkisi ve Pozitif Hukuk", *İleri Hukuk*, c. I, sy. 7, İstanbul, 1946, s. 4-8. [James Goldschidt'ten tercüme]
301. "Millî Sağlık Planı ve Planlaştırma", *İstanbul Mecmuası*, Yıl: IV, c. I-II, sy. 1, Ocak 1947, s. 10-15.
302. "Ön Söz", *Felsefe Tercümelei*, c. I, sy. 1, İstanbul, Ocak 1947, s. 1-5.
303. "Millet Nedir, Ne Değildir?", *İstanbul Mecmuası*, c. I-II, sy. 2, Şubat 1947, s. 83-93. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 169-181]
304. "Büyük Hareket Adamları: İmâm-ı Âzam Ebû Hânife", *Hareket*, sy. 4, Haziran 1947, s. 8.
305. "Tarih Şuuru ve Vatan", *İstanbul Mecmuası*, c. I-II, sy. 6, Haziran 1947, s. 343-354. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 197-211]
306. "İznik: Bir Göl Başında Görülen Tarih", *İstanbul Mecmuası*, c. I-II, sy. 8, Ağustos 1947, s. 80-89. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 243-254]
307. "Bir Tarih Felsefesi Mümkün müdür? I", *İstanbul Mecmuası*, c. I-II, sy. 9, Eylül 1947, s. 126-135. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 213-242]
308. "Bir Tarih Felsefesi Mümkün müdür? II", *İstanbul Mecmuası*, c. I-II, sy. 10, Ekim 1947, s. 199-213. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 213-242]
309. "Faşist Olmayan Bir İtalyan Felsefecisi: Croce", *İstanbul Mecmuası*, c. I-II, sy. 11, Kasım 1947, s. 254-267.

310. "Bergson'un Ahlak ve Din Felsefesi", *İstanbul Mecmuası*, c. I-II, sy. 12, Aralık 1947, s. 298-304.
311. "Takdire Uğramış Olan Muhtıraların Kısaltılmışı", *Felsefe Tercümelere*, c. I, sy. 1, İstanbul, 1947, s. 80-97. [Maine de Birand'dan tercüme]
312. Türk Felsefe Dilinin Gelişmesi", *Felsefe Tercümelere*, c. I, sy. 1, İstanbul, 1947, s. 135-143.
313. "Mekteplerimizde Ceza ve Disiplin Meselesi", *Bilgi*, c. I, sy. 4, İstanbul, 1947.
314. "İnsani İlimler Mümkün müdür?", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 4-5, İstanbul, 1947, s. 1-51.
315. "Sosyolojinin Dalları", *Sosyoloji Dergisi*, c. II; sy. 4-5, İstanbul, 1947, s. 134-145.
316. "Amsterdam'daki Milletlerarası Onuncu Felsefe Kongresi", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 4-5, İstanbul, 1947, s. 259-268.
317. "Les Sciences Humaines sont-elles possibles?", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 4-5, İstanbul, 1947, s. 359-414.
318. "Les Branches de la Sociologie", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 4-5, İstanbul, 1947, s. 462-476.
319. "Croniques", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 4-5, İstanbul, 1947, s. 477-481. [Amsterdam 10. Uluslararası Felsefe Kongresinin seçilmiş bildirileri]
320. "Comptes Rendues", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 4-5, İstanbul, 1947, s. 482-501 ve 506-552.
321. "Kitap Tahlilleri", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 4-5, İstanbul, 1947, s. 289-357. [Macit Gökberk, *Kant ile Herder'in Tarih Anlayışları*, s. 289; Pitirim A. Sorokin, *Yüzyılımızın Sosyoloji Nazariyeleri*, s. 289-290; Nurettin Topçu, *Toplumbilim*, s. 290-291; Ali Fuat Gedik, *Hukuk ve Sosyologlar*, s. 291-292; E. Durkheim, *Ahlak ve Hukuk Kaideleri Hakkında Dersler*, s. 292-293; *Sosyal Hukuk ve İktisat Mecmuası*, s. 293-294; *İktisadi Yürüyüş*, s. 294; Tahir Taner, *Kriminolojik İstatistik*, s. 294-295; Celaleddin İzmirli, *İhvân-ı Safâ Felsefesi ve İslam'da Tekâmül Nazariyesi*, s. 295; Takiyettin Mengüçoğlu, *Kant ve Scheler'de İnsan Telakkisi*, s. 296-297; Nurettin Ş. Kösemihal, *Sosyal Doktrinler Tarihi*, s. 297; Hazım Berge, *Sosyoloji*, s. 297; G. Gurvitch, *la Sociologie de XXème Siècle En deux volumes*, s. 298-299; H. Z. Ülken, *Ahlak*, s. 299-300; H. Z. Ülken, *Sosyolojiye Giriş*, s. 300-301; H. Z. Ülken, *Millet ve Tarih Şuuru*, s. 301-302; H. Z. Ülken, *İslam Medeniyetinde Tercümelere ve Tesirler*, s. 302-303; H. Z. Ülken, *İslam San'atı*, s. 303; M. Halbwachs, *İçtimaî Morfoloji*, s. 303-304; *İçtimaî Sosyoloji Konferansları*, s. 134-145; Eugéné Dupréel, *Sociologie Générale*, s. 223-228; M. Kaplan, *Namık Kemal Hayatı ve Eserleri*, s. 305; M. Kaplan, *Tevfik Fikret ve Şiiri*, 305-306; G. Murphy, *Personality, A Biosocial Approach to Origins and*

- Structure*, s. 306-307; Pitirim A. Sorokin, *Society, Culture and Personality, Their Structure and Dynamics; A System of General Sociology*, s. 307-308; V. McLennan Thompson, *Labor Problems in Southeast Asia*, s. 308-309; W. Whitman, *The Pueblo Indians of San Ildefonso*, s. 309; Hadley Co-untry, *Understanding Man's Social Behavior*, s. 310; W. F. Ogburn, M. F. Nimkoff, *A Handbook of Sociology*, s. 310-313; E. R. Groves, H. E. Moore, *Introduction to Sociology*, s. 313-318; Muzaffer Şerif, *An Outline of Social Psychology*, s. 318-321; *Cahiers Internationaux de Sociologie. Editions du Seuil*, s. 322; *Archives de Philosophie du Droit et de Sociologie Juridique*, s. 323; J. Haesaerts, *Essai de Sociologie*, s. 328-332; Gaston Bouthoul, *Traité de Sociologie*, s. 332-335; Victor Zoltowski, *Contribution à la Théorie Expérimentale de Connaissance*, s. 335-337; Léon Husson, *Les Transformations de la Responsabilité*, s. 337-340; Jean Stoetzel, *Théorie des Opinions*, s. 340-342; Jean Stoetzel, *L'étude Expérimentale des Opinions*, s. 342-344; R. Bonnardel, *L'adaptation de l'homme à son métier*, s. 344; Jean Cazeneuve, *La Psychologie du Prisonnier de Guerre*, s. 345; Jean-Philippe Robert, *Deux Humanités (Orient et Occident)*, s. 345-346; Jules Monnerot, *Les faits sociaux ne sont pas des choses*, s. 346-348; Ferdinand Tönnies, *Communauté et Société*, s. 348-351; J. Leif, *La Sociologie de Tönnies*, s. 351; Wilhelm Dilthey, *Introduction à l'étude des sciences humaines*, s. 351-353; Dilthey, *Le Monde de l'esprit*, s. 353-354; Léon Husson, *Eléments de Morale Sexuelle*, s. 354-356; Marcel Mauss, *Manuel d'ethnographie*, s. 356-357]
322. "Türk Destanına Doğru", *Hareket Fikir ve Sanat Mecmuası*, sy. 12, İstanbul, Şubat 1948, s. 2-3.
323. "Gandi'nin Nutuklarından", *Hareket Fikir ve Sanat Mecmuası*, sy. 13, İstanbul, Mart 1948, s. 10-12.
324. "Türk Milletinin Teşekkülü", *Hareket Fikir ve Sanat Mecmuası*, sy. 18, İstanbul, Ağustos 1948, s. 1-16. [Bu makale, hem *Millet ve Tarih Şuuru* (2013) kitabına, s. 305-338; hem de *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 90-108]
325. "Laikliğin Tekâmülü", *İstanbul Mecmuası*, sy. 1-3, İstanbul, 1948, s. 15-20.
326. "Spinoza", *İstanbul Mecmuası*, sy. 1-3, İstanbul, 1948, s. 79-87. [Spinoza'dan tercüme]
327. "Surat Dili", *Muhit*, sy. 3, İstanbul, 1948, s. 8-9.
328. "Millet ve Destan", *Şadırvan*, c. I, sy. 1, 1 Nisan 1949, s. 6-7.
329. "Bir Fetih Destanına Başlangıç", *Şadırvan*, c. I, sy. 1, İstanbul, 8 Nisan 1949, s. 9-10. [Şiir]
330. "Wagner ve Alman Destanı", *Şadırvan*, c. I, sy. 2, İstanbul, 15 Nisan 1949, s. 6-7.

331. "Büyük San'atkarın Elinde Millî Efsane", *Şadırvan*, c. I, sy. 5, İstanbul, 29 Nisan 1949, s. 4-5.
332. "Hakiki Destan-Yapma Destan: Halk Değişini Yakalayabilmek", *Şadırvan*, c. I, sy. 8, İstanbul, 20 Mayıs 1949, s. 4-5.
333. "Millet", *Hareket Fikir ve Sanat Mecmuası*, sy. 27, İstanbul, Mayıs 1949, s. 12-13.
334. "İşte Gerçek Destan", *Şadırvan*, c. I, sy. 10, İstanbul, 3 Haziran 1949, s. 4-5.
335. "Kültür ve Medeniyet", *Hareket Fikir ve Sanat Mecmuası*, sy. 28, İstanbul, Haziran 1949, s. 2-3. [*İnsanî Vatanseverlik* (1998) kitabına alınmıştır. s. 279-288]
336. "San'atta Moderne Giden Üç Merhale", *Şadırvan*, c. I, sy. 12, İstanbul, 17 Haziran 1949, s. 5.
337. "Ebu'l-Bereqât Bağdadî", *Felsefe Arkivi*, c. II, sy. 3, İstanbul, Haziran 1949, s. 119-127.
338. "Ernst von Aster ve Bilgi Teorisi", *Felsefe Arkivi*, c. II, sy. 3, İstanbul, Haziran 1949, s. 50-62.
339. "Özenti San'atı", *Şadırvan*, c. I, sy. 18, İstanbul, 29 Temmuz 1949, s. 4.
340. "İçtimaî Bünyemiz ve Öğretim Sistemi", *Bilgi*, c. III, sy. 29, 1 Eylül 1949, s. 6-9.
341. "Şehnâme", *Şadırvan*, c. I, sy. 24, İstanbul, 9 Eylül 1949, s. 2-3.
342. "Firdevsî (934-1020) ve Şark Rönesans'ı", *Şadırvan*, c. I, sy. 26, İstanbul, 23 Eylül 1949, s. 2.
343. "Filozof Mehmet İzzet", *Bilgi* [Ziya Gökalp Sayısı], c. III, sy. 31, İstanbul, 1 Kasım 1949, s. 2.
344. "Her Yaratış Bir Aşımın Çiçeğidir", *Şadırvan*, c. II, sy. 34, İstanbul, 18 Kasım 1949, s. 3.
345. "Deux aspects des êtres (Complementarite philosophie): Xe Congrès International de philosophie d'Amsterdam", *Felsefe Arkivi*, c. II, sy. 3, İstanbul, Haziran 1949, s. 110-118.
346. "Milletin İsteddiği İktisat", *Türkiye Endüstri Ticaret Mecmuası*, sy. 24 (5), İstanbul, 1949, s. 2-11.
347. "Anadolu Destanına Giriş", *Şadırvan*, 1949.
348. "Ziya Gökalp", *Bilgi*, c. III, sy. 31, 1949.
349. "Sociologie et Philosophie", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 6, İstanbul, Ekim 1950, s. 69-84.
350. "Karataş Köyü Monografisi", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 6, İstanbul, İstanbul, Ekim 1950, s. 85-103. [Nurettin Şazi Kösemihal ve Cahit Tanyol'la birlikte]

351. "La Sociologie Rurale en Turquie", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 6, İstanbul, İstanbul, Ekim 1950, s. 104-116.
352. "Sociology in Turkey", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 6, İstanbul, Ekim 1950, s. 142-149.
353. "Kongreler", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 6, İstanbul, Ekim 1950, s. 134-168. ["Oslo'da Kurulan Milletlerarası Sosyoloji 1. Kongresi", s. 134-136; "Roma'da Aile Cemiyeti", s. 136-137; "Türk Sosyoloji Cemiyeti", s. 137-138; "Türkiye'de Sosyoloji Cemiyeti 1. Kongresi", s. 138-139; "Dil Kurultayı", s. 149-150; "XIV. Milletlerarası Sosyoloji Kongresi", s. 150-153. "Yabancı Dilde Yayınlar", *Sosyoloji Dergisi*, sy. 6, İstanbul, Ekim 1950, s. 160-168. [Ch. Bettelheim, *Initiation aux recherches sur les idéologies économiques et les réalités sociales*, s. 160; R. Bastide, *Initiation aux recherches sur l'interpénétration des civilisations*, s. 160; Marcel Cohen, *Société et Langage-Autour et Vocabulaire*, s. 161; Henri Lévy-Bruhl, *Initiation aux recherches de sociologie juridique*, s. 161; Ch. Bettelheim, *Commentés se mène une enquête sociologique*, s. 161; Ch. Bettelheim, *Enquête de Sociologie sur la ville d'Auxerre*. 162; Bernard Durel Hauck, *Economie politique et problèmes de travail*, s. 162; *Echanges Sociologiques II*, s. 162; René Crozet, *Villes entre Loire et gironde*, s. 163; Georges Gurvitch, *La vocation actuelle de la sociologie*, s. 163-164; Marcel Mauss, *Sociologie et Anthropologie*, s. 164-165; Maurice Halbwachs, *La mémoire collective*, s. 165; René Clemens, *Travaux de Séminaire de Sociologie de la Faculté de Droit de Liège*, s. 165; Marcel R. Reinhardt, *Histoire de la population mondiale, de 1700-1948*, s. 166; Louis Chevalier, *Le problème démographique Nord-Africain*, s. 166; Jacques Maquet, *Sociologie de la connaissance*, s. 167; R. Jarry-Guéroult, *L'ordre et le libre-arbitre dans les sociétés humaines*, s. 168; *Cahiers Internationaux de Sociologie*, s. 168]
354. "İlim ve Cemiyet", *Ticaret Dünyası*, sy. 8, İstanbul 1950, s. 1.
355. "La vie familiale en Turquie", *Revue des Familles dans le Monde*, No: 1, 1950.
356. "Terbiyecilerimiz: Büyük Bir Yol Gösterici", *Bilgi*, c. IV, sy. 40, 1950.
357. "Türk Ailesi", *Familles Dans Le Monde*, sy. 2, Helsinki, 1950.
358. "Türk Ailesinin Hukukî Bünyesi", *Familles Dans Le Monde*, sy. 2, Helsinki, 1950.
359. "Yüksek Öğretmen Okulu", *Ticaret Dünyası*, sy. 65, İstanbul, 1950, s. 2-4.
360. "Müteşebbis İnsan Mektebi", *Ticaret Dünyası*, sy. 69, İstanbul, 5 Mart 1951, s. 1-3.
361. "Radyonun İçtimaî Tesirleri Üzerine Sosyolojik Anket", *Sosyoloji Dünyası*, c. I, sy. 1, İstanbul, Temmuz 1951.

362. "Üniversite Sitesi I", *Sosyoloji Dünyası*, c. I, sy. 1, İstanbul, Temmuz 1951, s. 4-7.
363. "Türkiye'de Köy Sosyolojisi", *Sosyoloji Dünyası*, c. I, sy. 1, İstanbul, Temmuz 1951, s. 22-27.
364. "Sosyolojinin Sınırları", *Sosyoloji Dünyası*, c. I, sy. 1, İstanbul, Temmuz 1951, s. 38-43.
365. "1950 Zurich Milletlerarası Sosyoloji Kongresi", *Sosyoloji Dünyası*, c. I, sy. 1, İstanbul, Temmuz 1951, s. 48-52.
366. "XV'nci Sosyoloji Kongresi", *Sosyoloji Dünyası*, c. I, sy. 2, Temmuz 1951, s. 54-55.
367. "Türk Folklor Araştırmaları", *Türk Folklor Araştırmaları*, c. II, sy. 31, İstanbul, Şubat 1952, s. 481-483.
368. "Hilmi Ziya Ülken, *Materyalizme Reddiye*", *Hürses*, c. II, sy. 446, 21 Mart 1952, s. 2.
369. "Millî Destan ve Folklor", *Türk Folklor Araştırmaları*, c. II, sy. 33, İstanbul, Nisan 1952, s. 513-514.
370. "Sociometry", *Sosyoloji Dünyası*, c. I, sy. 2, İstanbul, Ekim 1952, s. 13-15.
371. "Osmanlı Tarihinde ve Bugün 'İçtimaî Metabolizma' Hadisesine Dair Notlar", *Sosyoloji Dünyası*, c. I, sy. 2, İstanbul, Ekim 1952, s. 39-42.
372. "İnsan ve Çevresi (L'homme et son milieu)", *Actes Du XVIe Congrès International de Sociologie*, c. II, Publication de la Faculté des Lettres de l'Université d'Istanbul, İstanbul, 1952, s. 215-218.
373. "Metotta Birliğe Doğru (Vers l'unité des méthodes)", *Actes dit XVème Congrès International de Sociologie*, Publication de ta Faculté de Lettres de l'Université d'Istanbul, c. II, İstanbul, 1952, s. 268-271.
374. "Sosyal Asimilasyonda Ruhî ve Fikrî Amiller (Le facteur spirituel dans l'assimilation sociale)", *Actes du XXe Congrès International de Sociologie*, c. II, Publication de la Faculté des Lettres de L'Université d'Istanbul, İstanbul, 1952, s. 272-277.
375. "L'Orient et l'Occident", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 7, İstanbul, 1952, s. 5-22.
376. "Les Tensions Sociales et les Relations Interculturelles", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 7, İstanbul, 1952, s. 109-121.
377. "Kitap ve Dergi Tahlilleri", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 7, İstanbul, 1952, s. 148-177. [Paul Descamp, *Tecrübî Sosyoloji*, s. 148; Dr. Ernest Hirsch, *Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi*, s. 149; P. Saintyves, *Folklör El Kitabı*, s. 149-150; Dr. Bedi Ziya Egemen, *Din Psikolojisi*, s. 150-151; Corrado Gini, *Démographie et Sociologie*, s. 151-152; Mümtaz Turhan, *Kültür Değişmeleri*, s. 152-153; Giorgio del Vecchio, *Hukuk Felsefesi Dersleri*, s. 153-157; Reşit

- Saffet Atabinen, *Les apports Turcs dans le peuplement et la Civilisation de l'Europa Orientale*, s. 157-159; H.A.R. Gibb, *Les tendances Modernes de l'Islam*, s. 159-163; Uriel Heyd, *Foundation of Turkish Nationalism*, s. 163-165; Arnold J. Toynbee, *L'Histoire un Essai d'Interprétations*, s. 165-166; W. C. Smith, *Modern Turkey, Islamic Reformation*, s. 166-167; Abd-al-Fattah İbrahim, *Dirâsat fî l-İctimâs*, s. 167-168; Abu Khaldun Satı al-Husrî, *Naşv Al-Fıkra Al-Qavimya*, s. 169-170; J. Leclercq, *Introduction à la Sociologie*, s. 170-172; Emile Callot, *La Société et son Environnement*, s. 172-174; David Krech, R. S. Crutchfield, *Théorie et Pratique de Psychologie Sociale*, s. 175-177]
378. "Humanisme et Education en Orient et en Occident", UNESCO Yayınları, Paris, 1952, s. 1-21.
379. *Şark ve Garp*, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Yayınları, İstanbul, 1953. [UNESCO'nun Aralık 1951'de Yeni Delhi'de düzenlemiş olduğu *Humanisme et éducation en Orient et en Occident* (Doğu ve Batı'da Hümanizm ve Eğitim) adlı konferansta sunulan müzakereler hakkında hazırlanmış 27 sayfalık bir kitapçıktır.]
380. "Fikir Yazısının Karşılaştığı Güçlükler", *Türk Dili*, c. II, sy. 17, Ankara, 1 Şubat 1953, s. 260-266.
381. "Hukuk ve Cemiyet", *İş ve Düşünce*, c. XIX, sy. 138, İstanbul, 1 Şubat 1953, s. 162-164. [Bu makale daha önce *İş ve Düşünce* dergisinde yayınlanmıştır. Bkz. "Hukuk ve Cemiyet", *İş ve Düşünce*, c. VIII, sy. 30-31, İstanbul, 1942, s. 162-164]
382. "Kültürümüzün Temelleri", *İleri Hukuk*, sy. 94, İstanbul, 1 Nisan 1953, s. 1585-1586.
383. "Köyden Şehre Göç", *Gayret*, sy. 17, İzmir, Mayıs 1953, s. 4-5.
384. "Fatih Devrinde Fikir ve Kültür Hayatı", *Sosyoloji Dünyası*, c. I, sy. 3, İstanbul, Temmuz 1953, s. 4-10.
385. "Türkiye'de İş Göçleri", *Sosyoloji Dünyası*, c. I, sy. 3, İstanbul, Temmuz 1953, s. 19-25.
386. "Medeniyetimizin Değerler Sistemi", *Türk Düşüncesi*, c. I, sy. 1, İstanbul, 1 Aralık 1953, s. 13-16. [*İnsanî Vatanseverlik* (1998) kitabına alınmıştır. s. 313-317]
387. "Değerlerin Dolaşımı", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 8, İstanbul, 1953, s. v-vi.
388. "La Circulation des Valerus", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 8, İstanbul, 1953, s. 26-38.
389. "Kitap ve Dergi Tahlilleri", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 8, İstanbul, 1953, s. 136-145. ["Fransız Sosyoloji Enstitüsü 1951-1952 Çalışmaları": P. Metais,

- Arkaik Cemiyetlerde Paranın Muhtelif Manzaraları*, s. 136-139; Abu Khal-dun Satı el-Husri, *Ara va vahadis f'l-ilm va'l-ahval va'l-Caqaqa*, s. 139-142; Dr. Sabri F. Ülgener, *İktisadî İnhitat Tarihimizin Ahlak ve Zihniyet Meselesi*, s. 142-145]
390. "Keyserling'e Göre Türkler", *Türk Düşüncesi*, c. I, sy. 2, İstanbul, 1 Ocak 1954, s. 110-113.
391. "Türk Düşüncesi ve Dergilerimiz", *Türk Düşüncesi*, c. I, sy. 2, İstanbul, 1 Ocak 1954, s. 82-95.
392. "Tarih Boyunca İnsan İdeali", *Türk Düşüncesi*, c. I, sy. 3, İstanbul, 1 Şubat 1954, s. 165-172. [*İnsanî Vatanserverlik* (1998) kitabına alınmıştır. s. 247-258]
393. "Anadolu Köylerine Dair Ciddî Araştırmalar I", *Türk Düşüncesi*, c. I, sy. 3, İstanbul, 1 Şubat 1954, s. 188-191.
394. "Anadolu Köylerinde Tetkikler II", *Türk Düşüncesi*, c. I, sy. 4, İstanbul, 1 Mart 1954, s. 276-280. [Paul Stirling'den]
395. "Bugünün İnsanı", *Türk Düşüncesi*, c. I, sy. 4, İstanbul, 1 Mart 1954, s. 244-249. [*İnsanî Vatanserverlik* (1998) kitabına alınmıştır. s. 259-267]
396. "Bugünün İnsanı II", *Türk Düşüncesi*, c. I, sy. 5, İstanbul, 1 Nisan 1954, s. 358-364. [*İnsanî Vatanserverlik* (1998) kitabına alınmıştır. s. 269-278]
397. "UNESCO ve Milletler Anlaşması Fikri II", *Kültür Dünyası*, sy. 4, Ankara, 15 Nisan 1954, s. 6-8.
398. "Anadolu Köylerine Dair Araştırmalar III", *Türk Düşüncesi*, c. I, sy. 6, 1 Mayıs 1954, s. 435-438.
399. "UNESCO ve Milletler Anlaşması Fikri I", *Kültür Dünyası*, sy. 3, Ankara, 15 Mart 1954, s. 1-4.
400. "Determinizm Problemi I", *Türk Düşüncesi*, c. II, sy. 7, İstanbul, 1 Haziran 1954, s. 2-9.
401. "Determinizm Problemi II", *Türk Düşüncesi*, c. II, sy. 8, İstanbul, 1 Temmuz 1954, s. 85-95.
402. "Guardini'nin Kudret Hakkında Düşünceleri", *Türk Düşüncesi*, c. II, sy. 9, İstanbul, 1 Ağustos 1954, s. 178-183.
403. "Bir Tarih Kitabı ve Türkler", *Türk Düşüncesi*, c. II, sy. 10, İstanbul, 1 Eylül 1954, s. 257-266.
404. "Anadolu Köylerine Dair Araştırmalar IV", *Türk Düşüncesi*, c. II, sy. 8, 1 Ağustos 1954; sy. 11, 1 Ekim 1954, s. 184-191. [Paul Stirling'in Sakaltutan Köyü Etüdünden]
405. "Spengler'e Göre İslamiyet", *Türk Düşüncesi*, c. II, sy. 11, İstanbul, 1 Ekim 1954, s. 322-325.

406. "Anadolu Köylerine Dair Araştırmalar V", *Türk Düşüncesi*, c. II, sy. 11, İstanbul, 1 Ekim 1954, s. 372-381. [Paul Stirling'in Sakaltutan Köyü Etüdünden]
407. "Ziya Gökalp", *Bilgi*, c. VIII, sy. 90-91, İstanbul, Ekim-Kasım 1954.
408. "Kültür ve Medeniyet", *Türk Düşüncesi*, c. III, sy. 13, İstanbul, 1 Aralık 1954, s. 6-12. [Bu makale daha önce *Hareket Fikir ve Sanat Mecmuası*nda yayınlanmıştır. Bkz. "Kültür ve Medeniyet", *Hareket Fikir ve Sanat Mecmuası*, sy. 28, İstanbul, Haziran 1949, s. 2-3]
409. "Bir Kitap Münasebetiyle: Tanzimat ve Büyük Reşit Paşa", *Türk Dili*, c. IV, sy. 39, Ankara, 1 Aralık 1954, s. 135-140.
410. "Basın Tarihi Tetkikleri I: Cemiyette İlk Basın Hareketleri", *Siyasi İlimler Mecmuası*, c. XXIV, sy. 285, Ankara, Aralık 1954, s. 299-317.
411. "Yakın Doğu'da Temel Eğitim", *Doğu Batı*, sy. 14, İstanbul, 1 Aralık 1954, s. 1-7.
412. "İbn Sînâ'nın Tıbbı Dair Bir Münakaşası", *Türkiyat Mecmuası*, c. XI, İstanbul, 1954, s. 101-114.
413. "Sosyolojiye Giriş", *Ankara Barosu Dergisi*, sy. 4, Ankara, 1954, s. 414-417.
414. "Kitabiyat: İslam Akaidine Dair Eski Metinler: Ebû Mansur-i Mâtürîdî'nin İki Eseri", *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, c. I, sy. 1-4, İstanbul, 1954, s. 155-156.
415. "Remzi Oğuz Arık", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. III, sy. 1-2, Ankara, 1954, s. 81-82.
416. "Yusuf Ziya Yörükân (1887-1954)", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. III, sy. 1-2, Ankara, 1954, s. 89-92.
417. "Sociology in Turkey", *Ghurye Felicitaion Volume*, edit by. Kapadia, Bombay, 1954, s. 48-57. [Bu makale daha önce *Sosyoloji Dergisi*nde yayınlanmıştır. Bkz. "Sociology in Turkey", *Sosyoloji Dergisi*, sy. 6, İstanbul, Ekim 1950, s. 142-149]
418. "Dünya Sosyoloji Kongresi", *Kültür Dünyası*, sy. 26-27, İstanbul, 1954.
419. "De l'hétérogénéité Ethnique et Vers l'Homogénéité Culturelle", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 9, İstanbul, 1954, s. 1-11.
420. "Millî Eğitim Bakanlığı Yüksek Makamına", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 9, İstanbul, 1954, s. 59-67.
421. "Kitap ve Dergi Tahlilleri", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 9, İstanbul, 1954, s. 169-174. [Armand Cuvillier, *Qui va la sociologie Française, avec une étude d'Emile Durkheim*, s. 169-171; *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s. 172-174]
422. "Kapalı Çarşı ve Orta Çağ İktisadı", *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, sy. 156, 1 Ocak 1955, s. 8-9.

423. “Basın Tarihi Tetkikleri II: Modern Basının Doğuşu”, *Siyasî İlimler Mecmuası*, c. XXIV, sy. 286, Ankara, 1 Ocak 1955, s. 352-364.
424. “Mevlânâ ve Muhiti”, *Türk Düşüncesi*, c. III, sy. 14, İstanbul, 1 Ocak 1955, s. 82-91.
425. “Basın Tarihi Tetkikleri III: Modern Basın”, *Siyasî İlimler Mecmuası*, c. XXIV, sy. 287, Ankara, 1 Şubat 1955, s. 403-415.
426. “Basın Tarihi Tetkikleri IV: Türk Basın Tarihinden Notlar”, *Siyasî İlimler Mecmuası*, c. XXIV, sy. 288, Ankara, 1 Mart 1955, s. 450-455.
427. “İrade ve Telkin I”, *Türk Düşüncesi*, c. III, sy. 16, İstanbul, 1 Mart 1955, s. 246-251.
428. “Bir Münzevi’ye Cevap”, *Türk Düşüncesi*, c. III, sy. 17, İstanbul, 1 Nisan 1955, s. 286-289. [Bahse konu olan makale: Bir Münzevi, “Bergson ve İndeterminisme”, *Türk Düşüncesi*, c. III, sy. 15, 1 Şubat 1955, s. 209-211]
429. “İrade ve Telkin II”, *Türk Düşüncesi*, c. III, sy. 17, İstanbul, 1 Nisan 1955, s. 331-336.
430. “Basın Tarihi Tetkikleri V: İlk Türk Matbaasının Eserleri”, *Siyasî İlimler Mecmuası*, c. XXV, sy. 290, Ankara, 1 Mayıs 1955, s. 75-84.
431. “Basın Tarihi Tetkikleri VI: Müteferrikayı Takip Edenler”, *Siyasî İlimler Mecmuası*, c. XXV, sy. 291, Ankara, 1 Haziran 1955, s. 110-114.
432. “Basın Tarihi Tetkikleri VII: Türk Gazeteciliği Doğuyor”, *Siyasî İlimler Mecmuası*, c. XXV, sy. 292, Ankara, 1 Temmuz 1955, s. 150-156.
433. “Basın Tarihi Tetkikleri VIII: Türk Gazeteciliğinde Yabancı Bir Sima: Alexandre Black Kimdir?”, *Siyasî İlimler Mecmuası*, c. XXV, sy. 293, Ankara, Ağustos 1955, s. 188-189.
434. “Mektep Kitapları”, *Yeni Öğretmen*, c. II, sy. 21, 1 Ağustos 1955, s. 18-19.
435. “Basın Tarihi Tetkikleri IX: İlk Türk Gazetesi: *Takvim-i Vekâyi*”, *Siyasî İlimler Mecmuası*, c. XXV, sy. 294, Ankara, 1 Eylül 1955, s. 219-222.
436. “Filozof Mehmet İzzet”, *İş ve Düşünce*, c. XVIII, sy. 170, İstanbul, 1 Ekim 1955, s. 134-135. [Bu makale daha önce *Bilgi* dergisinde yayımlanmıştır. Bkz. “Filozof Mehmet İzzet”, *Bilgi* (Ziya Gökalp Sayısı), c. III, sy. 31, İstanbul, 1 Kasım 1949, s. 2]
437. “Basın Tarihi Tetkikleri X: Tanzimat’ta *Takvim-i Vekâyi*”, *Siyasî İlimler Mecmuası*, c. XXV, sy. 297, Ankara, 1 Aralık 1955, s. 316-321.
438. “Kapalıçarşı ve Orta Çağ İktisadı”, *Türk Ekonomisi*, c. XII, sy. 138, Ankara, 1 Aralık 1955, s. 371-373. [Bu makale daha önce *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*’nde yayımlanmıştır. Bkz. “Kapalı Çarşı ve Orta Çağ İktisadı”, *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni*, sy. 156, 1 Ocak 1955, s. 8-9]

439. "Müslümanlıkta Reform Lazım mıdır? Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken'in Cevabı", *Türk Düşüncesi*, c. III, sy. 16, 1955, s. 53-55.
440. "UNESCO ve Tarih Öğretimi", *Yeni Öğretmen*, c. II, sy. 19, 1955, s. 11-12.
441. "İbn Sînâ'nın Din Felsefesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. IV, sy. 1-2, Ankara, 1955, s. 81-94.
442. "Türk Folkloru Araştırmaları", *Türk Folklor Araştırmaları*, c. IV, sy. 80, İstanbul, 1956, s. 1265-1266.
443. "Kültürümüzün Temelleri", *Yeni Adam Mecmuası*, sy. 753, Ankara, 15 Ocak 1956, s. 4-8. [Bu makale daha önce *İleri Hukuk* dergisinde yayınlanmıştır. Bkz. "Kültürümüzün Temelleri", *İleri Hukuk*, sy. 94, İstanbul, 1 Nisan 1953, s. 1585-1586]
444. "Basın Tarihi Tetkikleri XI", *Siyasî İlimler Mecmuası*, sy. 299, Ankara, 1 Şubat 1956.
445. "Folklor El Kitabı", *Türk Folklor Araştırmaları*, c. IV, sy. 80, İstanbul, 1 Mart 1956, s. 1265-1266.
446. "Ahlak Meselesi Etnografya ile Hallolur mu?", *Türk Folklor Araştırmaları*, c. IV, sy. 82, 1 Mayıs 1956, s. 1297-1298.
447. "II. Dünya Sosyoloji Kongresi", *Kültür Dünyası*, sy. 26-27, Temmuz-Ağustos 1956, s. 34.
448. "III. Dünya Sosyoloji Kongresi (Liège 1953)", *Kültür Dünyası*, sy. 26-27, Ankara, Temmuz-Ağustos 1956, s. 3-4.
449. "Ziya Gökalp", *İş ve Düşünce*, c. XXII, sy. 181, İstanbul, 1 Eylül 1956, s. 7-8.
450. "Filozof İzzet", *Bilgi*, c. IX, sy. 105, İstanbul, 1 Aralık 1956, s. 6-7.
451. "Sosyoloji Problemi", *Bilgi*, c. IX, sy. 107, 1956.
452. "Le Droit Coutumier et le Code Civil", *Annales de la Faculté de Droit d'Istanbul*, c. V, sy. 6, İstanbul, 1956, s. 89-92.
453. "Twine Parts of Turkish World (Türk Dünyasının İkiz Parçaları)", *The Voice of Turkistan*, sy. 2, Ankara, 1956, s. 21-25.
454. "Türkiye'de Mülteciler Meselesine Ait Bibliyografik Bir Çalışma (*Un Aperçu Bibliographique du Problème des Réfugiés en Turquie*)", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 10-11, İstanbul, 1956, s. 106-114.
455. "Gönen Bölge Monografisi", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 10-11, İstanbul, 1956, s. 115-155. [Ayda N. Tanyeli ile ortak çalışma]
456. "Derebeyliğe Tarihi Bir Kategori mi yoksa İhtimai Bir Şekil mi Demek Daha Doğru Olur? (La Féodalité est-elle une Catégorie Historique ou Bien Une Forme Sociale?)", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 10-11, İstanbul, 1956, s. 155-162.

457. “UNESCO Tarafından Davet Edilip Şam’da Toplanan Orta Doğu Memleketlerinde İçtimaî İlimler Hakkında Rapor”, *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 10-11, İstanbul, 1956, s. 163-171.
458. “İkinci Dünya Sosyoloji Kongresi (Liege) 1953”, *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 10-11, İstanbul, 1956, s. 186-191.
459. “Aşk Ahlakı”, *Türk Düşüncesi*, c. VI, sy. 35, İstanbul, 1 Ocak 1957, s. 9-13.
460. “Basın Tarihi Tetkikleri XII”, *Siyasî İlimler Mecmuası*, sy. 317, Ankara, 1 Mart 1957.
461. “Demir Perde Gerisinde Sosyoloji”, *İş ve Düşünce*, c. XXIII, sy. 187-188, İstanbul, Mart-Nisan 1957, s. 3-4.
462. “Gazzâlî ve Felsefe (1058-1111)”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1955, c. IV, sy. 3-4, Ankara, 1957, s. 98-121.
463. “Fârâbî ve İbn Sînâ’nın Garb Orta Çağ Düşüncesi Üzerinde Tesirine Dair Yeni Bazı Münakaşalar”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1955, c. VI, sy. 1-4, Ankara, 1957, s. 27-34.
464. “Bediî Değerin İçtimaî Rolü (La Réalisation sociale de la valeur esthétique)”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yıllık Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 1956, c. I, sy. 5, Ankara, 1957, s. 29-44.
465. “Milletlerarası Sosyoloji Kongresi”, *İş ve Düşünce*, c. XXIII, sy. 195, İstanbul, 1 Kasım 1957, s. 14-15.
466. “Le Role des Classes Moyennes en Turquie et en Proche – Orient (Orta Tabakanın Türkiye ve Yakın Şarktaki İçtimaî Rolü)”, *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 12, İstanbul, 1958, s. 1-65.
467. “Kâtip Çelebi ve Fikir Hayatımız”, *Kâtip Çelebi Hayatı ve Eserleri Hakkında İncelemeler*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1957, s. 177-193.
468. “Kur’an’ın Tercümesi”, *Kur’an’ın Türkçeye Tercemesi Karşısında Üç Profesör: H. Z. Ülken, İ. H. Baltacıoğlu, B. Atalay*, Yazan: Ali Rıza Sağman, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul, 1957, s. 2-4. [Daha önce *Yeni Sabah* gazetesinde yayınlanan bir makale kitaba alınmıştır. Bkz. “Kur’an’ın Türkçesi”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 7 Aralık 1956, s. 2]
469. Yusuf Ziya Yörükân, “Eser Hakkında”, *Müslümanlık*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1957, s. 5-8. [Taktim]
470. “Ataç İçin Yazılanlardan”, *Türk Dili*, c. VII, sy. 80, Ankara, 1 Mayıs 1958, s. 414-415.
471. “Kültür Değişmeleri: Reform, Dinimizde Reform”, *Kemalizm Dergisi*, sy. 7, İstanbul, 1 Haziran 1958, s. 3-4.
472. “*Terk Edilmiş Bir Şehrin Hayatı*”, *Türk Dili*, c. VIII, sy. 85, Ankara, 1 Ekim 1958, s. 45-49. [İshak Sunguroğlu’nun *Hayat Yolları* adlı eseri hakkında]

473. "Agâh Sırrı Levent, *Türk Destanı İçin Kaynak*", *Türk Dili*, c. VIII, sy. 86, Ankara, 1 Kasım 1958, s. 126-129. [Kitap tanıtımı]
474. "Collogue Orient-Occident", UNESCO Yayınları, Brüksel, 1958, s. 1-17.
475. "Algunas Consecuencias del Movimiento de Urbanización", *Revista Mexicana de Sociología*, Universidad Nacional Autónoma de México, sy. 1, 1958, s. 707-711.
476. "İdealizm'in Çıkmazları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1956, c. V, sy. 1-4, Ankara, 1958, s. 17-64.
477. "Armand Cuvillier, *Sociologie et problèmes actuels*", J. Vrin, Paris, 1958, p. 195.
478. "Şehirleşme Hadiselerinin Bazı Neticeleri", *Le Play Sosyolojisinin 100. Yılı*, Türkiye Basımevi, İstanbul, 1958.
479. "Humanism et Litterature Epique an Turque", *Orientalia Suecana*, vol. III, UPSALA, 1958.
480. "Dünyada Science Sociale-Dünyada ve Türkiye'de Tesirleri", *Le Play Sosyolojisinin 100. Yılı*, Türkiye Basımevi, İstanbul, 1958, s. 19-20.
481. "Tantanasız Yaşayan ve Ölen Değer: Mehmet Halit Bayrı: O, Geceyi Gündüze Katan Bir Folklorcuydu", *Türk Folklor Araştırmaları*, c. V, sy. 114, İstanbul, 1 Ocak 1959, s. 18-20.
482. "Ortadoğu Sosyolojisi: Orta Doğu", *İş ve Düşünce*, c. XXV, sy. 209, İstanbul, 1 Ocak 1959, s. 4-5.
483. "Müslümanlıkta Reform Lazım mı?", *Türk Düşüncesi*, c. X, sy. 52 (1), İstanbul, 1 Ocak 1959, s. 53-56.
484. "Batı'da ve Bizde İrtica", *Türk Düşüncesi*, c. X, sy. 55, İstanbul, 1 Mayıs 1959, s. 7-11.
485. "İçtimaî Değişme ve İnkılâp", *Türk Düşüncesi*, c. X, sy. 57-58, İstanbul, Haziran-Temmuz 1959, s. 4-11.
486. "Anadolu'da Şehirleşme Hadisesinin Bazı Neticeleri", *Pedagoji Cemiyeti 8. Eğitim Kongresi*, İstanbul, 10 Ağustos 1959.
487. "San'at, Düşünce ve İçtimaî Bünye", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 13-14, İstanbul, 1958-1959, s. 1-35.
488. "İptidaîlerde İçtimaî Bünye ve Din", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 13-14, İstanbul, 1959, s. 36-57.
489. "Kitap Tahlilleri", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 13-14, İstanbul, 1959, s. 264-269. [Armand Cuvillier: *Sociologie et problèmes actuels*, s. 264-269.]

490. "Aperçu générale de l'évolution des immigrations en Turquie", *Bulletin*, International organe de l'Association Int. de l'Étude de Problème des Refugies, No: 3, Vaduz-Octobre 1959, s. 220-240.
491. "Humanisme et littérature épique en Turquie", *Orientalia Suecana*, vol. III, Uppsala University Press, Uppsala, 1959.
492. "Ziya Gökalp", *Bilgi*, c. XIII, sy. 149, İstanbul, 7 Ocak 1960.
493. "Basın Tarihi Tetkikleri XIII", *Siyasî İlimler Mecmuası*, sy. 352, Ankara, 1 Şubat 1960.
494. "UNESCO: Büyük Tasarı", *Türk Dili*, c. X, sy. 109, Ankara, 1 Aralık 1960, s. 156- 158.
495. "İçtimai Değişmeler ve Dil Değişmeleri", *VII. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildirileri 1957*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1960, s. 209-234.
496. "Türkiye'de Sosyal İlimler Öğretimi ve Durheim", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 15, İstanbul, 1960, s. 7-27.
497. "Sosyolojide Yeni Adımlar", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 15, İstanbul, 1960, s. 105- 139.
498. "Türkiye'de Kadının Cemiyet İçindeki Durumunun Gelişimi (Evolution de la Condition Féminine en Turquie)", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 15, İstanbul, 1960, s. 140-152.
499. "Chroniques: Activités de l'Association Turque de Sociologie et de la Commission Nationale de l'Unesco dans Matières des Sciences Sociales", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 15, İstanbul, 1960, s. 172-184.
500. "A Propos du XIX. Congres International de Sociologie qui a eu lieu a Mexico", *Sosyoloji Dergisi*, c. II, sy. 15, İstanbul, 1960, s. 180-184.
501. "Değerler ve İnanma Problemi Hakkında Bazı Notlar", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1958-1959, c. VII, Ankara, 1960, s. 21-31. [Makalenin devamında Fransızca tercümesi verilmiştir. Bkz. "Quelques notes sur le problème des valeurs et de la croyance", s. 33-42]
502. "Basın Tarihi Tetkikleri XIV", *Siyasî İlimler Mecmuası*, sy. 364, 1 Şubat 1961, Ankara, 1961.
503. "Gazzâlî'nin 900. Doğum Yılı", *Eğitim Hareketleri*, c. VII, sy. 75-76, Ankara, Mart-Nisan 1961, s. 28-29.
504. "Devlet Türkçesinin Eskiliği", *Eğitim Hareketleri*, c. VII, sy. 78, Ankara, 1 Haziran 1961, s. 1-2.
505. "İslam'da Akademiler ve Medreseler", *Eğitim Hareketleri*, c. VII, sy. 78, Ankara, 1 Haziran 1961, s. 12-20.

506. "İslam Medeniyetinde Ansiklopediler", *Eğitim Hareketleri*, c. VII, sy. 82, 1 Ekim 1961, s. 4-9.
507. "Bir Mecmuacı: Ağâh Bey", *Yıllık Gazetecilik Enstitüsü Dergisi*, c. I, sy. 2, 1 Kasım 1961, s. 233-235.
508. "Ruh Sağlığı ve Cemiyet Meselesi", *Mediko-Sosyal Sağlık Dergisi*, c. I, sy. 2, İstanbul, 30 Kasım 1961, s. 7-8.
509. "Ruh Sağlığı ve Cemiyet", *Eğitim Hareketleri*, c. VII, sy. 83-84, Ankara, Kasım-Aralık 1961, 3-7.
510. "Tanpınar", *Kitap Belleten*, Yıl: 2, c. II, sy. 13-14, İstanbul, Kasım-Aralık 1961, s. 4.
511. "Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi", *Mediko-Sosyal Sağlık Dergisi*, c. I, sy. 1, İstanbul, 1961, s. 7-8.
512. "Sağlık Savaşında Sosyal İlimlerin Rolü", *Mediko-Sosyal Sağlık Dergisi*, c. I, sy. 3, İstanbul, 30 Aralık 1961, s. 7-8.
513. "Türkiye'de Toprak Reformu", *Türkiye'de Toprak Reformu I*, TODAİ Yayınları, Ankara, 1961.
514. "İslam Düşüncesinin Batı Felsefesi Üzerindeki Tesiri", *Şarkiyat Mecmuası*, sy. 4, İstanbul, 1961, s. 1-21.
515. "İlahiyat Fakültesinin Geçirdiği Safhalar", *İlahiyat Fakültesi Albümü (1949-1960)*, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1961, s. 1-9.
516. "Türkiye'de Batılılaşma Hareketi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1960, c. VIII, Ankara, 1961, s. 1-7. [Makalenin devamında Fransızca tercümesi verilmiştir. Bkz. "L'Occidentalisme en Turquie", s. 9-14]
517. "Kültürümüzün Kuruluş Safhaları", [Millî Kütüphane'de verilen konferans], Ankara, 17 Ocak 1962. [Bu konferans, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 144-168]
518. "Türkiye'de Toprak Davası", *Yön Dergisi*, c. I, sy. 9, 14 Şubat 1962.
519. "Ulusal Kültür Değerlerle Yaşar: Mükrimin Halil Yinanç", *Dernek*, c. I, sy. 5, 1 Mart 1962, s. 2-3.
520. "Gazâlî'nin Bazı Eserlerinin Türkçe Tercümeleri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1961, c. IX, Ankara, 1962, s. 59-69. [Makalenin devamında Fransızca tercümesi verilmiştir. Bkz. "Les Traductions en Turc de certains livres d'al-Ghazali", s. 70-79]
521. "Raymond Aron, *La société industrielle et la guerre*", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1961, c. IX, Ankara, 1962, s. 223-224. [Kitap tanıtımı]

522. "Robert King Merton, *Eléments de théorie et de méthode sociologique*", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1961, c. IX, Ankara, 1962, s. 225-226.
523. "Ord. Profesör Mükrimin Halil Yinanç", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1961, c. IX, Ankara, 1962, s. 227-229.
524. Süleyman Hayri Bolay, "Kitap Hakkında Birkaç Söz", *Türkiye'de Ruhçu ve Maddeci Görüşün Mücadelesi*, Ankara, 1962, s. 5-8. [Takdim]
525. Sadi Borak (der.), "Ön Söz", *Atatürk ve Din*, Anıl Yayınevi, İstanbul, 1962, s. 2-3. [Ön Söz]
526. "Bir İslam Mütefekkirini Anarken: Bağdat ve el-Kindî'nin 1000. Doğum Yılı Dönümü Anma Töreni", *Eğitim Hareketleri*, c. VIII, sy. 96-97, Ankara, Aralık 1962, Ocak 1963, s. 8-32.
527. "Dil Kurultayına Giderken Düşünceler I", *Yeni İnsan*, c. I, sy. 7, Haziran-Temmuz 1963, s. 26-39.
528. "Onuncu Türk Dili Kurultayı", *Türk Dili*, c. XIII, sy. 143, Ankara, Ağustos 1963, s. 247-249.
529. "Batılı Bilginlere Göre Yeni Türk Edebiyatı", *Yeni İnsan*, c. I, sy. 8, Ağustos 1963, s. 34-40.
530. "Dil, Tarih, Kültür Bakımından Türk Dünyası II", *Yeni İnsan*, c. I, sy. 11, Kasım 1963, s. 6.
531. "Dil, Tarih, Kültür Bakımından Türk Dünyası III", *Yeni İnsan*, c. I, sy. 11, Aralık 1963, s. 6-40.
532. "Soruşturmalarımız", *Türk Dili*, c. XIII, sy. 147, Ankara, Aralık 1963, s. 181-182.
533. "Türk Dünyası ve İnsanlık", *Yeni İnsan*, c. I, sy. 6-7, 1963, s. 10-38.
534. "İslam Felsefe ve İtikadının Garba Tesiri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1962, c. X, Ankara, 1963, s. 1-31.
535. "Irak'ta Bağdat ve el-Kindî'nin 1000. Yıldönümü Anma Töreni", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1962, c. X, Ankara, 1963, s. 157-166. [Makalenin devamında Fransızca tercümesi verilmiştir. Bkz. "La Philosophie D'Al-Kindi" s. 162-167]
536. "Türkiye'nin Modernleşmesi ve Bu Hareketin Öncüleri Olan Türk Düşünürleri" *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1963, c. XI, Ankara, 1963, s. 27-30. [Ülken, Viyana'da Almanca yaptığı "Die Pioniere der modernen türkischen Denker" başlıklı tebliğin özetini Türkçeye tercüme edip yayınlamış, daha sonra aynı yazı *Felsefe Dünyası* dergisinin 28. sayısında (Aralık 1998/2, s. 33-37) yeniden basılmıştır.]

537. "Die Modernisierung der Türkei und die Pionier der modernen Türkischen Denker", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 1963, c. XII, Ankara, 1963, s. 17-26.
538. "Basın Tarihi Tetkikleri XV", *Siyasî İlimler Mecmuası*, sy. 403, Ankara, Mayıs 1964.
539. "L'İslam en Face du Problème Orient et Occident", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. XII, sy. 1, Ankara, 1964, s. 1-20. [Makalenin devamında Türkçe tercümesine yer verilmiştir. Bkz. "Şark-Garp Problemi Karşısında İslamiyet", s. 21-34]
540. "Rıfkı Melûl Meriç", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. XII, sy. 1, Ankara, 1964, s. 135-137.
541. "Prof. Dr. Kâmran Birand (1917-1964)", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. XII, sy. 1, Ankara, 1964, s. 139-141.
542. "İsmail Tunali, *Felsefenin Işığında Modern Resim*", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. XII, sy. 1, Ankara, 1964, s. 155-156. [Kitap Tanıtımı]
543. "Prof. Ali Turan'ın (Hüseyinzâde) 1926'da Bakü'de Toplanan 1. Türkoloji Kongresinde Aldığı Notlardan", *X. Türk Dili Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler*, 1963, TDK, Ankara, 1964, s. 143-147.
544. "Macar İhtilali", *Hayat Tarih Mecmuası*, c. I, sy. 1, İstanbul, Şubat 1965, s. 10-12.
545. "Basın Tarihi Tetkikleri XVI", *Siyasî İlimler Mecmuası*, sy. 415, Ankara, Mayıs 1965.
546. "Değerler, Kültür ve San'at", *İstanbul Teknik Üniversitesi Konferansları Serisi*, İstanbul, 1965.
547. "Probleme der Mittelschichten in Entwicklungsländern", *Einige Ergebnisse der Mittelstandsforschung in der Türkei*, Sonderabdruck, Köln, 1965.
548. "Prof. Corrado Gini ve Doktrini", *İş ve Düşünce*, c. XXXI, sy. 255, İstanbul, 1 Eylül 1966, s. 9-11.
549. "Satı el-Husrî Bey", *Ülkücü Öğretmen*, c. VIII, sy. 86, 1966, s. 11-12.
550. "Influence of Muslim Thought: Philosophical Influence before Descartes", *A History of Muslim Philosophy*, ed. M. M. Sharif, vol. 2, Otto Harrasowitz, Wiesbaden, 1966, s. 1367-1380. [Tercümesi: "İslam Düşüncesinin Batı'ya Etkisi: Descartes Öncesi Felsefi Etki", *İslam Düşünce Tarihi*, ed. M. M. Şerif, c. IV, İnsan Yayınları, İstanbul, 1991, s. 159-172]
551. "Influence of Muslim Thought: Philosophical Influence in the Post-Kantian Period", *A History of Muslim Philosophy*, ed. M. M. Sharif, vol. 2, Otto Harrasowitz, Wiesbaden, 1966, s. 1387-1388. [Tercümesi: "İslam Düşüncesinin

- Batı'ya Etkisi: Kant Sonrası Dönemde Felsefi Etki", *İslam Düşünce Tarihi*, ed. M. M. Şerif, c. IV, İnsan Yayınları, İstanbul, 1991, s. 178-180]
552. "L'Amour Divin et la danse Mystique", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. XIV, sy. 1-4, Ankara, 1966, s. 13-25.
553. "Eskiden ve Bugün Sendikalizm (Syndicalisme)", *Eğitim Hareketleri*, c. XI, sy. 146-147, Mayıs-Haziran 1967, s. 1-10.
554. "Kar", *Yeni İnsan*, Yıl: 5, sy. 59, Kasım 1967, s. 11. [Şiir]
555. "Köycülük", *Hisar*, c. VII, sy. 46 (121), 1967.
556. "Burhan Toprak", *Bilgi*, c. XXI, sy. 245-246, İstanbul, 1967, s. 34-35.
557. "İbn Rüşd", *İslam Ansiklopedisi*, MEB Yayınları, c. V/II, İstanbul, 1968, s. 781-798.
558. "İbn Sînâ", *İslam Ansiklopedisi*, MEB Yayınları, c. V/II, İstanbul, 1968, s. 807-824.
559. "Düşünür Bir Şairin Edebiyat Tarihi: Ahmet Hamdi Tanpınar: XIX. Asır Türk Edebiyatı", *Yeni İnsan*, c. VI, sy. 66, Haziran 1968, s. 5-7.
560. "Fikret İçin Ne Dediler?", *Hisar*, c. VIII, sy. 60, 1968, s. 6-9.
561. "Estetik Değer I", *Hisar*, c. VIII, sy. 56, 1968, s. 4-7.
562. "İktisadî Çelişme Önünde İslam Âlemi", *Hisar*, c. VIII, sy. 57, 1968, s. 4-6.
563. "Estetik Değer II", *Hisar*, c. VIII, sy. 60, 1968, s. 6-9.
564. "Ziya Gökalp'e Dair", *Fikir ve Sanatta Hareket*, sy. 33, İstanbul, Eylül 1968, s. 10-12.
565. "Burhan Toprak ve 1. Ölüm Yıldönümü", *İş ve Düşünce*, c. XXXIII, sy. 263, İstanbul, 1968, s. 6-9.
566. "Delevsky'ye Göre İlmin Gelişmesi ve Diyalektik", *Yeni İnsan*, c. VI, sy. 12, 1968, s. 6-8.
567. "Mükrimin Halil Yinanç İçin İntibalar", *Yeni Mülkiyeliler Tarihi ve Mülkiyeliler*, c. IV, Ankara, 1968-1969, s. 1715-1718.
568. "İslam'dan Önce Türkler Ne İnançta İdi? I", *Yeni İnsan*, Yıl: 7, sy. 75, Mart 1969, s. 18-23. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 271-300]
569. "İslam'dan Önce Türkler Ne İnançta İdi? II", *Yeni İnsan*, Yıl: 7, sy. 79, Temmuz 1969, s. 6-9. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 271-300]
570. "Yunus'ta İnsanlık ve Üniversalizm", *Yeni İnsan*, Yıl: 9, sy. 104, Ağustos 1969, s. 6-9. [Bu çalışma daha sonra "Akbank Uluslararası Yunus Emre Semineri Bildirileri" kitabına alınmıştır: "Yunus'ta İnsanlık ve Üniversalizm",

- Akbank Uluslararası Yunus Emre Semineri Bildirileri: 6-8 Eylül 1971, Akbank Kültür Hizmetleri Yayınları, İstanbul, 1971, s. 288-296]*
571. "İslam'dan Önce Türkler Ne İnançta İdi? III", *Yeni İnsan*, Yıl: 7, sy. 83, Kasım 1969, s. 18-25. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 271-300]
572. "Türkçülüğün ve Türk Sosyalizminin Babası: Ali Turan (Hüseyinzâde) I", *Yeni İnsan*, c. VII, sy. 64, Aralık 1969, s. 6-11.
573. "L'école Wudjudite et son influence dans la pensée Turque", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, 1969, s. 16.
574. "Eğitim Krizinin Kökleri ve Üniversiteler", *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, c. II, sy. 1-4, Ankara, 1969, s. 1-2.
575. "Mülkiyeli Bir Sanatçı", *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, sy. 19(3), 1970, s. 25.
576. "Türkçülüğün ve Türk Sosyalizminin Babası: Ali Turan (Hüseyinzâde) II", *Yeni İnsan*, Yıl: 8, c. I, sy. 85, Ocak 1970, s. 6-8.
577. "Bir Türk Sitesinin Kuruluşu", *Yeni İnsan*, Yıl: 8, c. I, sy. 86, Şubat 1970, s. 18-23. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 167-182]
578. "Roman Üzerine Düşünceler", *Yeni İnsan*, Yıl: 8, sy. 90, İstanbul, Haziran 1970, s. 14-21.
579. "Fikir Dostu: Alaattin Hakgüder", *Yeni İnsan*, Yıl: 8, sy. 96, Aralık 1970, s. 9-11.
580. "Les formes de l'impérialisme", Institut National de Statistique, Ankara, 1970.
581. "Sociologie du Développement National", Institut National de Statistique, Ankara, 1970.
582. "Batı Üniversitesinin Gelişmesi Laiklik ve Fikir Hürlüğü İçin Savaş", *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, c. III, sy. 1-4, Ankara, 1970, s. 1-34.
583. "Anadolu Örf ve Âdetlerinde Eski Kültürlerin İzleri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. XVII, Ankara, 1971, s. 1-28. [1970'te Strasburg Üniversitesi Türkoloji kongresinde sunulan tebliğin "les vestiges des cultures païennes dans les mœurs et les coutumes Anatoliennes" başlıklı tebliğin Türkçe tercümesidir. Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 109-143]
584. "Aşk Ahlakının Sonrası", *Bayrak*, Yıl: 18, sy. 2, Ağustos 1971, s. 26-32.
585. "Anadolu'da İlk Türk Ünlüleşimi", *Akbank Uluslararası Yunus Emre Semineri* (6-8 Eylül 1971) *Bildirileri*, İstanbul, 1971, s. 75-80.

586. "Yunus Emre'de İnsanlık ve Ünliversalizm", *Akbank Uluslararası Yunus Emre Semineri* (6-8 Eylül 1971) *Bildirileri*, İstanbul, 1971, s. 288-296.
587. "Büyük Türk Şairi Yunus Emre", *Türk Kadını*, c. VI, sy. 65, Ekim 1971, s. 16-17.
588. "Aşk Ahlakı", *Bayrak*, c. XVIII, sy. 1, Ankara, 1971, s. 34-36. [Bu makale daha önce *Türk Düşüncesi* dergisinde yayınlanmıştır. Bkz. "Aşk Ahlakı", *Türk Düşüncesi*, c. VI, sy. 35, İstanbul, 1 Ocak 1957, s. 9-13]
589. "Türk Şehirlerinin Kuruluşunda Vakıfların Rolü", *Vakıflar Dergisi*, c. IX, 1971.
590. "Les formes de l'impérialisme", *Ankara Üniversitesi Yıllığı*, c. XI, Ankara, 1971, s. 1-13.
591. "Sosyal Bünye ve Öğretim Sistemi", *Bayrak*, Yıl: 19, sy. 7, Ocak 1972, s. 8-11.
592. "Yeni Orta Sınıflar", *Bayrak*, Yıl: 19, sy. 8, Şubat 1972, s. 5-8.
593. "Yeni İnsan", *Türk Kadını*, c. VII, sy. 78, Kasım 1972, s. 20-21.
594. "Les origines de la culture nationale en Turquie", *Annales de l'Université d'Ankara*, c. XII, Ankara, 1972. [Bu makale tercüme edilmiş, ancak herhangi bir yerde yayınlanmamıştır. Daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 183-228]
595. "Vatan Kurmada Malazgirt'in Büyük Yeri", *Bilgi*, c. XXV, sy. 8-9, 1972, s. 15-16.
596. "Millî Eğitim Üzerine Düşünceler", *Pedagoji Dergisi*, Mart 1973.
597. "Satı el-Husrî Bey", *Pedagoji Dergisi*, c. I, sy. 3, Ankara, Mart 1973, s. 15-17. [Bu makale daha önce *Ülkücü Öğretmen* dergisinde yayınlanmıştır. Bkz. "Satı el-Husrî Bey", *Ülkücü Öğretmen*, c. VIII, sy. 86, 1966, s. 11-12]
598. "Cumhuriyet Devri 50 Yıllık Türk Eğitimi", *50. Yıl Kitabı*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1973, s. 1-57.
599. "Laiklik", *50. Yıl Kitabı*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1973, s. 59-77.
600. "Mevlânâ ve Yetiştigi Ortam", *Bildiriler*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1973, s. 226-257. [Mevlânâ'nın 700. Ölüm Yıldönümü Dolayısıyla Uluslararası Mevlânâ Semineri, Ankara, 15-17 Aralık 1973. Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 403-425]
601. "Prof. Dr. Hikmet Birand", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 19, Ankara, 1973, s. 219-221.
602. "Türkiye Tarihinde Sosyal Kuruluş ve Toprak Rejiminin Gelişmesi (Osmanlılara Kadar)", *Vakıflar Dergisi*, c. X, 1973.

603. "Atatürk'ün Temel Görüşleri", *Sivil Savunma Dergisi*, sy. 51, 1973, s. 26-31. [Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken, Sabahattin Selek ve Ord. Prof. Reşat Kaynar'ın katıldığı forum]
604. "İçtimai Nizam ve Ahlaki Tehlikeye Düşünce", *Ankara, Ticaret Odası Dergisi*, sy. 6, Haziran 1974, s. 3-5.
605. "Köy Enstitüleri Üzerine Anılar", *Eğitim Hareketleri*, c. XX, sy. 229-230, Ağustos-Eylül 1974, s. 28.
606. "Atatürk ve Laiklik", *Eğitim Hareketleri*, c. XX, sy. 229-230, Ağustos-Eylül 1974, s. 21-22.
607. "Développement Culturel des Turcs Occidentaux", *Ankara Üniversitesi Yıllığı*, sy. 13, 1974, s. 1-17.
608. "Türk Folklor Araştırmaları", *Uluslararası Türk Folkloru Enstitüsü*, Ankara, 1974, s. 35-39. [Bu makale daha önce *Türk Folklor Araştırmaları* dergisinde yayınlanmıştır. Bkz. "Türk Folklor Araştırmaları", *Türk Folklor Araştırmaları*, c. II, sy. 31, İstanbul, Şubat 1952, s. 481-483]
609. Mehmet Dağ ve Hıfzırahman R. Öymen, "Ön Söz", *İslam Eğitim Tarihi*, MEB Yayınları, Ankara, 1974, s. viii-ix. [Ön Söz]
610. Gözübüyükzâde İbrahim Efendi, "Ön Söz", *Risâletin fi Hakkı'l-Besmele (Besmele Risâlesi)*, çev. Osman Keskiöglü, Sevinç Matbaası, Ankara, 1977, s. 13-23. [Ön Söz]
611. "Hilmi Ziya Ülken'in Yayınlanmamış Bir Yazısı: 'Mülkiye Hatıratı' Adlı Notlarından: Anadolu'nun Hayali", *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 17. Kitap, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1979, s. 186-187.
612. "İbn Sînâ'nın Felsefesi", *Felsefe Arkivi*, sy. 22-23, İstanbul, 1981, s. 55-82. [Ülken'in *İslam Felsefesi: Kaynakları ve Etkileri* (Ankara, trs., s. 89-109) eserinden alınmış bir metindir.]

5. Gazete Yazıları

1. "Ölümü Münasebetiyle: Servet Berkin", *Ulus*, 12 Eylül 1941, s. 2.
2. "Bir Mütefekkirin 75. Yılı: Mehmet Ali Aynî", *Tasvîr-i Efkâr*, İstanbul, 30 Ocak 1943.
3. "Türkiye'de Çocuk Meselesi Halli Gereken Bir Davadır", *Son Telgraf*, İstanbul, 22 Kânûn-ı Sâni 1943, s. 2.
4. "Garplılaşma Anlayışımızın Tarihçesi ve Devletçilik", *Son Telgraf*, İstanbul, 29 Teşrin-i Sâni 1943, s. 2.
5. "İnsanlık Şerefi", *Son Telgraf*, İstanbul, 6 Kânûn-ı Evvel 1943, s. 3.
6. "Harp Fikir ve İnsanlık Tarihinde Geçirdiği Safhalar", *Son Telgraf*, İstanbul, 20 Kânûn-ı Evvel 1943, s. 2.

7. “Bir Kayıp Münasebetiyle Profesör Ragıp Hulusi Özdem’in Hazin Ölümü”, *Son Telgraf*, İstanbul, 27 Kânûn-ı Evvel 1943, s. 2.
8. “Profesör Ragıp Hulusi Özdem’in Hazin Ölümü”, *Son Telgraf*, İstanbul, 1 Kânûn-ı Evvel 1943.
9. “Bu Cemiyette Yıllardır Tedavi Edilemeyen Hastalık: İhmal”, *Son Telgraf*, İstanbul, 4 Kânûn-ı Sâni 1944, s. 2.
10. “Vatandaş Tipini Hazırlayan Hareketler: Hürriyet”, *Son Telgraf*, İstanbul, 10 Kânûn-ı Sâni 1944, s. 2.
11. “Siyasî Partilerin Din ve An’ane Meseleleri I”, *Son Telgraf*, İstanbul, 31 Ocak 1944, s. 2.
12. “Siyasî Partilerin Din ve An’ane Meseleleri II”, *Son Telgraf*, İstanbul, 7 Şubat 1944, s. 2.
13. “Demokraside Siyasî Partiler ve An’ane Meselesi III”, *Son Telgraf*, İstanbul, 14 Şubat 1944, s. 2.
14. “Demokraside Siyasî Partiler: İdare Tarzı Meselesi IV”, *Son Telgraf*, İstanbul, 21 Şubat 1944, s. 2.
15. “Demokraside Siyasî Partiler: Temsil Meselesi V”, *Son Telgraf*, İstanbul, 28 Şubat 1944, s. 2.
16. “Demokraside Siyasî Partiler: İktisat Meselesi VI”, *Son Telgraf*, İstanbul, 6 Mart 1944, s. 2.
17. “Demokraside Siyasî Partiler: İktisat Meselesi VII”, *Son Telgraf*, İstanbul, 13 Mart 1944, s. 2.
18. “Demokraside Siyasî Partiler: İçtimaî Sınıflar Meselesi VIII”, *Son Telgraf*, İstanbul, 20 Mart 1944, s. 2.
19. “Divan Edebiyatı Gecesi”, *Tanın Gazetesi*, İstanbul, 22 Mart 1944, s. 5.
20. “Demokraside Siyasî Partiler: Yıkılan Fransa’da Partiler IX”, *Son Telgraf*, İstanbul, 27 Mart 1944, s. 2.
21. “Filozofun Rüyası ve Kendine Gelişi”, *Tanın Gazetesi*, İstanbul, 29 Mart 1944, s. 5.
22. “Çöken Fransa’da Demokrat Halk Partileri X”, *Son Telgraf*, İstanbul, 3 Nisan 1944, s. 2.
23. “Tesirin Tesiri Yok mu?”, *Tanın Gazetesi*, İstanbul, 5 Nisan 1944, s. 5.
24. “Mecmuaların Mecrası I”, *Tanın Gazetesi*, İstanbul, 12 Nisan 1944, s. 5.
25. “Mecmuaların Mecrası II”, *Tanın Gazetesi*, İstanbul, 19 Nisan 1944, s. 5.
26. “23 Nisan Çocuk Bayramı”, *Son Telgraf*, İstanbul, 24 Nisan 1944, s. 2.
27. “Mecmuaların Mecrası III”, *Tanın Gazetesi*, İstanbul, 26 Nisan 1944, s. 5.

28. "Milliyetçiliğin İnkişafında Fikir ve San'at Cereyanları I: Romantizm I", *Son Telgraf*, İstanbul, 10 Nisan 1944, s. 2.
29. "Milliyetçiliğin İnkişafında Fikir ve San'at Cereyanları II: Romantizm II", *Son Telgraf*, İstanbul, 17 Nisan 1944, s. 2.
30. "Milliyetçiliğin İnkişafında Fikir ve San'at Cereyanları III: Milletlerarasında Edebî Mübadeleler", *Son Telgraf*, İstanbul, 1 Mayıs 1944, s. 2.
31. "Milliyetçiliğin İnkişafında Fikir ve San'at Cereyanları IV: Romantizmin Sonu", *Son Telgraf*, İstanbul, 8 Mayıs 1944, s. 2.
32. "Milliyetçiliğin İnkişafında Fikir ve San'at Cereyanları V: Romantizmin Amerika'ya Atlayışı", *Son Telgraf*, İstanbul, 15 Mayıs 1944, s. 2.
33. "Milliyetçiliğin İnkişafında Fikir ve San'at Cereyanları VI", *Son Telgraf*, İstanbul, 22 Mayıs 1944, s. 2.
34. "Milliyetçiliğin İnkişafında Fikir ve San'at Cereyanları VII: Resimde Romantizm", *Son Telgraf*, İstanbul, 30 Mayıs 1944, s. 2.
35. "Cemiyette Akıl ve His", *Tanin Gazetesi*, İstanbul, 3 Mayıs 1944, s. 5.
36. "Milliyetçilik, Irkçılık, Turancılık", *Son Telgraf*, İstanbul, 22 Mayıs 1944, s. 2. [*Millet ve Tarih Şuur* (1948) kitabına alınmıştır. s. 161-163]
37. "Milliyetçiliğin Doğuşunda Fikir ve San'at Hareketleri VII: Resimde Romantizm I", *Son Telgraf*, İstanbul, 30 Mayıs 1944, s. 2.
38. "Milliyetçiliğin Doğuşunda Fikir ve San'at Hareketleri VIII: Resimde Romantizm II", *Son Telgraf*, İstanbul, 6 Haziran 1944, s. 2.
39. "Mecmuaların Mecrası IV", *Tanin Gazetesi*, İstanbul, 9 Haziran 1944, s. 5.
40. "İşsizlik Meselesi ve İş Bulma Yurtları", *Son Telgraf*, İstanbul, 13 Haziran 1944, s. 4.
41. "San'atta Gayri Meş'ur", *Son Telgraf*, İstanbul, 19 Haziran 1944, s. 4.
42. "İlim ve Cemiyet I", *Son Telgraf*, İstanbul, 26 Haziran 1944, s. 6.
43. "İlim ve Cemiyet II", *Son Telgraf*, İstanbul, 3 Temmuz 1944, s. 6.
44. "İlim ve Cemiyet III", *Son Telgraf*, İstanbul, 12 Temmuz 1944, s. 6.
45. "Teknik ve Cemiyet", *Son Telgraf*, İstanbul, 27 Temmuz 1944, s. 4.
46. "İçtimai Yardım Müesseseleri", *Son Telgraf*, İstanbul, 5 Ağustos 1944, s. 4.
47. "Halk Muhayyilesinde Vak'aların Kuvveti", *Son Telgraf*, İstanbul, 12 Ağustos 1944, s. 4.
48. "Halk Ruhunda Kelimelerin Kudreti", *Son Telgraf*, İstanbul, 16 Ağustos 1944, s. 6.
49. "Demokraside Siyasî Partilerin Mahiyeti I", *Son Telgraf*, sy. 31, İstanbul, Kânûn-ı Sâni 1943-1944.

50. "Demokrasinin Hâkim Fikrinde Vazife II", *Son Telgraf*, sy. 17, İstanbul, Kânûn-ı Sâni 1943-1944, s. 2.
51. "Modern Demokrasilerde Hak Fikri", *Son Telgraf*, İstanbul, sy. 24, Kânûn-ı Sâni 1943-1944, s. 2.
52. "Vazife", *Son Telgraf*, 1944. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 73-76]
53. "Hürriyet", *Son Telgraf*, 1944. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 69-72]
54. "Heyecanlar ve İhtirasların Sirayeti", *Son Telgraf*, İstanbul, 31 Ocak 1945, s. 3.
55. "Zekâ ve Karakter Araştırmaları", *Son Telgraf*, İstanbul, 7 Şubat 1945, s. 3.
56. "Muharrir Tipi", *Son Telgraf*, İstanbul, 14 Şubat 1945, s. 3.
57. "Zekâ Tipleri", *Son Telgraf*, İstanbul, 17 Şubat 1945, s. 3.
58. "Zekâ ve Karakter Tetkikleri", *Son Telgraf*, İstanbul, 21 Şubat 1945, s. 3.
59. "Şiirde Mâna", *Tasvir*, 11 Nisan 1945, s. 4.
60. "Ruhî Kuvvetlerin Teknikleşmesine Doğru", *Son Telgraf*, İstanbul, 19 Mayıs 1945, s. 2.
61. "Aile Davamız", *Son Telgraf*, 19 Mayıs 1945. [*Millet ve Tarih Şuuru* (1948) kitabına alınmıştır. s. 109-112]
62. "Gazete ve Kitap", *Son Telgraf*, İstanbul, 30 Mayıs 1945, s. 2.
63. "Bedîi Kıymet I", *Son Telgraf*, İstanbul, 21 Ocak 1946, s. 3.
64. "Estetik Davranış II", *Son Telgraf*, İstanbul, 23 Ocak 1946, s. 3.
65. "San'atın Yaratacılığı III", *Son Telgraf*, İstanbul, 26 Ocak 1946, s. 3.
66. "San'at'ta Anlayış IV", *Son Telgraf*, İstanbul, 28 Ocak 1946, s. 3.
67. "San'at ve Tarihî Görüşü V", *Son Telgraf*, İstanbul, 30 Ocak 1946, s. 3.
68. "San'at Terakki Ediyor mu?", *Son Telgraf*, İstanbul, 2 Şubat 1946, s. 3.
69. "San'atın Kökleri Cansız Muhitte midir?", *Son Telgraf*, İstanbul, 4 Şubat 1946, s. 3.
70. "San'atın Kökleri Canlı Âlemde midir?", *Son Telgraf*, İstanbul, 6 Şubat 1946, s. 3.
71. "Fizyoloji ve San'at", *Son Telgraf*, İstanbul, 9 Şubat 1946, s. 3.
72. "San'at ve Cinsî Hayat", *Son Telgraf*, İstanbul, 11 Şubat 1946, s. 3.
73. "Oyun ve San'at", *Son Telgraf*, İstanbul, 13 Şubat 1946, s. 3.
74. "San'at ve Teknik", *Son Telgraf*, İstanbul, 16 Şubat 1946, s. 3.
75. "San'at ve Cemiyet", *Son Telgraf*, İstanbul, 18 Şubat 1946, s. 3.
76. "San'at ve İnsan", *Son Telgraf*, İstanbul, 20 Şubat 1946, s. 3.

77. "Mâna Âlemi ve San'at", *Son Telgraf*, İstanbul, 23 Şubat 1946, s. 3.
78. "San'atta Mutlak", *Son Telgraf*, İstanbul, 25 Şubat 1946, s. 3.
79. "Cemiyet İçin San'at San'at İçin San'at", *Son Telgraf*, İstanbul, 27 Şubat 1946, s. 3.
80. "San'atkârın Mizacı", *Son Telgraf*, İstanbul, 4 Mart 1946, s. 3.
81. "Güzel San'atlar", *Son Telgraf*, İstanbul, 6 Mart 1946, s. 3.
82. "Güzel San'atlar Arasında Münasebetler", *Son Telgraf*, İstanbul, 9 Mart 1946, s. 3.
83. "San'atta Mevzu", *Son Telgraf*, İstanbul, 13 Mart 1946, s. 3.
84. "Şairler Şiirden Ne Anlıyor?", *Son Telgraf*, 16 Mart 1946, s. 3.
85. "Edebiyatın Doğuşu", *Son Telgraf*, İstanbul, İstanbul, 20 Mart 1946, s. 3.
86. "San'atta Ustalık ve Yaratıcılık", *Son Telgraf*, İstanbul, 23 Mart 1946, s. 3.
87. "San'atta Genişlemek ve Derinleşmek", *Son Telgraf*, İstanbul, 25 Mart 1946, s. 3.
88. "Hikâyeci San'at", *Son Telgraf*, İstanbul, 27 Mart 1946, s. 3. 148.
89. "Destan", *Son Telgraf*, İstanbul, 1 Nisan 1946, s. 3.
90. "Roman I", *Son Telgraf*, İstanbul, 19 Nisan 1946, s. 3.
91. "Milletlerin Uyanışı 1: Belçika İnkılabı (1815-1831)", *Tan*, İstanbul, 16 Haziran 1944, s. 3.
92. "Milletlerin Uyanışı 2: Finlânda'nın Doğuşu", *Tan*, İstanbul, 23 Haziran 1944, s. 3.
93. "Milletlerin Uyanışı 3: Polonya'nın Millî Hareketi", *Tan*, İstanbul, 30 Haziran 1944, s. 3.
94. "Milletlerin Uyanışı 4: Macaristan'daki Millî Hareket", *Tan*, İstanbul, 7 Temmuz 1944, s. 3.
95. "Milletlerin Uyanışı 5: Çekoslovak Hareketi", *Tan*, İstanbul, 15 Temmuz 1944, s. 3.
96. "Milletlerin Uyanışı 6: Yugoslavya", *Tan*, İstanbul, 21 Haziran 1944, s. 3.
97. "Milletlerin Uyanışı 7: Romanya", *Tan*, İstanbul, 28 Temmuz 1944, s. 3.
98. "Milletlerin Uyanışı 8: Mısır", *Tan*, İstanbul, 5 Ağustos 1944, s. 3.
99. "Üniversitede Münazaralar", *Tan*, İstanbul, 16 Nisan 1945, s. 3.
100. "Zaman Mefhumu ve Yeni Ölçüler", *Tan*, İstanbul, 24 Nisan 1945, s. 3.
101. "Kitle Ahlakı", *Tan*, İstanbul, 4 Mayıs, 1945, s. 3.
102. "Hatırlanacak Şeyler", *Tan*, İstanbul, 10 Mayıs, 1945, s. 3.

103. "İkinci Dünya Harbini Körükleyen Hareketler", *Tan*, İstanbul, 18 Mayıs, 1945, s. 3.
104. "Matbuat Hürriyeti", *Tan*, İstanbul, 31 Mayıs, 1945, s. 3.
105. "İlmî Kongreler", *Tan*, İstanbul, 7 Haziran, 1945, s. 3.
106. "Demokrasi ve Meslek Birlikleri", *Tan*, İstanbul, 22 Haziran, 1945, s. 3.
107. "Meslek İdeali", *Tan*, İstanbul, 9 Temmuz 1945, s. 3.
108. "Parlamentarizm ve Demokrasi", *Tan*, İstanbul, 21 Temmuz 1945, s. 3.
109. "Toryler ve Whigler", *Tan*, İstanbul, 2 Ağustos 1945, s. 3.
110. "Yabancı İdeolojiler", *Tan*, İstanbul, 15 Ağustos 1945, s. 3.
111. "Bir Devrin ve Bir Zihniyetin Şairi", *Tan*, İstanbul, 1 Eylül 1945, s. 3.
112. "Liselerde Güzel San'at Terbiyesi", *Tan*, İstanbul, 11 Eylül 1945, s. 3.
113. "Türk Destanı", *Ulus*, 20 Ocak 1948, s. 2.
114. "Demokrasi Medeniyeti", *Yeni Sabah*, İstanbul, 3 Ocak 1949, s. 2.
115. "Demokrasi ve Medeniyetinin İlerisi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 10 Ocak 1949, s. 2.
116. "San'atın Dereceleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 17 Ocak 1949, s. 2.
117. "San'at Dili", *Yeni Sabah*, İstanbul, 24 Ocak 1949, s. 2.
118. "Üniversitemizde Felsefe Tedrisatı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 31 Ocak 1949, s. 2.
119. "Fikir Törenleri: İsmail Hakkı İzmirli Dolayısıyla", *Yeni Sabah*, İstanbul, 7 Şubat 1949, s. 2.
120. "Dünyada ve Bizde Sosyoloji Tedrisatı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 14 Şubat 1949, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 46-50]
121. "İçtimai Rasathane", *Yeni Sabah*, İstanbul, 28 Şubat 1949, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 1-5]
122. "Abidelerimiz", *Yeni Sabah*, İstanbul, 7 Mart 1949, s. 2.
123. "Kervan ve Kervansaray", *Yeni Sabah*, İstanbul, 14 Mart 1949, s. 2.
124. "Medrese ve Skolastik", *Yeni Sabah*, İstanbul, 21 Mart 1949, s. 2.
125. "Türk Şehirleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 28 Mart 1949, s. 2.
126. "Garp'ta Üniversitelerin Buhanlı Doğuşu", *Yeni Sabah*, İstanbul, 4 Nisan 1949, s. 2.
127. "Mimar Sinan", *Yeni Sabah*, İstanbul, 11 Nisan 1949, s. 2.
128. "Garp Şehirleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 18 Nisan 1949, s. 2.

129. "Osmanlılarda Küçük Endüstri ve Devlet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 25 Nisan 1949, s. 2.
130. "Şark ve Garp", *Yeni Sabah*, İstanbul, 2 Mayıs 1949, s. 2.
131. "Hindistan'da Türk San'atı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 9 Mayıs 1949, s. 2.
132. "Tarihimizde Belediye Ruhu", *Yeni Sabah*, İstanbul, 16 Mayıs 1949, s. 2.
133. "Üniversite Bütünlüğü ve Filozof Kant", *Yeni Sabah*, İstanbul, 23 Mayıs 1949, s. 2.
134. "İçtimaî Hafıza ve Basiret", *Yeni Sabah*, İstanbul, 30 Mayıs 1949, s. 2.
135. "Çocuk Koruma Kanunu ve Çocuk Meselesi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 6 Haziran 1949, s. 2.
136. "İlim Bizi Ne Kadar Aydınlatabilir?", *Yeni Sabah*, İstanbul, 13 Haziran 1949, s. 2.
137. "Vatan", *Yeni Sabah*, İstanbul, 26 Haziran 1949, s. 2.
138. "Aile", *Yeni Sabah*, İstanbul, 27 Haziran 1949, s. 2.
139. "Gelenek", *Yeni Sabah*, İstanbul, 4 Temmuz 1949, s. 2.
140. "Millî Karakter", *Yeni Sabah*, İstanbul, 11 Temmuz 1949, s. 2.
141. "Millî Şuur", *Yeni Sabah*, İstanbul, 18 Temmuz 1949, s. 2.
142. "Dil", *Yeni Sabah*, İstanbul, 25 Temmuz 1949, s. 2.
143. "Dil ve Temsil", *Yeni Sabah*, İstanbul, 1 Ağustos 1949, s. 2.
144. "Kültür Birliği", *Yeni Sabah*, İstanbul, 8 Ağustos 1949, s. 2.
145. "İktisat ve Millet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 15 Ağustos 1949, s. 2.
146. "Milletin İstedığı İktisat", *Yeni Sabah*, İstanbul, 22 Ağustos 1949, s. 2.
147. "Kültürümüzün Temelleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 29 Ağustos 1949, s. 2.
148. "Millet ve Emperyalizm", *Yeni Sabah*, İstanbul, 5 Eylül 1949, s. 2.
149. "Sağduyu", *Yeni Sabah*, İstanbul, 12 Eylül 1949, s. 2.
150. "Akademiler", *Yeni Sabah*, İstanbul, 19 Eylül 1949, s. 2.
151. "Milletlerarası Sosyoloji Cemiyeti", *Yeni Sabah*, İstanbul, 29 Eylül 1949, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 18-22]
152. "Türk Sosyoloji Cemiyeti", *Yeni Sabah*, İstanbul, 3 Ekim 1949, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 28-32]
153. "Harabeler İçinde Bir Abide: Nasireddin Tûsî", *Yeni Sabah*, İstanbul, 10 Ekim 1949, s. 2.
154. "Galip Dede Derneği", *Yeni Sabah*, İstanbul, 17 Ekim 1949, s. 2.

155. “Gecekondu ve Kooperatif Evleri”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 24 Ekim 1949, s. 2.
156. “İlahiyat Fakültesi”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 31 Ekim 1949, s. 2.
157. “Dünya Gençliği Münasebetleri”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 5 Aralık 1949, s. 2.
158. “Resim ve Heykel Müzesi”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 14 Kasım 1949, s. 2.
159. “Toynbee’nin Yeni Bir Kitabı”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 21 Kasım 1949, s. 2.
160. “Nâfi Atıf Kansu”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 28 Kasım 1949, s. 2.
161. “Gökalp’in Kültür ve Medeniyet Arayışı Dolayısıyla”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 12 Aralık 1949, s. 2.
162. “Altıncı Dil Kurultayına Girerken”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 19 Aralık 1949, s. 315.
163. “Dil Kurultayı Dolayısıyla Düşündüklerim”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 26 Aralık 1949, s. 2.
164. “Misafir Profesörün Cemaat Nazariyesi: Kılavuz İhtiyacı”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 28 Aralık 1949, s. 2.
165. “Kurultay Konuşmalarından Edindiklerimiz”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 28 Aralık 1949, s. 2.
166. “Elli Yılın Fikir Hayatı”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 2 Ocak 1950, s. 2.
167. “Filozof Rıza Tevfik”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 9 Ocak 1950, s. 2.
168. “1949 ve Fikir Hayatımız”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 16 Ocak 1950, s. 2.
169. “UNESCO ve Millî Kültürümüz”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 23 Ocak 1950, s. 2.
170. “Üniversite ve Cemiyet”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 30 Ocak 1950, s. 2.
171. “İlim ve Cemiyet”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 6 Şubat 1950, s. 2.
172. “Kültürümüzde Hayranlık Yolu”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 13 Şubat 1950, s. 2.
173. “Kendimize Dönüş”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 20 Şubat 1950, s. 2.
174. “Ayrı Âlemler”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 21 Şubat 1949.
175. “Muallimler Birliği ve Dünya Öğretmenleri Federasyonu”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 27 Şubat 1950, s. 2.
176. “Yunan Mucizesi Doğru mudur?”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 6 Mart 1950, s. 2.
177. “Köy ve Şehir”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 13 Mart 1950, s. 2.
178. “Kökleşme ve İlerleme”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 20 Mart 1950, s. 2.
179. “Devletçilik”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 27 Mart 1950, s. 2.
180. “Üniversite Sitesi”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 3 Nisan 1950, s. 2.
181. “Cemiyetin İki Temeli”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 10 Nisan 1950, s. 2.

182. "Milletlerarası Sosyoloji Enstitüsü", *Yeni Sabah*, İstanbul, 17 Nisan 1950, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 23-27]
183. "Köy Sosyolojisi ve Köy Edebiyatı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 24 Nisan 1950, s. 2.
184. "Fârâbî'nin Bininci Doğum Yıldönümü", *Yeni Sabah*, İstanbul, 1 Mayıs 1950, s. 2.
185. "Görüş Farkları ve Vatan", *Yeni Sabah*, İstanbul, 8 Mayıs 1950, s. 2.
186. "Millî Terbiye", *Yeni Sabah*, İstanbul, 15 Mayıs 1950, s. 2.
187. "Doktor Bâkî", *Yeni Sabah*, İstanbul, 22 Mayıs 1950, s. 2.
188. "Programsız Maârif", *Yeni Sabah*, İstanbul, 29 Mayıs 1950, s. 2.
189. "John Dewey", *Yeni Sabah*, İstanbul, 5 Haziran 1950, s. 2.
190. "İnzibat", *Yeni Sabah*, İstanbul, 12 Haziran 1950, s. 2.
191. "Yeni Bir Sergi ve Sergimiz", *Yeni Sabah*, İstanbul, 19 Haziran 1950, s. 2.
192. "Terbiyenin İki Yolu", *Yeni Sabah*, İstanbul, 26 Haziran 1950, s. 2.
193. "Büyük Bir Yol Gösterici İçin", *Yeni Sabah*, İstanbul, 3 Temmuz 1950, s. 2.
194. "Demokrasi ve Merâtip", *Yeni Sabah*, İstanbul, 10 Temmuz 1950, s. 2.
195. "Tarihimizin Dört Çağı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 17 Temmuz 1950, s. 2.
196. "Bizde ve Avrupa'da Sosyoloji Kongreleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 24 Temmuz 1950, s. 2.
197. "Meslek Ahlakı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 31 Temmuz 1950, s. 2.
198. "İzmir Kasabaları", *Yeni Sabah*, İstanbul, 7 Ağustos 1950, s. 2.
199. "Millî Birlik ve Cereyanları", *Yeni Sabah*, İstanbul, 14 Ağustos 1950, s. 2.
200. "Terbiye ve Demokrasi I", *Yeni Sabah*, İstanbul, 21 Ağustos 1950, s. 2.
201. "Terbiye ve Demokrasi II", *Yeni Sabah*, İstanbul, 28 Ağustos 1950, s. 2.
202. "Avrupa ve Dünya", *Yeni Sabah*, İstanbul, 11 Eylül 1950, s. 2.
203. "Bir Tarihin Canlı Geçit Resmi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 18 Eylül 1950, s. 2.
204. "Şahsî Teşebbüs ve Ahlak", *Yeni Sabah*, İstanbul, 25 Eylül 1950, s. 2.
205. "Milletlerarası İlim Kongreleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 2 Ekim 1950, s. 2.
206. "Tarihimizin Direkleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 9 Ekim 1950, s. 2.
207. "Fransızca Yeni Sosyoloji Yayınları", *Yeni Sabah*, İstanbul, 16 Ekim 1950, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 71-74]
208. "Birleşmiş Milletler Bayramı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 23 Ekim 1950, s. 2.
209. "Nüfus Sayımı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 30 Ekim 1950, s. 2.
210. "Yüksek Öğretmen Okulu", *Yeni Sabah*, İstanbul, 6 Kasım 1950, s. 2.

211. "İslam Tetkikleri Enstitüsü", *Yeni Sabah*, İstanbul, 13 Kasım 1950, s. 2.
212. "Yerli ve Yabancı Tahsil", *Yeni Sabah*, İstanbul, 20 Kasım 1950, s. 2.
213. "Üniversitelerimiz", *Yeni Sabah*, İstanbul, 27 Kasım 1950, s. 2.
214. "Şehir Gürültüsü", *Yeni Sabah*, İstanbul, 4 Aralık 1950, s. 2.
215. "İnsanlık Şerefi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 11 Aralık 1950, s. 2.
216. "İhtisas ve Cemiyet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 18 Aralık 1950, s. 2.
217. "Fârâbî ve Descartes", *Yeni Sabah*, İstanbul, 25 Aralık 1950, s. 2.
218. "Tahsil ve Cemiyet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 1 Ocak 1951, s. 2.
219. "İsteddiğimiz Mektep", *Yeni Sabah*, İstanbul, 8 Ocak 1951, s. 2.
220. "Mektep ve Cemiyet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 15 Ocak 1951, s. 2.
221. "Müspet Zihniyet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 22 Ocak 1951, s. 2.
222. "Kat Mülkiyeti", *Yeni Sabah*, İstanbul, 29 Ocak 1951, s. 2.
223. "İsmail Hakkı İzmirli", *Yeni Sabah*, İstanbul, 5 Şubat 1951, s. 2.
224. "XIV. Milletlerarası Sosyoloji Kongresi ve Corrado Gini (1950)", *Yeni Sabah*, İstanbul, 12 Şubat 1951, s. 2.
225. "Fikir ve İman Savaşı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 19 Şubat 1951, s. 2.
226. "Ferdî ve Kollektif Araştırmalar", *Yeni Sabah*, İstanbul, 26 Şubat 1951, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 37-41]
227. "İptidâilere Dair Sosyolojik Tetkikler", *Yeni Sabah*, İstanbul, 12 Mart 1951, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 14-17]
228. "Amerika'da İctimaî İlimlerin Yeri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 19 Mart 1951, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 108-122]
229. "Aile ve Cemiyet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 26 Mart 1951, s. 2.
230. "Dünyada Aile", *Yeni Sabah*, İstanbul, 2 Nisan 1951, s. 2.
231. "Merhum Profesör Dr. Ziya Ülken", *Yeni Sabah*, 9 Nisan 1951, s. 2.
232. "Kadın ve Cemiyet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 9 Nisan 1951, s. 2.
233. "Evllenme", *Yeni Sabah*, İstanbul, 16 Nisan 1951, s. 2.
234. "Georges Davy ve Fransız Sosyolojisi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 23 Nisan 1951, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 75-79]
235. "İrk, Peşin Hükümü ve Biz", *Yeni Sabah*, İstanbul, 30 Nisan 1951, s. 2.
236. "Maddî ve Manevî Kültür Ahenksizliği", *Yeni Sabah*, İstanbul, 7 Mayıs 1951, s. 2.

237. "Dünyada Göçmenlik Meselesi I", *Yeni Sabah*, İstanbul, 14 Mayıs 1951, s. 2.
238. "Dünyada Göçmenlik Meselesi II", *Yeni Sabah*, İstanbul, 21 Mayıs 1951, s. 2.
239. "Göçmen Davamız I", *Yeni Sabah*, İstanbul, 28 Mayıs 1951, s. 2.
240. "Göçmen Davamız II", *Yeni Sabah*, İstanbul, 4 Haziran 1951, s. 2.
241. "Dil Meselesi I", *Yeni Sabah*, İstanbul, 11 Haziran 1951, s. 2.
242. "Dil Meselesi II", *Yeni Sabah*, İstanbul, 18 Haziran 1951, s. 2.
243. "Dil Meselesi III", *Yeni Sabah*, İstanbul, 25 Haziran 1951, s. 2.
244. "Büyük Ölülerin Bizden Beklediği", *Yeni Sabah*, İstanbul, 2 Temmuz 1951, s. 2.
245. "İhmal", *Yeni Sabah*, İstanbul, 9 Temmuz 1951, s. 2.
246. "Bitmemiş Eserler", *Yeni Sabah*, İstanbul, 16 Temmuz 1951, s. 2.
247. "Yirmi İki Yıl Geciken Cevap", *Yeni Sabah*, İstanbul, 23 Temmuz 1951, s. 2.
248. "Vitrin", *Yeni Sabah*, İstanbul, 30 Temmuz 1951, s. 2.
249. "Felsefe Terimleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 6 Ağustos 1951, s. 2.
250. "Bugün Fransa'da Sosyoloji", *Yeni Sabah*, İstanbul, 13 Ağustos 1951, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 67-70]
251. "San'atta Tesir", *Yeni Sabah*, İstanbul, 20 Ağustos 1951, s. 2.
252. "Bugün Belçika'da Sosyoloji", *Yeni Sabah*, İstanbul, 27 Ağustos 1951, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 80-83]
253. "İtalya'da Sosyoloji", *Yeni Sabah*, İstanbul, 3 Eylül 1951, s. 2.
254. "Hindistan'da Sosyoloji", *Yeni Sabah*, İstanbul, 10 Eylül 1951, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 135-138]
255. "İngiltere'de Sosyoloji", *Yeni Sabah*, İstanbul, 17 Eylül 1951, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 88-91]
256. "Alâkasızlık", *Yeni Sabah*, İstanbul, 22 Eylül 1952, s. 2.
257. "Türk Medeniyeti Hakkında Yanlış Tefsirler", *Yeni Sabah*, İstanbul, 24 Eylül 1951, s. 2.
258. "Türk Medeniyetine Dair Yanlış Görüşler", *Yeni Sabah*, İstanbul, 1 Ekim 1951, s. 2.
259. "Almanya'da Sosyoloji", *Yeni Sabah*, İstanbul, 8 Ekim 1951, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 92-95]

260. "Gini'nin Fikirleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 15 Ekim 1951, s. 2.
261. "Folklor Araştırmaları", *Yeni Sabah*, İstanbul, 22 Ekim 1951, s. 2.
262. "Millî Destan ve Folklor", *Yeni Sabah*, İstanbul, 29 Ekim 1951, s. 2.
263. "Kenan Rifai", *Yeni Sabah*, İstanbul, 2 Kasım 1951, s. 2.
264. "Kanada'da Sosyoloji", *Yeni Sabah*, İstanbul, 5 Kasım 1951, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 123-126]
265. "Destan ve Efsaneler", *Yeni Sabah*, İstanbul, 12 Kasım 1951, s. 2.
266. "Norveç'te Sosyoloji", *Yeni Sabah*, İstanbul, 19 Kasım 1951, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 96-99]
267. "Hollanda'da İlim Hareketleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 26 Kasım 1951, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 100-103]
268. "Garbın Faziletleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 3 Aralık 1951, s. 2.
269. "İsviçre'de Cemiyet ve Sosyoloji", *Yeni Sabah*, İstanbul, 10 Aralık 1951, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 84-87]
270. "Millî Vatan", *Yeni Sabah*, İstanbul, 17 Aralık 1951, s. 2.
271. "Danimarka'da Sosyoloji", *Yeni Sabah*, İstanbul, 24 Aralık 1951, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 104-107]
272. "Şark ve Garp Konferansı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 31 Aralık 1951, s. 2.
273. "Cenubî Amerika'da Sosyoloji", *Yeni Sabah*, İstanbul, 3 Mart 1952, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 131-134]
274. "Suçlar ve Cemiyet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 10 Mart 1952, s. 2.
275. "Ömer Rıza Doğrul", *Yeni Sabah*, İstanbul, 17 Mart 1952, s. 2.
276. "San'at ve İçtimaî Alâka", *Yeni Sabah*, İstanbul, 24 Mart 1952, s. 2.
277. "Milletlerin Gelişme Yolu", *Yeni Sabah*, İstanbul, 31 Mart 1952, s. 2.
278. "Folklor El Kitabı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 7 Nisan 1952, s. 2. [Saintyves'den tercüme]
279. "Nezaket Meselesi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 14 Nisan 1952, s. 2.
280. "Sevgi mi, Şiddet mi?", *Yeni Sabah*, İstanbul, 21 Nisan 1952, s. 2.
281. "Teknik ve İnsan", *Yeni Sabah*, İstanbul, 5 Mayıs 1952, s. 2.
282. "Millî Anlaşmalar ve Tarih Kitapları", *Yeni Sabah*, İstanbul, 12 Mayıs 1952, s. 2.

283. "Fikir Geleneği", *Yeni Sabah*, İstanbul, 19 Mayıs 1952, s. 2.
284. "Dil, Kültür Hazinesi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 26 Mayıs 1952, s. 2.
285. "İki Menfi Zihniyet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 2 Haziran 1952, s. 2.
286. "Fikir Güreşi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 9 Haziran 1952, s. 2.
287. "Yine Dil", *Yeni Sabah*, 16 Haziran 1952, s. 2.
288. "İslam Medeniyeti ve Dünya", *Yeni Sabah*, İstanbul, 23 Haziran 1952, s. 2.
289. "İslam Medeniyeti Ne Getirdi?", *Yeni Sabah*, 30 Haziran 1952, s. 2.
290. "İnsan ve Toprak", *Yeni Sabah*, İstanbul, 7 Temmuz 1952, s. 2.
291. "Kültür Eserlerimizin Neşri", *Yeni Sabah*, 14 Temmuz 1952, s. 2.
292. "Milletlerarası XV. Sosyoloji Kongresi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 21 Temmuz 1952, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 33-36]
293. "Okumak", *Yeni Sabah*, İstanbul, 28 Temmuz 1952, s. 2.
294. "Kültürü Yayma Vazifesi", *Yeni Sabah*, 4 Ağustos 1952, s. 2.
295. "İçtimaî Kalkınma", *Yeni Sabah*, İstanbul, 11 Ağustos 1952, s. 2.
296. "İlim Zihniyeti ve İman", *Yeni Sabah*, İstanbul, 18 Ağustos 1952, s. 2.
297. "UNESCO Yayınları", *Yeni Sabah*, İstanbul, 25 Ağustos 1952, s. 2.
298. "Kongreye Giderken", *Yeni Sabah*, İstanbul, 8 Eylül 1952, s. 2.
299. "Kongre ve Türk Sosyolojisi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 15 Eylül 1952, s. 2.
300. "İsmail Gaspıralı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 29 Eylül 1952, s. 2.
301. "Garpta Bize Dair İçtimaî Araştırmalar", *Yeni Sabah*, İstanbul, 6 Ekim 1952, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 42-45]
302. "Köylerimize Dair Yerli Araştırmalar", *Yeni Sabah*, İstanbul, 13 Ekim 1952, s. 2-3.
303. "İlim Kongreleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 20 Ekim 1952, s. 2-3.
304. "Gökalp", *Yeni Sabah*, İstanbul, 27 Ekim 1952, s. 2.
305. "Fikir Kulüpleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 3 Kasım 1952, s. 2-5.
306. "Cemiyet ve Ahlak", *Yeni Sabah*, İstanbul, 10 Kasım 1952, s. 2.
307. "Meslek Ahlakı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 17 Kasım 1952, s. 2-5.
308. "Garphlaşmak Nedir?", *Yeni Sabah*, İstanbul, 24 Kasım 1952, s. 2-3.
309. "Benedetto Croce", *Yeni Sabah*, İstanbul, 1 Aralık 1952, s. 2.
310. "İhtida Mevzû", *Yeni Sabah*, İstanbul, 8 Aralık 1952, s. 2-3.
311. "Şark'ın Uyanması", *Yeni Sabah*, İstanbul, 15 Aralık 1952, s. 2.

312. "İki Tehlike Önünde Türk Düşüncesi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 22 Aralık 1952, s. 2.
313. "İnanma Buhranı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 29 Aralık 1952, s. 2.
314. "İçtimaî Seviye", *Yeni Sabah*, İstanbul, 5 Ocak 1953, s. 2.
315. "Fikir Hayatımızda Kerim Erim", *Yeni Sabah*, İstanbul, 12 Ocak 1953, s. 2.
316. "İtham Psikolojisi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 19 Ocak 1953, s. 2.
317. "İş Birliği ve Kooperatifçilik", *Yeni Sabah*, İstanbul, 26 Ocak 1953, s. 2.
318. "Endüstrileşmenin Sırrı I", *Yeni Sabah*, İstanbul, 2 Şubat 1953, s. 2.
319. "Endüstrileşmenin Sırrı II", *Yeni Sabah*, İstanbul, 9 Şubat 1953, s. 2-3.
320. "Louvre'da Türk San'atı ve Kültürümüz", *Yeni Sabah*, İstanbul, 16 Şubat 1953, s. 2-3.
321. "Eksik Tarafımız I", *Yeni Sabah*, İstanbul, 23 Şubat 1953, s. 2.
322. "Eksik Tarafımız II", *Yeni Sabah*, İstanbul, 2 Mart 1953, s. 2.
323. "Türkiye'de İş Göçleri I", *Yeni Sabah*, İstanbul, 9 Mart 1953, s. 2, 7.
324. "Türkiye'de İş Göçleri II", *Yeni Sabah*, İstanbul, 16 Mart 1953, s. 2, 7.
325. "Köyden Şehre Göç", *Yeni Sabah*, İstanbul, 23 Mart 1953, s. 2, 7.
326. "Avrupa'da Göçmen Tetkikleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 30 Mart 1953, s. 2.
327. "Şehir Adları", *Yeni Sabah*, İstanbul, 6 Nisan 1953, s. 2.
328. "Orta Doğu'da Köy", *Yeni Sabah*, İstanbul, 13 Nisan 1953, s. 2.
329. "Uzak Doğu'da Göç", *Yeni Sabah*, İstanbul, 20 Nisan 1953, s. 2.
330. "Sığınanlar Meselesi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 27 Nisan 1953, s. 2.
331. "İstanbul'un İçtimaî Tarihi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 4 Mayıs 1953, s. 2.
332. "Cemiyette Tecrübî Araştırma", *Yeni Sabah*, İstanbul, 11 Mayıs 1953, s. 2.
333. "İptidaî Zihniyet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 15 Mayıs 1953, s. 2.
334. "Sevgi ve Kurban", *Yeni Sabah*, İstanbul, 24 Mayıs 1953, s. 2.
335. "Yeni Çağ'ın Eşiğinde", *Yeni Sabah*, İstanbul, 1 Haziran 1953, s. 2.
336. "Sevgi ve Cemiyet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 8 Haziran 1953, s. 2.
337. "Köklüler ve Köksüzler", *Yeni Sabah*, İstanbul, 15 Haziran 1953, s. 2.
338. "Edirne ve Selimiye", *Yeni Sabah*, İstanbul, 22 Haziran 1953, s. 2.
339. "Tecrübî Sosyoloji Araştırmaları", *Yeni Sabah*, İstanbul, 29 Haziran 1953, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 10-13]
340. "Anadolu İçinde", *Yeni Sabah*, İstanbul, 6 Temmuz 1953, s. 2.
341. "İçtimaî Araştırmalar Neden Yapılmıyor?", *Yeni Sabah*, İstanbul, 13 Temmuz 1953, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 6-9]

342. "Cemiyet Ruhu", *Yeni Sabah*, İstanbul, 20 Temmuz 1953, s. 2.
343. "Şehir Gürültüsü", *Yeni Sabah*, İstanbul, 27 Temmuz 1953, s. 2.
344. "Cemiyet ve İkbal Hırsı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 2 Ağustos 1953, s. 2.
345. "Cemiyet ve Cinsiyet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 10 Ağustos 1953, s. 2.
346. "Suad Baydur", *Yeni Sabah*, İstanbul, 17 Ağustos 1953, s. 2.
347. "Milliyetçilik ve Şark I", *Yeni Sabah*, İstanbul, 24 Ağustos 1953, s. 2.
348. "Milliyetçilik ve Şark II", *Yeni Sabah*, İstanbul, 31 Ağustos 1953, s. 2.
349. "Gelişme ve Millî Kültür", *Yeni Sabah*, İstanbul, 7 Eylül 1953, s. 2.
350. "Avrupa Milletleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 14 Eylül 1953, s. 2.
351. "Küçük Milletler ve Nasyonalizm", *Yeni Sabah*, İstanbul, 21 Eylül 1953, s. 2.
352. "Necmeddin Sadak", *Yeni Sabah*, İstanbul, 28 Eylül 1953, s. 2.
353. "İnsanî Vatanperverlik", *Yeni Sabah*, İstanbul, 5 Ekim 1953, s. 2.
354. "Reşat Şemseddin", *Yeni Sabah*, İstanbul, 12 Ekim 1953, s. 2.
355. "Yeni Türkiye", *Yeni Sabah*, İstanbul, 19 Ekim 1953, s. 2, 5.
356. "Orta Sınıflar ve Garp", *Yeni Sabah*, İstanbul, 26 Ekim 1953, s. 2, 5.
357. "Şehir Meselesi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 2 Kasım 1953, s. 2.
358. "Şehir Problemi II", *Yeni Sabah*, İstanbul, 9 Kasım 1953, s. 2.
359. "Dünya Kültürlerine Dair Yeni Yayınlar", *Yeni Sabah*, İstanbul, 16 Kasım 1953, s. 2.
360. "Teknik İlerleme", *Yeni Sabah*, İstanbul, 23 Kasım 1953, s. 2, 5.
361. "Teknik İlerlemenin Neticeleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 30 Kasım 1953, s. 2.
362. "Yeni İçtimaî Nizam", *Yeni Sabah*, İstanbul, 7 Aralık 1953, s. 2.
363. "Devrim Kitlede mi, Şahısta mıdır?", *Yeni Sabah*, İstanbul, 14 Aralık 1953, s. 2.
364. "Müzik ve Cemiyet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 21 Aralık 1953, s. 2.
365. "Fransa'da Sosyoloji Öğretimi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 28 Aralık 1953, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 64-66]
366. "Medeniyet ve Tarih", *Yeni Sabah*, İstanbul, 4 Ocak 1954, s. 2.
367. "Şarkla Garp Arasında Köprü", *Yeni Sabah*, İstanbul, 11 Ocak 1954, s. 2.
368. "UNESCO ve Temel Eğitim", *Yeni Sabah*, İstanbul, 18 Ocak 1954, s. 2.
369. "İlk Çağ Hikmeti", *Yeni Sabah*, İstanbul, 25 Ocak 1954, s. 2.
370. "İlk Çağ Hâkimi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 6 Şubat 1954, s. 2.
371. "İslam Dünyasını Tanımak", *Yeni Sabah*, İstanbul, 8 Şubat 1954, s. 2.
372. "Çukurova", *Yeni Sabah*, İstanbul, 15 Şubat 1954, s. 2.

373. “Bağdat Müzeleri”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 1 Mart 1954, s. 2.
374. “Bağdad”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 8 Mart 1954, s. 2.
375. “Âlimler Şehri Bağdad”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 15 Mart 1954, s. 2.
376. “Musul”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 22 Mart 1954, s. 2.
377. “Georges Duhamel”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 29 Mart 1954, s. 2.
378. “Sağlık Savaşında Sosyal İlimlerin Rolü”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 5 Nisan 1954, s. 2, 7.
379. “Seçkinler”, *Yeni Sabah*, 11 Nisan 1954, s. 2.
380. “Remzi Oğuz Arık”, *Yeni Sabah*, 12 Nisan 1954, s. 2.
381. “İsmail Safa”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 19 Nisan 1954, s. 2.
382. “İbn Sînâ”, *Yeni Sabah*, 26 Nisan 1954, s. 2.
383. “Seçim Sosyolojisi I”, *Yeni Sabah*, 3 Mayıs 1954, s. 2.
384. “Remzi Oğuz Arık”, *Köylü Sesi*, Adana, 3 Mayıs 1954, s. 3.
385. “Seçim Sosyolojisi II”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 10 Mayıs 1954, s. 2, 7.
386. “Mustafa Namık Çankı: *Büyük Felsefe Lüğati*”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 17 Mayıs 1954, s. 2.
387. “İçtimaî Meselelerin Bugünkü Durumu”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 24 Mayıs 1954, s. 2.
388. “Fikir Geleneği”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 1 Haziran 1954, s. 2.
389. “Dünyada Okuma Savaşı”, *Yeni Sabah*, 7 Haziran 1954, s. 2.
390. “Yusuf Ziya Yörükân (1887-1954)”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 14 Haziran 1954.
391. “İçtimaî İlimler Öğretimi”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 21 Haziran 1954, s. 2.
392. “Din Sosyolojisi”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 28 Haziran 1954, s. 2.
393. “Kitle Devri ve Medeniyetin Zevali”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 5 Temmuz 1954, s. 2.
394. “Kudret I”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 12 Temmuz 1954, s. 2.
395. “Kudret II”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 19 Temmuz 1954, s. 2.
396. “Felsefe Terimleri”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 26 Temmuz 1954, s. 2.
397. “Akademi”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 2 Ağustos 1954, s. 2.
398. “Pakistan”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 9 Ağustos 1954, s. 2.
399. “Gönen”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 16 Ağustos 1954, s. 2.
400. “Köy Tetkikleri”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 23 Ağustos 1954, s. 2.
401. “Şam’da İçtimaî İlimler Konferansı”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 3 Eylül 1954, s. 2.
402. “Endüstrileşmenin İçtimaî Neticeleleri”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 6 Eylül 1954, s. 2.

403. "İstanbul'da Avrupa Göçmenler Kongresi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 20 Eylül 1954, s. 2.
404. "Tabiatla Mücadele", *Yeni Sabah*, İstanbul, 27 Eylül 1954, s. 2.
405. "Tanzimat İçinde Bir Eser: *Mustafa Reşat Paşa ve Tanzimat*", *Yeni Sabah*, 4 Ekim 1954, s. 2. [Reşat Kaynar'a ait eserin tanıtımı]
406. "Vietnam Kültürü", *Yeni Sabah*, İstanbul, 11 Ekim 1954, s. 2.
407. "Yardımcı Dil", *Yeni Sabah*, İstanbul, 25 Ekim 1954, s. 2.
408. "UNESCO ve İçtimâî Problemler", *Yeni Sabah*, İstanbul, 1 Kasım 1954, s. 2.
409. "Afrika'da Temel Eğitim", *Yeni Sabah*, İstanbul, 8 Kasım 1954, s. 2.
410. "Yakın Doğu İçtimâî Araştırma Merkezi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 15 Kasım 1954, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye'de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 55-59]
411. "Cemiyet ve Tesanüt", *Yeni Sabah*, İstanbul, 22 Kasım 1954, s. 2.
412. "Şark Dünyası", *Yeni Sabah*, İstanbul, 29 Kasım 1954, s. 2.
413. "Kapalıçarşı ve Orta Çağ İktisadı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 6 Aralık 1954, s. 2.
414. "Yakın Doğu'da Temel Eğitim", *Yeni Sabah*, İstanbul, 13 Aralık 1954, s. 2.
415. "Zenginler ve İçtimâî Yardım", *Yeni Sabah*, İstanbul, 20 Aralık 1954, s. 2.
416. "Mevlânâ Töreni", *Yeni Sabah*, İstanbul, 27 Aralık 1954, s. 2.
417. "Vakıf ve İçtimâî Yardım", *Yeni Sabah*, İstanbul, 3 Ocak 1955, s. 2.
418. "Filozof İzzet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 10 Ocak 1955, s. 2.
419. "Alkolizm ve Cemiyet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 20 Ocak 1955, s. 2.
420. "Mümtaz Turhan: *Maârifimizin Ana Davaları ve Bazı Hâl Çareleri*", *Yeni Sabah*, İstanbul, 24 Ocak 1955, s. 2. [Kitap tanıtımı]
421. "*Kültür Değişmeleri*", *Yeni Sabah*, İstanbul, 31 Ocak 1955, s. 2. [Kitap tanıtımı]
422. "Eski Dünya-Yeni Dünya", *Yeni Sabah*, İstanbul, 7 Şubat 1955, s. 2.
423. "Mevlânâ Tetkikleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 14 Şubat 1955, s. 2.
424. "Hayvan Hikâyeleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 21 Şubat 1955, s. 2.
425. "Üniversitelerin Çoğalması Dolayısıyla İlim ve Cemiyet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 1 Mart 1955, s. 2.
426. "İş Arızalarının Ruhî ve İçtimâî Sebepleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 7 Mart 1955, s. 2.
427. "Orta Doğu ve Bölge Tetkiki", *Yeni Sabah*, İstanbul, 14 Mart 1955, s. 2.
428. "Bergson'a Göre Cemiyet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 21 Mart 1955, s. 2.
429. "Kötümserlik", *Yeni Sabah*, İstanbul, 28 Mart 1955, s. 2.

430. “İçtimaî Alâkasızlık”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 4 Nisan 1955, s. 2.
431. “İkbal’in Yıldönümü”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 18 Nisan 1955, s. 2.
432. “Einstein”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 25 Nisan 1955, s. 2.
433. “Prof. René Köniğ ve Alman Sosyolojisi”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 2 Mayıs 1955, s. 2.
434. “İnsan Olmanın Güçlüğü”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 9 Mayıs 1955, s. 2.
435. “Ahlaki Cesaret”, *Yeni Sabah*, 17 Mayıs 1955, s. 2.
436. “Ahlak Meselesi Etnografya ile Hâllolur mu?”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 23 Mayıs 1955, s. 2.
437. “Vahşet ve Medeniyet”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 30 Mayıs 1955, s. 2.
438. “UNESCO”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 6 Haziran 1955.
439. “İktibaslar: UNESCO ve Tarih Eğitimi, Öğretimi”, 13 Haziran 1955, s. 11-12.
440. “Mektep Dışı Terbiye ve İçtimaî Mesuliyetler”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 20 Haziran 1955, s. 2.
441. “Krizantemsiz ve Kılıcsız Gençlik”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 27 Haziran 1955, s. 2.
442. “Eski Japonya ve Bugün”, *Yeni Sabah*, 4 Temmuz 1955, s. 2.
443. “Dr. Adnan Adıvar”, *Yeni Sabah*, 11 Temmuz 1955, s. 2.
444. “Değişen Japonya”, *Yeni Sabah*, 18 Temmuz 1955, s. 2.
445. “Köy ve Mektep”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 25 Temmuz 1955, s. 2.
446. “Yaşayan Çinicilik”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 8 Ağustos 1955, s. 2.
447. “Mektep Kitabı”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 15 Ağustos 1955, s. 2.
448. “Değişmeye Karşı Mukavemet”, *Yeni Sabah*, 22 Ağustos 1955, s. 2.
449. “Garba Karşı Mukavemet”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 29 Ağustos 1955, s. 2.
450. “Ahlak ve Siyaset”, *Yeni Sabah*, 5 Eylül 1955, s. 2.
451. “Ahlak ve İdealizm”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 12 Eylül 1955, s. 2.
452. “Medenî Kanun ve Örf”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 19 Eylül 1955, s. 2.
453. “Kadınların Siyasî Hayata İştiraki”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 26 Eylül 1955, s. 2.
454. “Üniversite Konferansı”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 5 Ekim 1955, s. 2.
455. “Üniversite ve Demokrasi”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 10 Ekim 1955, s. 2.
456. “Üniversite ve Demokrasi I”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 10 Ekim 1955, s. 2.
457. “Üniversite ve Demokrasi II”, *Yeni Sabah*, 17 Ekim 1955, s. 2.
458. “Edebiyat ve Fen Fakülteleri I”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 24 Ekim 1955, s. 2.
459. “Nüfus Sayımının Düşündürdüğü Meseleler”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 31 Ekim 1955, s. 2.

460. "Edebiyat ve Fen Fakülteleri II", *Yeni Sabah*, İstanbul, 7 Kasım 1955, s. 2.
461. "Köy Hocası Yetiştirmek I", *Yeni Sabah*, İstanbul, 14 Kasım 1955, s. 2.
462. "Nâşit Kızılay: *Felsefe Gözüyle Atatürk*", *Yeni Sabah*, İstanbul, 21 Kasım 1955, s. 2. [Kitap tanıtımı]
463. "Köy Hocası Yetiştirmek II", *Yeni Sabah*, İstanbul, 28 Kasım 1955, s. 2.
464. "Maârif: Tûbâ Ağacı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 5 Aralık 1955, s. 2.
465. "Yetişkinlerin Terbiyesi", *Yeni Sabah*, 12 Aralık 1955, s. 2.
466. "Orta Öğretim", *Yeni Sabah*, 19 Aralık 1955, s. 2.
467. "Değişen Cemiyetin Buhranı", *Yeni Sabah*, 26 Aralık 1955, s. 2.
468. "Dünyada Temel Eğitim", *Yeni Sabah*, İstanbul, 2 Ocak 1956, s. 2.
469. "Şehirlerin Büyümesine Karşı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 9 Ocak 1956, s. 2.
470. "Köylerin Derdi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 16 Ocak 1956, s. 2.
471. "Hürriyetin Teminatı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 23 Ocak 1956, s. 2.
472. "Meslek Tesanütü", *Yeni Sabah*, İstanbul, 30 Ocak 1956, s. 2.
473. "Millî Kütüphane", *Yeni Sabah*, 6 Şubat 1956, İstanbul, 1956, s. 2.
474. "Eğitim Sosyolojisi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 13 Şubat 1956, s. 2.
475. "Agâh Alaybek: Münzevî Bir Fikir Adamımız", *Yeni Sabah*, İstanbul, 20 Şubat 1956, s. 2.
476. "Meslek Birlikleri I", *Yeni Sabah*, İstanbul, 27 Şubat 1956, s. 2.
477. "Meslek Birlikleri II", *Yeni Sabah*, İstanbul, 5 Mart 1956, s. 2.
478. "Fransız Üniversiteleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 12 Mart 1956, s. 2.
479. "Üniversite ve Millî Cemiyet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 19 Mart 1956, s. 2.
480. "Ziya Gökalp", *Yeni Sabah*, İstanbul, 26 Mart 1956, s. 2.
481. "Birleşik Amerika'da Üniversiteler", *Yeni Sabah*, İstanbul, 2 Nisan 1956, s. 2.
482. "Alman Üniversiteleri", *Yeni Sabah*, 9 Nisan 1956, s. 2.
483. "Medrese ve Üniversite", *Yeni Sabah*, İstanbul, 16 Nisan 1956, s. 2.
484. "Medreseden Üniversiteye", *Yeni Sabah*, İstanbul, 23 Nisan 1956, s. 2.
485. "Akdeniz'de Orta Sınıflar Toplantısı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 7 Mayıs 1956, s. 2.
486. "Yeni Millî Kütüphane", *Yeni Sabah*, İstanbul, 21 Mayıs 1956, s. 2.
487. "İnsan Müzesi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 28 Mayıs 1956, s. 2.
488. "UNESCO'nun En Büyük Eseri: Avrupalıların Yazdığı Asya Tarihleri Düzeliyor", *Yeni Sabah*, 4 Haziran 1956, s. 2.
489. "Cemiyet Nerede Toplanır?", *Yeni Sabah*, 11 Haziran 1956, s. 2.
490. "Bir Misyonerin Hayali", *Yeni Sabah*, İstanbul, 18 Haziran 1956, s. 2.

491. “UNESCO Tarih Konferansında İki Hadise”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 26 Haziran 1956, s. 2.
492. “Milliyetçiliğin Hakiki Müdafaası”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 2 Temmuz 1956, s. 2.
493. “Hadiseler Karşısında Âlim”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 9 Temmuz 1956, s. 2.
494. “Göçmenlerin Terbiyesine Dair Tecrübeler”, *Yeni Sabah*, 16 Temmuz 1956, s. 2.
495. “Dünyada Maârif Teftişi”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 23 Temmuz 1956, s. 2.
496. “Tarih Kitapları ve Tarihçilerin Mesuliyeti”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 30 Temmuz 1956, s. 2.
497. “İçtimaî Adalet”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 6 Ağustos 1956, s. 2.
498. “İçtimaî Adalet ve İslam”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 13 Ağustos 1956, s. 2.
499. “İki Türk Dünyası”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 20 Ağustos 1956, s. 2.
500. “Doğu Türkü”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 27 Ağustos 1956, s. 2.
501. “Üçüncü Dünya Sosyoloji Kongresi”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 3 Eylül 1956, s. 2.
502. “Sosyoloji Kongresinden İntibalar”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 10 Eylül 1956, s. 2.
503. “Demirperde Gerisinde Sosyoloji”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 17 Eylül 1956, s. 2.
504. “Peyk Memleketlerde Cemiyet İlmi I”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 24 Eylül 1956, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye’de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 139-143]
505. “Yakın Doğu’da Sosyoloji I”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 1 Ekim 1956, s. 2. [*Dünyada ve Türkiye’de Sosyoloji Öğretim ve Araştırmaları* (1956) kitabına alınmıştır. s. 144-148]
506. “Peyk Memleketlerde Cemiyet İlmi II”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 8 Ekim 1956, s. 2.
507. “Yakın Doğu’da Cemiyet İlimleri”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 13 Ekim 1956, s. 2.
508. “Yakın Doğu’da Sosyoloji II”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 15 Ekim 1956, s. 2.
509. “Mektep Kooperatifleri”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 25 Ekim 1956, s. 2.
510. “Hakkı Tarık Us”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 29 Ekim 1956, s. 2.
511. “UNESCO’nun Onuncu Yılı”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 19 Kasım 1956, s. 2.
512. “Sosyal İlimler Öğretiminin Bugünkü Durumu”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 26 Kasım 1956, s. 2.
513. “Kur’an’ın Türkçesi”, *Yeni Sabah*, İstanbul, 7 Aralık 1956, s. 2. [Bu makaleyi A. R. Sağman (1889-1965) yazmış olduğu kitabına almıştır. Bkz. “Kur’an’ın Türkçesi”, *Kur’an’ın Türkçeye Tercemesi Karşısında Üç Profesör. H. Z. Ülken, İ. H. Baltacıoğlu, B. Atalay*, Yazan: Ali Rıza Sağman, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul, 1957, s. 2-4.]

514. "Türkiye'de Köy", *Yeni Sabah*, İstanbul, 4 Ocak 1957, s. 2.
515. "Mektep Müzeleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 7 Ocak 1957, s. 2.
516. "Eğitimde Sporun Yeri I", *Yeni Sabah*, 15 Ocak 1957, s. 2.
517. "Mekteplerde Spor II", *Yeni Sabah*, 21 Ocak 1957, s. 2.
518. "Temel Eğitimde Sosyal İlimlerin Rolü", *Yeni Sabah*, İstanbul, 28 Ocak 1957, s. 2.
519. "Göçebeler ve Göçmenlerin Terbiyesi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 4 Şubat 1957, s. 2.
520. "İçtimâî Tetkiklere Dayanan Temel Eğitim", *Yeni Sabah*, İstanbul, 15 Şubat 1957, s. 2.
521. "Federal Almanya'da Sosyolojik Anket", *Yeni Sabah*, İstanbul, 23 Şubat 1957, s. 2.
522. "Milletlerarası Anlayış", *Yeni Sabah*, 4 Mart 1957, s. 2.
523. "Sendika Fikrinin Tekâmülü", *Yeni Sabah*, İstanbul, 1 Nisan 1957, s. 2.
524. "Sendikacılığın Bugünkü Hâli", *Yeni Sabah*, İstanbul, 25 Nisan 1957, s. 2.
525. "Edebiyat Tarihimize Yeni Bir Bakış", *Yeni Sabah*, İstanbul, 29 Nisan 1957, s. 2.
526. "Milletlerarası İlk Pedagoji Konferansı I", *Yeni Sabah*, İstanbul, 6 Mayıs 1957, s. 2.
527. "Milletlerarası İlk Pedagoji Konferansı II", *Yeni Sabah*, İstanbul, 18 Mayıs 1957, s. 2.
528. "Nurullah Ataç", *Yeni Sabah*, İstanbul, 22 Mayıs 1957, s. 2.
529. "Hayat Formu", *Yeni Sabah*, İstanbul, 5 Haziran 1957, s. 2.
530. "Hayat Formumuz ve Bursa", *Yeni Sabah*, 7 Haziran 1957, s. 2.
531. "Yunus Emre'nin Mezarı", *Yeni Sabah*, İstanbul, 19 Haziran 1957, s. 2.
532. "Temel Şahsiyet", *Yeni Sabah*, İstanbul, 5 Temmuz 1957, s. 2.
533. "Temel Şahsiyet Araştırmaları", *Yeni Sabah*, İstanbul, 18 Temmuz 1957, s. 2.
534. "İçtimâî Araştırmalar Semineri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 4 Ağustos 1957, s. 2.
535. "Seçim Sosyolojisi I: Fransa'da Seçim Tetkikleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 15 Ekim 1957, s. 2.
536. "Seçim Sosyolojisi II: Belçika'da Seçim Tetkikleri", *Yeni Sabah*, İstanbul, 25 Ekim 1957, s. 2.
537. "Seçim Sosyolojisi III: Kadınların Seçimde Rolü", *Yeni Sabah*, İstanbul, 26 Ekim 1957, s. 2.
538. "İhtisas Asrı", *Yeni Sabah*, 31 Ekim 1957, s. 2.
539. "Yahya Kemal", *Vatan*, İstanbul, 13 Kasım 1958, s. 2.

540. "Asaf Halet Çelebi", *Vatan*, İstanbul, 21 Kasım 1958, s. 2.
541. "Mehmet Halit Bayrı", *Vatan*, İstanbul, 28 Kasım 1958, s. 2.
542. "Kişi ve Kişiliklerimiz", *Vatan*, İstanbul, 5 Aralık 1958, s. 2.
543. "Kişilere Dayanan Cemiyet", *Vatan*, İstanbul, 12 Aralık 1958, s. 2.
544. "Ferdin Gelişme Yolları", *Vatan*, İstanbul, 19 Aralık 1958, s. 2.
545. "Kabile ve Millet", *Vatan*, İstanbul, 2 Ocak 1959, s. 2.
546. "Gerçek ve İdeal", *Vatan*, İstanbul, 15 Ocak 1959, s. 2.
547. "Bizde de Temel Eğitim Kuruluyor", *Vatan*, İstanbul, 6 Şubat 1959, s. 2.
548. "İhtisas mı Umumî Kültür mü?", *Vatan*, İstanbul, 12 Şubat 1960, s. 3.
549. "Meseleler: İlimin Sorumluluğu", *Vatan*, İstanbul, 3 Mart 1960, s. 2.
550. "Burhanettin Batıman", *Vatan*, İstanbul, 11 Mart 1960, s. 3.
551. "Meseleler: Demokrasi Yolunda", *Vatan*, İstanbul, 1 Nisan 1960, s. 3.
552. "Meseleler: Düşünce ve İçtimaî Hareket", *Vatan*, İstanbul, 6 Nisan 1960, s. 3.
553. "Ortak Duyu mu, Sağduyu mu?", *Vatan*, İstanbul, 11 Nisan 1960, s. 3.
554. "Fikir Merkezlerinin Artması", *Vatan*, İstanbul, 25 Nisan 1960, s. 3.
555. "Günün Meselesi: Ya Şark, Ya Garp!", *Vatan*, İstanbul, 29 Nisan 1960, s. 3.
556. "Yediler'e Dair", *Vatan*, İstanbul, 1 Mayıs 1960, s. 2.
557. "Günün Meselesi: İçtimaî Nizam ve Ahlak Tehlikeye Düşünce", *Vatan*, İstanbul, 9 Haziran 1960, s. 2.
558. "İncelemeler: Millet'in İradesi", *Vatan*, İstanbul, 16 Haziran 1960, s. 2.
559. "Günün Meselesi: Anayasa İçin Dilekler", *Vatan*, İstanbul, 1 Temmuz 1960, s. 2.
560. "Siyaset ve Ahlak", *Vatan*, İstanbul, 7 Temmuz 1960, s. 2.
561. "Hürriyetin Teminatı", *Vatan*, İstanbul, 18 Temmuz 1960, s. 4.
562. "İçtimaî Reformlarımız Bizden Ne Bekliyor?", *Öncü*, Ankara, 1 Şubat 1961, s. 2.
563. "Ahlak Reformu", *Öncü*, Ankara, 6 Şubat 1961, s. 2.
564. "Din ve İlim", *Öncü*, Ankara, 15 Şubat 1961, s. 2.
565. "Toprak Reformu", *Öncü*, Ankara, 1961.
566. "Ahmet Hamdi Tanpınar", *Vatan*, İstanbul, 9 Şubat 1962, s. 5.
567. "İdeolojiler I", *Vatan*, İstanbul, 10 Ocak 1963, s. 2.
568. "İdeolojiler II", *Vatan*, İstanbul, 17 Ocak 1963, s. 2.
569. "İdeolojiler III", *Vatan*, İstanbul, 18 Ocak 1963, s. 2.
570. "İdeolojiler IV", *Vatan*, İstanbul, 19 Ocak 1963, s. 2.

571. "Fransa'daki Siyasî Partiler I", *Vatan*, İstanbul, 31 Ocak 1963, s. 2.
572. "Bağdat ve Filozof el-Kindî'nin 1000. Yıl Töreni", *Vatan*, İstanbul, 6 Ocak 1963, s. 2.
573. "Fransa'daki Siyasî Partiler II", *Vatan*, İstanbul, 1 Şubat 1963, s. 2.
574. "Sosyalizm ve Millet, Aile ve Din", *Vatan*, İstanbul, 7 Şubat 1963, s. 2.
575. "Sosyalizm ve Hürriyet", *Vatan*, İstanbul, 15 Şubat 1963, s. 2.
576. "Planlama Problemi ve Öğretim Planlaması", *Vatan*, İstanbul, 11 Nisan 1963, s. 2.
577. "Dünyada Öğretim Planlaması", *Vatan*, İstanbul, 18 Nisan 1963, s. 2.
578. "Eğitim Planlaması ve Özel Okullar", *Vatan*, İstanbul, 25 Nisan 1963, s. 2.
579. "Eğitimde Yabancı Dil, Yardımcı Dil", *Vatan*, İstanbul, 2 Mayıs 1963, s. 2.
580. "Yabancı Dil Öğretimi", *Vatan*, İstanbul, 31 Mayıs 1963, s. 2.
581. "Meşrutiyet'te Siyasî Mücadelenin Uyanması ve Değişmesi", *Vatan*, İstanbul, 7 Haziran 1963, s. 2.
582. "Çağdaş Cemiyette Kadın", *Vatan*, İstanbul, 13 Haziran 1963, s. 2.
583. "Fakültenin Hedefi ve Çalışma Tarzı", *Vatan*, İstanbul, 20 Haziran 1963, s. 2.
584. "Fakültenin Hedefi ve Çatışması", *Vatan*, İstanbul, 27 Haziran 1963, s. 2.
585. "Onuncu Türk Dil Kurultayı", *Vatan*, İstanbul, 14 Temmuz 1963, s. 2.
586. "Nusret Köymen", *Vatan*, İstanbul, 20 Mart 1964, s. 3-5.
587. "Elli Yıllık Bir Hoca: Emin Âli Çavlı", *Cumhuriyet*, 14 Ocak 1969, s. 2.
588. "Psikoloji Biliminde Otorite Bir Türk", *Son Havadis*, Yıl: 16, Ocak 1969.
589. "İdealist Bir Doktor Ruhi Refik Soyer", *Son Havadis*, 29 Aralık 1970.
590. "Türk Milletinin Kökleri ve Vatana Yerleşme I", *Tercüman*, 3 Eylül 1971, s. 2.
591. "Vatan Kurmada Malazgirt'in Büyük Yeri", *Tercüman*, 3 Eylül 1971, s. 2. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 59-63]
592. "Anadolu'da Yerleşmenin Uzaması", *Tercüman*, 18 Eylül 1971, s. 2. [Bu makale, *Selçuk Araştırmaları*, c. IV, 1971'de yayınlanmış; ardından Erzurum Atatürk Üniversitesinde düzenlenen Malazgirt Seminerinde 1973'te tebliğ olarak sunulmuştur. Daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba da alınmıştır. s. 59-63]
593. "Türk Milletinin Kökleri ve Vatana Yerleşme II", *Tercüman*, 28 Eylül 1971, s. 2.
594. "Millî Kurtuluşta Vatana Yerleşme", *Tercüman*, 29 Eylül 1971, s. 2.
595. "Türk Milletinin Kökleri ve Vatana Yerleşme III", *Tercüman*, 18 Ekim 1971, s. 2.

596. “Türk Milletinin Kökleri ve Vatana Yerleşme IV”, *Tercüman*, 3 Kasım 1971, s. 2. [Bu makale, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 47-53]
597. “Malazgirt Savaşında Hristiyan Türklerin Rolü”, *Selçuk Araştırmaları*, sy. IV, 1971. [Bu çalışma, Erzurum Atatürk Üniversitesinde düzenlenen Malazgirt Seminerinde 1973'te sunulmuş; daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 64-72]
598. “Haçlı Seferleri ve Türkler”, *Milletlerarası I. Türkoloji Kongresi*, İstanbul, 15-20 Ekim 1973, [Bu tebliğ, daha sonra *Anadolu Kültürü Üzerine Makaleler* (2017) adlı kitaba alınmıştır. s. 73-89]

Kaynakça

- Aksoy, Ceyda, *Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken Bibliyografyası*, Lisans Bitirme Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Kürsüsü, İstanbul, 1973.
- Balakbabalar, Muhsin, “Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 20, sy. 1, Ankara, 1972, s. v-xxii.
- Demir, Aynelhayat, *Hilmi Ziya Ülken'in Hayatı, Eserleri ve Görüşleri (1934-1951)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2019.
- Erdem, Hasan Haluk, “Hilmi Ziya Ülken'in Kendi Kaleminden Hayatı ve Eserleri”, *Türk Yurdu (Hilmi Ziya Ülken'e Armağan)*, c. 22, sy. 174, Ankara, Şubat 2002, s. 7-11.
- Günergun, Feza, “Doktor Kimyager Mehmed Ziya Ülken: Sir William Ramsay'ın Türk Öğrencisi”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, c. 6, sy. 2, İstanbul, 2005, s. 79-116.
- Özberki, Ayşe Rahşan, *Hilmi Ziya's Life and Thought from 1928 to 1960 -In Relation to the Political and Religious Development in the Republic of Turkey*, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1986.
- Pepeyi, Haluk Nihat, *Türk Destanına Giriş*, İstanbul: Ülkü Kitabevi, 1934.
- Sanay, Eyyüp, *Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken'in Fikirlerinin Gelişimi*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Ankara, 1976.
- Tanrıku, Hasan, “Hilmi Ziya Ülken, Hayatı, Eserleri, Sistemi”, *Yeni İnsanlık*, sy. 3, İstanbul, 23 Nisan 1940, s. 16-18.
- Temiz, Neriman, *1952-1962 Yılları Arasında Hilmi Ziya Ülken ve Düşünceleri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.
- Tütengil, Cavit Orhan, “Hilmi Ziya Ülken'in Çıkardığı Dergiler ve Bu Dergilerde Yaptığı Yayınlar”, *İktisat Fakültesi Mecmuası*, c. 34, sy. 1-4, Ekim 1974-Eylül 1975, s. 161-172.

- Tütengil, Cavit Orhan, "Hilmi Ziya Ülken", *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 17. Kitap, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, 1979, s. 156-158.
- Ülken, Hilmi Ziya, "Deliliğin Ögünmesi I", *İnsan*, c. 3, sy. 14, 1 Mayıs 1941, s. 29-31; "Deliliğin Ögünmesi II", *İnsan*, c. 3, sy. 15-17, 1 Ağustos 1941, s. 29-34; "Deliliğin Ögünmesi III: Erasmus'tan", *İnsan*, c. 3, sy. 18-19, Teşrin-i Evvel 1941, s. 40-44.
- Ülken, Hilmi Ziya, "İlahiyat Fakültesi", *Yeni Sabah*, İstanbul, 31 Ekim 1949, s. 2.
- Ülken, Hilmi Ziya, "Prof. Dr. Hikmet Birand (1904-1972)", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 19, sy. 1, Ankara, 1971, s. 219-221.
- Ülken, Hilmi Ziya, "Prof. Dr. Kâmrân Birand (1917-1964)", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 12, Ankara, 1964, s. 139-141.
- Ülken, Hilmi Ziya, *Anadolu Hayali (1918-1921)*, yay. haz. Ali Utku, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2020.
- Ülken, Hilmi Ziya, *Anadolu Köklerini Arayış*, yay. haz. Ali Utku, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2020.
- Ülken, Hilmi Ziya, *Aşk Ahlakı*, 8. baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2012.
- Ülken, Hilmi Ziya, *İslam Düşüncesi: Türk Tefekkürü Tarihi Araştırmalarına Giriş*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1946.
- Ülken, Hilmi Ziya, *La Pensée de L'Islam*, çev. Gauthier Dubois, Max Bilen et L'auteur, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1953.
- Vergili, Ayhan, *Hilmi Ziya Ülken Kitabı*, 1. baskı, İstanbul: Kitabevi, 2006. (2. baskı: İstanbul: İşaret Yayınları, 2013; 3. baskı: İstanbul: İşaret Yayınları, 2016)
- Vural, Mehmet, *Hilmi Ziya Ülken*, İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Yörükân, Turhan ve Yörükân, Ayla, *Üniversitede İlim ve Ahlak: Cahit Tanyol ve Sosyoloji*, Ankara: Vadi Yayınları, 2003.

Journal of Turkish Studies (JTS) / Türklük Bilgisi Araştırmaları (TUBA) Adlı Derginin 32/I. - 58. Ciltlerinin Dizini

Ozan KOLBAŞ*

Öz

Journal of Turkish Studies, Şinasi Tekin ve Fahir İz tarafından 1977 yılında yayımlanmaya başlayan ve Amerika Birleşik Devletleri'nde neşredilen akademik ve bilimsel ilk Türkoloji dergisidir. İçerisinde Türk dili ve edebiyatı başta olmak üzere, Türk tarihi, kültürü, sanat tarihi, tıp tarihi ve felsefe gibi çeşitli konularda makaleler yer almaktadır. Yayımlanan ilk sayısından sonraki ciltlerden birkaçı hariç büyük çoğunluğu alanlarına önemli katkılarda bulunan araştırmacılara ve akademisyenlere armağan olarak neşredilmiştir. Ali Nihad Tarlan, Orhan Şaik Gökyay, Halil İnalçık, Gerhard Doerfer, Annemarie Schimmel, Abdülbaki Gölpınarlı, Ioanna Kuçuradi, Günay Kut, Eleazer Birnbaum, Heath Lowry, Robert Dankoff ve Ali Emîrî Efendi bu isimlerden bazılarıdır. 2022 yılı itibarıyla 45 yıldır kesintisiz olarak yayım hayatına devam eden derginin şimdiye kadar 2008 yılı da dahil beş kez dizini hazırlanmıştır. Bu çalışmada bu derginin 32/I ve 58 numaralı ciltleri arasında yer alan sayılarında yayımlanmış makalelerin dizinine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Şinasi Tekin, *Journal of Turkish Studies*, *Türklük Bilgisi Araştırmaları*, *JTS*, *TUBA*, Dizin

* Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, ozankolbas@gmail.com (ORCID: 0000-0002-3509-6909).

Index of Volumes 32 /I - 58th of the Journal of Turkish Studies (JTS)

Ozan KOLBAŞ

Abstract

Journal of Turkish Studies is the first academic and scientific Turcology journal was first started to be published in the United States, in 1977 by Şinasi Tekin and Fahir İz. It includes articles on various subjects such as Turkish history, Turkish culture, art history, history of medicine, philosophy, especially Turkish language and literature. With the exception of a few, the volumes after the first issue were published as festschrift to researchers and academics that made significant contributions to their fields. Ali Nihad Tarlan, Orhan Şaik Gökyay, Halil İnalcık, Gerhard Doerfer, Annemarie Schimmel, Abdülbaki Gölpınarlı, Ioanna Kuçuradi, Gnay Kut, Eleazer Birnbaum, Heath Lowry, Robert Dankoff and Ali Emîrî Efendi are some of these names. The journal has been continuing its publication life for 45 years as of 2022. The article has been prepared that provides information about the contents of the journal five times, including in 2008. In this article, the directory of the articles on volumes 32/I and 58 of this journal will be included.

Keywords: Şinasi Tekin, *Journal of Turkish Studies*, *Türklük Bilgisi Araştırmaları*, *JTS*, *TUBA*, Index

Journal of Turkish Studies (JTS) / Türklük Bilgisi Araştırmaları (TUBA) adlı dergi Türkoloji sahasının önemli isimlerinden Türk dili, edebiyatı, tarihi ve kültürü gibi geniş bir saha üzerinde çalışmaları bulunan Şinasi Tekin (1933-2004) tarafından Harvard Üniversitesi'ne bağlı olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde 1977 yılında yayımlanmaya başlayan akademik ve bilimsel ilk Türkoloji dergisidir. Derginin ilk sayısı Şinasi Tekin ve Fahir İz tarafından yayımlanmış ve birkaç sayı sonra Gönül Alpay-Tekin yayın kurulunda yer almıştır. Bu dergide Türk dili ve edebiyatı başta olmak üzere Türk tarihi, kültürü, sanat tarihi, tıp tarihi, felsefe ve yazmabilim, doğu dilleri ve medeniyetleri ile Orta Asya kültürlerinin kaynak eserleri gibi çeşitli konularda muhtelif makaleler yayımlanmıştır. Dergi, yayın faaliyetine 1977 yılından itibaren kesintisiz devam etmektedir. İlk olarak yılda bir sayı yayımlanan dergi, günümüzde yılda iki sayı hâlinde neşredilir. Birkaçı hariç, ikinci sayısından sonraki hemen her bir sayı alanlarına önemli katkılarda bulunmuş Omeljan Pritsak, Ali Nihad Tarlan, Annemarie von Gabain, Orhan Şaik Gökyay (3 cilt), Tibor Halasi-Kun, Francis Woodman Cleaves, Halil İnalçık (2 cilt), Gerhard Doerfer, Fahir İz (2 cilt), Richard Nelson Frye (2 cilt), Annemarie Schimmel, Abdülbaki Gölpınarlı (2 cilt), Hasibe Mazıoğlu (3 cilt), Agâh Sırrı Levend (3 cilt), İoanna Kuçuradi, Barbara Flemming (2 cilt), Günay Kut (4 cilt), Eleazer Birnbaum, Orhan Okay (3 cilt), Şinasi Tekin (4 cilt), Cem Dilçin (2 cilt), Walter G. Andrews (3 cilt), Angeliki E. Laiou, Heath Lowry (2 cilt), Yusuf Oğuzoğlu (3 cilt), Robert Dankoff, Ali Emîrî Efendi (2 cilt), Saliha Paker (2 cilt), Doğan Hızlan, Özer Ergenç (2 cilt), Maria Pia Pedani, Zehra Toska, Nuran Yıldırım (2 cilt), Marcel Erdal ve Jale Parla (2 cilt) gibi çeşitli araştırmacı ve akademisyenlere armağan veya hâtra sayısı olarak neşredilmiştir. 1988 yılında yayımlanan 12. sayısı II. Abdülhamid'in Library of Congress ve British Museum arşivlerinde bulunan albümlerindeki fotoğrafları içerir. Carney E. S. Gavin tarafından editörlüğü yapılan bu sayıda Nurhan Atasoy'un kaleme aldığı giriş yazısını çeşitli incelemeler ile George Hobart, M. I. Waley ve William Allen tarafından ilgili koleksiyonlara dair yazılan yazılar takip eder.

Dergi, İngilizce, Almanca, Fransızca, Rusça, İtalyanca, Arapça, Azerbaycan ve Türkiye Türkçesi gibi çeşitli dillerdeki makaleleri ihtiva etmektedir. Bununla birlikte Şinasi Tekin'in isteği üzerine Türkçenin bilim dili hâline gelmesi niyetiyle anadili Türkçe olan yazarlardan makalelerini Türkçe yazmalarını ister. İsteğe bağlı olarak aynı makalenin hem Türkçe hem de herhangi bir batı diline tercümesiyle yayımlanması ve araştırmacıya herhangi bir kelime veya sayfa sınırlaması getirilmemesi derginin araştırmacılara tanıdığı yayın özgürlüğünün örneklerindedir. Armağan veya hâtra sayısı olarak yayımlanan ciltlerde ilk olarak ilgili ismin fotoğraflarına, hayat hikâyesine veya kendisiyle yapılmış söyleşiye ve bibliyografyasına yer verilir. Ardından yakın çevresinin hâtra yazıları ile akademik makaleler gelir.

2021 Aralık ayında Nuran Yıldırım'a armağan olarak yayımlanan iki sayıdan başka Marcel Erdal'a armağan olarak özel bir sayı neşredilmiştir. 2022 senesinde yayın hayatının 45. yılına giren derginin Aralık 2022 tarihli son iki sayısı (57-58) Jale Parla'ya armağan olarak yayımlanmıştır. Aralık 2023 tarihinde yayımlanacak 59. ve 60. ciltler ise Orhan Bilgin'e armağan olarak hazırlanmaktadır. Bu iki ciltten başka bir diğer cilt, özel bir sayıyla Klaus Röhnborn'a armağan edilecektir.

Dergi, daha önce belirtilen çeşitli alanlarda son derece önemli akademisyenler¹ tarafından yazılanların yanında özellikle Türkoloji sahasıyla özdeşleşmiş, alana katkı sağlayan bir hayli nitelikli makaleyi de içermektedir. Bunlardan bazıları dil, edebiyat ve tarih araştırmalarında çığır açan incelemeler olduğu gibi metin neşri bakımından da literatüre katkı sağlamıştır. Örneğin, Gönül Alpay-Tekin tarafından kaleme alınan ve sonrasında bir ekol oluşturacak kadar ilgiyle takip edilen Eski Türk Edebiyatı ve Yakındoğu Mitolojisi ilişkisini ele alan makaleler ilk kez bu dergide yayımlanmıştır. Diğer taraftan Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Aydaki Kadın* adlı sağlığında yayımlanmayan son romanı Güler Güven;² uzun yıllar kütüphane kasasında kilitli duran ve okuyucuya çıkarılmayan *İstanbul Hânkâhları Meşâyihî* adlı eser Turgut Kut;³ Feyzî Çelebi'nin hece ölçüsüyle yazılmış *Şem' ü Pervâne* adlı mesnevisi ise Gönül Alpay-Tekin tarafından⁴ ilk kez bu dergide neş-

- 1 Dergiye makaleleriyle katkı sağlamış çeşitli ülkelerde çalışmalarını yürütmüş ve yürüten akademisyenlerden bazıları şu şekilde sıralanabilir: Ali Birinci, Cem Dilçin, Cemal Kurnaz, Dursun Yıldırım, Edith Gülçin Ambros, Eleazar Birnbaum, Erhan Afyoncu, Evangelia Balta, Fahir İz, Fatma Büyükkarcı-Yılmaz, Francis Woodman Cleaves, George L. Bata, Gerhard Doerfer, Gönül Alpay-Tekin, Grace Martine Smith, Güler Güven, Günay Kut, György Hazai, Halil İnalçık, Hasibe Mazioğlu, Hatice Aynur, Helga Anetshofer, İ. Güven Kaya, İnci Enginün, İrene Melikoff, İrvın Cemil Schick, İsmail E. Erünsal, Jan Schmidt, John R. Walsh, Joseph Fletcher, Kurtuluş Öztöçü, M. Fatih Köksal, Maria Eva Subtelny, Mertol Tulum, Mine Mengi, Mustafa İsen, Mustafa S. Kaçalın, Nuran Tezcan, Nüket Esen, Omeljan Pritsak, Orhan Şaik Gökyay, Osman Fikri Sertkaya, Peter Zieme, Ramazan Şeşen, Richard N. Frye, Robert Anhegger, Robert Dankoff, Roger Finch, Saliha Paker, Selim Sırrı Kuru, Semih Tezcan, Sevgi İyi, Suraiya Faroqhi, Şinasi Tekin, Tunca Kortantamer, Turan Alptekin, Turgut Kut, Tülay Gençtürk-Demircioğlu, Virginia Aksan, Yekta Saraç, Yorgos Dedes, Yusuf Azmun, Zehra Toska vd. Ayrıca bkz. Alim Kahraman, "Türklük Bilgisi Araştırmaları", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, 2012, c. 41, s. 599.
- 2 Güler Güven, "Ahmed Hamdi Tanpınar'ın Son Romanı", *JTS - In Memoriam Ali Nihad Tarlan Hâtırâ Sayısı*, 1978, c. 3, s. 135-195; Güler Güven, "Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Son Romanı. *Aydaki Kadın*. İkinci Kısım, Karşı Karşıya (Leylâ'nın Kokteyli)", *JTS - Orhan Şaik Gökyay Armağanı I*, 1982 [1984], c. 6, s. 143-249.
- 3 A. Turgut Kut, "İstanbul Hânkâhları Meşâyihî", *JTS - In Memoriam Abdülbaki Gölpınarlı Hâtırâ Sayısı I*, (1995), c. 19, s. 1-156. Bu makale sonradan kitap olarak da yayımlanmıştır, bkz. Tabibzâde Derviş Mehmed Şükrî ibn İsmâil, *Sheikhs of the Istanbul Chapter Houses (Text, Index and Facsimile)*, Edited by Turgut Kut, [Index prepared by İskender Pala], Sources of Oriental Languages and Literatures 30, Cambridge, Massachusetts: Harvard University, 1995.
- 4 Gönül A. Tekin, "Feyzî Çelebi'nin Şem' ü Pervânesi", *JTS - Fahir İz Armağanı II*, 1991, c. 15, s. 1-157. Bu makale sonradan kitap olarak da yayımlanmıştır, bkz. *Şem' ü Pervâne Feyzî Çelebi (A Seventeenth Century Ottoman Mesnevî in Syllabic Meter) (Text, Interpretation and*

redilmiştir. Meslek hayatlarından edindikleri zevki ve alanlarındaki yetinliklerini esprili bir üslupla kaleme aldıkları metinlerle ortaya koyan isimlerin eserleri de bu dergide yayımlanmıştır: Cem Dilçin'in 1001 beyitten oluşan ve Fuzûlî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'unu tehzil eden eski üslupla inşa ettiği mesnevisi ile Şinasi Tekin tarafından klasik inşa üslubuyla yazılan düzme belge ve fermanlar bunlara örnek olarak gösterilebilir.⁵ Dikkat çekici diğer bazı makaleler şu şekilde sıralanabilir:

1. A. Turgut Kut, "İstanbul Sıbyan Mektepleriyle İlgili Bir Vesika", *JTS*, 1978, c. 2, s. 55-84.
2. Orhan Şaik Gökyay, "Şair Bâkî Gençliğinde Saraç Çıraklığı Yaptı mı?", *JTS - In Memoriam Ali Nihad Tarlan Hâtıra Sayısı*, 1979, c. 3, s. 125-133.
3. Omeljan Pritsak, "When and for Whom Was the "Atabat al-Haqâ'iq" Writer?", *JTS - In Memoriam Ali Nihad Tarlan Hâtıra Sayısı*, 1979, c. 3, s. 273-278.
4. Gönül Alpay-Tekin, "Hamdullah Hamdî'nin Yeni Bir Leylâ ve Mecnûn Nüshası ve Metin Tenkidi Hakkında Bazı Düşünceler", *JTS - In Memoriam Ali Nihad Tarlan Hâtıra Sayısı*, 1979, c. 3, s. 307-342.
5. John R. Walsh, "The Divânçe-i Kemâl-i Zerd (Sarica Kemâl)", *JTS - In Memoriam Ali Nihad Tarlan Hâtıra Sayısı*, 1979, c. 3, s. 403-442.
6. F. Tulga Ocak, "Nefî'nin Bilinmeyen Şiirleri", *JTS*, 1980, c. 4, s. 79-81.
7. Robert Dankoff, "The Languages of the World According to Evliya Çelebi", *JTS - Gerhard Doerfer Festschrift*, 1989, c. 13, s. 23-32.
8. Şinasi Tekin, "XIV. Yüzyılda Yazılmış Gazilik Tarikası "Gaziliğin Yolları" Adlı Bir Eski Anadolu Türkçesi Metni ve Gazâ / Cihâd Kavramları Hakkında", *JTS - Gerhard Doerfer Festschrift*, 1989, c. 13, s. 139-204.
9. Şinasi Tekin, "Mehemmed Bin Bâlî'nin Eski Anadolu Türkçesine Aktardığı "Güzîde" Adlı Eserin Harezmi Türkçesindeki Aslı ve olga-bolga Meselesi Hakkında", *JTS - Fahir İz Armağanı II*, 1991, c. 15, s. 405-420.

Facsimile), by Gönül A. Tekin, Sources of Oriental Languages and Literatures 15, Cambridge, Massachusetts: Harvard University, 1991.

5. Cem Dilçin, "Mecnûn-nâme (Tehzil-i Leylâ vü Mecnûn)", *JTS - Hasibe Mazioğlu Armağanı I*, 1997, c. 21, s. 230-301; Şinasi Tekin, "Musâhip Fâhir Çelebi'nin Maceraları", *JTS - In Memoriam Şinasi Tekin IV*, 2008, c. 32/II, s. 187-190; Şinasi Tekin, "Tekür Şehrinde Mahalle-i Müslümânânda Medâris Müderrisi Hâce-i Kirâmdan Hakkı Dursun Yıldız -Dâme İzzuhukulumuza Nişân-i Hümayûnumuzdur", *JTS - In Memoriam Şinasi Tekin IV*, 2008, c. 32/II, s. 191-193; Şinasi Tekin, "Hüve Yağlık'da Kal'a-i Tâk-i Sî-boru Dizdân İlyâs Beg bin İbrâhîm bin Burunsuzoğlu Ramazân eş-Şehîr be-Yörükân-ı Zamân 'Arablu", *JTS - In Memoriam Şinasi Tekin IV*, 2008, c. 32/II, s. 195-196; Şinasi Tekin, "Sergüzeşt-nâme-i Fahrüddîn Pervâne b. 'Abdülhalîm b. Mehmed", *JTS - In Memoriam Şinasi Tekin IV*, 2008, c. 32/II, s. 197-209; Şinasi Tekin, Gönül Alpay-Tekin, "Viyana'nın Kanunî Sultan Süleyman Tarafından Fethedilmiş Olduğuna Dair Yepyeni Bir Vesika", *JTS - In Memoriam Şinasi Tekin IV*, 2008, c. 32/II, s. 211-215; Şinasi Tekin, "İbrâhîm Hakkı Turalı Satılmış Beg'ün Hatne Bitisidür", *JTS - In Memoriam Şinasi Tekin IV*, 2008, c. 32/II, s. 217-218.

10. Cem Dilçin, "Fuzuli'nin Şiirlerinde İkilemelerin Oluşturduğu Ses, Söz ve Anlam Düzeni", *JTS - In Memoriam Abdülbaki Gölpınarlı Hâtra Sayısı I*, 1995, c. 19, s. 157-202.
11. Şinasi Tekin, "Fatih Sultan Mehmed Devrine Âit Bir İnşâ Mecmuası", *JTS - In Memoriam Abdülbaki Gölpınarlı Hâtra Sayısı II*, 1995, c. 20, s. 267-311.
12. Mustafa S. Kaçalın, "Abdülhalim Galip Paşa'nın Mutâyebât-ı Türkiye'ye'si", *JTS - In Memoriam Ağâh Sırrı Levend Hâtra Sayısı*, 2000, c. 24/I, s. 137-185.
13. Devin DeWeese, "The Predecessors of Navâ'î in The *Funûn Al-Balâghah* of Shaykh Ahmad B. Khudâyîdâd Tarâzî: A Neglected Source on Central Asian Literary Culture from the Fifteenth Century", *JTS - Festschrift in Honor of Eleazar Birnbaum*, 2005, c. 29, s. 73-163.
14. Gönül Tekin, "Divan Edebiyatındaki Bazı Motiflerin Mitolojik Kökenleri", *JTS - Festschrift in Honor of Cem Dilçin*, 2009, c. 33/II, s. 181-200.
15. Gönül Tekin, "İskender-nâmeler Üzerinden Âb-ı Hayât'ın Görünüşü ve Nerede Bulunduğu Meselesi", *JTS - Edebiyattan Tıp Tarihine Uzun İnce Bir Yol: Festschrift in Honor of Nuran Yıldırım II*, 2021, c. 56, s. 371-384.

Dijital ortamda erişimi mümkün olmadığından dergiye ulaşmak isteyen okuyucular yurt dışındaki ve yurt içindeki çeşitli kütüphanelere başvurabilir. Dergiye ait ciltler, pek çok ülkenin milli kütüphanesi ile çeşitli üniversite kütüphaneleri tarafından satın alındığı gibi Türkiye'de özellikle Türk Dil Kurumu Kütüphanesi, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Bilkent Üniversitesi Kütüphanesi, Koç Üniversitesi Kütüphanesi gibi kütüphanelerde bulunmaktadır. Bunların yanında derginin tüm sayılarını ihtiva etmese dahi Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi (İSAM), Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi, Uludağ Üniversitesi Kütüphanesi gibi kütüphanelerde de kimi sayılarına ulaşabilmektedir. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi'nin "Türk Tarih, Edebiyat, Kültür ve Sanat Tarihi Makaleleri Veri Tabanı"ndan da kütüphane kataloğunda bulunan sayıların içerisinde yer alan makalelere erişim sağlanabilmektedir.

Journal of Turkish Studies (JTS) / Türklük Bilgisi Araştırmaları (TUBA) adlı derginin tespit edilebildiği kadarıyla daha önce sırasıyla İsmail Doğan, Gülden Sağol (Yüksekkaya), Abdülbaki Çetin, Yücel Dağlı ve Mustafa S. Kaçalın tarafından toplamda beş kez dizini hazırlanmış ve yayımlanmıştır.⁶

6 İsmail Doğan, *Yabancı Ülkelerde Yayımlanmış Türkolojiyle İlgili Makaleler Bibliyografyası*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990; Gülden Sağol, "Journal of Turkish Studies = Türklük Bilgisi Araştırmaları Dergisi'ndeki Makalelerin Dizini (1977-1994)", *Bir - Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 1995, c. 4, s. 173-194; Abdülbaki Çetin, "Journal of Turkish Studies/ Türklük Bilgisi Araştırmaları (JTS/TUBA) Dizini (1-24/III. Ciltler)," *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2001, c. 18, s. 335-358; Yücel Dağlı, "Türklük Bilgisi Araştırmaları, [TUBA] / Journal of Turkish Studies [JTS] Adlı Seride Şinasi Tekin'in Yayınladığı

Bu çalışmada, ilgili araştırmacıların hazırladıkları dizinlere girmeyen ve sonrasında yayımlanan ciltlerin içerisinde neşredilen yazıların dizinine yer verilecektir. Bu dizin çalışması, ulaşılması güç bir dergi olması hasebiyle ilgili araştırmacıların araştırma sahalarına göre yayımlanan makalelerin künyelerine kolayca ulaşabilmesi ve literatür takibini kolaylaştırması amacıyla hazırlanmıştır.

Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları, yayımlandığı günden bugüne 45 yılı aşkın süredir Türkoloji sahasında kendine önemli bir yer edinen, dünyanın çeşitli ülkelerinde akademik çalışmalarına devam etmiş ve bugün de etmekte olan alanlarında uzman akademisyenler tarafından kaleme alınan önemli pek çok makaleyi ihtiva eden; çoğu sayısında armağan edilecek kişiyi tebrik eder nitelikte düşürülmüş bir tarih manzumesine yer veren, geçmişin üslubuyla kaleme alınmış esprili düzme metinleri de içeren ve bu sayede yalnızca şiirin değil, ilmin de “geçmişe yapılan atıflarla” ilerlediğini gösteren çok önemli bir dergidir. Yukarıda sıralanan özellikleri nedeniyle emsallerinden ayrılan ve Türkoloji sahasının önemli başvuru eserleri arasında yer alan derginin kurucusu Şinasi Tekin’i rahmetle anıyor, kurulduğu günden itibaren yayımlanması için sonsuz emek veren Gönül Alpay-Tekin’e ve Günay Kut’a teşekkürü bir borç biliyorum.

Dergiler,” *JTS - In Memoriam Şinasi Tekin IV*, 2008, c. 32/II, s. 257-302; Mustafa S. Kaçalın, “1977’den Bugüne Kadar *Türklük Bilgisi Araştırmaları* (TUBA) Dergisinde Yayınlanan Yazıların Yazar Adlarına Göre Dizini / Author Index of Articles in the *Journal of Turkish Studies* (1977-2008),” *JTS - In Memoriam Şinasi Tekin IV*, 2008, c. 32/II, s. 303-331.

- DİZİN -**JTS/TUBA 32/I****In Memoriam Şinasi Tekin [= Şinasi Tekin Hatıra Sayısı]****Part III****Guest Editors: Yücel Dağlı - Yorgos Dedes - Selim S. Kuru****2008**

- Nilüfer Alkan-Günay, "17. Yüzyılda Kurulmuş Bir Bursa Dergâhı: Üçkozlar", s. 1-18.
- Adnan Akgün, "Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun Yayımlanmamış Şiirleri", s. 19-34.
- İ. Hakkı Aksoyak, "Nedîm Divanı'ndaki Farsça Bir Tamlamanın Yeni Bir Okuma Biçimi", s. 35-38.
- Mustafa Apaydın, "Adalet Ağaoğlu'nun Dar Zamanlar Üçlemesinde Zaman Kurgusu Üzerinde Bazı Değerlendirmeler", s. 39-60.
- Evangelia Balta, "The Underground Rock-Cut Winepresses of Cappadocia", s. 61-88.
- Funda Berksoy, "Topkapı Sarayı'ndaki Biblia Pauperum Rulosu: Rulonun Önemi, Türü İçindeki Yeri ve Fra Angelico'nun Lex Amoris Panosu ile Olan Benzerliği", s. 89-105.
- Özlem Civelek, "Eski Türkçe Çuvaşça Söz Denklikleri 1. Ünlüyle Başlayanlar", s. 107-119.
- John J. Curry, "The Intersection of Past and Present in The Genesis of an Ottoman Sufi Order: The Life of Cemâl el-Halvetî (D. 900/1494 or 905/1499) and the Origins of the Halvetî *Tarîqa*", s. 121-141.
- Filiz Çağman, Zeren Tanındı, "Firdevsi'nin *Şahnâmesi*'nde Geleneğin Değişimi", s. 143-167.
- Bilal Çakıcı, "Za'fi'nin Vardar Yenicesi Şehr-engîzi", s. 169-193.
- Musa Duman, "Şehirleşme ve Edebi Dile Etkisi", s. 195-202.
- İsmail E. Erünsal, "Türk Edebiyatı Tarihinin Arşiv Kaynakları 6: 909/1503 Tarihli Defter-i Kütüb", s. 203-219.
- Emine Fetvacı, "Music, Light and Flowers", s. 221-240.
- Abdulkadir Gürer, "Tardiyeye Bir Nazım Şekli midir?", s. 241-249.
- Ahmet Şamil Gürer, "Osmanlı Kölelik Tarihi Araştırmaları İçin Veri Kaynağı Olarak İtûknâmeler ve 1822 Yılına Ait Bir İtûknâme Örneği", s. 251-255.
- Barış Karacasu, "Esmâ-yı Bilâd-ı Ferdî: Kurnaz Yayımına Katkı", s. 257-273.

- İ. Güven Kaya, “Taşlıcalı Yahya Bey’in Hamsesindeki Hayvan Hikayeleri”, s. 275-288.
- İshak Keskin, “Günümüz Arşivcilik Anlayışıyla Bir Osmanlı Aydını Olarak Hayreddin Bey [Nedim Göçen]’in (1867-1942) Arşivcilik Anlayışının Karşılaştırılması”, s. 289-306.
- Hasan Kolcu, “Uzuçeli İbrahim Zikrî ve Pend-Nâme’si”, s. 307-330.
- Erol Köroğlu, “Ulusal Tarih Tasarımı ve Popüler Edebiyat: Aka Gündüz Örneği”, s. 331-348.
- Heath W. Lowry, “Architectural Monuments as a Source for the Dating of 14th Century Ottoman Conquests in the Balkans: The Case Study of Vera/Bera/Pherai/Feres [Ottoman: Ferecik/Fire/Ferecük]”, s. 349-357.
- Mine Mengi, “Divan Şiiri Estetiği Açısından İ’câz”, s. 359-368.
- Aziz Merhan, “Özbek Dilinde Betimleyici (Deskriptif) Eylemler”, s. 369-385.
- Yusuf Oğuzoğlu, “Ortadoğu Siyaset Geleneği’nin Kaynakları”, s. 387-405.
- Mehmet Ölmez, “Türkçenin Etimoloji Sözlükleri ve Soyağacı”, s. 407-416.
- İbrahim Sezgin, “Şehzade Süleyman Paşa’nın Bolayır İmareti Vakıfları ve Gelirleri (XV. ve XVI. Yüzyıllar), s. 417-423.
- Gönül Tekin, “Güneşin Kuşları: Phoenix ve Anka”, s. 425-446.
- Selahattin Tolkun, “Orta Asya ve İdil-Ural Bölgesi Türk Lehçelerinde Belirsizlik Yapısı”, s. 447-453.

JTS/TUBA 32/II

In Memoriam Şinasi Tekin [= Şinasi Tekin Hatıra Sayısı]

Part IV

Guest Editors: Yücel Dağlı - Yorgos Dedes - Selim S. Kuru

2008

- Yücel Dağlı, Yorgos Dedes, Selim S. Kuru, “Editörlerin Önsözü”, s. XI-XIII.
- Yücel Dağlı, Yorgos Dedes, Selim S. Kuru, “Editors Preface [From the Editors]”, s. XV-XVI.
- Cem Dilçin, “Târîh Berây-ı Vefât-ı Server-i Dil-Şinâsân ve Tâc-ı Ser-i Yârân Şinasi Tekin”, s. 1.
- Murat Bardakçı, “Târîh Der Hakk-ı İntikâl-i Şinâsî Tekin ki Üstâd-ı Kemâlât-ı Nihâd Bûdend”, s. 3.
- Şinasi Tekin, “Kendi Kaleminden Hayatı”, s. 5-6.

- Mustafa S. Kaçalin, “Şinasi Tekin Bibliyografyası”, s. 7-18.
- Gönül Tekin, “Şinasi Tekin ile Geçen Bir Ömür”, s. 19-66.
- Gönül Tekin, “Şinasi Tekin’in Ardından veya Şinasi Tekin ile Geçen Bir Ömür’e Ek”, s. 67-69.
- Konur Ertop, “Uygurca Yazmalar Arasında”, s. 71-74. [Röportaj]
- İbrahim H. Karataş, “Mutluyum Çünkü Başarılı Oldum”, s. 75-78. [Röportaj]
- Günay Kut, “Şinasi Tekin (1933-2004)”, s. 79-83.
- Mustafa S. Kaçalin, “Prof. Dr. Şinasi Tekin [1933-2004]”, s. 85-87.
- Orhan Okay, “Hayat Mayat Diyorlar...”, s. 89-91.
- Selim S. Kuru, “Âlim Ölünce Âlem Ölü: Şinasi Tekin 1933-2004”, s. 93-94.
- Nâmık Açıkgoz, “Mektuplarıyla Şinasi Tekin Hoca”, s. 95-97.
- Şinasi Tekin, [Derleyen: Saliha Paker], “Eski Türklerde Tercüme Faaliyetleri”, s. 99-111.
- Şinasi Tekin, “Budist Felsefesinin Bilgi Nazariyesiyle İlgili Uygurca Telif Bir Eser: Vapşı Bakş’ının *Köngül Tözün Ukattaçı Nom* (Bilincin Tabiatını Öğreten Kitap) Adlı Eserinin, Çeviriyazı, Tercüme, Açıklamalar ve Tıpkıbasımı”, s. 113-186.
- Şinasi Tekin, “Musâhip Fâhir Çelebi’nin Maceraları”, 187-190.
- Şinasi Tekin, “Tekür Şehrinde Mahalle-i Müslümânânda Medâris Müderrisi Hâce-i Kirâmdan Hakkı Dursun Yıldız -Dâme İzzuhu- Kulumuza Nişân-i Hümâyûnumuzdur”, s. 191-193.
- Şinasi Tekin, “Hüve Yağlık’da Kal’a-i Tâk-i Sî-boru Dizdân İlyâs Beg bin İbrâhîm bin Burunsuzoghı Ramazân eş-Şehîr be-Yörükân-ı Zamân ‘Arablu”, s. 195-196.
- Şinasi Tekin, “Sergüzeştname-i Fahrüddîn Pervâne b. ‘Abdülhalîm b. Mehemmed”, s. 197-209.
- Şinasi Tekin, Gönül Alpay-Tekin, “Viyana’nın Kanuni Sultan Süleyman Tarafından Fethedilmiş Olduğuna Dair Yepyeni Bir Vesika”, s. 211-215.
- Şinasi Tekin, “İbrâhîm Hakkı Turalı Satılmış Beg’ün Hatne Bitisidür”, s. 217-218.
- Şinasi Tekin, “Şinasi Tekin’in Mektuplarından Seçmeler”, s. 219-229.
- Yücel Dağlı, “Doğu Dilleri ve Edebiyatlarının Kaynakları / Sources of Oriental Languages and Literatures (SOLL) Adlı Seride Şinasi Tekin’in Yayınladığı Kitaplar”, s. 231-255.
- Yücel Dağlı, “Türklük Bilgisi Araştırmaları [TUBA] / Journal of Turkish Studies [JTS] Adlı Seride Şinasi Tekin’in Yayınladığı Dergiler”, s. 257-302.
- Mustafa Kaçalin, “1977’den Bugüne Kadar *Türklük Bilgisi Araştırmaları* (TUBA) Dergisinde Yayınlanan Yazıların Yazar Adlarına Göre Dizini / Author Index of Articles in the *Journal of Turkish Studies* (1977-2007)”, s. 303-331.

JTS/TUBA 33/I

Festschrift in Honor of Cem Dilçin [= Cem Dilçin Armağanı]

Part I

Guest Editor: Zehra Toska

2009

- Cem Dilçin, “Târîh-i Armağân-ı Hod”, s. XIII.
- Cem Dilçin, “‘Kendi Armağanına Tarih’in Öyküsü”, s. XV.
- Cem Dilçin, [Anlatan], Zehra Toska [Yazan], “Cem Dilçin’in Hayat Hikayesi ve Yayınları O Günlerden Bu Günlere”, s. XIX-XLIII.
- “Kronolojik Yaşam Öyküsü”, s. XL-XLVI.
- “Cem Dilçin Bibliyografyası”, s. XLVII-LII.
- Ömür Ceylan, “Târîh Berây-ı Armağân-ı Üstâd Cem Dilçin Reşk Âver-i Ulemâ-yı Çîn ü Mâçîn”, s. LIII.
- Günay Kut, “Şair ve Tarih Düşürme Üstadı Cem Dilçin”, s. LV-LX.
- [Günay Kut], “Cem Dilçin’in Çeşitli Konularda Düşürdüğü Tarihlerden Örnekler”, s. LXI-LXXIII.
- [A. Sabri Mandıracı], “A. Sabri Mandıracı’nın Hattıyla Cem Dilçin’in Tarihleri”, s. LXXV-LXXIX.
- [Cem Dilçin], “*Divançe-i Cem*’den Birkaç Örnek”, s. LXXXI-CVIII.
- A. Deniz Abik, “Kutadgu Bilig’de Hayvan Adları”, s. 1-32.
- İ. Hakkı Aksoyak, “Gelibolulu Mustafa Âlî’nin Kühü’l-Ahbâr’daki Şiir Eleştirmenliği”, s. 33-48.
- İ. Hakkı Aksoyak, “Poetry Criticism of Mustafa Âlî from Gallipoli in Kühü’l-Ahbâr”, s. 49-64.
- Nihayet Arslan, “İki Roman: Çalığışu ve Çalığışu Gibi”, s. 65-72.
- H. Dilek Batislam, “Divan Şiirinde Kâlâ”, s. 73-85.
- Yavuz Bayram, “Tahkiye Esaslı Metinlerin Çözümünde Biçimbilgisel Yöntem ve Hüsn ü Aşk Örneği”, s. 87-103.
- Funda Berksoy, “J. Cuspinian’in ‘Austria’ İsimli Kitabının Işığında II. Mehmed, III. Friedrich ve Evlilik Portreleri”, s. 105-125.
- Fatma Büyükkarcı-Yılmaz, “İki Şair Bir Eser: Ebu’d-Derdâ Hikâyesi”, s. 127-152.
- Ömür Ceylan, “‘Kenâd’ Sözü Üzerine”, s. 153-158.

- Cemal Demircioğlu, “Osmanlı Çeviri Tarihi Araştırmaları Açısından ‘*Terceme*’ ve ‘*Çeviri*’ Kavramlarını Yeniden Düşünmek”, s. 159-177.
- Nur Gürani-Arslan, “Güngör Dilmen’in İki Oyununda Tarih Sanat ve Politikanın Şekillendirdiği ‘Kimlik’ Sorunu”, s. 179-190.
- Fulya Düvenci-Karakoç, “Osmanlı Sürecinde Girit Halkının Sosyo-Ekonomik Durumu”, s. 191-243.
- Yıldız Ecevit, “Modern Türk Romanında Osmanlıca Kullanımı”, s. 245-253.
- İsmail E. Erünsal, “Şâir Nedim’in Muhallefâtı”, s. 255-274.
- Haluk Gökalp, “Bir Sâki-Nâme Var Ramazânîye’de Fahriye’den İçeri: Hasb-i Hâl-i Hayrî”, s. 275-293.
- Tuncer Gülensoy, “Türkiye Türkçesindeki Yapı¹⁻²/Yapış- Fiilleri Üzerine”, 295-299.
- Adnan İnce, “Çeviriyazı ile İlgili Bir Öneri”, s. 301-307.
- Walter G. Andrews, Mehmet Kalpaklı, “Toward a Meclis-Centered Reading of Ottoman Poetry”, s. 309-318.
- Selim Karahasanoğlu, “Osmanlı Matbaasının Başarısını/Başarısızlığını Yeniden Gözden Geçirmek ya da İbrahim Müteferrika’nın Terekesinin Tespitine Katkı”, s. 319-328.
- Cahit Kavcar, “Yazı Devrimi ve Türkçenin Yaşaması”, s. 329-341.
- Cemal Kurnaz, “XVI. Yy. Türk Dünyası Kültür, Sanat Edebiyat ve Tarihi İçin Bir Kaynak: Seydi Ali Reis’in Mir’atü’l-Memâlik’i”, s. 343-350.
- Şefika Kurnaz, “Osmanlıdan Cumhuriyete Bir Öncü Kadın Yazar: Emine Semiye (1868-1944)”, s. 351-360.
- Günay Kut, “Fuzulî Divanı Üzerine Notlar”, s. 361-380.
- “In Memoriam: [Yücel Dağlı]”, s. 381-382.

JTS/TUBA 33/II

Festschrift in Honor of Cem Dilçin [= Cem Dilçin Armağanı]

Part II

Guest Editor: Zehra Toska

2009

Cem Dilçin, “Târîh-i Armağân-ı Hod”, s. XIII.

Cem Dilçin, “Kendi Armağanına Tarih’in Öyküsü”, s. XV.

- Fatma Sabiha Kutlar, "Dilber Narhlarına İlişkin Bir İstanbul Şehrengizi: *Narh-Nâme-i Dil-berân*", s. 1-33.
- Muhsin Macit, "Gazelde Bir Anlatım Biçimi: Terdîd Sanatı", s. 35-41.
- Mine Mengi, "Klasik Türk Edebiyatında Mensur Türlerin Seyri, Tasnifi ve Tasnif Sorunları", s. 43-49.
- Özge Öztekin, "Türk Şiirinde Metinlerarası İlişkiler - I: Çağdaş Türk Şiirinde Art-zamanlı Üretim Bağlantıları", s. 51-87.
- Saliha Paker, "Terceme ve *Nazire* Olarak Çeviri: Kültüre Bağlı Kavramlar ve Osmanlı Çeviri Tarihi Araştırmalarına Bir Kavramsal Çerçeve Kurmak", s. 89-110.
- Mehmet Hakkı Suçın, "Arapça Çeviri Geleneği: Altın Dönem", s. 111-138.
- Firuzan Melike Sümertaş, "Tarih-i Ayasofya: İmparatorluk Anıtı Üzerinden 19. yy Tarihselciliği Üzerine Bir Araştırma", s. 139-148.
- Firuzan Melike Sümertaş, "Tarih-i Ayasofya: An Inquiry on the 19th ct. Historicism on the Imperial Monument", s. 149-158.
- Nuran Tezcan, "Câmî-i Rûm Olarak Lâmiî Çelebi", s. 159-179.
- Gönül Tekin, "Divan Edebiyatındaki Bazı Motiflerin Mitolojik Kökenleri", s. 181-200.
- Fatih Usluer, "Hurûfî Şifreleri", s. 201-219.
- Cumhur Ün, "Penbe-i Mînâ'ya Dair", s. 221-231.
- Zeynep Uysal, "İstrap Ülkesi'nden 'Saadet Ülkesi'ne Kaçış: Milli Mekân Olarak Ankara", s. 233-244.
- Sadık Yazar, "XVI. Yüzyıl Şairlerinden Gedizli Keşfi ve *Hüsn ü Dil* Tercümesi", s. 245-286.
- Gülgün Yazıcı, "Fuzulî'de Zıt Kavramların Kullanımı ve Tezatlî Anlatım", s. 287-317.
- S. Dilek Yalçın-Çelik, "Nurullah Ataç'ın Söyleşi, Deneme ve Eleştiri Yazıları Bağlamında Divan Edebiyatı Üzerine Görüşlerin Değerlendirilmesi", s. 319-349.
- Dursun Yıldırım, "Köyümden Bir Avuç Türkü", s. 351-355.
- Emine Yılmaz, Nurettin Demir, "Sa'lebî'nin *Kitābu 'Arā'isi'l-Mecālīs Fī Kışaşı'l-Enbiyā'* sının Anadolu Sahasında Yapılmış Çevirileri", s. 357-370.
- Ozan Yılmaz, "Klasik Türk Şiirinde Bir Tıp Terimi Olarak 'Cebr'", s. 371-382.
- Ali Rıza Yenice, "Peçeli Erkeği Bulmak: 'Kurra' mı Yoksa 'Kura' mı - Hz. Osman'ın *Muhaliflerinden Bir Grubu Teşhis*", s. 383-406.
- Ali Rıza Yenice, "Finding the Veiled Man: 'Qurra' or 'Qura' - *Diagnosis of a Group of Uthman b. Affan's Opponents*", s. 407-429.
- "In Memoriam: [Yücel Dağlı]", s. 431-432.

JTS/TUBA 34/I**Festschrift in Honor of Walter G. Andrews [= Walter G. Andrews
Armağanı]****Part I****Guest Editor: Mehmet Kalpaklı****2010**

- Ömür Ceylan, “Târîh Berây-ı Armağân-ı Üstâd Walter G. Andrews Gıpta-Fermâ-yı Lokmân u Câlînûs”, s. XIII.
- Mehmet Kalpaklı, “Nam-ı Diğer Walter Bey: Walter G. Andrews’un Türkiye ve Osmanlı Edebiyatı Sevgisiyle Dolu Hayatı”, s. XVII-XXVIII.
- “Walter G. Andrews”, s. XXIX.
- Ataol Behramoğlu, “Walter Andrews’a Gönül Borcumuz”, s. XXXI-XXXII.
- Talat S. Halman, “Walter G. Andrews’a Alkışlarla”, s. XXXIII-XL.
- “Walter G. Andrews Seçilmiş Bibliyografya”, s. XLI-XLV.
- Aron Aji, “Artificer of Language: Translational Strategies in Bilge Karasu’s Writing”, s. 1-8.
- Alphan Akgül, “Bâkî ve Shakespeare Üzerine Metinlerarası Bir Yaklaşım: ‘Hazan Gazeli’ ve ‘Sone 73’”, s. 9-17.
- Ahmet Arı, “Usulî’nin Bir Şiiri Çevresinde Divan Şairlerinin Ölümüne Yaklaşımlarının Kaynağı Hakkında Düşünceler”, s. 19-25.
- Hakan Atay, “Figürün Muhafızları: Osmanlılarda Edebiyat Üretimi ve Sanatı(n) Koruma İşlevi”, s. 27-33.
- H. Dilek Batıslam, “Divanlardaki Manzum Latifeler”, s. 35-50.
- Gülcan Çolak-Bostancı, “Eşyanın Göstergeselliği ve Edebi Metinlerde Şeylerin Dili”, s. 51-74.
- M. Gökşen Buğra, “Disiplinlerarası Bir Edebiyat Deneyi: Masumiyet Müzesi”, s. 75-84.
- Âdem Ceyhan, “Hıfzî’nin *Manzûme-i Emsâl*’i Yahut Türk Atasözleri ve Deyimlerinin ‘Havas’ Diline Çevrilmiş Hâli”, s. 85-119.
- Ömür Ceylan, “*Şiirin Seyir Defteri I: Büyüyen Gölgeleer Yüzyılı (1701-1800)*”, s. 121-172.
- Müjgan Çakır, “Bilinmeyen Bir Bilâdiye Metni: Esmâ-yı Bilâd-ı Mecdî”, s. 173-182.
- Pervin Çapan, “Ahmet Paşa ve Necâtî Bey’de ‘Garîb’ İmgesi ve ‘Öteki Oluş’a Dair”, s. 183-196.

- Muhammed Nur Doğan, “Şeyh Galip’in Gurbete Yuvarlanmış İncisi”, s. 197-210.
- Tübâ İsen-Durmuş, “‘Türkî Dilce Söyle Sen’: Türk Yazı Dilini Oluşturan Kilometre Taşları”, s. 211-224.
- Erdağ Göknaç, “From Anatolian Steppe to Mediterranean Sea: The ‘Blue Anatolia’ Movement and Masterplots of Turkism”, s. 225-232.
- Çimen Günay-Erkoç, “Yeni Tarihselcilik, Eski Romanlar: 12 Mart Romanlarını Yeniden Okumak”, s. 233-251.
- Walter Feldman, “Dough of the Body, Mirror of the Heart: A Comparison of Two Nazire Gazels of Mid-17th Century Turkey”, s. 253-260.

JTS/TUBA 34/II

Festschrift in Honor of Walter G. Andrews [= Walter G. Andrews Armağanı]

Part II

Guest Editor: Mehmet Kalpaklı

2010

- Ömür Ceylan, “Târîh Berây-ı Armağan-ı Üstâd Walter G. Andrews Gibta-Fermâ-yı Lokmân u Câlînûs”, s. XIII.
- Özgen Felek, “Re-Narrating Islamic Lore: The Dream Writings of Sultan Murâd III”, s. 1-19.
- Özgen Felek, “İslam Edebiyatını Yeniden Hikaye Etmek: Sultan III. Murâd’ın Rüya Mektupları”, s. 21-36.
- Emine Fetvacı, “Love in the Album of Ahmed I”, s. 37-51.
- Emine Fetvacı, “I. Ahmet Albümünde Aşk”, s. 53-62.
- Kadir Güler, “Klasik Şiirimizde Kûy-ı Yâr”, 63-78.
- Nagihan Gür, “Osmanlı Edebiyatında Eleştiri ve Latîfî’nin *Tezkiretü’ş-Şu‘arâ’sı* Üzerine”, s. 79-89.
- Ahmet Şamil Güler, “II. Meşrûtiyet Öncesinde Ulemâ Jön Türk İşbirliği: Hoca Muhyiddin Efendi Örneği”, s. 91-104.
- Didem Havlioğlu, “Valideler, Hemşireler, Kerimeler: Osmanlı Şiirinde Kadımlararasılık”, s. 105-113.
- Victoria Rowe Holbrook, “Modernism and Authenticity”, s. 115-128.
- Brian Johnson, “Americans Investigating Anatolia: The 1919 Field Notes of Emory Niles and Arthur Sutherland”, s. 129-147.

- Mehmet Kalpaklı, “Bir Osmanlı Padişahının Şair Olarak Portresi: Selimî (II. Selim)”, s. 149-156.
- Mahmut Kaplan, “Ahî Çelebi’ye Atfedilen Bir Tıb Mesnevisi: Naşihat-nâme Der-Beyân-ı Hikmet”, s. 157-173.
- Mehmet Kara, “Aruz Veznini Bulma Programı_Baki”, s. 175-182.
- Murat A. Karavelioğlu, “Türk Edebiyatında Aynı Mahlası Kullanmış Olan Şairlerin Karıştırılması Meselesi”, s. 183-195.
- Ahmet Kartal, “Tebriзли Ahmedî’nin *Esrâr-nâme* Eseri Üzerine Düşünceler”, s. 197-206.
- Neslihan Koç-Keskin, “Minyatür Merceğiyle Divân Şiirini Görmek”, s. 207-235.
- Hanife Koncu, “Dâsitân-ı Mûsâ”, s. 237-252.
- M. Fatih Köksal, “Yeni Mevlid Metinleri ve Mevlidlerle İlgili Mevcut Malumata Dair Tashihler”, s. 253-283.
- Özlem Kumrular, “Rodrigo Niño: Venedik’te Türklerden Haber Veren Bir İspanyol”, s. 285-293.
- Cemal Kumaz, Halil Çeltik, “Yeni Bilgiler Işığında Divan Şiiri Şekil Bilgisi”, s. 295-337.

JTS/TUBA 35/III

Festschrift in Honor of Walter G. Andrews [= Walter G. Andrews Armağanı]

Part III

Guest Editor: Mehmet Kalpaklı

2011

- Ömür Ceylan, “Târîh Berây-ı Armağan-ı Üstâd Walter G. Andrews Gıpta-Fermâ-yı Lokmân u Câlînûs”, s. XIII.
- Niki Gamm, “Ottoman Poetry - Ottoman Politics”, s. 1-10.
- Selim S. Kuru, Murat U. İnan, “Reintroducing Hafez to Readers in Rum: Sudi’s Introduction to His Commentary on Hafez’s Poetry Collection”, s. 11-34.
- Muhsin Macit, “Ahmet Necdet’in *İnce Divan*’ı ve Diliçi Çevirileri”, s. 35-45.
- F. Özden Mercan, “Papa II. Pius’un Fatih Sultan Mehmet’e Mektubu: Hristiyanlık’a Davet mi, Avrupa’ya Mesaj mı?”, s. 48-60.
- Ahmet Mermer, “Osmanlı Şairlerinin Sanatçı Kimliğinin Göstergesi Olan Bir Edebî Sanat: Hüsn-i Talîl”, s. 61-64.
- Laurent Mignon, “Of Moors, Jew and Gentiles”, s. 65-83.

- M. Kayahan Özgül, "Ha Bu Diyar, Ha O Diyar...", s. 85-119.
- Jan Schmidt, "Dutch Travel Accounts on the Ottoman Empire, 1590-1800", s. 121-132.
- Azade Seyhan, "Ottoman Times: Recovering Sacred Memory for a Secular Age in Ahmet Hamdi Tanpınar's Poetics", s. 133-140.
- Karl Signell, "Layers of Subtlety in Turkish Art Music", s. 141-144.
- Fatih Sona, "Divan Edebiyatının İlk Dönem Şairlerinden Ali ve Divanı", s. 145-161.
- Mark Soileau, "Seeing Signs of Sainthood: Audience Participation in the *Vilâyet-nâme* of Hacı Bektaş", s. 163-191.
- Neslihan Demirkol-Sönmez, "Hüsn ü Aşk'ta Hüsn'ün Âşık Rolünün İmkânsızlığı Üzerine", s. 193-203.
- Fatma Meliha Şen, "Kudüs'teki Hâlidîyye Kütüphanesinde Bulunan Türkçe El Yazması Kitaplar", s. 205-219.
- Mesut Şen, "Yorga Kelimesi Üzerine", s. 221-237.
- Ahmet Atilla Şentürk, Nurcan Boşdurmaz, "Fatih Dönemi Şairlerinden Molla Aşkı'nın Hayatı ve Eserleri Hakkında", s. 239-251.
- Baki Tezcan, "'High' and 'Low' Literature as Alternative Media for Different Messages in the Ottoman World of Letters in the First Half of the Seventeenth Century", s. 253-257.
- Baki Tezcan, "On Yedinci Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Edebiyat Dünyasında Farklı Mesajların Alternatif Ortamları: 'Yüksek Kültür' ve 'Halk Kültürü'", s. 259-263.
- Dursun Ali Tökel, "Engel mi, Yardımcı mı? Gremias'ın 'Anlatılarda Eyleyenler Kuramı' Çerçevesinde Bir Eyleyen Olarak Rakib", s. 265-273.
- Emine Tuğcu, "Bursa Şehrengizlerinde Güzellerin Mekânları: Bahçe, Hamam ve Çarşı", s. 276-284.
- Fatma Ahsen Turan, "Halk Şairlerinin Sanatlarını İcra Ettikleri Mekânlar", s. 285-304.
- Hilmi Yavuz, "'Osmanlı Rönesansı' ve İslam Medeniyeti Üzerine Notlar", s. 305-312.
- İlyas Yazar, "Klasik Şiirin Divânlarında 'Türk' Kavramının Kullanım Biçimleri", s. 313-323.
- Ozan Yılmaz, "The Word 'Tig' as a Geographical Term in Classical Turkish Poetry", s. 325-336.
- Ozan Yılmaz, "Klasik Türk Şiirinde Bir Coğrafya Terimi Olarak 'Tig'", s. 337-348.

JTS/TUBA 36**In Memoriam Angeliki E. Laiou [= Angeliki E. Laiou Hatıra Sayısı]****Guest Editors: Cemal Kafadar - Nevra Necipoğlu****2011**

Cemal Kafadar, Nevra Necipoğlu, "Editor's Preface", s. VII.

"Angeliki E. Laiou (1941-2008)", s. XIII- XV.

"Bibliography of Angeliki E. Laiou", s. XVII-XXVIII.

Aslıhan Akışık, "Praising a City: Nicaea, Trebizond, and Thessalonike", s. 1-25.

Dimiter G. Angelov, "Theodore II Laskaris on the Sultanate of Rum and the Flight of 'Izz al-Dīn Kay Kāwūs II", s. 26-43.

Koray Durak, "The Location of Syria in Byzantine Writing: One Question, Many Answers", s. 45-55.

Koray Durak, "Bizans Yazılı Kaynaklarında Suriye'nin Konumu: Bir Soru, Birçok Cevap", s. 57-67.

Nadia Maria El-Cheikh, "The Conversion of Constantine the Great: A Reading of Arabic-Muslim Sources", s. 69-83.

Ioli Kalavrezou, "Female Popular Beliefs and Maria of Alania", s. 85-101.

Dimitri Kastritsis, "The Trebizond Alexander Romance (Venice Hellenic Institute Codex Gr. 5): The Ottoman Fate of a Fourteenth-Century Illustrated Byzantine Manuscript", s. 103-131.

Nevra Necipoğlu, "The Social Topography of Late Byzantine Constantinople: Evidence from the Patriarchal Register", s. 133-143.

Theoharis Stavrides, "Alternative Dynasties: The Turahanids and the Ottomans in the Fifteenth Century", s. 145-171.

Ece Turnator, "Coin Circulation in the Twelfth and Thirteenth Centuries in Greece and Western Asia Minor", s. 173-199.

Ece Turnator, "On İkinci ve On Üçüncü Yüzyıllarda Yunanistan ve Batı Anadolu'da Sikke Dolaşımı", s. 201-225.

JTS/TUBA 37

**The History of Turkish Thought: Philosophy - Sociology -
Anthropology [= Türk Düşünce Tarihi: Felsefe - Sosyoloji -
Antropoloji]**

Guest Editors: Cemal Güzel - Mehmet Ölmez

2012

- Tansu Açık, “Suat Sinanođlu’nun Hümanizm Anlayışı”, s. 1-32.
- Suavi Aydın, “Türk Muhafazakârlığı”, s. 33-53.
- Ayça Gelge-Bakacak, “Behice Boran’da Toplumsal Yapı Kavramı”, s. 55-67.
- Aylin Görgün-Baran, “Türkiye Sosyolojisine Katkıları Açısından Niyazi Berkes’te Batılılaşma ve Çağdaşlaşma Sorunu”, s. 69-87.
- Hüseyin Özel, Naci Canpolat, “Sabri Ülgener ve İktisat Zihniyeti”, s. 89-101.
- Betül Çotuksöken, “Nermi Uygur’un Felsefi Söylemi”, s. 103-117.
- İsmail H. Demirdöven, “Bir Türk Filozofu: Hilmi Ziya Ülken”, s. 119-124.
- Hakan Ergül, “1960-1980 Dönemlerinde Türkiye’de Kültür Eksenli Tartışmalara Bir Bakış”, s. 125-145.
- Cemal Güzel, “Türkiye’de Etkili Olmuş Felsefe Akımları”, s. 147-152.
- Senem Gençtürk-Hızal, “Cumhuriyetin İlk Döneminde Bir ‘Rıza Mühendisi’: Vedat Nedim Tör”, s. 153-176.
- Talip Kabadayı, “Türk Laikliğinin Entelektüel Babaları Üzerine Kısa Bir Deneme”, s. 177-186.
- Muttalip Özcan, “Kuçuradi Felsefesi”, s. 187-212.
- Harun Tepe, “Çağdaş Türk Düşüncesinde Gelenek Başlatan Bir Düşünür: Takiyettin Mengüşoğlu”, s. 213-226.
- Şeref Uluocak, “Az Gelişmenin Müphemlikleri ve Sosyoloji Açısından Cavit Orhan Tütengil”, s. 227-247.

JTS/TUBA 38**The History of Turkish Thought: Language and Literature [= Türk
Düşünce Tarihi: Dil ve Edebiyat]****Guest Editors: Cemal Güzel - Mehmet Ölmez****2012**

- Arzu Atik, "Cevabî'nin 'Mucize' Kasidesi", s. 1-20.
- Özlem Ayazlı, "Türk Düşünce Tarihi'nden Manzum Parçalar", s. 21-35.
- Ashıhan Öğün Boyacıoğlu, "Toplumla Lisan Verebilme Uğraşında Öncü Bir Kadın: Suat Derviş", s. 37-55.
- Savaş Ergül, "Anayurt Otel: Mirasın İmkânsızlığı", s. 57-77.
- Sıtkı M. Erinç, "Ders: Bilge Karasu", s. 79-95.
- Şebnem Pala-Güzel, "Semiosferde Pertev Naili Boratav: Gülme ve Gülmece", s. 97-117.
- Funda Şan, "Üveys bin Hoca Osman bin Emir İlyas bin Evliya'nın Amme Cüzü Tefsiri", s. 119-130.
- İbrahim Sona, "Akkoyunlu Şâirlerin Fuzûlî'ye Etkisi", s. 131-148.
- İbrahim Taş, "Orhon Türkçesinde Ana Türkçeye Göre İkincil Biçimler", s. 149-167.
- Özlem Yiğitöğlü, "Köñül Tözin Ukıtdaçı Nom'da Boşluk", s. 169-178.
- Fikret Yıldırım, "Eski Türk Kültüründe Canlı Sınıflandırması", s. 179-188.
- Fatma Büyükkarcı-Yılmaz, "Ahmed-i Dâî Dîvânı'nda Gönül", s. 189-231.

JTS/TUBA 39

Defterology: Festschrift in Honor of Heath Lowry [Defteroloji: Heath Lowry Armağanı]

Guest Editors: Selim S. Kuru - Baki Tezcan

2013

Norman Itzkowitz, "Farewell", s. 1-3.

Selim S. Kuru, Baki Tezcan, "A Life in Ottoman Studies: An Interview with Prof. Heath Lowry", s. 5-51.

"Publications" [= List of Heath Lowry's Publications], s. 53-66.

Nurcan Abacı, "Bir Abhaz Yerleşiminde Sosyal Yapı İncelemesi: SNA ve Rüştüye Köyü", s. 67-82.

Rifa'at Abou-El-Haj, "A Probe into the Social: Ottoman Jerusalem in the Sixteenth Century", s. 83-93.

Erhan Afyoncu, "Ayn Ali Hakkında Yeni Bilgiler", s. 95-128.

Gábor Ágoston, "War-winning weapons? On the Decisiveness of Ottoman Firearms from the Siege of Constantinople (1453) to the Battle of Mohács (1526)", s. 129-143.

Selçuk Alimdar, "Ali Nutkî Dede'nin Çığırması", s. 145-168.

Zeki Arıkan, "Nicolae Iorga'nın Katli ve Türk Kamuoyu", s. 169-180.

Tuna Artun, "Bâyezîd-i Kîmyâ'î: Osmanlı Kimya Metinlerinde Sultan II. Bayezid", s. 181-186.

Bilgin Aydın, İsmail Erünsal, "Tereke Kayıtlarına Göre Bursa'da Sahaflık", s. 187-204.

Evangelia Balta, "The First Family Periodical in the Ottoman Empire: A Karamanli Magazine in Smyrna (1849-1850)", s. 205-245.

Grigor Boykov, "Karlzâde 'Ali Bey: An Ottoman Dignitary's Pious Endowment and the Emergence of the Town of Karlova in Central Bulgaria", s. 247-267.

Berrak Burçak, Özer Ergenç, "İmge ve Siyaset: Sem'-i Hümayûn", s. 269-279.

Vassilis Colonas, "Private Benefactors and Public Architecture: The Role of Donor and Architect in Choices of Style", s. 281-293.

Robert Dankoff, "Critical Notes on the State of Ottoman Textual Scholarship", s. 295-321.

Yorgos Dedes, "The Eighteenth-Century Greek Aljamiado Mevlid Translation of the Tourko-Yanniotes", s. 323-395.

M. Uğur Derman, "Osmanlı Devrinin Adalı Hattatları", s. 397-405.

Feridun M. Emecen, “İstanbul Boğazı Önlerinde İlk Türk Yerleşmesine Bir Örnek: Ali Bahadır Köyü (Beykoz)”, s. 407-411.

Fatma Erkman-Akerson, “*Varka ve Gülşah* Öyküsü Üzerine”, s. 413-439.

JTS/TUBA 40

Defterology: Festschrift in Honor of Heath Lowry [Defteroloji: Heath Lowry Armağanı]

Guest Editors: Selim S. Kuru - Baki Tezcan

2013

Norman Itzkowitz, “Farewell”, s. 1-3.

Selim S. Kuru, Baki Tezcan, “A Life in Ottoman Studies: An Interview with Prof. Heath Lowry”, s. 5-51.

“Publications” [= List of Heath Lowry’s Publications], s. 53-66.

Fatma Erkman-Akerson, “On the Story of *Varqa and Gülşah*”, s. 67-96.

Caroline Finkel, “With Evliya Çelebi from Alanya to Ermenek: An Initial Exploration of the Central Taurus Stages of His 1671 Pilgrimage Itinerary (October 2012)”, s. 97-117.

Haim Gerber, “An Early Eighteenth-Century Theory of the Ottoman Caliphate”, s. 119-125.

Jane Hathaway, “Households in the Administration of the Ottoman Empire”, s. 127-149.

Evangelos Hekimoglou, “Some Notes on the Muslim *vakfs* in Ottoman Thessaloniki (Selânik)”, s. 151-168.

Colin Imber, “Khāyir Beg: a Bad Man but a Good Thing”, s. 169-187.

Raif Kaplanoğlu, “1830 Yılı Nüfus Sayımına Göre Bursa’da Sosyal Yapı ve Kölelik Kurumu”, s. 189-206.

Mustafa Kara, “Mısırî Dergâhı Son Şeyhi: Şemseddin Efendi’nin Bazı Tahmisleri”, s. 207-224.

Machiel Kiel, “Founding Nex Towns As Means of Conflict Solving: The Case of Eğridere Palanka (Kriva Palanka, Rep. of Macedonia), s. 225-244.

Mariya Kiprovska, “Byzantine Renegade and Holy Warrior: Reassessing the Character of Köse Mihal, a Hero of the Byzantino-Ottoman Borderland”, s. 245-269.

Elias Kolovos, “The Monks and the Sultan Outside the Newly Conquered Ottoman Salonica in 1430”, s. 271-279.

- Selim S. Kuru, "Gülşehrî, the Seventh Sheikh of the Universe: Authorly Passions in Fourteenth-Century Anatolia", s. 281-289.
- Jacob M. Landau, "German Academics in Turkish Universities, 1933-1946", s. 291-299.
- Rena Molho, "Problems of Incorporating the Holocaust into the Greek Collective Memory: The Case of Thessaloniki", s. 301-313.
- Hedda Reindl-Kiel, "Some Notes on Hersekzade Ahmed Pasha, His Family, and His Books", s. 315-326.
- Henry R. Shapiro, "Legitimizing the Ottoman Sultanate in Early Modern Greek", s. 327-351.
- Hülya Taş, "Erken Modern Osmanlı'da Sağlık Hizmetleri", s. 353-371.
- Gönül Tekin, "Güneş ve Kılıç", s. 373-383.
- Baki Tezcan, "Erken Osmanlı Tarih Yazımında Moğol Hatıraları", s. 385-399.
- Nuran Tezcan, "18. Yüzyılda Klasik Mesnevide Değişim ve Sürelik Bağlamında Şeyh Gâlib'in *Hüsni ü Aşk*'ının 'İşknâme' Olarak Kurgusu", s. 401-423.
- Fikret Yılmaz, "Barkan'ın Tarihçiliğinde Fiyat Meselesi ve Süleymaniye İnşaatı", s. 425-448.

JTS/TUBA 41

Festschrift in Honor of Yusuf Oğuzoğlu [= Yusuf Oğuzoğlu Armağanı]

Part I

Guest Editor: Zeynep Dörtok-Abacı

2014

- "Prof. Dr. Yusuf Oğuzoğlu'nun İdari, Akademik Etkinlikleri ve Yayınları", s. 1-12.
- "His Selected Publications in English", s. 13-21.
- "Prof. Dr. Yusuf Oğuzoğlu'nun Kırk Dört Yıllık Meslek Yaşamından Kesitler: Geçmiş Zaman Olur ki...", s. 23-61.
- Nurcan Abacı, "Bekledim de Gelmedin: 17. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Kadınlar ve Kayıp Kocaları", s. 63-69.
- Zeynep Dörtok-Abacı, "Tarih Yazımında Yapısal Unutkanlık: Menhus Bir Mesele Olarak Küfürbazlar ve Küfür", s. 71-83.
- Zeki Arıkan, "Türkiye Tarımının 1908/1909 Bunalımı", s. 85-104.
- Yusuf Azmun, "Türkmencede Galatat-ı Meşhure", s. 105-116.

- Atilla Çetin, “İzmitli Bahriye Miralayı Hacı Ali Bey”, s. 117-126.
- Cafer Çiftçi, “Bursa Harîr Dâruttalîmi”, s. 127-151.
- Ümit Ekin, “Niğbolu Savaşı ve Ele Geçirilen Esirler Hakkında”, s. 153-169.
- Güncem Özgün Eren, Ahmet Karaaslan, “Metalurjinin Başlangıcına ve Döküm Sanatına Kısa Bir Bakış”, s. 171-182.
- Zehra Fidan, “Fennî Mehmed Çelebi ve Şükûfe-Nâmesi: Tuhfetü'l-İhvân”, s. 183-213.
- İlhan Genç, “Ses Şairi Necip Fazıl Şiirinde Atan Nabız: Ritim”, s. 215-235.
- Melek Gençboyacı, “Millet Yazma Eser Kütüphanesi’nde Padişah Divanları”, s. 237-280.
- Nilüfer Alkan-Günay, “Bursa’nın 18. Yüzyıldaki Yönetim Düzeni”, s. 281-305.
- Halil İnalçık, “Osmanlı Fetih Yöntemleri, Ekonomi, Bürokrasi”, s. 307-320.
- Fulya Düvenci-Karakoç, “Ermeni Milleti’nin Bursa Sancağı’ndaki Sosyo-Kültürel Varlığı (19. Yüzyıl)”, s. 321-411.

JTS/TUBA 42

Festschrift in Honor of Yusuf Oğuzoğlu [= Yusuf Oğuzoğlu Armağanı]

Part II

Guest Editor: Zeynep Dörtok-Abacı

2014

- Evangelia Balta, Yorgos Dedes, “Holding the Sceptre of Superiority in the Propontis? Late Ottoman Triglia/Trilye”, s. 1-63.
- Sadettin Eğri, “Manzum Tecvidler ve Tuhfe-i Şerîfi”, s. 65-107.
- Özer Ergenç, “Toplum İçi İlişkilerin Göstergesi Olarak Osmanlı Mahkeme Belgelerine Yansıyan ‘Şehâdet’ Biçimleri”, s. 109-122.
- Özlem Kumrular, “XVI. Yüzyılda Bir Kentin Sosyal Profili Topografia E Historia General De Argel (Cezayir’in Topoğrafyası ve Tarihi) Adlı Eser Işığında Cezayir”, s. 123-135.
- Selim S. Kuru, “Anadolu’da Türkçe Edebiyatın Büyük Dönüşümü”, s. 137-150.
- Heath W. Lowry, “Kuzey Yunanistan’da Hacı-Gazi Evrenos ve Evrenosoğulları’nın Tarihi İçin Bir Kaynak: Bogdan Filov’un 1912-1913’de Çektiği Fotoğraflar”, s. 151-164.
- Bedri Mermutlu, “Mevlid Musikisinde Makam Seyri Üzerine Nadir Nüshalara Dayalı Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, s. 165-193.

- Sumiyö Okumura, "Various Aspects of the Three-Dot Motif in the East and West", s. 195-227.
- Nevin Özkân, "İtalyan ve Fransız Kaynaklarında Dervişler Üzerine", s. 229-242.
- Mustafa Öztürk, "1556-1557 (964 H.) Tarihli Evkaf Tahrir Defterine Göre Safed Vakıfları", s. 243-275.
- Hatice Şahin, "Türkiye Türkçesindeki Bazı Kelimelerin Başındaki Y Sesinin Düşme mi Türeme mi Yaşadığı Üzerine", s. 277-283.
- Henry R. Shapiro, "Legitimizing the Ottoman Sultanate in Early Modern Greek", s. 285-316.
- Gülseren Tor, "Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde Organ Adlarının Somutlaştırılmada Kullanımı", s. 317-358.
- Orhun Yakın, "Londra'da Batıyı Aramak: Falih Rıfkı Atay ve Taymis Kıyılarında", s. 359-374.
- Ayşenur Bilge-Zafer, "Migrations from Bosnia to Bursa", s. 375-394.
- Muratcan Zorcu, "Venedik Balyos Raporlarının Işığında Çoban Mustafa Paşa", s. 395-412.

JTS/TUBA 43

Festschrift in Honor of Yusuf Oğuzoğlu [= Yusuf Oğuzoğlu Armağanı]

Part III

Guest Editor: Zeynep Dörtok-Abacı

2015

- "Yusuf Oğuzoğlu'nun Özgeçmişi", s. I-III.
- "Prof. Dr. Yusuf Oğuzoğlu'nun İdari, Akademik Etkinlikleri ve Yayınları", s. 1-11.
- "His Selected Publications in English", s. 13-21.
- "Prof. Dr. Yusuf Oğuzoğlu'nun Kırk Dört Yıllık Meslek Yaşamından Kesitler: Geçmiş Zaman Olur ki...", s. 23-51.
- İhsan Güneş, "İcra Vekilleri Heyetinden Kabine Sistemine Geçiş", s. 53-70.
- Günay Kut, "'Budimli Hisâlî Dîvânı' Yayını Üzerine", s. 71-115.
- Gülşah Taşkın, "'Altın Çağ'dan Yükselen Farklı Bir Ses: Mahfi-i Gilanî'nin Gözüyle Sultan Süleyman", s. 117-130.
- Nil Tekgöl, "Sahib-i Arz ve Sahib-i Raiyyet Terimleri Bize Neyi Anlatır?", s. 131-144.
- Gönül Tekin, "Gökyüzüne Çıkan Tarihî - Efsanevî ve Dinî Şahsiyetler", s. 145-169.

İsmail Yaşayanlar, “Bir Anadolu Şehrinde Frenk Kolonizasyonu: Bursa’da Fransız Varlığı (1834-1926)”, s. 171-200.

Hakan Yılmaz, “Kuruluş Devri Osmanlı Sosyo-Ekonomik Tarihi Üzerine Araştırmalar / 1”, s. 201-235.

Saima Yüceer, “Balkan Savaşları ve Mustafa Kemal”, s. 237-252.

JTS/TUBA 44

Çekirge Budu: Festschrift in Honor of Robert Dankoff [= Çekirge Budu: Robert Dankoff’a Armağan]

Guest Editors: Nuran Tezcan - Semih Tezcan

2015

Nuran Tezcan, “Robert Dankoff’un Yaşamöyküsü”, s. 1.

“Aldığı Burslar ve Ödüller”, s. 3-4.

“Robert Dankoff’un Yayınları - List of Robert Dankoff’s Publications”, s. 5-12.

Nuran Tezcan, “Robert Dankoff’un Türkolojideki Yeri Üzerine”, s. 13-19.

Nuran Tezcan, “Bilim İnsanı ve Dost Olarak Robert Dankoff”, s. 21-24.

Sooyong Kim, “Robert Dankoff as a Teacher”, s. 25-26.

Sooyong Kim, “Bir Öğretmen Olarak Robert Dankoff”, s. 27-28.

Barbara Blackwell-Gülen, “Robert Dankoff’la Söyleşi”, s. 29-36.

Ashlhan Aksoy-Sheridan, R., Uygur Aydemir, “Robert Dankoff’la Söyleşi”, s. 37-41.
“Fotoğraf Albümü”, s. 43-60.

Rysbek Alimov, “Kadir Ali Bek’in Cāmi‘ At-Tavāriḥ’i ve Bu Eserin Londra (I) Nüshası”, s. 61-83.

Edith Gülçin Ambros, “‘The Order’ (non-Muslim, non-Ottoman) in Ottoman Literary Humour”, s. 85-100.

Helga Anetshofer, “Folk Etymologies and Stories of Toponyms from Danishmendid Territory in Evliya Çelebi’s Seyahatname”, s. 101-123.

Suavi Aydın, “Kadim İç Asya’nın Türklüğü Meselesi: Urvolk’a Vatan Arayışı Karşısında Sorular”, s. 125-150.

Hatice Aynur, “Evliyâ Çelebi Seyâhatnâmesi’nde Cevrî Çelebi ve Târiḥ Manzûmeleri”, s. 151-178.

Jean-Louis Bacqué-Grammont, “Quelques Regards de Voyageurs d’Orient et d’Occident sur Iskenderun/Alexandrette ay XVIIe siècle”, s. 179-183.

- Jean-Louis Bacqué-Grammont, "17. Yüzyılda Doğulu ve Batılı Seyyahların İskenderun Hakkında Bazı Görüşleri", s. 185-190.
- Christiane Bulut, "No Thorn Without Roses: The Sonqorî Poet Rûhollâh Amîrî", s. 191-200.
- Aslıhan Dinçer, "Metaforların İzinde: Hayat Yolculuktur", s. 201-214.
- Feridun Emecen, "Osmanlıların Vahşi Sınırları: XVI. Yüzyıl Arşiv Kayıtlarından Evliya Çelebi'ye Akkirman-Bender-Özü Kesimi", s. 215-229.
- Caroline Finkel, "The Open Road: Thoughts on Evliya Çelebi as Wayfarer", s. 231-251.
- Priscilla Mary Işın, "More Than Food: Fruit in Ottoman Culture", s. 253-268.
- Sooyong Kim, "From Vienna to the Kalmyk Lands: The Construction of Place in the Seyahatnâme", s. 269-283.
- Sabri Koz, "Ermeni Harfli Bir Türkçe Yazma Mecmûadan Atasözü ve Deyimler," s. 285-318.
- Yeliz Özay, "Eşkâl-i Acîbe vü Garîbe: Seyahatname'de 'Öteki' Bedenler", s. 319-328.
- Başak Öztürk-Bitik, "Seyahatnâme'de Kurmaca Anlatı Örneği Olarak Selimiye Camii İnşasının Hikâyesi", s. 329-334.
- Şule Preiffer-Taş, "Evliyâ Çelebi'de Osmanlı Şehiriçi Hanları ve Kervansarayları: Mimari ve İşlevsel Sınıflandırma", s. 335-348.
- Gisela Procházka-Eisl, "'Seventy Times Worse Than the Kızılbaş': Evliyâ Çelebi on Marginal Islamic Groups", s. 349-361.
- Claudia Roemer, "'Tal Lissi Man' and 'He Vel a Queur' - Charles Tessier's (ca. 1550 - after 1604) 'Chansons Turcquesques' Decoded?", s. 363-372.
- Marinos Sariyannis, "The Dead, The Spirits, and the Living: On Ottoman Ghost Stories", s. 373-390.
- Michael D. Sheridan, "'A From Wondrous and Strange': Reading Evliya Çelebi Confronting Deformity", s. 391-418.
- Yoichi Takamatsu, "Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne Göre Bitlis'te Abdal Han Kütüphanesi", s. 419-436.
- Nuran Tezcan, "Anadolu'da Adab'ın Kurucusu Olarak Ahmedî ve Gülşah Mesnevisi", s. 437-453.
- Semih Tezcan, "Çekirge Suyu - Sığırcık Suyu", s. 455-470.
- Nicolas Vatin, "Vision Ottomane de la France (finXVe - milieuXVIe siècle)", s. 471-485.
- Marianna Yerasimos, "Evliya Çelebi'nin Seyahatname'sinde Kim Kimdir? Bazı Tarihi ve Efsanevi Kişiler", s. 487-497.

JTS/TUBA 45**Symposium in Honor of Prof. Dr. Günay Kut - Transcribing Manuscripts into Critical Analysis [= Sempozyum - Prof. Dr. Günay Kut Onuruna - Metin Tespitinden Metinsel Eleştiriye]****Guest Editor: Fatma Büyükkarcı-Yılmaz****2016**

- Fatma Büyükkarcı-Yılmaz, "Sunuş", s. 1-4.
- Arzu Atik, Fatma Büyükkarcı-Yılmaz, "Yeni Hayat, Yeni İnsan, Yeni Şiir: Otobi-yografik Metinler Olarak 19. Yüzyıl Divanları", s. 5-23.
- Arzu Atik, Fatma Büyükkarcı-Yılmaz, "New Life, New Human, New Poem: 19th Century Divans as Autobiographical Texts", s. 25-42.
- İnci Enginün, "Metin Neşri", s. 43-56.
- Nagihan Gür, "Osmanlı Kültürünün Bir Zihin Haritası: *Şerh-i Lugaz-ı Râgıb*", s. 57-82.
- Nur Gürani-Arslan, "Türkçede İlk Müzikli Oyunlar ve Doğu-Batı Sentezini Özümlenmiş Bir Opera-Komik: Letafet", s. 83-93.
- Mehmet Gürbüz, "Cönkler ve Mecmualar Üzerinden Osmanlı Toplumunun Şiir ve Şair Tercihlerine Bir Bakış Denemesi", s. 95-104.
- Emel Kefeli, "Edebiyata Disiplinlerarası Bir Yaklaşım: Edebiyat - Coğrafya İlişkisi", s. 105-116.
- Ozan Kolbaş, "Hayâlî Beg Dîvân'ında Leylâ ile Mecnûn", s. 117-146.
- Mehmet Fatih Köksal, "Metin Neşrinde Aparat Birliğine Doğru: Öneriler", s. 147-168.
- Erol Köroğlu, "Bir Süreci Şeyleştirmek: Filoloji, Metinsel Eleştiri ve Okumanın Değişen Doğası", s. 169-176.
- Selim Sırrı Kuru, "Yazma Mecmualarda Bulunan Kısa Eserlerde Kişisel ve Bu Eserlerin Yayılımı Üzerine Gözlemler", s. 177-185.
- Osman Ünlü, "Necâtî Bey ve Zâtî'nin Kaleminden Bir 'Bezm-ârâ': Cemâlî -Bir Edebiyat Sosyolojisi Denemesi-", s. 187-200.
- Gönül Tekin, "Leylâ ve Mecnun Mesnevisinde Güneşle İlgili Mitolojik Motifler", s. 201-243.
- Dursun Ali Tökel, "Divan Şairi Niçin Mitolojik Kahramanlara Gönderme Yapar - *Şehnâme Ne Kadar Divan Şiirinin Kaynağıdır*", s. 245-259.
- "In Memoriam: [Prof. Dr. Orhan Okay]", s. 261.

JTS/TUBA 46

**Festschrift in Honor of the Millet Library's 100th Year and its Founder
Alî Emîrî Efendi [= Yüzüncü Yılında Millet Kütüphanesi ve Kurucusu
Alî Emîrî Efendi'ye Armağan]**

Part I

Guest Editors: Günay Kut - Bedri Mermutlu

2016

- Ülkü Akçay, "Ali Emîrî'nin Hükümdar Şiirlerine Yazdığı Tahmisler Üzerine Bir İnceleme", s. 1-16.
- Ali Fuat Baysal, "Yazma Eserlerde Bulunan Tezhiplerin Tanımlanması Üzerine Bazı Gözlemler", s. 17-26.
- Çiçek F. Derman, "Millet Kütüphanesi'ndeki Tezhipli Eserler", s. 27-57.
- Uğur Derman, "Millet Kütüphanesi'nin Hat Koleksiyonu", s. 59-85.
- Sadettin Eğri, "Hitay Sefâretnâmesi / Seyahatnâmesi ve Ali Emîrî Neşri", s. 87-103.
- Melek Gençboyacı, "Kuruluşunun Yüzüncü Yılında Millet Yazma Eser Kütüphanesi ve Ali Emîrî Efendi", s. 105-145.
- Önder Göçgün, "Namık Kemâl Yolunda: Ali Emîrî'nin Vatan Sevgisi", s. 147-154.
- Mustafa İsen, "Türk Biyografi Geleneğinde Ali Emîrî Efendi'nin Yeri", s. 155-162.
- Ömer İshakoğlu, "Suriye'nin Yazmalarıyla Ünlü Kütüphanesi: Zâhiriyye ve Kurucusu Tâhir el-Cezâiri", s. 163-180.
- Mücahit Kaçar, "Ali Emîrî'de Dönem Eleştirisi", s. 181-204.
- Filiz Kılıç, "Millet Yazma Eser Kütüphanesi'nde İki Önemli Yazma: Âşık Çelebi Divanı ve Meşa'irü'ş-Şu'arâ", s. 205-221.
- Bedri Mermutlu, "Devlet Kayıtları Arasında Bulunan Ali Emîrî Efendi'ye İlişkin Belgeler", s. 223-286.
- M. Sait Mermutlu, "Millet Kütüphanesinde Müellif Hattıyla ve Ali Emîrî Efendi İstinsahıyla Mevcut Diyarbakırlı Şairlere Ait Divanlar", s. 287-312.
- Yusuf Oğuzoğlu, "Osmanlı Toplumunda Köleler ve Cariyeler", s. 313-337.
- Ayşegül Pomakoğlu, "Mu'idi's the Candle and the Moth Mathnawi as an Example of Allegory in Classical Turkish Literature", s. 339-353.
- Bekir Şahin, "Millet Yazma Eser Kütüphanesi'nde Bulunan (Demirbaş No: 539/1, 2, 3) Şemseddin Sivasî'nin Mir'âtü'l-Ahlâk, İrşâdü'l-Avâm, Heşt Bihişt İsimli Eserleri", s. 355-380.

- Gülşah Taşkın, “Geleneğin İzinde-Modernin Kıyısında, Parçadan Bütüne ‘Melez’ Bir Tezkire Örneği: İşkodra Vilâyeti Osmânî Şa‘irleri”, s. 381-402.
- Vedat Turgut, “Hamidoğulları ve Tekeoğulları’nın Menşei ve Vakıflarına Dair”, s. 403-431.
- İsmail Yaşayanlar, “Sanayi Devrimi Çağında İç Pazarı Teşvik Etmek: Daimi Sergi-Ticaret Müzesi İkileminde Nümûnehâne-i Osmani”, s. 433-457.
- Sara Yontan, “Ali Emiri Millet Yazma Eserler Kütüphanesi’nde Fransızca Kitaplar: Bir Değerlendirme Teşebbüsü Bibliotheque Nationale De France”, s. 459-469.
- Muratcan Zorcu, “‘Târîh-i Livâ’ Örneğinde Disiplinlerarası Bilgi Paylaşımı”, s. 471-491.

JTS/TUBA 47

Festschrift in Honor of the Millet Library’s 100th Year and its Founder Alî Emîrî Efendi [= Yüzüncü Yılında Millet Kütüphanesi ve Kurucusu Alî Emîrî Efendi’ye Armağan]

Part II

Guest Editors: Günay Kut - Bedri Mermutlu

2017

- Melek Gençboyacı, “Millet Yazma Eser Kütüphanesi’nden Seçilmiş Bazı Cönkler”, s. 1-22.
- Raşit Gündoğdu, “Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığındaki Ali Emiri Tasnifi Belgeleri (AE)”, s. 23-42.
- Murat A. Karavelioğlu, “Millet Yazma Eser Kütüphanesi Ae Mnz 635 Numaralı Mecmua”, s. 43-65.
- Elif Sanem Külekci, İbrahim Şevket Güleç, “Gilgames Destanının Çağdaş Bir Yorumu: Gilgames Operası”, s. 67-100.
- Bedri Mermutlu, “Gelenekten Moderne Bir Tarihçi Olarak Ali Emiri Efendi’nin Başardığı”, s. 101-130.
- Betül Sinan-Nizam, “Edirneli Şair Bâli Çelebi’nin Kaleminden 16. Yüzyıl Osmanlı Sosyal ve Siyasal Hayatı”, s. 131-161.
- Cihan Okuyucu, “Paris Milli Kütüphanesi’nde ‘Yeni Türkçe Yazmalar’”, s. 163-227.
- Zühal Ölmez, “Millet Yazma Eser Kütüphanesi’nde Kayıtlı ‘Lugât-ı Tıb’ Yazmaları Hakkında”, s. 229-245.

- Bekir Şahin, “Konya Yusufâğa Yazma Eser Kütüphanesi’nde Bulunan Tıp ile İlgili Eserler”, s. 247-260.
- Arzu Terzi, “Bezmialem Valide Sultan’ın Vakıf Kütüphanesi”, s. 261-296.
- Nuran Yıldırım, “Cerrâhiyye-i İlhâniyye Şerefeddin Sabuncuoğlu’nun Gözlem ve Deneyimleri Cerrahi Yöntemler ve Ameliyatlar”, s. 297-347.
- Hakan Yılmaz, “Bostan-zâde Yahyâ Efendi’nin Tuĥfetü’l-Aĥbâb Adlı Eserinin Yeni Bulunan Yazma Nüshası”, s. 349-387.
- “In Memoriam: [Prof. Dr. Semih Tezcan]”, s. 389-390.

JTS/TUBA 48

Festschrift in Honor of Saliha Paker - Essays Presented By Her Colleagues, Students and Friends [= Saliha Paker Armaĥanı - Meslektaşları, Öğrencileri ve Dostları Tarafından Sunulan Yazılar]

Guest Editors: Şehnaz Tahir-Gürçaĥlar - Zehra Toska

Part I

2017

- Şehnaz Tahir-Gürçaĥlar, “Prof. Dr. Saliha Paker’in Akademik Yaşam Öyküsü”, s. 1-18.
- Şehnaz Tahir-Gürçaĥlar, “The Academic Life Story of Professor Saliha Paker”, [Translated by Zeynep OKTAY-USLU], s. 19-31.
- Saliha Z. Paker, “Curriculum Vitae”, s. 33-36.
- “Saliha Paker Publications, Lectures and Interviews/Saliha Paker’in Yayınları, Bildirileri, Söyleşileri”, s. 37-54.
- “Anılar” [Yasemin Alptekin, Walter G. Andrews, Enis Batur, Güler Çelgin, Clifford Endres, Alev Ersan, Müge Gürsoy-Sökmen, Mel Kenne, Nedret Kuran-Burçoĥlu, Latife Tekin], s. 55-84.
- Elif Aka, “Pınar Kür’ün Yazar ve Çevirmen Biçemlerini İncelerken Bütünce Yazılımına Eleştirel Bakış”, s. 85-103.
- Ayşe Ayhan, “Türkçede ve İngilizcede Latife Tekin’in Yazar İmgesi”, s. 105-118.
- Ayşenaz Cengiz, “İki Farklı Yayınevi ve Beauvoir Çevirilerinin Çevre-Metinsel Bir İncelemesi”, s. 119-134.
- Tansel Demirel, “‘Çeviri Çaĥı’nı Anlamak: Ataç’ın Medeniyet Deĥişimi ile Çeviri Arasındaki İlişkiye Bakış”, s. 135-153.

- Ebru Diriker, “Konferans Çevirmenliği ve Medya: (Değişken) Meslek İmgesi”, s. 155-164.
- Ayşe Durakbaşa, “The Return of Rabia: Rewriting the Subtexts of Turkish Modernization”, s. 165-175.
- Ceyda Elgöl, “Borges’in ‘Mutlak’ Biyografileri: Yeniden Çeviriye Alternatif Bakış”, s. 177-194.
- Şule Demirkol-Ertürk, “Çevirinin Kültürel Hafıza ile İlişkileri: Geleceğe Dönük Bir ‘Üretken Hatırlama’ Aracı Olarak Çeviri”, s. 195-210.
- Aykut Gürçağlar, “Kendi Portresini Yaptıran Tercüman: Osmanlı İmparatorluğu’nda Kültürler Arası Araçlar Olarak Tercümanlar ve Ressamlar”, s. 211-226.
- Theo Hermans, “The Dutch Drugger-Men in in the Levant”, s. 227-236.
- Yeşim Tükel-Kanra, “Felsefeyi Türkçeye Çevirmek: Heidegger’in ‘Metafizik Nedir?’ Metninin Çevirilerinde Kavramlar ve Dilsel Tercihler”, s. 237-256.
- Müge Işıklar-Koçak, “Türkiye’de 1950’lerde Cinsellik Bilimi Çevirileri: Muzaffer Aşkın Örneği”, s. 257-275.
- Turgay Kurultay, “Bir Kuramcının Masasından Çeviri Tarihi Yazımı Çeyrek Yüzyıl Sonra Hans J. Vermeer’in Çeviri Tarihi İncelemelerine Bakış”, s. 277-295.
- Arzu Eker-Roditakis, “Çeviri Türk Edebiyatının Alınlanmasında Eleştirmenlerin Rolü: Orhan Pamuk’un Romanlarının İngilizcedeki Yeni Bağlamı”, s. 297-316.
- Jonathan Ross, “‘Scar of Exquisite Hues and the Finest Leather Shoes’: Translating ‘İki Keklik Bir Kayada Ötüyor’”, s. 317-334.
- Şebnem Susam-Sarajeva, “A ‘Multilingual’ and ‘International’ Translation Studies?”, s. 335-347.
- Rakefet Sela-Sheffy, “Cultural Interference and Value Making: Innovativeness and Conservatism in Culture”, s. 349-360.
- Sherry Simon, “Bankimchandra: Edebi Bir Türün Çevirisi” [Çeviren: Şule Demirkol-Ertürk], s. 361-367.
- Muazzez Uslu, “Sol Yazında Yeniden Çeviriler”, s. 369-386.
- Itamar Even-Zohar, “Nine Hypotheses on Cultural Interference”, s. 387-395.
- “In Memoriam: [Prof. Dr. Semih Tezcan]”, s. 397-398.

JTS/TUBA 49

**Festschrift in Honor of Saliha Paker - Essays Presented By Her
Colleagues, Students and Friends [= Saliha Paker Armağanı -
Meslektaşları, Öğrencileri ve Dostları Tarafından Sunulan Yazılar]**

Guest Editors: Şehnaz Tahir-Gürçağlar - Zehra Toska

Part II

2018

- Şehnaz Tahir-Gürçağlar, “Prof. Dr. Saliha Paker’in Akademik Yaşam Öyküsü”, s. 1-18.
- Şehnaz Tahir-Gürçağlar, “The Academic Life Story of Professor Saliha Paker”, [Translated by Zeynep Oktay-Uslu], s. 19-31.
- Saliha Z. Paker, “Curriculum Vitae”, s. 33-36.
- “Saliha Paker Publications, Lectures and Interviews/Saliha Paker’in Yayınları, Bildirileri, Söyleşileri”, s. 37-54.
- “Anılar” [Amal Abdulah, Sevim Aksel, Ruth Christie, Nilgün Dungan, Suat Karantay, Anna Snowdon, Caroline Stockford, Venke Vik], s. 55-74.
- Özlem Berk-Albachten, Şehnaz Tahir-Gürçağlar, “Bir Bibliyografya Projesi: Osmanlı ve Türkiye Toplumlarında Yeniden Çeviri”, s. 75-88.
- Resul Altuntaş, “*Ravzatü'l-İbād*: Bir Kırk Hadis Tercümesi”, s. 89-106.
- Meryem Babacan-Bursalı, “Medhiye-i Ali Paşa ve Gencine-i Pür-Temâşâ as a Form of Artistic Production”, s. 107-112.
- Meryem Babacan-Bursalı, “Bir Eser Üretme Biçimi Olarak Medhiye-i Ali Paşa ve Gencine-i Pür-Temâşâ”, s. 113-143.
- Oğuz Baykara, “Retranslations of Poetry: A Retranslator Casts an Eye on Shakespeare’s Sonnets in Turkish”, s. 145-166.
- Bilal Çelik, “Münif Paşa’nın ‘Terceme’ye Dayalı Bir Felsefe ‘Repertuvar’ı Oluşturma Çabası: ‘Tarih-i Hükema-yı Yunan’daki Aktarım İlişkileri”, s. 167-178.
- Cemal Demircioğlu, “19. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda ‘Çeviri’ye Yüklenen İşlevler”, s. 179-202.
- Tülay Gençtürk-Demircioğlu, “Ali Şir Nevayi’nin *Leyli vü Mecnun*’unun 18. Yüzyılda Doğu Türkçesiyle Yapılmış Mensur Bir Yeniden Yazımı: Ömer Bakı’nın *Leyli [vü] Mecnun* Mesnevisi”, s. 203-227.
- Seyhan Bozkurt-Jobanputra, “Çeviri Tarihi Araştırmalarında Bir Yöntem Önerisi Olarak Kavram Tarihi”, s. 229-241.

- Ayşe Handan Konar, “‘Ol Dil-Ârâma Geyür Rûmî Kabâ’ ‘İdüp Sihriyle Tecdid’: 15. ve 16. Yüzyıl Mesnevilerinde Tercüme Üzerine Söylenenler”, s. 243-255.
- Fazilet Akdoğan-Özdemir, “Osmanlı’da Tanzimat’tan Sonra Felsefe Tercümeleleri ve Düşünür-Tercümanlar”, s. 257-279.
- Ceyda Özmen, “Mâbadı (Devamı) Var... Osmanlı/Türk Kültür Repertuarında Çeviri Tefrika Roman”, s. 281-294.
- Özge Öztekin, “Türsel Yenidenbiçimlendirme, Dönüşüm Sürekliliği, Çeviri Paradigması Bağlamında Leyla ve Mecnun Anlatısı”, s. 295-312.
- Alaz Pesen, “Osmanlı Örtüşük Kültüründe Şarkı Yeniden Yazımı”, s. 313-330.
- Zehra Toska, “Tasavvufnâmeden Siyasetnâme: Mirsâdü’l-‘ibâd’ın Türkçe Versiyonlarını ‘Telif-Tercüme’ Açısından Yeniden Okumak I”, s. 331-349.
- İrem Konca-Üstünsöz, “II. Abdülhamid Dönemi Sansürünün (1876-1909) Yayınlanan Tercüme Eserler Üzerindeki Etkileri”, s. 351-368.
- Ahu Selin Erkul-Yağcı, “Osmanlı-Türk Toplumunda Okuma (D)Evrimi: Çeviriler, Romanlar ve Okurlar”, s. 369-382.
- Fatma Büyükkarcı-Yılmaz, “Sadî’nin Gülistan ve Bostan’ının Cumhuriyet Döneminde Yapılan Çevirileri ve Yan-Metinlere Yansıyan Çeviri Stratejileri”, s. 383-396.

JTS/TUBA 50

Festschrift in Honor of Doğan Hızlan [= Doğan Hızlan Armağanı]

Guest Editor: Orçun Üçer

2018

- Orçun Üçer, “Önsöz - İyi ki Bir Roman Kahramanı”, s. 1-4.
- Bülent Ağaoğlu, “Doğan Hızlan Bibliyografyası”, [Orçun ÜÇER’in Ekleriyle], s. 5-9.
- “Doğan Hızlan’ın Hayatı ve Eleştirisi Anlayışı”, s. 11-18.
- Enis Batur, “Edebiyatımızın Merkez Valisi: Doğan Hızlan”, s. 19-20.
- Ferit Edgü, “Doğan Hızlan İçin Bir Portre Çiziktirmesi”, s. 21-24.
- Selim İleri, “Değerli Doğan Hızlan İçin”, s. 25.
- Evin İlyasoğlu, “İyi ki Hayatımızda Bir Doğan Hızlan Var”, s. 27-29.
- Günay Kut, “Doğan Hızlan’ı Tanımak”, s. 31-32.
- Sevin Okyay, “Terbiyeli Portre”, s. 33-35.
- Cemal Süreya, “Doğan Hızlan”, s. 37-38.

- Hilmi Yavuz, “Dünya, Gözlerinden Süzülerek Geçen Bir Estet: Doğan Hızlan”, s. 39-40.
- Alphan Akgül, “İmgeyle Tamamlanan Boşluklar: Behçet Necatigil’in Şiirlerinde Görsel Düşünce”, s. 41-61.
- Yalçın Armağan, “‘Halkı Şiirden Soğutmak’: İkinci Yeni’nin Sosyolojisi”, s. 63-80.
- Bünyamin Aydemir, “Tiyatroda Şiirden Düzyasıya Dilin Evrimi”, s. 81-94.
- Beşir Ayvazoğlu, “Tevfik Fikret, Kadınlar ve Aşk”, s. 95-102.
- Emine Çaykara, “İstanbul ve Ben”, s. 103-128.
- Hasan Çelik, “Doğan Hızlan’ın Köşe Yazılarında Edebî Meselelere ‘Bakış’ı”, s. 129-145.
- Demet Çizmeli, “Füruzan’ın Oyunlarına Dramaturjik Bir Yaklaşım”, s. 147-166.
- İnci Enginün, “Edebiyat ve Gazete”, s. 167-171.
- Mehmet Ergüven, “Dil ile İyi Geçinmek”, s. 173-176.
- Hacer Gülşen, “Millî Mücadele Dönemi Edebiyatında Edebî Tenkit”, s. 177-193.
- Semih Gümüş, “İhsan Oktay Anar Romanının Özellikleri”, s. 195-197.
- Bilgin Güngör, “Doğan Hızlan Eleştirisinde Metodolojik Tercihler”, s. 199-211.
- Erkan Irmak, “Roman Kuramları Üzerine Düşünceler ve Bir Miktar Patates”, s. 213-231.
- Handan İnci, “Ziya Osman Saba’nın Bilinmeyen Bir Öyküsü ve Eserlerindeki ‘Dini’ Temalar”, s. 233-241.
- Emin Nedret İşli, “Pertevniyal Lisesinin İlk Talebe Mecmuası: *Bilgi Âlemi*”, s. 243-250.
- Hasan Bülent Kahraman, “Türkiye’de Eleştirinin Gelişimi ve Konumu Üstüne Bazı Saptamalar”, s. 251-263.
- Nilay Kaya, “Evliyâ Çelebi *Seyahatnâme*’sindeki Batılı Resimlerin Ekfrastik Anlatımı ve Kültürel-Aradalık”, s. 265-278.
- Emel Kefeli, “Adanın Yarattığı Edebiyat: Kıbrıs Türk Edebiyatı *Mekân, İmge, Bellek*”, s. 279-293.
- Zeynep Kerman, “Doğan Hızlan’ın ‘Bakış’ıyla Müzik”, s. 295-297.
- Ozan Kolbaş, “Güneşin Atları [Divân Şiirindeki Meşhur Atların Kökeni Üzerine Bir Deneme]”, s. 299-318.
- Özlem Kumrular, “Kutbü’l-Müverrihîn’in Toplumsal Tarihçiliği ve Bir Örnek Tarih Üzerine İnceleme”, s. 319-330.
- Mario Levi, “Kalemin Hâlleri”, s. 331-332.
- Jale Parla, “*Saatleri Ayarlama Enstitüsü*: Postmodern Bir Pikaresk”, s. 333-341.

- Zeynep Sabuncu, Nur Gürani-Arslan, “Türk Edebiyatında Âdem ile Havva Miti: Yüzyıllar Boyunca Yeniden Yazılmasının İzini Sürmek”, s. 343-373.
- Hülya Soyşekerci, “30. Yılında Füzuzan’ın ‘Berlin’in Nar Çiçeği’ Romanı Hakkında Bir Deneme”, s. 375-388.
- Zeynep Oktay-Uslu, “Yunus Emre Şiirleri ve Kemal Ümmî’nin Kırk Armağan’ının 15. Yüzyıla Ait Bilinmeyen Bir Yazması Üzerine”, s. 389-398.
- Mesut Varlık, “Türkçe Edebiyatın Kuruluş Dönemindeki ‘Batı Tesiri’ni İkiye Bölmek veya ‘Taşralaştırmak’”, s. 399-408.
- Semiramis Yağcıoğlu, “Cehennem Başkaları: Yusuf Atılgan’ın ‘Evdeki’ Öyküsünde Bakış Açısı ve Yabancılaşma”, s. 409-421.

JTS/TUBA 51

Festschrift in Honor of Özer Ergenç [= Özer Ergenç Armağanı]

Part I

Guest Editor: Nil Tekgül

2019

- “Özer Ergenç’in Özgeçmişi”, s. I-II.
- “Özer Ergenç’in İdari ve Akademik Etkinlikleri”, s. III.
- “Özer Ergenç’in Seçilmiş Yayınları”, s. IV-VIII.
- Yunus Koç, “Osmanlı Şehrine Bütüncül Bir Yaklaşım ya da Özer Ergenç’te Tarih Metodolojisi”, s. 1-32.
- “Özer Ergenç’in Hayatından Kesitler”, s. 33-44.
- Zeynep Dörtok-Abacı, “‘Söz Söyleyen Yoktur Sözüm Üstüne’: Osmanlı Mahkemelerinde Toplumsal Kanaat Bağlamında Şahitlik ve Yemin”, s. 45-64.
- Fatma Acun, “Robert Kolej’de Okuyan Türk Öğrencilerinin Sosyal Arka Planları Üzerine Bir Değerlendirme”, s. 65-84.
- Ramazan Acun, “Türkiye’de Tarihçiliğin Yapısı: Işık Batıdan Gelir”, s. 85-95.
- Adnan Akgün, “Mizancı Mehmed Murad’ın Yurt Dışı Hayatı (Fırar Yılları, 1895-1897)”, s. 97-114.
- Seçil Karal-Akgün, “The Establishment of American Missionary Schools in the Ottoman Empire with Their Open and Concealed Objectives”, s. 115-145.
- Berkin Aktan, “Kara Mehmed Paşa’nın Viyana Elçiliği (1665)”, s. 147-176.
- Ali Akyıldız, “Herkesin Bildiği Sır: Osmanlı Toplumunda ve Padişah Haremünde Gayrimeşru Köle ve Cariyeler”, s. 177-217.

- İlker Aytürk, "Pious and Modern: Women's Islam in the Ayverdi Circle", s. 219-236.
- Samet Budak, "A Hitherto-Unknown Manuscript of Aḥmed-i Dā'ī's *Çengnâme* and Some Reflection on the Intricacies of Ottoman Manuscript Culture", s. 237-247.
- Berrak Burçak, "Baştan Kaybedenler: II. Meşrutiyet Döneminde Yoksul Müslüman Bir Kadın, Pervarili Hâce Zeyneb", s. 249-260.
- Emine Dingeç, "Osmanlı Padişahının Çamaşırcıları: 17. ve 18. Yüzyılda 'Câmeşûyân-ı Hassa'", s. 261-275.
- Ümit Ekin, Nagihan Göktaş, "17. Yüzyılın Sonlarında Rodosçuk Kazasında İş Ortaklıkları", s. 277-285.
- Temuçin Faik Ertan, "Lozan Konferansı'nda Mudanya Etkisi", s. 287-304.
- Melek Gençboyacı, "Millet Yazma Eser Kütüphanesi'nden İcâzet-Meşk-Kıt'a", s. 305-325.
- Cengiz Güler, "Osman Gazi'nin İlk Fethi: Kulaca Kalesi", s. 327-342.
- Kayoko Hayashi, "Ayasofya Vakfı'nda Bir Yıl: 1667", s. 343-362.
- Mehmet Kalpaklı, F. Özden Mercan, "Bir Asya İçeceği (Bevanda Asiatica), Kont Luigi Ferdinando Marsili ve Osmanlı Kahve Kültürü", s. 363-381.
- Aylin Kahraman-Kaplan, "Sofun Ankara'dan İzmir'e ve Avrupa'ya Yolculuğu", s. 383-399.
- Fulya Düvenci-Karakoç, "Hududun İçinden, Dışından ve Çok Uzaklardaki Aktörler Açısından 20. Yüzyıla Girerken Musul Vilayetindeki Sorunlara Belgeler Işığında Bakış (1880-1906)", s. 401-438.
- Fatma Gül Karagöz, "Değişim Döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nda Köylü, Toprak, Üretim ve Hukuk: 18. Yüzyılın İlk Yarısında Antakya Örneği", s. 439-467.
- "Missing 'Anılar' [Ayşe Durakbaşa, İpek Seyalioğlu] from *Journal of Turkish Studies Festschrift in Honor of Saliha Paker*", s. 471-474.

JTS/TUBA 52

Festschrift in Honor of Özer Ergenç [= Özer Ergenç Armağanı]

Part II

Guest Editor: Nil Tekgül

2019

"Özer Ergenç'in Özgeçmişi", s. I-II.

"Özer Ergenç'in İdari ve Akademik Etkinlikleri", s. III.

- “Özer Ergenç’in Seçilmiş Yayınları”, s. IV-VIII.
- Yunus Koç, “Osmanlı Şehrine Bütüncül Bir Yaklaşım ya da Özer Ergenç’te Tarih Metodolojisi”, s. 1-31.
- “Özer Ergenç’in Hayatından Kesitler”, s. 33-44.
- Eugenia Kermeli, “Law and Justice in an Ottoman Aegean Island”, s. 45-66.
- Burcu Kurt, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Kauçuk Sanayinin Kuruluşu ve Gelişimi”, s. 67-85.
- Günay Kut, “Lugaz Mecmuaları”, s. 87-100.
- Ahmet Yaşar Ocak, “Alevi İcazetnameleri Yahut Dedelik Kurumunun İnşa ve Meşruiyet Belgeleri (Diplomatika Açısından Kısa Bir Tecrübe)”, s. 101-122.
- Yusuf Oğuzoğlu, “Osmanlı Taşrasındaki Askeri Görevlilerin Reaya ile İlişkileri ve Sosyo-Ekonomik Durumları”, s. 123-139.
- Jülide Orat, “17. Yüzyılda İstanbul/Hasköy’de Eğin Ermenileri”, s. 141-159.
- Mustafa Öztürk, “19. Yüzyılın Sonları ile 20. Yüzyılın Başlarında Beyrut ve Çevresi”, s. 161-183.
- Emine Şahin, “Londra’da II. Abdülhamid’e Muhalif Bir Yayın: Civanpir’in Hürriyet’i”, s. 185-206.
- Tsutomu Sakamoto, “The Iranian Merchants of Istanbul and Their Protest of the 1892 Tobacco Concession”, s. 207-222.
- Mehmet Şeker, “Askerî Alanda Sıradışı Bir Hukuk Uygulaması: Üç Mezhepten Kazaskerler”, s. 223-236.
- İklil Selçuk, “On Dokuzuncu Yüzyıl Mudanya Zeytin Üreticilerine Dair Bir İnceleme”, s. 237-267.
- Kunihiro Shidara, “Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin İlk Kuruluşu ve Kurucuları”, s. 269-290.
- Hülya Taş, “‘İş Erliği’nden ‘Subaşılık’a: Kariyer Basamaklarını Tırmanan Üsküdar Emini Timurhan Bey”, s. 291-321.
- Nil Tekgül, “‘Razı Olmak, Şükran Duymak’: Modernite Öncesi Dönemde Bir Duygu Topluluğu Olarak Osmanlı Mahalle Cemaati”, s. 323-340.
- Fırat Yaşa, “Bir Cinayetin Ardından: Bursa Kadı Mahkemesinde Çingeneler, Suç ve Töhmets”, s. 341-354.
- İsmail Yaşayanlar, “Yirminci Yüzyıla Girerken Trabzon’da Sağlık Hizmetleri: Hastaneler, Hekimler, Eczacılar”, s. 355-374.
- Ali Yayıoğlu, “Perdenin Arkasındakiler: Osmanlı İmparatorluğunda Sarraflar ve Finans Ağları Üzerine Bir Deneme”, s. 375-396.
- Fikret Yılmaz, “Osmanlı Hanedanı, Kullar ve Korsanlar: Beşiktaş’ın Doğuşu ve İktidar Rekabeti (1534-1557)”, s. 397-426.

Hasan Yüksel, “Artuklular’dan Cumhuriyet’e Güneydoğulu Bir Seyit Ailesi: Ezrakiler ve Şecereleeri”, s. 427-456.

“In Memoriam: [Turan Alptekin, Eleazer Birnbaum, Sevim Tekeli and Fatma Tulga Ocak]”, s. 457-466.

JTS/TUBA 53

Festschrift in Honor of Maria Pia Pedani

[= Maria Pia Pedani Armağanı]

Guest Editors: Serap Mumcu - Nevin Özkan - Barış Yücesan

2020

Antonio Fabris, “Maria Pia Pedani Anısına Bir Mektup (11 Eylül 2020)”, s. 1-2.

Metin Ataç, “Letter to Maria Pia”, s. 4.

Metin Ataç, “Maria Pia Pedani’ye Mektup”, s. 4.

Mikail Acıpinar, “Osmanlı Venedik Deniz Ticaretinde Deniz Yollarının Güvenliği Sorunu: Mora Kıyıları Örneği”, s. 5-21.

Necdet Adabağ, “Ludovico Ariosto (1474-1533): Çılgın Orlando”, s. 23-32.

Bülent Ayyıldız, Barış Yücesan, “Osmanlı Topraklarında Bir Poliglot: Pietro Della Valle”, s. 33-45.

Evangelia Balta, “Towards Creating a Typology of Greek Personal Memoirs on Late Ottoman Istanbul”, s. 47-56.

Dejanirah Couto, “An Ambassador Fallen in Disgrace: Duarte Catanho, The Portuguese-Ottoman Negotiations and the Mediterranean Networks (1541-1546)”, s. 57-93.

Güner Doğan, “Savaşta ve Barışta Osmanlı Dünyasında Venedikli Bir Diplomat: Carlo Ruzzini (1691-1720)”, s. 95-112.

Volkan Dökmeci, “Venedik Dragoman ve Dil Oğlanlarının 17. Yüzyıl Adriyatik’indeki Rol ve Görevleri: Osmanlı-Venedik Hudut Müzakereleri”, s. 113-129.

Cecile Franchetti, “Time Travelling Together with Maria Pia Pedani”, s. 131-132.

Serap Mumcu-Geronazzo, “Rüstem Pascià e la Sua Eredità Politica”, s. 133-167.

Didem İşler, “15. Yüzyıldan İtibaren Venedik’te Karantina Uygulamaları ve Türkler: ‘Il Lazzaretto Nuovo’”, s. 169-188.

Mehmet Kalpaklı, “Osmanlı’da Şiirin Üretim ve Tüketim Mekanı Olarak Meclisler ve Fatih’in Bir Şiir Meclisi”, s. 189-196.

- Onur Sadık Karakuş, “Colonia Iulia Apamea ve Prusa Kentlerindeki Romalı Aileler ve Yerel İlişkilerdeki Rollerini”, s. 197-209.
- Kemalettin Kuzucu, “Aykırı Bürokrat: Mustafa Asım Paşa, Yemen Valiliği ve 1879 Tarihli Yemen Layihası”, s. 211-251.
- F. Özden Mercan, “Medicilerin Tuhaf Bir Hediyesi: Şemsi Ahmed Paşa’ya Anıt Mezar”, s. 253-267.
- Levent Kaya Ocakaçan, “The Reconquest of Ottoman Fiefs: The Karayazici Rebellion in Venetian Documents (1598-1602)”, s. 269-284.
- Yusuf Oğuzoğlu, “Sultan Süleyman’ın Habsburglarla Karşı Yürüttüğü Diplomatik Faaliyetler (1520-1566)”, s. 285-302.
- Özgür Oral, “1763 Tarihli İzmir Rüsüm-ı Reftiye Tarifesine Dair Yeni Bulgular”, 303-316.
- Elvin Otman, “Yunus Yılanı Yendi (Mi?): 1537 Korfı Muharasası’nın On Altıncı Yüzyıl Venedik Kroniklerindeki Yansımaları”, s. 317-333.
- Nevin Özkan, Fatih Demirhan, “Cornelis De Bruyn: On Yedinci Yüzyılda Bir Hollandalı Seyyah, Yazar ve Ressam”, s. 335-355.
- A. Melek Özyetgin, “Altın Orda Diplomatasına Notlar: (Tarhanlık ve Soyurgal Yarlıklarındaki Yaptırım (Sanctio) Formülleri Üzerine Değerlendirmeler)”, s. 357-371.
- Elisabetta Ragagnin, “Gastronomic Curiosities from the Periphery of the Turkic Speaking World”, s. 373-377.
- Raniero Speelman, “The Venetian-Ottoman War Around 1500 in Documents from the ASV.”, s. 379-393.
- Cafer Talha Şeker, “16. Yüzyılda Doğu Akdeniz’de Ticaret ve Diplomasi: Osmanlı Karşısında Venedik’in Jeopolitik Gerileyişi”, s. 395-409.
- Özge Parlak-Temel, “Venedik’ten İstanbul’a Yolculuk: Gentile Bellini ve Fatih Sultan Mehmet”, s. 411-425.
- İsmail Yaşayanlar, “Kolera Salgınları Sebebiyle Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorlukları Arasındaki Sıhhi Münasebetler (1865-1894)”, s. 427-441.

JTS/TUBA 54

Festschrift in Honor of Zehra Toska [= Zehra Toska Armağanı]

**Guest Editors: Fatma Büyükkarcı-Yılmaz -
Tülay Gençtürk-Demircioğlu**

2020

“Önsöz”, s. XIX.

Tülay Gençtürk-Demircioğlu, “Zehra Toska Hocamızı Takdimimdir”, s. 3-16.

“Prof. Dr. Zehra Toska Bibliyografyası”, s. 17-27.

Günay Kut, “Profesör Zehra Toska”, s. 33-41.

Zeynep Sabuncu, “Dostum ve Meslektaşım Zehra Toska”, s. 43-46.

Işıl Baş, “Kadın Tarihinin Yeniden Yazılması ve Zehra Toska”, s. 47-52.

Cemile Toska, Gizem Toska, “Yolun Sihri”, s. 53-61.

Berkin Aktan, “Türkler Hakkında Eski Bir Prag Efsanesi: O Turkovi Z Ungeltu”, s. 63-71.

Arzu Atik, “Müderrişzade Sadullah İzzet Divanı’nda Sevgili”, s. 73-79.

Meryem Babacan-Bursalı, “Mersiye’nin Öncesi ve Sonrası: 16. Yüzyıl Tezkirelerinde Taşlıcalı Yahyâ Bey’in İkbâli ve İdbânı”, s. 81-97.

Fatma Büyükkarcı-Yılmaz, “Senin Vücudun Cihana Kadem Basalı Bizim Yerimiz Kalmadı: Mükeyyifat Münazaralarının Galibi Kahve”, s. 99-105.

Cemal Demircioğlu, “Türkiye’de Kültürel Belleğin Modernist İnşasında 19. Yüzyılda Avrupa’dan Yapılan Çeviriler”, s. 107-127.

Buket Ela Demirel, Burcu Saral, Süleyman S. Taşçı, Elvan Tamyürek-Özparlak, Aslı Göksel, Hasan Dikyüva, “Sağır Hayatlar: Dil, İletişim, Eğitim”, s. 129-176.

Esra Demirkoparan, Ayşegül Pomakoğlu, “Cemâl-i Ehl-i Sûretten Kemâl-i Ehl-i Ma’nâ’ya: Yusuf u Züleyha Mesnevilerinde Züleyha’nın Tekâmülü”, s. 177-198.

Tülay Gençtürk-Demircioğlu, “*Kelile ve Dimne*’nin Doğu Türkçesine Yapılan İki Tercümesi”, s. 199-211.

Nilüfer Hatemi, “‘Tahsilsiz, Meziyetsiz, Bilgisiz Bir Sıhhati Ne Yapacağım?’: Muazzez Toprak’ın Günlüğünden 1928’e Dair Notlar”, s. 213-233.

Selim S. Kuru, “Kâfirî Mihrâbda Eğrilik: Bakî’nin Mektubu Muhibbî’nin Beyti”, s. 235-247.

Zeynep Oktay-Uslu, “Erken Dönem Bektaşî ve Abdal Şiirinde Farsçanın Rolü: Kaygusuz Abdal Örneği”, s. 249-262.

- Saliha Pakler, “Hellenistik İskenderiye’den (İÖ. 3. Yüzyıl) Osmanlı’ya: Kadim Gelenekte Kelime Odaklı (*Ad Verbum*) ve Anlam Odaklı (*Ad Sensum*) Çeviri Stratejileri ve Kökenleri”, s. 263-280.
- Vildan Serdaroğlu-Coşkun, “Âşığın Gece Halleri (Ahvâl-i Âşıkân I)”, s. 281-296.
- Bahadır Sürelli, “Ashâb-ı Kehf Kıssası: Ortak Anlatsal Motifler ve Kıssanın Kökenleri Üzerine”, s. 297-324.
- Gülşah Taşkın, “Bâkî Divanının İki Nüshası ve Osmanlı Metin Çalışmalarının Problemleri Üzerine Bazı Düşünceler”, s. 325-342.
- Gönül Tekin, “Yakındoğu Mitolojisinde Âb-ı Hayat”, s. 343-360.

JTS/TUBA 55

Edebiyattan Tıp Tarihine Uzun İnce Bir Yol: Festschrift in Honor of Nuran Yıldırım [= Edebiyattan Tıp Tarihine Uzun İnce Bir Yol: Nuran Yıldırım Armağanı]

Part I

Guest Editor: Nükhet Varlık

2021.

- Fatih Artvinli, “Prof. Dr. Nuran Yıldırım ile Sıra Dışı Kariyeri ve Türkiye’de Tıp Tarihi Üzerine”, s. I-LXIX.
- Özlem Bildik, “Nuran Yıldırım Bibliyografyası, 1979-2021”, s. 1-19.
- Yusuf Yıldırım, “Hayat Arkadaşım”, s. 21-23.
- Yeşim Işıl Ülman, “Hocam Prof. Dr. Nuran Yıldırım”, s. 25-29.
- Tülin Aybars, “Kadim Bir Dost”, s. 31-34.
- Orhan Pamuk, “Minger Kalesinin Gözetleme Kulesinden”, s. 35-36.
- Ersin Aybars, “Tıp Tarihinde Onurlu Bir Yürüyüş”, s. 37-42.
- Hande Yalınzoğlu-Altunay, “The Making of an Ottoman Quarantine Post: Baghdad’s Quarantine Infrastructure, 1848-1865”, s. 43-64.
- Zehra Betül Atasoy, “‘Gebeliğini Arzu Etmeyen Kadın Hekimini de Bulabilir’: Erken Cumhuriyet İstanbul’unda Kürtaj”, s. 65-88.
- Cem Hakan Başaran, “*Anadolu Tıp Mecmuası* (1921-1922): Anadolu Hekimliğinden Bir Kesit”, s. 89-116.
- Cansu Değirmencioğlu, Nurçin İleri, “Doğanın Gözlerden Sakladığı Gizemlerin Keşfi: Mikroskop ve Röntgenin Erken Cumhuriyet Türkiye’sinde Kültürel Temsilleri”, s. 117-151.

- Zeynep Görmezoğlu, “Bezmiâlem Valide Sultan Kültüren Mirası Arşivsel Süreçleri ve Sürdürülebilirlik: Bezmiâlem Vakfı Üniversitesi Koleksiyonu”, s. 153-177.
- Eyüp Talha Kocacık, “Comité Pharmaceutique / Eczacılar Meclisi ve Lağvediliş Süreci, 1880-1882”, s. 179-196.
- Burcu Kurt, “Keeping the Public Sanitized: Ottoman Politics of Soap During World War I”, s. 197-218.
- Oya Dağlar-Macar, “Farklı Bir Tıbbi Misyonerlik Örneği: Konya Amerikan Hastanesi”, s. 219-247.
- Timothy S. Miller, “Medical Training in Medieval Constantinople”, s. 249-263.
- Beyza Özer, “Sağlık Tarihi Müze ve Sergilerinde Mimari Tasarım Süreçleri”, s. 265-282.
- Halûk Perk, Tuliya Perk, “Halûk Perk Araştırma Merkezi Koleksiyonu’nda Nobel Ödüllü Prof. Dr. Emil Theodor Kocher’e (1841-1917) Ait Belgeler”, s. 283-299.
- Ceren Gülseren İlikan-Rasimoğlu, “Yedi Kızlar: Geç Osmanlı Döneminde İzmir’de *Filles de la Charité*, Hasta Bakımı ve Hayırseverlik”, s. 301-326.
- Nükhet Varlık, “‘Shall Do No Harm to the Health of the Muslims’: Healers and the State in Early Modern Ottoman Society”, s. 327-347.
- Aybala Yentürk, Nejat Yentürk, “Osmanlı’dan Modern Türkiye’ye Gündelik Hayatta Kullanılan Parfümler”, s. 349-382.
- Akif Ercihan Yerlioğlu, “Geçmişin Hekimleri Tarih Olurken”, s. 383-406.
- Seçil Yılmaz, “Erkekler de Yanar: Geç Osmanlı Dönemi’nde Frengi, Toplumsal Cinsiyet ve Tıbbi Tavsiyeler”, s. 407-431.

JTS/TUBA 56

Edebiyattan Tıp Tarihine Uzun İnce Bir Yol: Festschrift in Honor of Nuran Yıldırım [= Edebiyattan Tıp Tarihine Uzun İnce Bir Yol: Nuran Yıldırım Armağanı]

Part II

Guest Editors: Zehra Toska - Ozan Kolbaş - Nükhet Varlık

2021

- M. Tarık Ablak, “Orhan Şaik Gökyay’ın Eski Şiirin Rüzgârıyla Neşrine İtirazları, Eklemleri ve Kritik Neşir Teşebbüsü”, s. 1-46.
- Burçak Özlüddil-Altın, “Psikiyatri, Mekân ve Zaman: Bir Osmanlı Bimarhanesi Örneği”, s. 47-69.

- Hasan Çelik, “Ali Emîrî’nin Şeyhülislam Yahya Divanı İncelemesi: Musâhebe-i Edebiyye: Divan-ı Yahya”, s. 71-106.
- Yusuf Çotuksöken, “Sözvarlığını Geliştirme Yollarından Biri: ‘Aktarma’ ve Türkçedeki Görünümü”, s. 107-119.
- Melek Gençboyacı, “Ali Emîrî’nin Kütüphanesinde Padişahlara Sunulmuş Tıp Yazmalarından Örnekler”, s. 121-141.
- Emir Gürsu, “16. Yüzyılda Dünya Hakimiyetinin Meşruiyet Kaynağı Olarak Din ve Propaganda: Habsburglar ve Müttefik Osmanlı-Fransa İktidar Mücadelesinde Dinî ve Siyasî Meşruiyet Arayışı”, s. 143-151.
- Ekmeleddin İhsanoğlu, “Institutions of Learning in Islam During the Classical Period (Eighth to Sixteenth Centuries): A Critical Overview”, s. 153-213.
- Erol Işıldak, “Türk-İslam Coğrafyasında Müziğin İnsan Sağlığı Üzerine Kullanımında Fârâbî’nin Yeri”, s. 215-225.
- Aişe Handan-Konar, “Caught Between the East and the West, Ottoman Intellectual Kâtip Çelebi and China in His Work Cihannümâ”, s. 227-240.
- Erol Köroğlu, “Vahşi Kanıtlar Ormanında Ayakta Kalma Rehberi: Propagandif Kaynaklara Eleştirel Yaklaşım, Üretim Bağlamı ve Konumlandırma”, s. 241-261.
- Günay Kut, “Leiden Üniversitesi Kütüphanesi ve Hollanda’da Yer Alan Diğer Koleksiyonlardaki Türkçe Yazmalar Kataloğu 2. Cilt”, s. 263-284.
- Bedri Mermutlu, “Yavuz Sultan Selim’e Ait Topkapı Sarayı Müzesi Arşivinden Çıkan Yeni Şiirler: Mahlaşlı Gazeller”, s. 285-307.
- Miri Sheref-Mossensohn, “Ottoman Madness Between Society and Medicine”, s. 309-325.
- Nejat Yentürk, “Yufka Ekmeğinden Börek ve Baklavaya Uzanan Yol”, s. 327-348.
- Ali Seraj, “Yakındoğu’dan İran’a Antik Tıpta Hastalık, Hasta, Hekimler ve Tedavi”, s. 349-357.
- Derya Adalar-Subaşı, “Ya Kırmızı Başlıklı Kız Farklı Bir Yola Saparsa: Modern Arap Edebiyatından Bir ‘Kırmızı Başlıklı Kız’ Hikâyesi”, s. 359-370.
- Gönül Tekin, “İskender-nâmeler Üzerinden Âb-ı Hayât’ın Görünüşü ve Nerede Bulunduğu Meselesi”, s. 371-384.
- Orçun Üçer, “Anneannemin Sözleri”, s. 385-406.
- İsmail Yaşayanlar, “Bir Liman Kentinde Karantina ve Usul-i Tahaffuz’un İzini Aramak: Kolerayla Mücadelede Sinop Karantinahanesi ve Tahaffuzhanesi”, s. 407-431.
- Ayşe Yıldız, “Mitolojik Çağrışımları Işığında Klasik Türk Şiirindeki ‘Kavs-i Kuzah’a (Gökkuşluğu) Dair”, s. 433-448.

Muratcan Zorcu, "Sultan II. Mahmud Dönemi'nde 'Avrupa'ya Yüz Elli Öğrenci Gönderilme' Meselesi", s. 449-455.

JTS/TUBA Special Edition Vol. I

Ayagka Tegimlik Bahşı: Festschrift in Honor of Marcel Erdal
[= **Ayagka Tegimlik Bahşı: Marcel Erdal Armağanı**]

Guest Editor: Irina Nevskaya - Hatice Şirin - Ferruh Ağca

2021

Irina Nevskaya, Hatice Şirin, Ferruh Ağca, "Önsöz", s. I.

"Tabula Gratulatoria", s. II.

Hatice Şirin, Irina Nevskaya, Ferruh Ağca, "Prof. Dr. Marcel Erdal Hayatı", s. III-VI.

Hatice Şirin, Irina Nevskaya, Ferruh Ağca, "Prof. Dr. Marcel Erdal Biography", s. VII-X.

"Yayımları/Publications", s. XI-XVIII.

Esin Ağca, "Kisāsü'l-Enbiyā'da İşlevsel Bakımdan *ança* Sözcüğü", s. 1-9.

Ferruh Ağca, "Eski Türkçede Asimetrik Olumsuzluk", s. 11-24.

Rysbek Alimov, "*Değil* Sözcüğünün Kökeni Üzerine", s. 25-36.

Erhan Aydın, Mihriban Aydın, "Tonyukuk ve Bay-Bulun I (E 42) Yazıtlarında Geçen *Arkuy-Arguy* Sözcüğü Üzerine", s. 37-43.

Kenan Azılı, "On Ablative Forms in Altaic Languages: An Archaic Compound Morpheme in Mongolian *+dača*", s. 45-52.

Uwe Bläsing, "Ey Gidi Karadeniz: Laz Temel'in 'Sihirli Değnek'inin İsmine ve Lazcadan Yerel Türkçeye Geçmiş Diğer Birkaç Terimlere Etimolojik Bir Bakış", s. 53-65.

Hendrik Boeschoten, "What Happened to -sA- and -sI-?", s. 67-73.

Éva Csáki, "Some Notes on the Karachay-Balkar Word *Čök* 'Kinship Celebration'", s. 75-80.

Mihály Dobrovits, "Some Remarks on the Earliest Turko-Byzantine Contacts", s. 81-95.

Şaban Doğan, "Batı Moğolistan'daki Ulaan Tsokhiotyn Övöljöö Yazıtı ile Uvs ve Khovd İlleri Sınırlarındaki Bazı Kaya Resimleri ve Tamgalar Üzerine", s. 97-112.

Arman Eleusin, "On the Quality of the Lax Vowels in Kazakh and Volga Tatar", s. 113-118.

- Victor A. Friedman, “*Millet vs Kavm: On Turkish and the Affirmation of Modern Macedonian Identity in the Nineteenth Century*”, s. 119-128.
- Bülent Gül, “Uygurlarda ve Moğollarda Evlatlık Uygulamaları”, s. 129-140.
- Ialqyn (Iala) Janbay, “The from =*GAn* in the Krimchak Translation of the ‘Song of Songs’ of Solomon”, s. 141-152.
- Juha Janhunen, “Issues of Comparative Uralic and Altaic Studies (7): On Privative Verbs in Mongolic and Beyond”, s. 153-161.
- Henryk Jankowski, “Crimean Karaim and Krymchak Obadiah”, s. 163-184.
- Şermin Kalafat, “Eski Anadolu Türkçesinde Yalancı Tanımlık (Ertikel): ‘Ol’ İşaret Sıfatı”, s. 185-208.
- Matthias Kappler, Maria Petrou, “‘Hade mana mou!’: Interjektionen in der türkischen Grammatikographie und ihr heutiger Gebrauch in Südosteuropa und Zypern”, s. 209-249.
- Arzu Kaygusuz, “Eski Türk Şiiri’ndeki Hapishane İmgesi Üzerine Birkaç Not”, s. 251-257.
- Zeki Kaymaz, “el-İdrâk Haşiyesi’nin Yazarı Dîvânu Lugâti’t-Türk’ten Ne Kadar Yararlanmışır?”, s. 259-271.
- Buket Nur Kırmızıgül, “Eski Türkçe –(X)p(An)(In) Zarf Fiil Ekinin Yapısı”, s. 273-281.
- Michael Knüppel, “Die Uiguristik im 18. und frühen 19. Jahrhundert”, s. 283-300.
- Agnes Korn, “Greeting a Guest in Bashkardi”, s. 301-323.
- Alexis Manaster-Ramer, “Crying Shame, or Old Whine in Old Bottles: Ps. 56:8”, s. 325-330.
- Aminem Memtimin, Irina Nevskaya, “The -*Gili* from in Modern Uyghur and its Correspondences in Some Turkic Languages”, s. 331-339.
- Mehmet Vefa Nalbant, “Kutadgu Bilig’de Bahar Tasvirinin Türk Edebiyatındaki Yeri: Bahar Tasviri Bir Bahariye Midir?”, s. 341-349.
- Irina Nevskaya, Saule Tazhibayeva, Larisa Tybykova, “Turkic Fingerplays”, s. 351-368.
- Hans Nugteren, Jens Wilkens, “Notes on Chinese Loanwords in Old Uyghur - Thirteen Etymologies”, s. 369-386.
- Baylak Oorzhak, “Demonstrative Pronouns *ol* and *bo* in Tuvan: Grammaticalization and Lexicalization”, s. 387-400.
- Takashi Ōsawa, “Ötüken Uygur Kaganlığı’nın Kuruluşunda Karlukların Tarihsel Katkısı -Bömbögör Yazıtı’nın Yeni Araştırmalarına Göre-”, s. 401-436.
- Ayyana Ozonova, Elena Tjuntshesheva, “*Sler qazı altaydañ?* ‘Aus welchem Altai sind Sie?’ Die Heimatvorstellung der Altaier”, s. 437-446.
- Mustafa Öner, “Kıpçakça *ışan*- Fiili Hakkında”, s. 447-455.

- Ülkü Polat, “Eski Türkçe Yēg - *bilmiş yek bilmedük kişiden yēg*”, s. 457-465.
- Klaus Röhrborn, “Die Türksprachen und Verbalpräfixe oder Präverben”, s. 467-476.
- Osman Fikri Sertkaya, “Prof. Dr. Marcel Erdal’ın 75. Doğum Yıldönümüne Armağan: İlhanlı Sikkeleri”, s. 477-485.
- Nicholas Sims-Williams, “The ‘Foal of an Ass’ from Jerusalem to Turkestan”, s. 487-490.
- Serkan Şen, “Dîvânu Lugâti’t-Türk’te Beden Dili”, s. 491-498.
- Hatice Şirin, “Dil Devrimi’nin Öz’lü Sözcükleri”, s. 499-513.
- Erdem Uçar, “Bilge Kagan Yazıtının Kuzey Cephesinin 9. ve 10. Satırları Üzerine Bazı Düşünceler”, s. 515-526.
- Alexander Vovin, “The Directionality of The Earliest Turco-Mongolian Language Contacts Revisited --The data from Mongolic Brāhmī Bugut and Khüis Tolgoi Inscriptions--”, s. 527-534.
- Hüseyin Yıldız, “Maniheist Uygur Metinlerinde Moğolcadan Alıntı Bir Fiil: *asıra-*”, s. 535-544.
- Emine Yılmaz, “Definition and Exemplification of Lexical Units in Andreas Tietze’s *Historical and Etymological Turkish Dictionary*”, s. 545-554.
- Alfiya S. Yusupova, “Tatarisch-russische Wörterbücher im 19. Jahrhundert”, s. 555-566.
- Peter Zieme, “Zum altuigurischen Wahrsagebuch (TT I)”, s. 567-577.

JTS/TUBA 57

Festschrift in Honor of Jale Parla [= Jale Parla Armağanı]

Part I

Guest Editor: Orçun Üçer

2022

- Orçun Üçer, “Ön Söz”, s. 1.
- Orçun Üçer, “Jale Parla ile Söyleşi”, s. 3-28.
- Murat Belge, “Jale Parla İçin”, s. 29-32.
- Cevat Çapan, “Jale Parla: Okuma Sanatı”, s. 33-34.
- Nergis Ertürk, “Jale Parla’nın İzinde”, s. 35-36.
- Doğan Hızlan, “Jale Parla Üzerine”, s. 37.
- Birgül Oğuz, “Kılavuz”, s. 39-42.

- Orhan Pamuk, “Uzak Dağlar ve Hatıralar”, s. 43-47.
- Mesut Varlık, “Literatürümüzün ‘Çalışkan’ Umudu: Jale Parla”, s. 49-55.
- Semih Ferruh Adalı, “Melhame Geleneği ve Bâbil Kökenleri: Yeni Gözlemler”, s. 57-79.
- Nazmi Ağıl, “Lewis Carroll’ın ‘Jabberwocky’ Adlı Şiirini Türkçe Söylemek”, s. 81-89.
- Canan Akbaba, “Alphonse De Lamartine’in *Göl* ve Yahya Kemal Beyatlı’nın *Sessiz Gemi* Adlı Şiirlerinde Suyun Maddesel İmgelemi”, s. 91-101.
- Alphan Akgül, “Ağırlık ve Hafiflik: Türk Öykücülüğünde Duygusal Denge ve Üslup”, s. 103-116.
- Nazan Aksoy, “Tevfik Fikret’in Kaderi”, s. 117-128.
- Kubilay Aktulum, “Karşılaştırmalı Yazın Perspektifinde İmgelem ve Mitçözümleme”, s. 129-152.
- Fatih Altuğ, “Namık Kemal’in Edebiyat Eleştirisinde Batılı Edebiyat Modelinin Konumlandırılışı: Shakespeare ve Victor Hugo’nun Alınlanması”, s. 153-167.
- Zeynep Angın, “*Nar Ağacı* ile *Toprak Ana* Romanlarında Savaşta Kadın Olmak”, s. 169-179.
- Yalçın Armağan, “*Babalar ve Oğullar*’ın Açtığı Yollar”, s. 181-200.
- Baki Asiltürk, “Kahramana Yazarın Hazırladığı Sürpriz: Bir Kurgu Tekniği Olarak Romanda Peripeteia”, s. 201-212.
- Orçun Aydoğdu, “İnci Enginün’ün *Mukayeseli Edebiyat*’ı Üzerine İnceleme”, s. 213-226.
- Muhsine Börekçi, “Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Zaman Söylemi: Bursa’da Zaman”, s. 227-240.
- Barış Pınar Çelebioğlu, “*Dorian Gray’in Portresi* ve *Tılsımlı Deri* Romanlarında İlahi Düzene Başkaldıran İnsanın Hırsı ve Faust Anlatılarının Ortak Özellikleri”, s. 241-249.
- Hasan Çelik, “Şerif Hulusi’nin Mukayeseli Edebiyata Dair Görüşleri”, s. 251-258.
- Sergen Çirkin, “Bir Rönesans İcat Etmek: Antik Yunan’dan Ergenekon’a Türk Ocakları”, s. 259-280.
- Nergiz Gahramanlı, “Üzeyir Hacıbeyli’nin Operetlerinde Gelenek ve Yenilik”, s. 281-295.
- Mediha Göbenli, “Karşılaştırmalı Edebiyata Tarihsel Bir Yaklaşım”, s. 297-310.
- Erdağ Gökner, “The ‘Whiteness’ of the White Castle: Racializing Orhan Pamuk’s Captive’s Tale”, s. 311-322.
- Bahar Gökpınar, “Osmanlı Mesnevî Edebiyatında Özgün Kurmacanın İmkânları: Çatışan Benlikler *Fürkatnâme*, *Hevesnâme*, *Şâh u Gedâ*”, s. 323-338.

Erman Gören, "Tekhnopaigneia: Rhodoslu Simias'ın 'Görsel' Şiirlerinde Muammayı Görmenin Merhaleleri", s. 339-364.

Matthew Gumpert, "Trafficking in Meanings; or, You can't Get There From Here", s. 365-390.

JTS/TUBA 58

Festschrift in Honor of Jale Parla [= Jale Parla Armağanı]

Part II

Guest Editor: Orçun Üçer

2022

Ufuk Gündoğan, "Defying Confinement: William Faulkner and Eudora Welty's Grotesque Images of the Monstrous Female", s. 1-14.

Nurdan Gürbilek, "Gözüm Sende", s. 15-26.

Devrim Çetin Güven, "Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmalarının 'İlham Perisi': *Karanlığın Yüreği*", s. 27-46.

Victoria Rowe Holbrook, "What to do with the Rose? Modernist Imagery and the Ottoman Shade", s. 47-60.

Erkan Irmak, "Tahsin Yücel'in *Gökdelen*'inin Temelleri", s. 61-78.

Nilay Kaya, "Dehşetin Kadın Hali: Kerime Nadir'in Vampiri, Ruzihayâl", s. 79-89.

Ayşe Emel Kefeli, "Yakup Kadri'nin Kaleminden Alpler'den İstanbul'a Eleştirel Bir Kültür Yolculuğu", s. 91-100.

Yuşa Kılıç, "Karasu'larda Gezinmek Troya'da Ölüm Vardı; Troya'da Yas Var-dı!", s. 101-106.

Zehra Güven Kılıçarslan, "*Midak Sokağı* ve *Felatun Bey ve Rakım Efendi* Romanlarındaki Oryantalist Söyleme Karşılaştırmalı Bir Bakış", s. 107-119.

Orhan Koçak, "Jale Parla, Critic", s. 121-136.

Fesun Koşmak, "Mary Shelley'nin *Frankenstein* ile Herbert George Wells'in *Dr. Moreau'nun Adası* Adlı Eserlerinde Yaratılanların Şiddeti", s. 137-147.

Fesun Koşmak, Zeynep Angın, "*Kırmızı Pazartesi* ile *Beni Kör Kuyularda* Adlı Eserlerde Kötülüğe Alışmak", s. 149-162.

Erol Köroğlu, "İçteki Düşman: Türk Milli Romanslarının Bir Örneği Olarak Aka Gündüz'ün *Dikmen Yıldızı*", s. 163-170.

Özlem Kumrular, "*Don Quijote*'de Yemek ve Yememek Üzerine", s. 171-188.

- Gizem Kunduracı, "Orhan Pamuk'un Sanatçı Romanı: *Veba Geceleri*'nde Estetik Temsil", s. 189-205.
- Veysel Lidar, "Knut Hamsun'un *Pan* ve Latife Tekin'in *Ormanda Ölümler Yokmuş* Adlı Romanlarında Ekoeleştirel Yaklaşım", s. 207-220.
- Esra Melikoğlu, "Ahmet Mithat'ın *Esrâr-ı Cinâyât*'ında Yazarın İki Farklı Yüzü: Sanat Uğruna Cinayet İşleyen Dekadan Yazar ve Millet Meselelerini Önceleyen Polis Dedektifi/Aydın Yazar", s. 221-226.
- Franco Moretti, "Learning from São Paulo", s. 227-231.
- Charles Sabatos, "Frontier Orientalist Images of Istanbul in Central European Literature", s. 233-246.
- Eylem Dereli Saltık, "Düş/leme ve Tevfik Fikret Şiiri", s. 247-258.
- Medine Sivri, Başak Özker, "Istanbul as Poetic Space via the Works of Turkish and British Writers", s. 259-275.
- Hülya Soyşekerçi, "Refik Halit Karay ve *Çete* Romanı", s. 277-288.
- Seval Şahin, "The Representation of National Literature Meeting the International: Turkish Thriller", s. 289-302.
- Mehmet Fatih Uslu, "Hüseyin Rahmi Cehennem Bakıyor", s. 303-314.
- Zeynep Uysal, "Ölmeye Yatmak'ta Tutunan Kadın: Modernist Roman, Kadınlık ve Özneleşme", s. 315-321.
- Orçun Üçer, "Karşılaş(tır)malar", s. 323-349.
- Ayşe Melda Üner, "Düzlemler Arası Bir Macera! 'Belakane'den *Gözyaşı Kuşları*'na", s. 351-379.
- Semiramis Yağcıoğlu, "Cemil Kavukçu Öykülerinde Korku ve Sanrı: Tekinsizliğin Poetikasına Doğru", s. 381-390.
- Murat Yalçın, "90'lar Anlatıcısının Kuram Arayışlarında Parla'nın Yeri", s. 391-395.